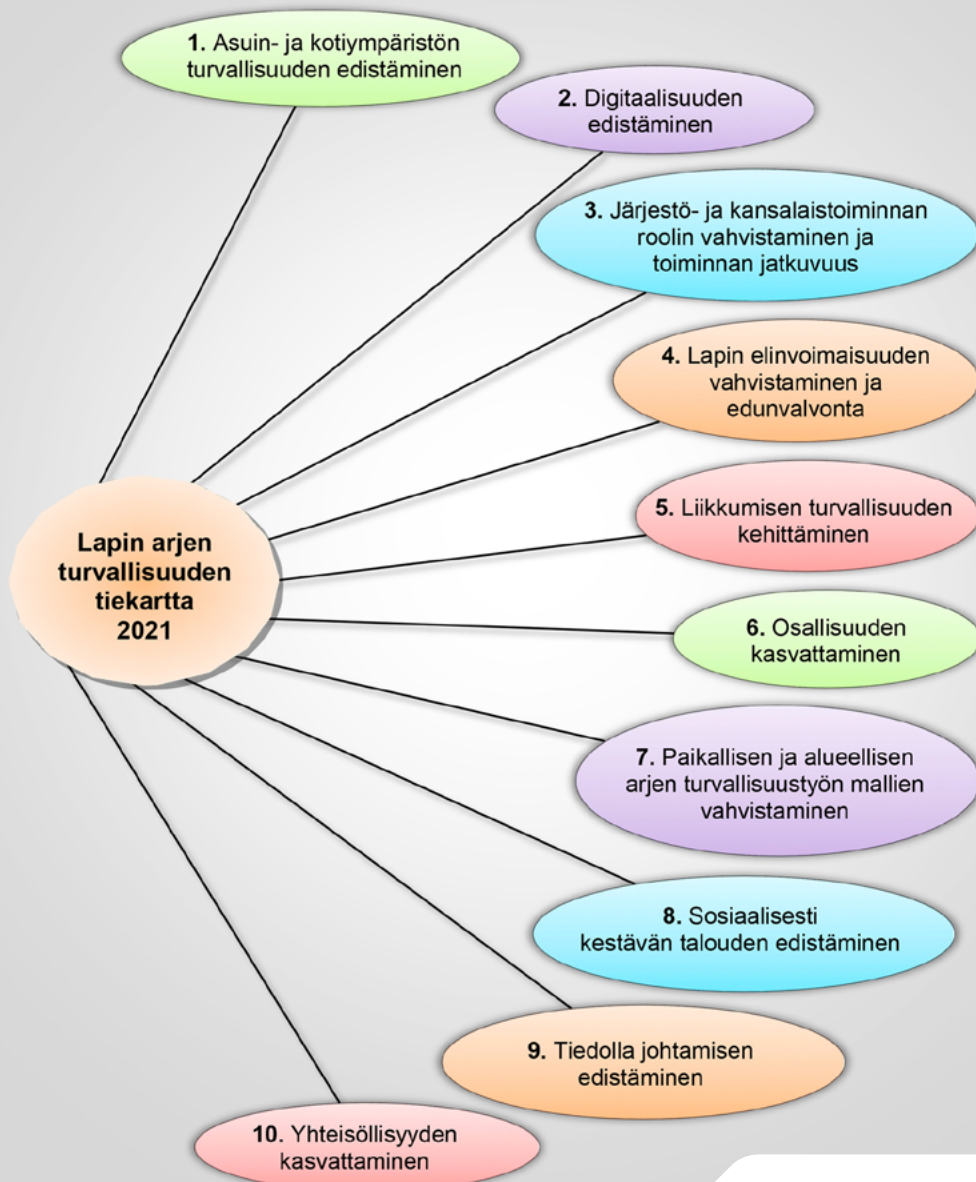

Lapin arjen turvallisuuden tiekartan tausta-aineistot ja analyysit

Eeva Helameri • Pekka Iivari • Eija Raasakka • Leena Viinamäki

Lapin arjen turvallisuuden tiekartan tausta-aineistot ja analyysit

Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 23/2021

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät
Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja

Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset
23/2021

ISBN 978-952-316-418-5 (pdf)
ISSN 2489-2637 (verkkojulkaisu)

Kirjoittajat: Eeva Helameri, Pekka Iivari,
Eija Raasakka & Leena Viinamäki
Kansikuva: Leena Viinamäki & Pia Kuha

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto
muodostavat yhdessä Lapin korkeakoulu-
konsernin.
www.luc.fi

SISÄLLYS

KUVIOLUETTELO	7
TAULUKKOLUETTELO	10
LIITEKUVIOT	13
LIITETAULUKOT	13
KIRJOITTAJAT	14
JULKAISUN SAATTEEKSI	15
1 JOHDANTO	16
2 ARJEN TURVALLISUUDEN TIEKARTTA - AKTIVOIVA OSALLISUUS SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ HANKEKUVAUS	17
2.1 Tavoite	17
2.2 Hankkeen organisaatiokuvaus	18
2.3 Tutkimusaineistot ja kehittämisasetelma	19
2.4 Lapin arjen turvallisuuden tilannekuva	22
2.5 Tarvekartoitus	23
2.6 Tiekartta	23
3 STRATEGIAKATSAUS	24
3.1 Valtakunnalliset strategiat	24
3.1.1 Hyvä elämä - turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017	24
3.1.2 Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019	25
3.1.3 Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset	27
3.1.4 ENSKA. Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023	28
3.1.5 Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi	29
3.1.6 Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021 sekä toimeenpanosuunnitelma	30
3.1.7 Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 – valtioneuvoston periaatepäätös	32
3.1.8 Mahdollisuuksien maaseutu - maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020	33
3.1.9 Harvaanasuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020	34
3.1.10 Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020. Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla	35
3.1.11 Töihin Suomeen - Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi	38
3.1.12 Merkityksellinen Suomessa –toimintaohjelma. Ohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi	39
3.1.13 Mitä kansallisista ohjelmista voidaan johtaa arjen turvan työhön Lapissa?	39
3.2 Alueelliset strategiat	40
3.2.1 Lappi-sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021	40
3.2.2 Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023. Arjen turvaa Lapissa. Sisäisen turvallisuuden strategian mukaisen maakunnallisen turvallisuussuunnittelun ja yhteistoiminnan toteuttaminen Lapissa	42

3.2.3	Lapin hyvinvointiohjelma 2025. Me teemme kaikille hyvän elämän maailman puhtaimmassa maakunnassa. Tilannekuva, visio ja painopisteet 28.2.2019	43
3.2.4	Lapin hyvinvointiohjelman ja Lapin turvallisuussuunnitelman toimeenpanosuunnitelma 2020–2025	45
3.2.5	Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030 ja Tehemä pois –toimenpideoisio 2014–2017	46
3.2.6	Pohdintaa alueellisista strategioista ja ohjelmista arjen turvallisuuden kannalta	47
3.3	Kansainväliset strategiat	48
3.3.1	Arctic Smartness - Arktinen turvallisuus	48
3.3.2	EU:n komission 6 painopistettä kaudella 2019–2024	48
3.3.3	EU:n turvallisuusunionistrategia 2020–2025	49
3.3.4	Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta	49
3.3.5	Lapin arjen turvallisuuden työ EU:n kontekstissa	49
3.4	Strategiakatsauksen välyhteenveto	50
4	LAPIN ARJEN TURVALLISUUDEN TOIMIJAKUVAUKSET JA KEHITTÄMISHANKKEET	51
4.1	Valtakunnalliset toimijat	51
4.2	Alueelliset toimijat	51
4.3	Lapin arjen turvallisuuden kehittämishankkeet	52
4.3.1	Turvallisuus	54
4.3.2	Sosiaalinen osallisuus	54
4.3.3	Yhteisöllisyys	55
4.3.4	Hyvinvointi	55
4.4	Toimijakuvauksen ja hankekatsauksen välyhteenveto	56
5	HYVINVOINTI- JA TURVALLISUUSTILASTOKATSAUS	57
5.1	Hyvinvointitilastokatsaus	58
5.1.1	Väestörakenne	58
5.1.2	Koulutusrakenne	86
5.1.3	Taloudellinen hyvinvointi	92
5.1.4	Sosiaalinen hyvinvointi	106
5.1.5	Terveydellinen hyvinvointi	124
5.2	Turvallisuustilastokatsaus	130
5.3	Tilastokatsauksen välyhteenveto	146
6	ASIAANTUNTIJAJAASTATTELUT	147
6.1	Julkisen sektorin asiantuntijajaastattelut	148
6.2	Järjestösektorin asiantuntijajaastattelut	156
6.3	Yksityisen sektorin asiantuntijajaastattelut	161
6.4	Asiantuntijajaastatteluiden välyhteenveto	163
7	KANSALAISTAPAHTUMAT	165
7.1	Karungin alakoulun 1.–6. luokkalaiset	165
7.2	Lapin yliopiston harjoittelukoulun yläkoulun 9. luokkalaiset	171
7.3	Saamelaisenioreiden keskustelutapahtuma	175
7.4	Kylätapahtuma	179
7.5	Kansalaistapahtumien välyhteenveto	182
8	SEUTUKUNNALLISET TYÖPAJAT	184
8.1	Itä-Lapin seutukunta	186
8.2	Kemi-Tornion seutukunta	192
8.3	Pohjois-Lapin seutukunta	198
8.4	Rovaniemen seutukunta	202
8.5	Tornionlaakson seutukunta	212
8.6	Tunturi-Lapin seutukunta	216
8.7	Seutukuntatyöpajojen välyhteenveto	222

9	SUMMA SUMMARUM: LAPIN ARJEN TURVALLISUUDEN TIEKARTTA	223
9.1	Strategia- ja hankekatsaus	224
9.2	Toimijat	225
9.3	Tilastot	225
9.4	Asiantuntijahaastattelut	230
9.5	Kansalaistapahtumat	231
9.6	Seutukunnittaiset työpajat	232
9.7	Neljä vaihtoehtoista tiekarttareittiä	233
9.7	Lappilaisen hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden edistämisen tiekartta	236
	KIRJALLISUUS	244
Liite 1.	Haastattelurunko 1	287
Liite 2.	Haastattelurunko 2	287

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	Arjen turvallisuus ja hyvinvointi.	17
Kuvio 2.	Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä-tutkimus- ja kehittämishankkeen kokemus-, näkemys- ja faktatieto.	20
Kuvio 3.	Väestö 31.12. Lapin maakunnan kunnissa vuosina 2000–2020.	58
Kuvio 4.	Demografinen huoltosuhde, väestöllinen (alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttäneitä sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	60
Kuvio 5.	Taloudellinen huoltosuhde, elatusuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	62
Kuvio 6.	0–15-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	64
Kuvio 7.	16–24-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	66
Kuvio 8.	25–64-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	68
Kuvio 9.	65–74-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	70
Kuvio 10.	75 vuotta täyttäneet (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	72
Kuvio 11.	Opiskelijat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	74
Kuvio 12.	Työlliset (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	76
Kuvio 13.	Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2002–2018.	78
Kuvio 14.	Ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	80
Kuvio 15.	Ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	82
Kuvio 16.	Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	84
Kuvio 17.	Keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	86
Kuvio 18.	Korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	88
Kuvio 19.	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	90

Kuvio 20.	Kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	92
Kuvio 21.	Toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	94
Kuvio 22.	Toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	96
Kuvio 23.	Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	98
Kuvio 24.	Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	100
Kuvio 25.	Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	102
Kuvio 26.	Toimeentulotuki (euroa/asukas) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	104
Kuvio 27.	0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2008–2019.	106
Kuvio 28.	Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	108
Kuvio 29.	Huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	110
Kuvio 30.	Työttömät (% työvoimasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2020.	112
Kuvio 31.	Nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2020.	114
Kuvio 32.	Pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2020.	116
Kuvio 33.	Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2006–2019.	118
Kuvio 34.	Yhden hengen asutokunnat (% asutokunnista) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	120
Kuvio 35.	Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	122
Kuvio 36.	Sairastavuusindeksi (vakioitu) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2001–2018.	124
Kuvio 37.	Kansantauti-indeksi (vakioitu) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2001–2018.	126

Kuvio 38.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	128
Kuvio 39.	Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt (/1 000 vastaavan ikäistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	130
Kuvio 40.	Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä (/10 000 vastaavan ikäistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2002–2019.	132
Kuvio 41.	Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	134
Kuvio 42.	Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	136
Kuvio 43.	Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2018.	138
Kuvio 44.	Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syylliseksi epäillyt (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	140
Kuvio 45.	Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat (/10 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.	142
Kuvio 46.	Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot (/10 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2002–2017.	144
Kuvio 47.	Arjen turvallisuuden tiekartta - aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen aineisto ja analyysiteemat.	223
Kuvio 48.	Summatiivinen asiantuntijahaastattelusaldo.	230
Kuvio 49.	Summatiivinen kansalaisfoorumisaldo.	231
Kuvio 50.	Summatiivinen seutukuntatyöpajasaldo.	232
Kuvio 51.	Lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan toteutumisen strategisia vaihtoehtoja.	234
Kuvio 52.	Lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan toteutuminen vastuutahoittain.	235

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1.	Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen hallinnointi ja toteuttajat	18
Taulukko 2.	Hankkeen tutkimusaineistot.	19
Taulukko 3.	Käsitelmäärittely turvallisuudesta, sosiaalisesta osallisuudesta, yhteisöllisyydestä ja hyvinvoinnista.	21
Taulukko 4.	Valtakunnalliset toimijat (n=10).	51
Taulukko 5.	Alueelliset toimijat (n=28).	52
Taulukko 6.	Hankkeet teemoittain. Hanke voi sisältyä useampaan teemaan.	53
Taulukko 7.	Hankkeiden rahoituslähteet	53
Taulukko 8.	Hankkeiden lukumäärät Lapissa ja Lapin kuntien alueella	53
Taulukko 9.	Vuodesta 2000 vuoteen 2020 väestömäärän (henkilöä) muutos koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa.	59
Taulukko 10.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 demografinen huoltosuhde, väestöllinen (alle 15-vuotiaista ja 65-vuotta täyttäneitä sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti -osuuden muutos koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa.	61
Taulukko 11.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	63
Taulukko 12.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 0–15-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	65
Taulukko 13.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 16–24-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	67
Taulukko 14.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 25–64-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	69
Taulukko 15.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 65–74-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	71
Taulukko 16.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 75 vuotta täyttäneet (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	73
Taulukko 17.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 opiskelijat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	75
Taulukko 18.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 työlliset (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	77
Taulukko 19.	Vuodesta 2002 vuoteen 2018 keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	79

Taulukko 20.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	81
Taulukko 21.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	83
Taulukko 22.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä/1 000 asukasta osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	85
Taulukko 23.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	87
Taulukko 24.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	89
Taulukko 25.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	91
Taulukko 26.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	93
Taulukko 27.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	95
Taulukko 28.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	97
Taulukko 29.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	99
Taulukko 30.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	101
Taulukko 31.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	103
Taulukko 32.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotuki (euroa/asukas) määrän muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	105
Taulukko 33.	Vuodesta 2008 vuoteen 2019 0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	107
Taulukko 34.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	109

Taulukko 35.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	111
Taulukko 36.	Vuodesta 2000 vuoteen 2020 työttömät (% työvoimasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	113
Taulukko 37.	Vuodesta 2000 vuoteen 2020 nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	115
Taulukko 38.	Vuodesta 2000 vuoteen 2020 pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	117
Taulukko 39.	Vuodesta 2006 vuoteen 2019 vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	119
Taulukko 40.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 yhden hengen asuntokunnat (% asuntokunnista) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	121
Taulukko 41.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	123
Taulukko 42.	Vuodesta 2001 vuoteen 2018 sairastavuusindeksi (vakioitu) muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	125
Taulukko 43.	Vuodesta 2001 vuoteen 2018 kansantauti-indeksin muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	127
Taulukko 44.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	129
Taulukko 45.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt (/1 000 vastaavan ikäistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	131
Taulukko 46.	Vuodesta 2002 vuoteen 2019 kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä (/10 000 vastaavan ikäistä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	133
Taulukko 47.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset (/1 000 asukasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	135
Taulukko 48.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset (/1 000 asukasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	137
Taulukko 49.	Vuodesta 2000 vuoteen 2018 poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikenneriikkomukset (/1 000 asukasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	139
Taulukko 50.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syylliseksi epäillyt (/1 000 asukasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	141

Taulukko 51.	Vuodesta 2000 vuoteen 2019 vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat (/10 000 asukasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	143
Taulukko 52.	Vuodesta 2002 vuoteen 2017 koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot (/10 000 asukasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.	145
Taulukko 63.	Sámisosterin Birgen Ruovttus -hankkeen ikäihmisten ryhmäkeskustelujen (n=14) muistiinpanoihin perustuva keskustelu turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.	176
Taulukko 90.	2000-luvulta tilastojen kuvaamana lappilaiskuntalaisten hyvinvointia pähkinäkuoressa.	227

LIITEKUVIOT

Liitekuvio 1.	Lapin alueellinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023.	248
----------------------	--	-----

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1.	Kansallinen asiakirjadokumenttikatsaus.	249
Liitetaulukko 2.	Alueellinen, Lapin maakuntaan paikantuva asiakirjadokumenttikatsaus.	262
Liitetaulukko 3.	Kansainvälinen, Lapin maakuntaan paikantuva asiakirjadokumenttikatsaus.	267
Liitetaulukko 4.	Valtakunnalliset toimijat.	271
Liitetaulukko 5.	Alueelliset toimijat.	276

KIRJOITTAJAT

Eeva Helameri

FM, asiantuntija

Kehittämishankkeen kokoaikainen projektisuunnittelija

Pohjoinen hyvinvointi ja palvelut, Osallisuus ja toimintakyky

Pekka Iivari

FT, yliopettaja

Kehittämishankkeen osa-aikainen asiantuntija, turvallisuus

Pohjoinen hyvinvointi ja palvelut, Vastuulliset palvelut

Eija Raasakka

Restonomi, erityisasiantuntija

Kehittämishankkeen osa-aikainen hallinnollinen projektipäällikkö

Pohjoinen hyvinvointi ja palvelut, Vastuulliset palvelut

Leena Viinamäki

YTT, laillistettu sosiaalityöntekijä, yliopettaja

Kehittämishankkeen osa-aikainen asiantuntija, hyvinvointi

Pohjoinen hyvinvointi ja palvelut, Osallisuus ja toimintakyky

JULKAISUN SAATTEEKSI

Tämä julkaisu sisältää ESR-rahoitteisesta Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen (1.12.2020–30.9.2021) Arjen turvallisuuden tiekartta -julkaisun tausta-aineistot ja niiden analyysit (Helameri ym. 2021). Hankkeen tavoitteena on valmistella Lapin maakuntaan paikantuva arjen turvallisuuden tiekartta monitoimijaisessa ja osallistavassa yhteistyössä.

Hanketta on työstetty laajassa ja monialaisessa asiantuntijatiimissä, valmistelu aloitettiin jo 2018 Lapin turvallisuussuunnitelmaa työstettäessä. Sen valmistuttua 2019 tehtiin maakunnallinen päätös turvallisuuden ja hyvinvoinnin toimenpiteiden yhdistämisestä sekä päädyttiin maakunnan päättäjien ja rahoittajien kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen tiekartan tarpeellisuuteen. Hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden ohjelmat sekä strategiat sisältävät useita samansuuntaisia teemoja ja niiden yhdistämiseen toimenpidetasolla on nyt sekä valtakunnallinen että alueellinen tahtotila. Molemmilla teema-alueilla on vahvat laaja-alaiset verkostot ja Lapissa on tehty erinomaista työtä molempien teemojen ympärillä. Molemmissa teemoissa korostuu monitoimijainen verkostoyhteistyö sekä kuntien ja järjestöjen vahva rooli. Teemoja on kuitenkin edistetty pääosin erillisinä kokonaisuuksina, joten kokonaiskuvan muodostaminen on haastavaa. Tällä hankkeella pyrittiin selkeyttämään kokonaiskuva, määrittämään yhteisiä kehittämiskohteita ja etsimään niille toteuttamis- ja rahoitusmahdollisuuksia mahdollisimman resurssiviisaalla tavalla.

Hankkeen toteutti Lapin ammattikorkeakoulu. *Eeva Helameri* toimi toteuttajatiimin kokoaikaisena projektisuunnittelijana koordinoiden ja toteuttaen taustakartoitukset, työpajat ja haastattelut; yliopettajat *Leena Viinamäki* (hyvinvointi) ja *Pekka Iivari* (turvallisuus) koostivat tilastokatsauksen sekä analysoivat eri toimenpiteiden kautta kerätyn mittavan materiaalin; *Eija Raasakka* toimi hankkeen hallinnollisena projektipäällikkönä. Hankkeen lopputuloksena toteutuneet *Lapin arjen turvallisuuden tiekartta* sekä *Arjen turvallisuuden tiekartta tausta-aineistot ja niiden analyysit* -julkaisut toteuttajatiimi on laatinut yhdessä.

Kiitämme hankkeen asiantuntijaryhmään kuuluneita *Veli-Matti Ahtiaista*, *Ritva Kauhasta*, *Seppo Lehtoa*, *Reko Silveniusta* ja *Sanna Ylitaloa* hankkeen toteuttamista edistäneistä keskusteluista vuotuissa asiantuntijatyöryhmän palaverissa.

Kiitos kuuluu myös ohjausryhmän puheenjohtajalle *Joni Hentulle* Lapin AVI:n pelastustoimi ja varautuminen -yksiköstä sekä ohjausryhmään jäsenille *Veli-Matti Ahtiaiselle* SPR:n Lapin piiristä; *Rea Karannalle* Tulevaisuuden sote-keskus Lapissa -hankkeesta; *Heidi Pyynylle* Lapin ammattikorkeakoulusta; *Henna Romppaiselle* ja *Sinikka Suorsalle* Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksestä; *Eero Ylitalolle* Pellon kunnasta; ohjausryhmän asiantuntijajäsenille *Tuija Keihälle* Lapin liitosta ja *Seppo Lehdolle* Lapin AVI:sta sekä rahoittajan edustajana toimineille *Marja Kivekkäälle* ja *Tanja Raappanalle* Pohjois-Pohjanmaan ELY:sta hanketta edistäneistä palautteista ja kehittämis ehdotuksista kuten myös raportin käsikirjoitusta kommentoineelle sosiologian emeritusprofessori *Asko Suikkaselle*.

Erytisesti kiitämme kuntien toimijoita ja maakunnallisia toimijoita edustavia anonymisoituja asiantuntijahaastateltavia; seutukunnittaisiin työpajoihin osallistuneita kuntien viranomaisia ja luottamushenkilöitä, järjestöjen edustajia sekä kansalaistilaisuuksiin ja piirustus-/kirjoituskilpailuun osallistuneita lappilaiskuntalaisia – ilman Teidän aktiivista osallistumistanne emme olisi saavuttaneet hankkeelle asetettuja tavoitteita. Te toitte hankkeen käyttöön arvokkaan arjen kokemusasiantuntijuuden!

Kemissä, Kemijärvellä, Pelkosenniellä ja Rovaniemellä Syyspäivän tasauspäivänä 2021

Eeva Helameri

Eija Raasakka

Pekka Iivari

Leena Viinamäki

1 JOHDANTO

Tässä julkaisussa dokumentoidaan keskitetysti koko laajuudessaan Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen tulokset, joista osa on raportoitu www-sivustolla **Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä** (<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/arjenturvantiekartta/>).

Hankkeen päätyttyä on tärkeää dokumentoida tulokset julkaisuformaattiin tulosten laajalevikkeisen jatkoehdottomuuden mahdollistumiseksi. Aineistoista ja teksteistä kerrotaan, jos ne on julkaistu ennakoon hankkeen www-sivuilla.

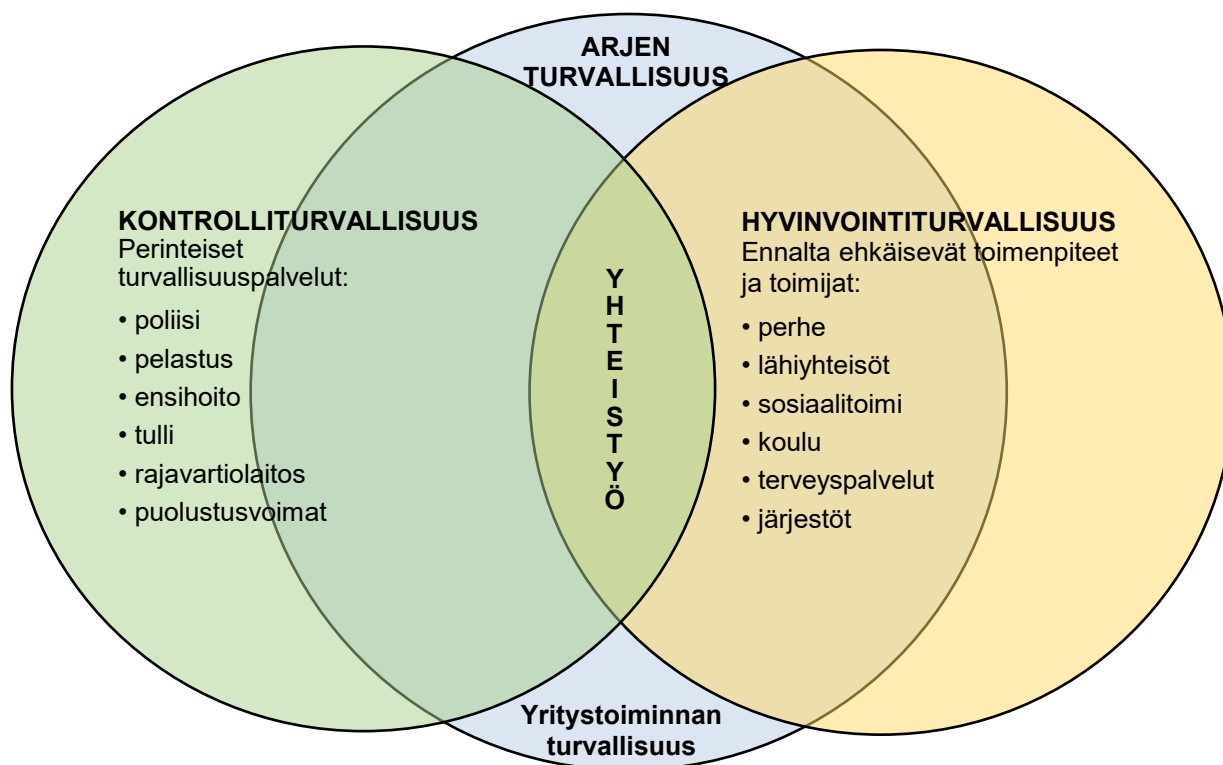
Raportti muodostuu kolmesta osakokonaisuudesta, josta **ensimmäisen osakokonaisuuden** muodostavista pääluvusta 1. pääluvussa eritellään raportin rakenne, ja 2. pääluvussa kuvataan hankkeen tavoite, hankeorganisaatio sekä tutkimusavusteisen kehittämishankkeen tutkimusasetelma tutkimusaineistoinen.

Toisen osakokonaisuuden muodostavista pääluvusta 3. pääluvussa esitellään arjen turvallisuuden näkökulmasta valtakunnallinen ja Lapin maakuntaan paikantuva strategia- ja ohjelmakatsaus. 4. pääluku sisältää summatiivisen koonnoksen valtakunnallisista ja alueellisista arjen turvallisuuden toimijoista. 5. pääluvun tilastokatsauksessa kuvataan väestön hyvinvointia ja turvallisuutta koko maassa, Lapin maakunnassa ja lappilaiskunnissa. 6. pääluvussa kerrotaan julkisen sektorin, järjestösektorin ja yksityisen asiantuntijahaastatteluiden tulokset ja 7. pääluvussa kansalaistapahtumien tulokset: Karungin alakoulun 1.–6. luokkalaiset, Lapin yliopiston harjoittelukoulun 9. luokkalaiset, Saamelaisseinioreiden keskustelutapahtuma, Kylätapahtuma. 8. pääluvussa avataan seutukunta-kohtaisten työpajojen tulokset.

Kolmannen osakokonaisuuden muodostavassa 9. pääluvussa kuvataan tutkimusaineistoinen keskeiset johtopäätökset suosituksineen lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan laatimiseksi sekä tiekartta koko laajuudessaan.

2 ARJEN TURVALLISUUDEN TIEKARTTA - AKTIVOIVA OSALLISUUS SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ HANKEKUVAUS

Arjen turvallisuus liittyy hyvinvointiin ja turvallisuuden kysymyksiin ollen siten päivittäin läsnä kansalaisten ja kuntalaisten lähiyhteisössä. Toimivat palvelut ja elinympäristön kestävyys muodostavat arjen turvallisuuden kehikkoa. Päivittäinen arki on ympäröity muun muassa tietoturvallisuuden, liikenneturvallisuuden, henkilöstöturvallisuuden sekä palo- ja pelastustoiminnan vaatimuksilla (Kuvio 1.). Vuonna 2020 jouduttiin globaalin pandemian seurauksena soveltamaan elämisen arkeen terveysturvallisuuden reunaehtoja.

Kuvio 1. Arjen turvallisuus ja hyvinvointi.¹

Pitkät etäisyydet, harva asutus ja palveluverkosto sekä arktiset ilmasto-olosuhteet asettavat Lapin arjen turvallisuudelle erityisiä vaatimuksia (Liitekuvio 1.). Yhteiskunnan tasolla turvallisuus kuuluu hyvinvoinnin perusedellytyksiin. Lapin maakunnassa arjen turvallisuutta on kehitetty 2000-luvun ensimmäisistä vuosista lähtien verkostoyhteistyössä eri toimijoiden kesken. Kunnat, elinkeinoelämä, järjestöt, viranomaiset ja oppilaitokset muodostavat verkoston, joka tuo resurssit yhteiseen pooliin.

2.1 Tavoite

Arjen turvallisuuden tiekartta on valmisteltu monitoimijaisessa ja osallistavassa yhteistyössä. Tiekartan avulla kartoitetaan nykytilanne, määritellään yhdessä visio ja tavoite, tärkeimmät kehittämiskohteet sekä esitetään niille konkreettiset toimenpide-ehdotukset.

Tiekartta rakentaa polun suunnitelmista toimintaan, joten tiekartan toteuttamista on suunniteltu yhteistyössä maakunnan toimijoiden kanssa. Tämä mahdollistaa myös sen, että tiekartta ei jää irralliseksi vaan se yhdistetään meneillään oleviin maakunnallisiin

¹ **Lähde:** Sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen, sisäministeriö. teoksessa Vahvemmat yhdessä 2014, 4.

kokonaisuuksiin, kuten Lapin veto- ja pitovoima², Lapin koronaEXIT³, sotekeskus- ja rakenneuudistuksen valmistelu⁴ sekä Lappi-sopimuksen ja sen toimeenpanosuunnitelman valmistelu⁵.

2.2 Hankkeen organisaatiokuvaus

Lapin arjen turvallisuuden tiekartta – aktiivinen osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen toteuttaja oli Lapin ammattikorkeakoulu. Toteuttajatiimiin kuuluivat kokoaikaisena projektisuunnittelija Eeva Helameri sekä osa-aikaisina projektipäällikkö Eija Raasakka, ja yliopettajat Pekka Iivari ja Leena Viinamäki. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen hallinnointi ja toteuttajat

Toteuttaja	Lapin ammattikorkeakoulu
Yhteistyökumppanit	Lapin aluehallintovirasto Lapin kunnat Lapin liitto Lapin poliisilaitos Lapin turvallisuusverkosto SPR Lapin piiri
Rahoittajat	ESR-rahoitus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Kokonaisbudjetti	95 335 €, josta ✓ ESR- ja valtion rahoituksen osuus 76 268 € (80 %) ✓ Lapin AMK:n osuus 19 067 € (20 %)
Valvoja	Pohjois-Pohjanmaan ELY, Rakennerahastoyksikkö: ✓ <i>Marja Kivekäs</i> 31.12.2020 saakka, hankevalmistelu-aika ✓ <i>Raappana Tanja</i> 1.1.2021 alkaen, toteutusaika
Toteutusaika	1.12.2020-30.9.2021
Hankkeen toteuttajatiimi	✓ <i>Eeva Helameri</i> , FM, hankkeen projektisuunnittelija ✓ <i>Pekka Iivari</i> , FT, yliopettaja/turvallisuus, hankkeen tutkimusasiantuntija ✓ <i>Eija Raasakka</i> , <i>restonomi</i> , <i>hankkeen projektipäällikkö</i> ✓ <i>Leena Viinamäki</i> , YTT, yliopettaja/sosiaaliala, hankkeen tutkimusasiantuntija
Ohjausryhmä	✓ <i>Veli-Matti Ahtiainen</i> , va. toiminnanjohtaja, SPR Lapin piiri ✓ <i>Joni Henttu</i> , johtaja, Lapin AVI pelastustoimi ja varautuminen (ohjausryhmän puheenjohtaja) ✓ <i>Rea Karanta</i> , hankejohtaja, Tulevaisuuden sote-keskus Lapissa ✓ <i>Heidi Pyyny</i> , osaamispäällikkö, Lapin AMK/sosiaaliala ✓ <i>Henna Romppainen/Sinikka Suorsa</i> , vs. toiminnanjohtajat, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ✓ <i>Eero Ylitalo</i> , kunnanjohtaja, Pellon kunta Asiantuntijajäsenet: ✓ <i>Tuija Keihtä</i> , johtava työllisyysasiantuntija, Lapin liitto ✓ <i>Seppo Lehto</i> , pelastusylitarkastaja, Lapin AVI
Asiantuntijaryhmä	✓ <i>Veli-Matti Ahtiainen</i> , va. toiminnanjohtaja, SPR Lapin piiri ✓ <i>Ritva Kauhanen</i> , kehittämispäällikkö, Lapin liitto ✓ <i>Seppo Lehto</i> , pelastusylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto ✓ <i>Reko Silvenius</i> , rikoskomisario, Lapin poliisi ✓ <i>Sanna Ylitalo</i> , ylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto

2 Lapin veto- ja pitovoima -tiekartta 2021. <https://lapinluotsi.fi/wp-content/uploads/2021/07/tiekartta-final.pdf>

3 Lapin Korona Exit –tiekartta 2021. <https://lapinluotsi.fi/wp-content/uploads/2021/01/lapin-korona-exit-tiekartta-loppuraportti-laaja-versio.pdf>

4 Lapin sote-uudistus -hankkeet 2021. <https://ekollega.fi/sote-uudistus>

5 Lappi-sopimuksen päivittäminen 2021. <https://www.lapinliitto.fi/aluekehitys/lappi-sopimus/lappi-sopimuksen-paivittaminen/>

Hanketta tuki ja ohjasi Lapin turvallisuusverkoston jäsenistä koostuva asiantuntijaryhmä, joka kokoontui 1–3 kertaa kuukaudessa hankkeen toiminta-aikana. Tämän lisäksi toimintaa ohjasi hankkeen ohjausryhmä, joka kokoontui kolme kertaa hankkeen aikana.

2.3 Tutkimusaineistot ja kehittämisasetelma

Hanke jakaantui kolmeen vaiheeseen, joista *ensimmäisessä vaiheessa* laadittiin arjen turvallisuuden tilannekuva. Tilannekuva muodostettiin strategia- ja ohjelmakatsauksen, toimijakuvausten, hankekatsauksen ja tilastokatsauksen kautta. *Toisessa vaiheessa* hankittiin työpajojen, tapahtumien ja asiantuntijahaastatteluiden kautta ideoita ja näkemyksiä siitä, mitä tulevaisuudessa pitäisi tehdä, jotta lappilaisten arki olisi entistä turvallisempaa. *Kolmannessa vaiheessa* laadittiin tiekartta (ks. tark. Helameri ym. 2021⁶).

Aineistot muodostuvat valtakunnallisista, alueellisista ja paikallisista asiakirjadokumenteista ja tilastoista sekä keskusteluaineistoista, joita kerättiin palveluiden tuottamisesta vastaavien alueellisten ja paikallisten tahojen asiantuntijahaastatteluisissa ja työpajoissa sekä palveluja käyttävien kuntalaisten kansalaistilaisuuksissa koronapandemian sallimien reunaehtojen puitteissa. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Hankkeen tutkimusaineistot.

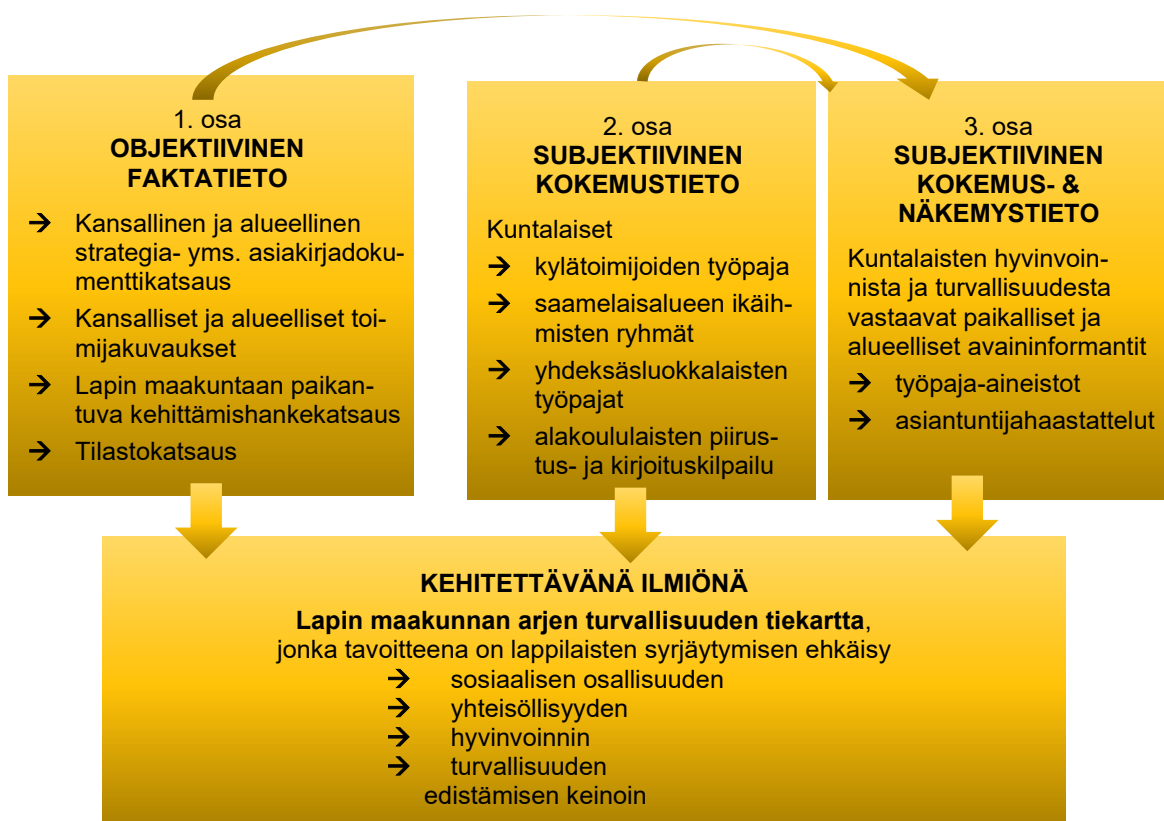
Raportin luku	Aineisto	N	Käyttötarkoitus
3.1	Valtakunnalliset strategiat ja ohjelmat	12	Valtakunnallisten strategia- ja ohjelmakatsaus taustoittamaan lappilaista hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden strategia- ja ohjelmakatsausta
3.2	Lapin maakunnalliset strategiat ja ohjelmat	5	Lappilainen strategia- ja ohjelmakatsaus taustoittamaan lappilaisia hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden toimijoita
3.3	Kansainväliset strategiat ja ohjelmat	4	Kansainvälinen strategia- ja ohjelmakatsaus taustoittamaan lappilaisia hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden toimijoita
4.1	Valtakunnalliset toimijat	10	Valtakunnallinen toimijakatsaus taustoittamaan lappilaisia hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden toimijoita
4.2	Lappilaisen arjen turvallisuuden toimijat	28	Lappilainen arjen turvallisuuden toimijakuvaus kuvaamaan lappilaista hyvinvointi- ja turvallisuustyötä
4.3	Lapin maakuntaan paikantuva kehittämishankkeet	331	Lappilainen kehittämishankekatsaus alueellisesta hyvinvointi- ja turvallisuustyöstä
5.1	Hyvinvointitilastot	36	Hyvinvointitilastojen kautta lappilaiskuntien hyvin/pahoinvoinnin kuntatarkastelu suhteessa koko maahan ja Lapin maakuntaan
5.2	Turvallisuustilastot	8	Turvallisuustilastojen kautta lappilaiskuntien hyvin/pahoinvoinnin kuntatarkastelu suhteessa koko maahan ja Lapin maakuntaan
6	Asiantuntijahaastattelut: ✓ julkinen sektori, n=13 ✓ järjestösektori, n=6 ✓ yksityinen sektori, n=2	21	Asiantuntijahaastattelutavien näkemystietoa lappilaisesta hyvinvoinnista ja arjen turvallisuudesta
7	Kansalaistapahtumien osallistujat: ✓ Karungin alakoulun koululaiset, n=72 ✓ Kylätoimijatapahtuma, n=19	171	Eri väestöryhmien kokemustietoa lappilaisesta hyvinvoinnista ja arjen turvallisuudesta

⁶ Helameri, E., Iivari, P., Raasakka, E. & Viinamäki, L. 2021. Lapin arjen turvallisuuden tiekartta. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisu Sarja D. Muut julkaisut 5/2021, <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=7783a9a0-90e8-490b-aa94-cbbb28b8415a>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin yliopiston harjoittelukou- lun yhdeksäsluokkalaisten, n=66 ✓ Sámisosterin Birgen Ruovttus - hankkeen ikäihmisten ryhmät, n=14 		
8	Seutukunnittaisten työpajojen osallistujat: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Itä-Lapin seutukunta, n=19 ✓ Kemi-Tornion seutukunta, n=18 ✓ Pohjois-Lapin seutukunta, n=15 ✓ Ranua, n=8 ✓ Rovaniemi, n=20 ✓ Torniolaakson seutukunta, n=10 ✓ Tunturi-Lapin seutukunta, n=23 	113	Lappilaiskuntien viranomaisten näkemystietoa (seutu)kunnallisesta hyvinvoinnista ja arjen turvallisuudesta

Tiekarttaa varten hankitut aineistot jakaantuvat virallisiin asiakirjoihin ja tilastoihin perustuvaan *objektiiviseen faktatietoon*, kuntalaisten henkilökohtaiseen *subjektiiviseen kokemustietoon* arjen turvallisuuteen liittyvistä asioista sekä viranomaisten usein monivuotiseen työkokemukseen perustuvaan *subjektiiviseen kokemus- ja näkemystietoon* siitä, miten kuntalaisten hyvinvointiin liittyvien asioiden pitäisi muodollisesti olla ja miten ne tosiasiallisesti ovat ja realisoituvat lappilaiskunnissa (vrt. esim. Draper 1988; Suikkanen ym. 2015; Viinamäki ym. 2017; Kuvio 2.).

Aineistot kerättiin, analysoitiin ja dokumentoitiin tähän julkaisuun hanketta varten toteuttajatiimin arvion mukaan sellaisella tarkkuudella, joka mahdollisti *Lapin arjen turvallisuuden tiekartta* -julkaisun (Helameri ym. 2021) toimenpide-ehdotusten laatimisen.

Kuvio 2. *Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä-tutkimus- ja kehittämishankkeen kokemus-, näkemys- ja faktatieto.*

Kehittämishankkeen kokemus-, näkemys- ja faktatietiedon hankkiminen ja analysoiminen mahdollisti tutkimusavusteisen arjen turvallisuuden tiekartan muodostamisen lappilaisten arjen

hyvinvoinnin edistämiseksi. Hankkeessa sovellettiin osallistavan tutkimusavusteisen kehittämisen periaatteita palveluja käyttävien kuntalaisten ja palveluja tuottavien tahojen näkökulmista kuntalain (410/2015) ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) hengen mukaisesti. Sekä ennaltaehkäisevässä että korjaavassa hyvinvointityössä korostuu kuntalaisia aktivoiva ja osallistava toimintatapa, jossa on tärkeää saada kuuluviin kuntalaisten moniäänisyys kehitettäessä paikallisia hyvinvointipalveluja ja edistettäessä siten kuntalaisten arjen turvallisuuden kokemusta.

Ns. tekstiaineistojen (asiakirjadokumentit, haastattelut, työpaja-aineistot yms.) referoiva analyysi perustuu aineistolähtöisen sisällönanalyysin soveltamiseen suhteessa hankkeen tavoitteisiin turvallisuuden, sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvointi-teemojen näkökulmista (ks. esim. Salo 2015; Tuomi & Sarajärvi 2018; Hankesuunnitelma 2020).

Hankkeen työpajaosuuksien tulosten käsittelyssä sovellettiin prioriteettilähtöistä sisältöanalyysiä. Menetelmällä tarkennettiin työpajoissa nousseiden kehittämisprioriteettien sisältöjä työpaja-aineiston ja haastattelujen tuottaman tiedon perusteella. Menetelmässä asetetaan tärkeysjärjestykseen (frekvenssijärjestykseen) jokainen aihealue, joka nousee esille työpajassa järjestelyluvullaan tärkeimpien kehittämistarpeiden joukkoon. Aihe voidaan kuvata seutukuntatasoisesti ja/tai Lappi-tasoisena kehittämistarpeena.

Tekstiaineistot on analysoitu 2-vaiheisesti kokoaikaisen projektisuunnittelijan aineistojen hankinnan jälkeen. Ensimmäisen ns. referoivan analyysivaiheen toteutti toinen hankkeen osa-aikaisista asiantuntijoista ja toisen ns. summatiivisen analyysivaiheen (TOP 3 -koonnit) toinen hankkeen osa-aikaisista asiantuntijoista.

Taulukossa 3. on lyhyt käsitelmäritely hankkeen tavoitteiden teemoista (*turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys, hyvinvointi*), jotka kuvaavat konkreettisimmin Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen tavoitteita.

Taulukko 3. Käsitelmäritely turvallisuudesta, sosiaalisesta osallisuudesta, yhteisöllisyydestä ja hyvinvoinnista.

Käsite	Yleiskuvaus
Turvallisuus	Turvallisuus voidaan määritellä esimerkiksi häitää tai vahinkoa aiheuttavan vaaran poissaolona (van Steen 1996). Turvalliseksi voidaan kutsua tilannetta tai järjestelmän tilaa, jossa riskit ovat hyväksyttävällä tasolla ja turvallisuutta voidaan mitata arvioimalla tunnistettujen riskien suuruutta ja hyväksyttävyyttä (Lowrance 1976; Manuele 1997). Turvallisuuden tilaa voidaan mitata indi-kaattoreilla, kriteereillä ja tilastoilla, mutta turvallisuus on myös tunnetta ja mielikuvaa. Myönteisen turvallisuuden tunne voi ilmetä huolettomuutena. Samalla kun turvallisuus on yksilön henkilökohtaista havainto- ja kokemusmaailmaa, koetaan turvallisuus myös kollektiivisesti. Turvallisuus tai turvattomuus voi kohdistua yhteisöön, jossa elämme, kaupunginosaan, kuntaan tai alueeseen.
Sosiaalinen osallisuus	"Osallisuus voidaan hahmottaa ääriävoiltaan aaltoilevina, sisäkkäisinä kehinä, jotka muodostuvat 1) osallisuudesta omaan elämään 2) osallisuudesta vaikuttamisprosesseihin palveluissa, lähipiirissä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa ja 3) paikallisesta osallisuudesta, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä elämän merkityksellisyyttä ja arvokkuutta lisääviin vuorovaikutussuhteisiin ja jossa pystyy vaikuttamaan resurssien jakamiseen." ... Osallisuuden rinnalla voidaan seurata huono-osaisuuden kehittymistä indikaattorilla, jossa huono-osaisuutta tarkastellaan yksilön kokemana, kielteisinä seurauksina ympäristölle ja kustannuksina yhteiskunnalle. Yksilön kokemana huono-osaisuutena voidaan seurata muun muassa alkoholikuolleisuutta, asunnottomia, itsemurhakuolleisuutta, yksinäisyyttä, työttömyyttä ja pitkäaikaisesti toimeentulotuen asiakkuutta. Ympäristöön kohdistuvia seurauksia voidaan tarkastella esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrällä, ulkopuolisiin kohdistuvien ja päihteiden vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten määrällä. Huono-osaisuuden yhteiskunnallisia kustannuksia puolestaan voidaan seurata tarkastelemalla muun muassa kuntien osarahoittamaa työmarkkinatukea, lastensuojelun laitos- ja perhehoidon käyttökustannuksia, perusterveydenhuollon mielenterveyskätejä." (Isola ym. 2017, 23, 53.)

Yhteisöllisyys	<p><i>Suomen kielen sanat yhteys ja yhteinen valottavat kahta erilaista – yhteisön sisäistä ja sen ulkopuolista – näkökulmaa sanan merkitykseen: 1) yhteisö on joukko ihmisiä, joilla on yhteys 2) yhteisö on joukko ihmisiä, joilla on jotakin yhteistä, jaettava. Yhteyttä yhteisöön kuuluvien ihmisten välillä ei läheskään aina voi havaita ulkopuolelta käsin, mutta jos yhteisö rakentuu jonkin siihen kuuluvia yhdistävän seikan varaan, se voi vaikuttaa kokonaisuudelta myös ulkopuolisten silmin. Sisä- ja ulkopuolista näkökulmaa on vaikea erottaa toisistaan. Yhteinen jaettu tekijä luo yhteyttä. ... Jos yhteisöllisyyttä halutaan saada aikaan kestävästi, on pyrittävä edistämään ihmisten kykyä tunnistaa yhteistoimintatilanteet ja oma asemansa yhteistoimijana. ...”Yhteisöissä on myös pyrittävä edistämään ja kannustamaan jäsenten tilaa ja kykyä yksilötoimijuuteen ja arvostelmien tekemiseen sekä kriittiseen asennoitumiseen, jotta yhteisöllisyyttä voidaan kehittää. Toisaalta, jos yhteisöllisyyden halutaan edistävän ihmisen hyvää ja vähentävän esimerkiksi ihmisten yksinäisyyttä ja tarjoavan yhdessä onnistumisen ja yhteenkuulumisen kokemuksia, on hyväksyttävä yhteisöllisyyteen vääjäämättä kuuluvat ristiriidat ja löydettyvä reilut tavat ratkoa niitä.” (Kalliokoski 2020, 10, 197.)</i></p>
Hyvinvointi	<p>Hyvinvointi having-, being-, doing- ja loving-tekijöiden kokonaisuutena:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>”Having hyvinvointiulottuvuuden (mitä ihmisellä voi kohtuudella olla) kuvaajia: toimeentulo, terveys ja toimintakyky, asunto, ruoka ja muut peruskulutushyödykkeet, käytettävissä olevat luonnonvarat.</i> ✓ <i>Doing hyvinvointiulottuvuuden (vastuullinen ja mielekäs tekeminen) kuvaajia: ansiotyö, oppiminen, harrastustoiminta, muu tekeminen.</i> ✓ <i>Loving hyvinvointiulottuvuuden (kuuluminen ja rakastaminen) kuvaajia: perhe ja suku, ystävyysuhteet, paikallisyhteisöt, yhteiskunta, globaali yhteisö, tulevat sukupolvet, muut eläinlajit, luonto.</i> ✓ <i>Being hyvinvointiulottuvuuden (eheä kokemus maailmassa olemisesta) kuvaajia henkinen hyvinvointi, itsensä toteuttaminen, arvokkuus ja korvaamattomuus, elämänhalinta.” (Helne ym. 2012, 87.)</i> <p>Isola ym. (2017,9) korostavat hyvinvointia tuottavien suhteiden ja kokonaisuuksien dynaamisen luonteen ja toimijuuden merkitystä. Esimerkiksi yhteisyys (<i>loving</i>) luo toimeen tulemistä (<i>having</i>) ja yhteisyyttä (<i>loving</i>) tarvitaan toiminnassa syntyvään merkityksellisyiden kokemukseen (<i>doing</i>).</p>

Laaja kirjallisuuskatsaustyyppinen käsitelmäärittelyesittely ei ole tarkoituksenmukainen hankkeen perustavoitteen sekä käytettävissä olleiden aika- ja henkilöstöresurssien (1.12.2020–30.9.2021) näkökulmista mielenkiintoisuudesta huolimatta. Taulukossa 3. hyödynnettiin Euroopan komission toimesta laaditussa raportissa Sosiaalisesta osallisuudesta käytettyä käsitelmäärittelytapaa, jossa on esitelty hankejulkaisun näkökulmasta yksi relevantti määrittely (ks tark. Yhteinen raportti sosiaalisesta ... 2003, 9).

2.4 Lapin arjen turvallisuuden tilannekuva

Arjen turvallisuuden työn tilannekuva on toteutettu Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisessä -hankkeessa. Hankkeen toteuttaja on Lapin ammattikorkeakoulu, ja toimintaa on ohjannut tiiviissä yhteistyössä asiantuntijaryhmä, joka koostuu turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisen asiantuntijoista Lapissa. Tilannekuvaa on rakennettu tarkastelemalla nykytilaa toimijakuvauksen ja kolmen katsauksen kautta:

- Strategiakatsaus
- Toimijakuvaukset
- Hankekatsaus
- Tilastokatsaus.

Strategiakartoituksessa tarkastellaan tärkeimpiä valtakunnallisia sekä maakunnallisia strategioita ja ohjelmia, mitkä ohjaavat arjen turvan kehittämistyötä. Toimijakuvauksissa esitellään keskeisimpiä kansallisia ja alueellisia toimijoita Lapin arjen turvallisuuden työssä. Hankekatsauksessa on yhteenveto Lapissa toteutetuista kehittämishankkeista ohjelmakaudella 2014–2020, kun taas tilastokatsauksessa tarkastellaan hyvinvointia ja turvallisuutta kuvaavia tilastoja 2000-luvulta ensimmäiseltä saatavilla olevasta tilastointivuodesta viimeisimpään tilastovuoteen.

Turvallisuuden käsite on muuttunut voimakkaasti viime vuosikymmenten aikana. Perinteisesti turvallisuus ymmärrettiin ennen muuta kontrollin ja järjestyksen ylläpitämisenä, missä poliisi ja puolustusvoimat olivat keskeisiä toimijoita. Nykyisin kontrolliturvallisuuden rinnalle on noussut hyvinvointiturvallisuus, millä tarkoitetaan ennalta ehkäisevää turvallisuustyötä ja ylipäättänsä sellaisia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on turvallisuusriskien toteutuminen mahdollisimman harvoin. Hyvinvointiturvallisuudella on keskeinen merkitys yhteiskunnan toimivuuden ja arjen sujuvuuden kannalta, ja sen tuottamiseen osallistuvat viranomaisen lisäksi järjestöt, elinkeinoelämä ja ihmiset itse (Päätöksiä turvallisuudesta 2014, 7).⁷

2.5 Tarvekartoitus

Tilannekuvan lisäksi hankkeessa on toteutettu tarvekartoitus eli työpajojen ja haastatteluiden kautta selvitetty asiantuntijoiden ja kuntalaisten näkemyksiä siitä, miten alueellisten toimijoiden ja kuntalaisten itsensä mielestä arjen turvallisuutta pitäisi kehittää. Hankkeessa toteutettiin seutukuntakohtaisia työpajoja, joihin kutsuttiin osallistujia laajasti Lapin kuntien työntekijöistä niin hyvinvointi- kuin turvallisuuspuolelta. Näiden lisäksi toteutettiin avoin työpaja Lapin kylätoimijoille, sekä työpajat Lapin yliopiston harjoittelukoulun yhdeksäsluokkalaisille. Työpajoissa osallistujat työstivät pienryhmissä ehdotuksia siihen, mitä lappilaisten arjen turvallisuuden parantamiseksi tulisi tehdä seuraavan seitsemän vuoden aikana. Rajaseudun ikäihmisten näkemyksiä kysyttiin osallistumalla Sámisosterin ikäihmisten ryhmätilaisuuksiin. Alakouluikäisten lasten näkemykset turvallisuudesta selvitettiin piirustus- ja kirjoituskilpailun kautta, joka toteutettiin yhteistyössä Karungin koulun kanssa. Näiden tilaisuuksien tulokset analysoitiin tiekartan laatimista varten.

2.6 Tiekartta

Tilannekuvan ja tarvekartoituksen synteeseinä työstettiin Lapin arjen turvallisuuden tiekartta, missä rakennetaan polku konkreettisiin toimenpiteisiin ja niiden toteutukseen (ks. tark. Helameri ym. 2021). Tilannekuvan ja tarvekartoituksen synteeseinä valikoitiin tärkeimmät kehittämiskohteet arjen turvallisuuden työlle Lapissa.

⁷

Lähde: Tolppi, R. 2020. Positiivista kehitystä Lapin turvallisuustilanteessa: Turvallisuusindikaattorit 2010–2017/18, Lumen -lehti 1/2020. <https://www.theseus.fi/handle/10024/303680>

3 STRATEGIAKATSAUS

Strategiakatsauksessa on käsitelty alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti keskeisimmät strategiat ja ohjelmat. Ne avaavat arjen turvallisuuden painopisteitä sisäisen turvallisuuden, harvaan asuttujen alueiden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Lapin arjen turvan suunnittelussa ja toteuttamisessa nämä strategiat ja ohjelmat ovat jo tähänastisessa työssä ohjanneet kehittämistyötä tavoiteltuun suuntaan. Katsauksessa on käsitelty 12 valtakunnallista, viisi alueellista ja neljä kansainvälistä asiakirjaa (k. tark. Liitetaulukot 1.–3).

3.1 Valtakunnalliset strategiat

3.1.1 Hyvä elämä - turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017

Tässä strategiassa sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ominaisuuksia, joiden johdosta väestö voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja kansallisista tai kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta.⁸

Jo sisäisen turvallisuuden strategian alkusanoissa todetaan, että turvallisuus on hyvinvoivan yhteiskunnan kivijalka, ja että se on mahdollista toteuttaa vain monien eri toimijoiden yhteistyössä. Keskiössä on se ajatus, että sisäistä turvallisuutta ei luoda pelkästään turvallisuusviranomaisten toimin, vaan kaikessa yhteiskunnan päätöksenteossa, monitoimijaisessa ja monen hallinnonalojen yhteistyössä. Strategian toimenpideohjelma sisältää 39 toimenpidettä, joilla pyritään hyödyntämään yhteistyötä ja rakentamaan verkostomaisia toimintamalleja yhtä paremmiksi. Siinä on pyritty toteuttamaan sekä ennaltaehkäiseviä toimia, että toimia jotka parantavat viranomaisten ja muiden tahojen kykyä toimia silloin, kun turvallisuutta horjuttavia asioita (rikoksia, häiriöitä, onnettomuuksia) tapahtuu. Keskeistä on kuitenkin etenkin se, miten turvallisuutta tehdään eri tasoilla ja eri toimijoiden yhteistyönä.

Turvallisuutta edistävät muun muassa turvallinen koti-, asuin- ja työympäristö, toimivat peruspalvelut, väestön yhdenvertaisuus, hyvin suunniteltu liikenneympäristö, avun saanti silloin kun sitä tarvitaan, ja varmuus siitä, että rikoksiin syyllistyneet joutuvat edesvastuuseen teoistaan.⁹

Juurisyiden selvittäminen ja ennaltaehkäisy kustannustehokasta

Strategiassa painotetaan vahvasti turvallisuusongelmien juurisyiden selvittämisen ja ennaltaehkäisyn tärkeyttä. Juurisyihin vaikuttaminen on kustannustehokasta turvallisuuden edistämistä. Etenkin näihin asioihin vaikutetaan muilla kuin suoraan turvallisuuteen liittyvillä keinoilla. Turvallisuuden tunteen *kokemus* on osa arjen turvallisuutta. Tähän kokemukseen vaikuttavat monenlaiset tekijät ja yhteiskunnalliset muutokset, kuten kansalliset ja kansainväliset kriisit. Vaikka numeroina tarkasteltuna turvallisuuskehitys on ollut viime vuosikymmeninä positiivista, turvallisuuden tunne on viime vuosina heikentynyt. Lisäksi turvallisuuteen liittyvänä haasteena nostetaan esiin se, miten arjen turvallisuusongelmat kasautuvat.

Esimerkiksi alle viisi prosenttia väestöstä tekee yli puolet kaikista rikoksista ja 10 % väestöstä kokee yli kaksi kolmasosaa kaikesta väkivallasta.¹⁰

⁸ **Lähde:** Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017, 11.

⁹ **Lähde:** Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017, 11.

¹⁰ **Lähde:** Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017, 13.

Suomen keskeisin sisäisen turvallisuuden haaste on laajeneva, monimuotoinen syrjäytyminen. Se lisää yhteiskunnallisten häiriöiden riskiä ja määrittelee suurelta osin turvallisuusviranomaisten tuottaman reaktiivisen palvelun tarpeen. Radikali-soituminen ja ääriliikkeiden voimistuminen ovat monimuotoisen syrjäytymisen äärimmäisiä seurauksia.¹¹

Sisäisen turvallisuuden strategiassa korostetaan sitä, että perinteisten turvallisuusviranomaisten lisäksi kuntien rooli, järjestöjen ja eri hallinnonalojen yhteistyö sekä elinkeinoelämän ja tutkimuksen merkitys on koko ajan suurempi.

Turvallisuuden megatrendit

Turvallisuuden taustalla vaikuttavista megatrendeistä strategiassa mainitaan mm.:

- Globaali keskinäisriippuvuus: keskinäisriippuvuus yhdistää maailman talouksia.
- Teknologia: kaikkialle ulottuva informaatioteknologia tukee ja ohjaa arkielämää, mutta myös asenteiden ja vakaumusten muotoutumista.
- Kestävyysskriisi: luonnonvarojen rajallisuus on yhä ilmeisempää.
- Demokratian perinteisten instituutioiden heikkeneminen: Demokratian toteutumiseen vaikuttavat teknologinen kehitys ja globalisaatio. Suoraan vaikuttamiseen kohdistuvat odotukset haastavat perinteisen demokraattisen päätöksenteon. Uusia vaikuttamisen tapoja syntyy koko ajan.

Tämän lisäksi turvallisuuteen vaikuttavista muutosvoimista voi mainita mm. polarisaation syvenemisen ja syrjäytymisen ja huono-osaisuuden kasautumisen. Esimerkiksi koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten osuus on Suomessa noussut vuodesta 2011 lähtien. Myös harvaan asuttujen alueiden väestön vanheneminen asettaa suuria haasteita palvelutarjonnalle myös turvallisuuden saralla. Sukupolvien väliset erot elämäntavoissa ja -asenteissa kasvavat. Yhteiskuntamme moniarvoistuu, yksilöllisen elämäntavan korostaminen ja jatkuva muuttoliike muokkaa kulttuureita. Yhteisöjen monimuotoisuus tuo toisaalta mukanaan epäluuloja ja kotoutumisongelmia. Maahanmuuttajan kannalta olennaista on se, kuinka nopeasti hänet hyväksytään yhteisöihin ja minkälaisen roolin hän niissä saa.

3.1.2 Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019

Toimeenpanosuunnitelmassa (sisäisen turvallisuuden strategian osa) sekä erillisessä sisäisen turvallisuuden toimeenpanoraportissa listataan kahdeksan toimenpidekokonaisuutta:

- Analysointi ja ennakointi
- Toimivaltuudet ja suorituskyky
- Arjen turvallisuus
- Osaaminen ja kriisinkestokyky
- Turvallisuuden innovaatiot
- Turvallisuuden ohjaus
- Maakuntien ja kuntien työ
- Seuranta.

Arjen turvallisuus ja turvallisuusosaaminen

Näistä tämän Lapin arjen turvan tiekartan kannalta olennaisin kokonaisuus on **Arjen turvallisuus**. Arjen turvallisuuden toimenpideosiossa luetellaan monia aihealueita mihin on haettu ja haetaan konkreettisia toimia, sekä kerrotaan näiden toimenpiteiden tilanteesta. Syrjäytymiseen puututaan mahdollisimman aikaisin moniammatillisesti, ja parannetaan niin ikäänntyneiden, lasten kuin nuortenkin turvallisuutta. Keskeisenä aiheena arjen turvallisuudessa on verkostomaisen yhteistyön kehittäminen ja vahvistaminen viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen kesken.

¹¹ **Lähde:** Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017, 29.

Tehtyjä tai käynnissä olevia konkreettisia toimenpiteitä arjen turvallisuuden parantamiseksi luetellaan mm.:

- Syrjäytymiseen liittyvän rikollisuuden vähentämisen tavoitteena on ollut laatia toimintamalli, jossa eri viranomaisten ja ennalta ehkäiseviä palveluita tuottavien tahojen toimenpiteet sovitetaan yhteen yksilön tarpeet huomioiden. Mm. poliisin Ankkuritoimintaa Nuorten rikosentekijöiden auttamiseksi ja rikoskierteen katkaisemiseksi on vahvistettu paljon viime vuosina.
- Toimintamallit sekä ohjeet viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen keskinäiseen turvallisuusuhkia koskevan tiedon vaihtoon erityisesti moniammatillisessa työssä esim. Marak.
- Hyödynnetään järjestelmällisesti kouluterveyskyselyjä nuorten alkavan syrjäytymisen torjunnassa, ja vahvistetaan lasten ja nuorten, sekä heidän parissaan työskentelevien turvallisuusosaamista. Lisätään lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua arjen turvallisuuteen liittyvään päätöksentekoon, sekä vahvistetaan monilukutaitoa osana tieto- ja viestintäteknologiaaitoja (liittyy kohtaan 4, turvallisuusosaamisen kehittämiseen).
- Päivitetään ikäntyneiden turvallisuusohjelma [päivitetty 2018].
- Vahvistetaan kaupunkien kykyä ehkäistä kaupunkien sisäistä segregatiokehitystä (segregatio, eriytyminen).

Maakuntien ja kuntien työ

Toimenpidekokonaisuus 7 käsittelee maakuntien ja kuntien turvallisuustyötä, ja on siksi tälle Lapin arjen turvan tiekartalle tärkeä osa-alue. Keskeisenä ideana on, että koska turvallisuus suunnittelu, ennalta estävä turvallisuustyö ja varautuminen ovat osa maakuntien tehtäviä, parannetaan arjen turvaa varmistamalla turvallisuusyhteistyön rakenteet, missä viranomaiset, elinkeinoelämä ja järjestöt toimivat yhdessä. Tammikuussa 2019 julkaistiin alueellisen ja paikallisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset, joissa suositellaan sisäisen turvallisuuden kirjaamisesta maakuntien ja kuntien strategioihin sekä yhtenäistetään kuntien ja maakuntien turvallisuussuunnittelu osaksi sähköisiä hyvinvointikertomuksia.

Lisäksi määritellään indikaattorit sekä tuetaan ja edistetään maakuntien sisäisen turvallisuuden tehtävien organisointia. Turvallisuussuunnittelun kansallisissa linjauksissa on laadittu esitykset indikaattoreista, minkä lisäksi THL päivitti kuntien hyvinvointikertomuksiin tarkoitettuihin indikaattorit vastaamaan turvallisuussuunnittelun indikaattoreita. Turvallisuussuunnittelun kansallisissa linjauksissa kannustetaan hyödyntämään testattujen hyvien käytäntöjen, kuten Lapin turvallisuusverkoston toimintamallia.

Tuetaan ja edistetään maakuntien sisäisen turvallisuuden tehtävien organisointia. Hyödynnetään testattujen hyvien käytäntöjen, kuten Lapin turvallisuusverkoston ja Pirkanmaan turvallisuusklusterin, toimintamalleja. Yhteistyöverkostojen kautta luodaan alueellisia tiedonvaihdon ja ongelmanratkaisun verkostoja viranomaisten, yritysten, oppilaitosten ja järjestöjen välillä sekä edistetään uusien turvallisuutta parantavien tuotteiden ja palveluiden syntyä.¹²

Muut toimenpiteet

Muut tämän tiekartan kannalta olennaiset toimenpiteet keskittyvät tiedon analysointiin, ennakointiin sekä toisaalta arviointiin ja seurantaan. Tavoitteena on tuottaa ensimmäinen laaja-alainen sisäisen turvallisuuden tilaa kuvaava seurantaväline [julkaistiin verkossa tammikuussa 2019]. Toimivaltuuksien ja suorituskyvyn osalta mainittakoon tavoitteet taloussuunnittelussa ja yhteistyössä viranomaisten kesken, sekä esimerkiksi kansalaisten turvallisuusosaamisen kasvattaminen ja turvallisuuden innovaatioiden syntymisen tukeminen. Sisäisen turvallisuuden ohjauksessa on korostettu jälleen hallinnonalarajat ylittävää, verkostomaista yhteistyötä. Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoa ja turvallisuutta varten on kehitetty digitaalinen

¹² **Lähde:** Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019, 47.

palveluväylä, Tuovi, mitä kautta on saatavilla jäsenneltyä ja analysoitua tietoa turvallisuustyön pohjaksi. Sitä kautta voidaan myös esimerkiksi jakaa hyviä käytäntöjä.

3.1.3 Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset

Turvallisuussuunnittelun kansallisilla linjauksilla on tarkoitus ohjata paikallista ja alueellista turvallisuussuunnittelua. Se ei ole lakisäateistä toimintaa, ja sen tilanne vaihteleekin suuresti alueittain ja kunnittain, mikä lisää asukkaiden eriarvoisuutta. Turvallisuussuunnittelua tekevät alueen toimijat verkostoyhteistyössä turvallisuusongelmien ratkaisemiseksi ja vähentämiseksi. Sillä varmistetaan samansuuntainen toiminta ja tehostetaan resurssien käyttöä.

Aluehallintovirastojen yhtenä tehtävänä on edistää alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelua. Turvallisuussuunnittelun linjauksissa kuvaillaan menettelytapoja, eri toimijoiden vastuita ja hyviä käytäntöjä. Tämän lisäksi toimenpidekortit sisältävät tavoitteita ja toimenpiteitä, joita paikallisten ja alueellisten toimijoiden tulisi toteuttaa. Näiden lisäksi toteutetaan omia alueellisista lähtökohdista määriteltyjä toimenpiteitä. Sisäisen turvallisuuden strategian lisäksi toimenpiteet pohjautuvat muihin ohjelmiin:

Turvallisesti Yhdessä - kansallinen rikoksantorjuntaohjelma 2016–2020, Turvallisesti kaiken ikää: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista, Kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelman tavoite- ja toimenpidesuunnitelma vuosille 2018–2025, sekä Turvallinen elämä ikääntyneille -toimintaohjelma (2018)^{13,14}

Turvallisuussuunnitelma pohjautuu alueen väestön turvallisuuden tilan arvioon, mikä tehdään yhteistyössä mm. eri viranomaisten, kuntien, oppilaitosten, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Arviossa tunnistetaan keskeiset turvallisuusongelmat alueella, joihin vastaukseksi laaditaan toimenpiteet. Niille laaditaan tavoitteet, vastuutahot, mittarit ja aikataulu. Yleensä valitaan yksi päävastuutaho, mutta useampi toteuttaja, jotta eri tahojen osaamisen, resurssien ja toimivaltuuksien yhdistämisellä saadaan parempi vaikuttavuus. Näin yhteinen turvallisuussuunnitelma tuottaa myös aitoa lisäarvoa.

Turvallisuussuunnittelu on kunnan vastuulla, mutta toimenpiteiden toteuttamisen osallistuu myös muita tahoja. Mikäli maakunnallista turvallisuussuunnittelua tehdään, tulee varmistaa, että maakunnallisen suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet tukevat kunnan suunnitelmaa. Linjauksessa ohjeistetaan, että turvallisuussuunnitelma hyväksytään alueen päättävissä elimissä (valtuusto, hallitus tai virkamiesjohto). Tämän lisäksi se tulisi viedä vähintään tiedoksi valtuustolle.

Hyvinvointikertomuksessa tulisi seurata turvallisuusongelmien kehittymistä alueella erilaisilla indikaattoreilla. Siinä missä turvallisuussuunnitelmassa keskitytään toimenpiteisiin, hyvinvointikertomuksessa keskitytään väestön hyvinvoinnin ja turvallisuuden tilanteen seurantaan.¹⁴

Turvallisuussuunnitelma ja hyvinvointikertomus täydentävät toisiaan. Turvallisuus ja hyvinvointi nivoutuvat yhteen seuraavalla tavalla: juurisyyt (hyvinvointi ja terveys) → kohonneet riskit (turvallisuussuunnittelu) → arjen rikokset, onnettomuudet ja häiriöt → laajat häiriöt (varautuminen).

Mahdollisia paikallisessa turvallisuussuunnitelmassa käsiteltäviä aihealueita ovat esimerkiksi:

- Rikollisuuden ehkäisy ja torjunta
- Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisy
- Asumisen turvallisuus
- Lasten ja nuorten turvallisuus

¹³ **Lähde:** Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019, 7.

¹⁴ **Lähde:** Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019, 12.

- Oppilaitosten turvallisuus
- Liikenneturvallisuus
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy
- Yritystoiminnan turvallisuus
- Kyläturvallisuus
- Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen
- Asukkaiden omat toimet turvallisuutensa edistämiseksi.¹⁵

Linjauksen toimenpidekorteissa puolestaan käsitellään seuraavia aihealueita:

- Nuorten rikollisuuden vähentäminen
- Ikääntyneiden asumisen turvallisuuden kehittäminen
- Lähisuhdeväkivallan vähentäminen
- Hyvien väestösuhteiden edistäminen
- Alkoholista johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisy
- Julkisten tilojen turvallisuus.

3.1.4 ENSKA. Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023

Sisäministeriön sisäisen turvallisuuden strategiaa omalta osaltaan toteuttaa ja tarkentaa Poliisin ennalta estävän työn strategia.

Poliisin ennalta estävä toiminta on poliisin laissa säädetty tehtävä, jolla ylläpidetään yhteiskunnan ja ihmisten turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja luottamusta poliisiin puuttumalla varhain turvallisuutta heikentäviin tapahtumiin ja kehitykseen.¹⁶

Ennalta estävän toiminnan strategiset linjaukset ovat:

- Vahvistetaan eri väestöryhmien turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta ennalta estävällä toiminnalla (erityisesti lapset ja nuoret, perheet; vähemmistöt; ikääntyneet).
- Ennalta estetään väkivaltaa.
- Edistetään hyviä väestösuhteita, yhdenvertaisuuden toteutumista ja torjutaan polarisaatiota.
- Varmistetaan toimivat ja tarkoituksenmukaiset ennalta estävää työtä tukevat yhteistyörakenteet ja prosessit (suunnitelmallinen yhteistyö muiden viranomaisten, kuntien ja järjestöjen kanssa; osallistuminen alueelliseen turvallisuussuunnitteluun ja sen tukeminen tiedolla ja analyysitoiminnalla; alueellisen eriarvoistumisen ennaltaehkäisy; osallistuu kylätoimijoiden verkostoihin).
- Lisätään teknologian ja innovaatioiden hyödyntämistä ennalta estävässä työssä.

Tavoitteena on, että rikosten ja turvallisuutta heikentävien häiriöiden taloudelliset ja inhimilliset kustannukset vähenevät, että ihmisten turvallisuus ja turvallisuudentunne lisääntyy, että ihmisten luottamus poliisiin säilyy ja vahvistuu, ja että ennalta estävä toiminta tukee poliisin muuta toimintaa. Tähän sisältyy vahva moniammatillisen yhteistyön merkitys myös poliisin työssä. Yhteistyö mm. kuntien ja eri järjestöjen kanssa on keskeinen osa poliisin ennalta estävää työtä.

Eryityisesti syrjäytymisen ehkäisyssä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, kuten Ankkurimallissa (nuorten rikoskierteen katkaisu varhain) tai Marak-mallissa (perheväkivallan riskien tunnistamista ja ehkäisyä) on tärkeässä roolissa. Muita menetelmiä poliisilla toteuttaa ennalta ehkäisevää työtä on lähipoliisytyö, paikallinen ongelmanratkaisu (POR), sekä HAH (huolta aiheuttavat henkilöt).

¹⁵ **Lähde:** Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019, 18.

¹⁶ **Lähde:** ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023, 9.

Ennalta estävän työn merkitys

Poliisin ennalta estävän työn strategiassa todetaan, että ennalta estävä työ on erittäin tärkeää, mutta että sen tulosten osoittaminen voi olla vaikeaa, mikä osaltaan lisää resurssoinnin perustelujen vaikeutta. Ennalta estävän työn tuloksia on vaikea mitata, ja seuranta tapahtuu pitkällä aikavälillä, kun muutoin usein toimitaan esimerkiksi vuoden sykleissä (kuten poliisin työn tulosten seurannassa).

Strategiassa todetaan myös, että turvallisuusympäristössä tapahtuneet muutokset vaikuttavat ennalta estävän työn merkityksen nousemiseen. Yhteiskunta on monella tapaa turvallisempi, mutta turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa monia sitä heikentäviä tekijöitä. Polarisaatio ja vastakkainasettelu kasvavat.

Väestön hyvinvointi on yleisesti lisääntynyt, mutta samalla syrjäytyminen on monimuotoistunut ja ongelmat, kuten rikoksen tekijäksi ryhtyminen tai uhriksi joutuminen sekä turvattomuus kasaantuvat entistä pienemmälle osalle väestöstä. Hyvinvointiyhteiskunta ja tukiverkostot eivät enää tavoita kaikkia yksilöitä ja heidän lähipiiriään ja tämä luo haavoittuvuuksia, jotka vaikuttavat turvallisuuteen.¹⁷

Tämän lisäksi erityisesti teknologinen kehitys on luonut entistä tehokkaampia keinoja ja mahdollisuuksia levittää propagandaa, virheellistä tietoa, vale uutisia ja vihapuhetta. Näillä lisätään epäluottamusta yhteiskuntaan. Luottamus poliisiin ja muihin viranomaisiin on Suomessa korkeaa. Toimintaympäristön muuttuessa luottamuksen säilyttäminen on entistä tärkeämpää, ja siinä ennalta estävä toiminta on keskeisessä roolissa.

3.1.5 Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi

Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn perusta on pelastuslaissa, minkä lisäksi se huolehtii pelastustoimen valvontatehtävistä. Pelastuslaitosten tulee seurata onnettomuuksien määriä ja syitä, onnettomuusuhkia ja näiden pohjalta ryhdyttävä toimenpiteisiin onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn. Lisäksi pelastuslaitoksilla on velvoite yhteistyöhön sekä toisten viranomaisten että asukkaiden kanssa.

Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma painottaa yhteistyötä, turvallisuuden kokemuksen vahvistumista sekä erityisesti lasten ja nuorten asemaa. Ohjelman missio on turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025.

Laaja-alaisen yhteiskehittämisen tuloksena mission kannalta keskeisiksi muutoksiksi tunnistettiin (1) aktiivisen toimijuuden lisääntyminen, (2) turvallisuuden kokemuksen vahvistuminen, (3) palvelujen saatavuuden varmistuminen ja (4) missiota toteuttavan yhteisen työn kehittyminen.¹⁸

Kaikkiin näihin vaikutetaan kehittämällä **osaamista ja kyvykkyyttä, tietoa ja teknologiaa, yhteistä työtä** sekä **toimintakulttuuria, asenteita ja jaettuja käsityksiä** muokkaamalla. Ohjelmassa määritellään kullekin näistä kolmesta ilmiöstä osa- eli vaikuttavuustavoitteita, jotka suuntaavat konkreettisia tekoja. Toimintaohjelmassa on lueteltu ja jaoteltu eri vaikuttavuustavoitteiden alle yli 250 toimenpidettä.

Ohjelmassa todetaan, että ihmisten kyvyt ja tiedot turvallisuusosaamisessa vaihtelevat, ja niiden tueksi haetaan tietoa kullekin sopivaa reittiä. Tämä haastaa turvallisuustoimijat tarjoamaan palveluitaan monikanavaisesti. Ihmiset kuitenkin kaipaavat digitaalisuuden lisäksi turvallisuustoimijoiden läsnäoloa. Myös perinteiselle sesonkiluontoiselle yleisen tiedon jakamiselle on tarvetta myös jatkossa.

¹⁷ **Lähde:** Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023, 11.

¹⁸ **Lähde:** Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2019: 15.

Onnettomuuksien ehkäisy tämän toimintaohjelman näkökulmasta on ihmisten käyttäytymisen muuttamista siten, että onnettomuudet ja niistä koituvat vahingot vähenevät.¹⁹

Osaamista ja kyvykkyyttä mm. turvallisuusosaamisen kehittämisen kautta vahvistetaan kaikissa elämänvaiheissa, sekä huomioidaan toimintakyvyn ja sen puutteiden vaikutukset asuin- ja toimintaympäristöön. Tavoitteena on vahvistaa ihmisten arjen turvallisuuden toimintakykyä, kasvattaa lasten ja nuorten turvallisuuspääomaa, sekä kääntää laskuun toimintakyvyltään rajoittuneiden henkilöiden palokuolemat ja muut tapaturmat vuoteen 2024 mennessä.

Tiedon ja teknologian suhteen huomioidaan mm. digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämistä etenkin vaikuttavan viestinnän kehittämisessä. Tavoitteena on, että eri väestöryhmät kattavat pelastuslaitosten sähköiset palvelut ovat käytössä vuoteen 2022 mennessä.

Yhteinen työ nähdään tärkeänä. Se vaatii yhteistä ymmärrystä, yhteisiä tavoitteita, sekä yhteistä suunnitelmallista työtä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että yhteistyö onnettomuuksien ehkäisemiseksi lisääntyy, mm. niin, että yhteistyö etsivän työn toimijoiden kanssa lisääntyy, koteihin palveluita tuottavat tahot ovat turvallisuuden aktiivisia edistäjiä vuoteen 2025 mennessä, järjestöjen hyödyntäminen onnettomuuksien ehkäisyssä on tavoitteellista, ja että teollisuuden ja elinkeinon strateginen kumppanuusmalli on luotu vuoteen 2023 mennessä. Toisena tavoitteena ohjelmassa määritellään se, että asiakasryhmien tarpeet tunnistetaan systemaattisesti, ja että pelastustoimi tuottaa tarpeisiin perustuen samankaltaista palvelua. Tätä tavoitellaan sitä kautta, että pelastuslaitokset tuottavat onnettomuuksien ehkäisyn palvelut samoilla kriteereillä, ja että ikäihmisten ja maahanmuuttajien turvallisuuden tilannetietoa hyödynnetään systemaattisesti kansallisella ja paikallisella tasolla.

Asenteisiin ja jaettuihin käsityksiin turvallisuudesta pyritään vaikuttamaan ensin herättämällä kiinnostusta, jonka jälkeen tarjotaan mahdollisuuksia käytännön turvallisuusosaamisen harjoitteluun. Tämän jälkeen ihmisiä rohkaistaan käyttämään osaamistaan ja toimimaan turvallisuuden parantamiseksi, ja lopuksi rohkaistaan jakamaan positiivisia kokemuksiaan muille. Tavoitteena on, että ihmiset ottavat vastuuta ja huolehtivat aktiivisemmin omasta sekä muiden turvallisuudesta.

Toimintakulttuuriin vaikuttaminen on laajin kokonaisuus. Turvallisuuden tunnetta vahvistetaan lisäämällä luottamusta yhteiskuntaa ja sen tuottamia palveluita kohtaan siten, että ihmisten omatoimisuutta ja aktiivista osallisuutta onnettomuuksien ehkäisyssä parannetaan. Tavoitteena on, että välittämisen tunne lisääntyy ihmisten kuuluessa vahvemmin yhteisöihin.

Toimintaohjelman toteuttamiseksi siinä määritellään myös tiettyjä tekijöitä, joiden kautta sen toteuttaminen onnistuu: tiedolla johtaminen (toimintaa, jossa hyödynnetään analysoitua tietoa ja dataa), yhteistoimintarakenteiden tunnistaminen (monitoimijaista verkostoyhteistyötä), osaamisen kehittäminen, sekä muutoksen ja yhteisen työn johtaminen.

3.1.6 Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021 sekä toimeenpanosuunnitelma

Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategian keskeinen tavoite on mahdollistaa oikea-aikainen, turvallinen ja vaikuttava hoito, hoiva ja palvelut, joista on mahdollisimman vähän haittaa potilaalle ja asiakkaalle.²⁰

Strategiassa todetaan, että potilas- ja asiakasturvallisuuden edistäminen sekä parantaa palveluiden laatua, että kustannusvaikuttavuutta – jonka lisäksi vaara- ja haittatapahtumista aiheutuvat kustannukset laskevat.

¹⁹ **Lähde:** Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2019: 12.

²⁰ **Lähde:** Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021: 12.

Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategian 2017–2021 strategiset tavoitteet:

- Potilas, asiakas ja läheiset osallistuvat aktiivisesti potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistamiseen ja kehittämiseen.
- Laatu sekä potilas- ja asiakasturvallisuus ovat osa riskienhallintaa.
- Palveluprosessit ja toimintatavat ovat turvallisia ja suojaavat potilaita ja asiakkaita vaaratapahtumilta.
- Turvallisen hoidon ja hoivan edellyttämät voimavarat ja osaaminen ovat varmistetut. Laadun ja turvallisuuden seuranta ja kehittäminen on varmistettu.
- Potilas- ja asiakasturvallisuutta edistetään kansallisesti.²¹

Laadun- ja riskienhallinta on osa omavalvontaa, mikä liittyy olennaisesti asiakas- ja potilasturvallisuuteen. Omavalvontaa toteutetaan tällä hetkellä monilla eri tavoilla, joten sen periaatteiden ja toimintatapojen yhtenäistäminen on tärkeä lähtökohta. Vastuut omavalvonnassa tulisi kirkastaa ja arviointi- ja auditointimallit luoda. Osaamista sekä omavalvonnan toteuttamisessa että jalkauttamisessa tulee lisätä, samoin palveluiden järjestämisessä, hankinnoissa ja sopimusten hallinnassa. Omavalvonnan vastuu on järjestäjällä ja tuottajalla, valtiolla valvovana viranomaisena on yleisen ohjauksen ja strategisen valvonnan rooli. Sen toimintamalleja ja esimerkiksi systemaattista tiedon keruuta potilas- ja asiakasturvallisuutta heikentävistä toimintatavoista tulee kehittää.

Ennakointi ja riskien hallinta eli tietoisuus riskeistä ja turvallisista toimintatavoista on myös keskeistä. Riskien analysointi, minkä jälkeen kehitetään toimintatavat, joilla riskejä voidaan ennaltaehkäistä tai vaikutuksia pienentää, on keskeinen osa asiakas- ja potilasturvallisuutta. Tähän asti asiakas- ja potilasturvallisuuteen liittyvien riskien analysointi on jäänyt puutteelliseksi.

Riskienhallinnassa tulisi laajemmin huomioida myös strategiset ja taloudelliset riskit, tiedonhallintaa ja tietosuojaa koskevat riskit sekä arvioida riskien yhteisvaikutuksia potilas- ja asiakasturvallisuuteen. Riskienhallintaa tulisi kehittää myös sosiaalipalveluiden asiakasturvallisuuden kannalta.²²Järjestäjien sekä tuottajien ja toimintayksiköiden tulisi tehdä riskienhallintaa monialaisesti ja yli toiminta-alue rajojen sidosryhmien kanssa huomioiden koko potilaan ja asiakkaan palvelupolku.²³

Toimeenpanosuunnitelmassa ohjataan myös, että laitteiden turvalliseen käyttöön tulisi olla kansallisesti määritellyt kriteerit, sekä ohjauksjärjestelmät lääkehoidon turvallisuuden riskienhallinnan ja omavalvonnan järjestämiseksi.

Palveluprosessien ja toiminnan turvallisuuden varmistamiseksi johdon tulisi määritellä linjaukset ja ohjeistus sekä riittävät resurssit. Keskeisten palveluiden prosessien tunnistaminen, määrittely, kuvaaminen ja jatkuva kehittäminen on edellytys turvallisuustyölle. Turvallisuutta edistävät toimintatavat tulisi juurruttaa organisaatioiden toimintaan. Moniammatillinen ja organisaatioiden välinen yhteistyö on keskeistä prosesseja kehitettäessä. Riittävä ja osaava henkilöstö on turvallisen asiakas- ja potilastyön edellytys. Jokaisella työntekijällä tulee olla perusosaaminen asiakas- ja potilasturvallisuudesta.

Perusosaaminen pitää sisällään potilas- ja asiakasturvallisuuden moniulotteisuuden, potilas- ja asiakasturvallisuuskäsitteistön ja säädökset, turvallisuuskulttuurin, vaaratapahtumien raportoinnin ja niistä oppimisen sekä riskien hallinnan perusteet. Jokaisen tulee ymmärtää asiakkaan ja potilaan rooli aktiivisena osallistujana laadun ja turvallisuuden varmistamisessa.²⁴

Toimintaohjelmassa painotetaan potilaiden, asiakkaiden, heidän läheistensä tai heitä edustavien tahojen aktiivista osallistumista asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämiseen. Kansallisella tasolla osallistuminen tapahtuu pääasiassa järjestöjen ja kuntien kanavien kautta.

²¹ **Lähde:** Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021: 13.

²² **Lähde:** Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021: 18.

²³ **Lähde:** Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021: 19.

²⁴ **Lähde:** Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021: 20.

Kuntalain mukaan kunnan on asetettava osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi tietyt vaikuttamisryhmiä (vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, nuorisovaltuusto). Vaikuttamisryhmät voivat olla useamman kunnan yhteisiä. Näiden kautta kunnat ja kuntayhtymät voivat edistää asiakasnäkemyksen huomioimista myös potilas- ja asiakasturvallisuudessa.²⁵

Muut kanavat, kuten yleisötilaisuudet, sekä esimerkiksi asiakaspalautteen hyödyntämistä painotetaan myös asiakaskokemuksen selvittämisessä. Asiakasviestintä on myös tärkeää.

3.1.7 Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 – valtioneuvoston periaatepäätös

Valtioneuvoston periaatepäätös hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä linjaa niitä pitkän aikavälin toimia, millä kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuutta saadaan tasoitettua. Periaatepäätöksessä on neljä painopistettä:

- **Kaikille mahdollisuus osallisuuteen:** osallisuus ja yhdenvertaisuus koostuu tekijöistä kuten riittävä toimeentulo; riittävät tiedot, taidot ja mahdollisuus osallistua päätöksentekoon; turvallinen koti; mahdollisuus osallistua työelämään; osaaminen ja mahdollisuus käyttää digitaalisia palveluita; mahdollisuus kehittää omaa osaamista sekä osallistua mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan. Erityisesti nuorten, maahanmuuttajien ja vähemmistöjen osallisuuteen panostetaan.
- **Hyvät arkiympäristöt:** terveellinen, turvallinen, esteetön ja esteettinen. Se kannustaa edistämään omaa hyvinvointia ja ylläpitää toimintakykyä; tukee yhteisöllisyyttä; kannustaa liikkumiseen; mahdollistaa laadukkaan ravinnon; ennaltaehkäisee elinympäristön haittoja; kannustaa suojaamaan taudinaiheuttajilta; vähentää päihteiden käytöstä, tupakasta ja pelaamisesta aiheutuvia haittoja; auttaa estämään väkivaltaa ja onnettomuuksia.
- **Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut:** osa kuntien ja alueiden johtamista, toimintaa ja yhteistyötä; ennalta-ehkäisy ja oikea-aikaisuus tärkeää; työpaikat tukevat aktiivisesti hyvinvointia; palvelut ja etuudet tukevat toiminta- ja työkykyä; yhteistyörakenteet mahdollistavat yhteistyön eri hallinnonalojen ja järjestöjen välillä; ihmiset voivat vaikuttaa palveluitaan koskeviin asioihin; sote-ammattilaisilla on keinoja edistää hyvinvointia ja terveyttä; yksityisten ja julkisten sekä järjestöjen tarjoamat palvelut toimivat yhteen.
- **Päätöksenteolla vaikuttavuutta:** päätöksentekijät edistävät hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koko maassa, niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti. Tämä edellyttää hyvinvoinnin erojen kaventamisen välineitä päätöksentekoon; riittävästi ajantasaista tietoa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tilanteesta ja päätösten vaikutuksista; menetelmiä osoittaa taloudellisten päätösten vaikutukset ihmisten hyvinvointiin; tietoa hyvinvoinnin taloudellisesta kannattavuudesta ja roolista turvallisuusongelmien ehkäisyssä; tietoa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen vaikuttavuudesta.

Suomi on monella mittarilla hyvinvoiva ja turvallinen maa. Kuitenkin eriarvoistuminen ihmisryhmien välillä hyvinvoinnissa, terveydessä ja turvallisuudessa on kasvussa. Esimerkiksi nuorten parissa erot lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien välillä ovat suuria. Ongelmat kasaantuvat pienelle joukolle ihmisiä, esimerkiksi alle viisi prosenttia väestöstä tekee yli puolet kaikista rikoksista ja 10 % väestöstä kokee yli kaksi kolmasosaa kaikesta väkivallasta.

Hyvinvointiin, terveyteen, turvallisuuteen ja eriarvoisuuteen liittyvät ongelmat ovat merkittäviä, eikä niihin ole yksinkertaisia ratkaisuja. Ongelmien ratkaisu edellyttää rahaa, rakenteellisia muutoksia ja isoja sekä pieniä arjen tekoja. Rakenteelliset muutokset tarkoittavat myös ajattelutavan sekä toiminnan rohkeaa muutosta, mikä ei onnistu ilman eri hallinnonalojen yhteisiä tavoitteita ja yhteistyötä.²⁶

²⁵ **Lähde:** Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021: 21.

²⁶ **Lähde:** Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös, 7.

3.1.8 Mahdollisuuksien maaseutu - maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020

Mahdollisuuksien maaseutu, Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020 on syytä sisällyttää myös Lapin arjen turvan tiekartan kartoitukseen siitä yksinkertaisesta syystä, että valtaosa Lappia on määritelmän mukaisesti harvaan asuttua maaseutua²⁷. Harvaan asuttu maaseutu on turvallisuusympäristönä omanlaisensa, mm. siksi että maaseudun väestö on ikään-tyneempää kuin kaupunkien, ja infrastruktuurin ja palveluiden kattavuus ja toimivuus on erilaista kuin taajaan asutuilla alueilla.

Tavoitetilaksi kokonaisuohjelma on määritellyt:

Maaseudun sujuva arki perustuu osallisuuden kokemukseen ja toimiviin julkisiin, yksityisiin ja yhteisöllisiin voimavaroin tuotettuihin palveluihin. [...] Maaseudulla tavoitellaan kestävästä kasvua, hyvinvointia ja kilpailukykyä yhdistelemällä osaamista, tutkimustietoa, teknologiaa ja sosiaalisia innovaatioita. [...] Maaseudun hyvinvointi toteutuu ja maaseutua kehitetään entistä enemmän siellä toimivien ihmisten ja yritysten tietoon, osaamiseen ja aktiivisuuteen perustuen. Maaseutupoliitiikan toimeenpanossa politiikka-, kehittäjä-, tutkija- ja viranomaistoimijoiden sekä kansalaisyhteiskunnan yhteistyö on entistä tiiviimpää.²⁸ (13)

Hyvinvointi, monialainen yhteistyö ja osallistava ote kehittämiseen ovat keskeisessä asemassa myös maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma kattaa viisi teemaa, joista asuminen ja palvelut ja toisaalta infrastruktuuri ovat olennainen osa arjen turvallisuutta.

Toimenpiteitä ohjelmassa listataan 63. Näistä koostetaan 10 keskeisintä, joista neljä ensimmäistä ovat: 1) Lähidemokratian toteuttaminen, ja kansalaisten ja julkishallinnon yhteistyön vahvistaminen, 2) Palveluiden järjestäminen joustavasti ja hallinnonalojen rajat ylittäen, 3) Maaseudun liikkumistarpeiden turvaaminen ja 4) Koko Suomeen tietoliikenneyhteyksien takaaminen.

Osallisuus ja lähidemokratia

Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa avataan, että julkisella sektorilla kestävyysvaje yhdessä väestön ikääntymisen kanssa tarkoittavat, että palvelutuotannossa on löydettävä uudenlaisia vaihtoehtoja ja yhteistyön muotoja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toiminnassa. Näiden etsiminen vaatii tutkimusta, vaikuttamista ja kehittämistä, joka ulottuu sektorirajojen yli valtionhallinnosta ja kuntakentältä järjestötoimintaan ja omaehtoiseen kansalaistoimintaan. Erilaisten päätösten vaikutuksia on syytä arvioida alhaalta ylöspäin, kylätasolta lähtien. Asukkaat ja paikalliset järjestöt osallistuvat alueiden kehittämiseen ja palveluihin. Lähidemokratiassa kansalainen voi vaikuttaa alueensa kehitykseen. Siinä päätös- ja toimivaltaa siirretään alueen asukkaille ja niiden muodostamille lähidemokratiayksiköille, kuten aluelautakunnille. Paikallista kehittämistä, kuten kylätoimintaa ja Leader-toimintatapaa, on edelleen syytä vahvistaa, koska todistettavasti tätä kautta saadaan merkittäviä ja kestäviä tuloksia.

Toimiva infrastruktuuri ja palvelut arjen turvallisuutta

Nyky-yhteiskunnan turvallisuus perustuu monella tavalla perusinfrastruktuurin toimintaan. Monet palvelut ovat saatavilla vain, mikäli sähkö-, puhelin- ja tietoverkot toimivat. Näiden toiminnassa on edelleen haasteita harvaan asutulla maaseudulla, mikä vaikuttaa arjen turvallisuuden keskeisesti. Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman toimenpiteeksi onkin listattuna toimivat tietoliikenneyhteydet koko Suomen osalta.

Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa todetaan, että kuntarakenne ja sitä myötä maaseudun palvelurakenne muuttuu. Julkisen talouden kestävyysvaje pakottaa kuntia karsimaan tehtäviään, ja monesti palvelut keskittyvät entistä enemmän kuntakeskuksiin.

²⁷ **Lähde:** Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020, 18.

²⁸ **Lähde:** Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020, 13.

Maaseudulla on vähemmän yksityisiä toimijoita ja järjestöjä, jotka voivat täydentää tai tuoda vaihtoehtoja kunnan tarjoamiin palveluihin. Toisaalta kuntien roolien muutos pakottaa etsimään uusia tapoja tuottaa palveluita, ja kehittämään niitä laajemmassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Palvelut ja niiden saatavuus vaikuttavat vahvasti ihmisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden kokemukseen. Keskeisiä ovat terveystalvet ja perusopetus, mutta lisäksi esimerkiksi kauppapalvelut, apteekki, posti tai vaikkapa turvallisuuspalvelut ovat tärkeä osa arjen hyvinvointia ja turvallisuutta. Myös erilaisten liikunta- ja kulttuuripalveluiden saatavuus vaikuttaa vahvasti arjen turvallisuuteen ennaltaehkäisevänä toimenä. Ennaltaehkäisevillä toimilla vähennetään raskaampien ja kalliimpien palvelujen käyttöä.

Turvallisuus

Turvallisuuspalveluista ohjelmassa todetaan, että harvaan asutulla maaseudulla on muuta maata selvästi huonompi tilanne. Viranomaisten tuottamien palveluiden suhteen todetaan, että reagointiajat ovat pitkät, ja palveluverkko ohut. Turvallisuuden lisäämiseksi eri toimijoiden välistä yhteistyötä on syytä lisätä, ja julkisen sektorin on taattava edelleen poliisi, pelastustoimi, ensihoito ja sairaankuljetus myös maaseudulla. Tämän lisäksi tarvitaan yksityistä ja kolmatta sektoria alueiden häiriötilanteisiin valmistautumiseen, mihin tarvitaan turvallisuussuunnitelmia ja koulutusta. Lapissa eri toimijoiden välistä yhteistyötä on toteutettu jo pitkään mm. Lapin turvallisuusverkoston toiminnassa ja maakunnallisen turvallisuussuunnitelman tekemisessä ja toteuttamisessa.

Turvallisuuspalveluja on järjestetty onnistuneesti sektorirajat ylittäen Lapissa ja toimintatavasta voidaan ottaa mallia myös muiden palveluiden järjestämisessä.²⁹

3.1.9 Harvaanasuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020

Harvaan asuttu maaseutu kattaa 68 % Suomen pinta-alasta, mutta siellä asuu alle 6 % väestöstä. Siellä sijaitsee valtaosa Suomen biotalouden raaka-aineista ja löytyy valmiiksi rakennettua infrastruktuuria. Väestö vähenee ja ikääntyy, mutta samaan aikaan harvaan asutulla maaseudulla on osaavia, aktiivisia kyläyhteisöjä ja ihmisiä. Vapaa-ajan asukkaat lisäävät ajoittain väestön määrää ja parantavat palvelujen tarjontaa. Alueen erityisolosuhteet tulee huomioida mm. sote- ja maakuntauudistuksissa, sillä se vaikuttaa erityisen vahvasti alueen hyvinvointiin ja palvelujen saatavuuteen. Kunnossa oleva tie- ja tietoliikenne on alueen elinkeinotoiminnan ja siellä asumisen perusedellytys.

On koko Suomen etu, että harvaan asuttu maaseutu pysyy elinvoimaisena. Kun työpaikkoja on koko Suomessa, on muuttoliike kasvukeskuksiin hallitumpaa ja asumisen hintataso ei nouse kohtuuttomasti. Lisäksi epävarmuuden lisääntyessä maailmassa, pystymme näin huolehtimaan huoltovarmuudesta ja omavaraisuudestamme.

Hajautettu malli ottaa maamme voimavarat käyttöön älykkäästi, kasvattaa vientiä ja tuottaa hyvinvointia kaikille suomalaisille.³⁰

Arktisen alueen merkitys kasvaa tulevaisuudessa, ja Pohjois-Suomesta löytyvää osaamista arktisella alueella toimimisessa tulee hyödyntää. OECD:n raportin mukaan Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisten alueiden merkitys kasvaa kansallisesti ja EU:ssa lähitulevaisuudessa.

Harvaan asuttujen alueiden strategia koostuu neljästä keskeisestä sisällöstä: Yrittäjyys ja työllisyys, Luonto ja raaka-ainevarannot, Palvelut ja Infrastruktuuri. Arjen turvallisuutta ajatellen kaikissa osuuksissa löytyy yhteisiä liittymäkohtia: hyvinvointi- ja turvallisuusyrittäjyys, luonnon merkitys hyvinvoinnille ja liikunnalle, ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja

²⁹ **Lähde:** Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020, 34.

³⁰ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 7.

turvallisuuteen liittyvät palvelut (julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin), tie- ja tietoverkon kattavuus ja toimivuus sekä esimerkiksi sähköverkon varmuus.

Palvelut ja yhteistyö

Palveluiden osalta voidaan mainita harvaan asuttujen alueiden asukkaiden huoli lähipalveluiden saatavuudesta sekä turvattomuuden tunteen kasvaminen turvallisuusviranomaisten resurssien vähenemisestä johtuen. Nämä kehityssuunnat kasvattavat viranomaisyhteistyön merkitystä sekä omaehtoista ja kyläturvallisuuteen panostamista.

Yhteisö, naapurit ja läheiset ovat tärkeä voimavara, mutta erityisesti silloin kun puhutaan sote-palveluista, julkinen puoli ei saa vetäytyä maaseudulta. Julkisen puolen on järjestettävä arjen tuen ja arjen kriisitilanteen palvelut maaseudulle matalan kynnyksen periaatteella.³¹

Sektorirajat ylittävä yhteistyö, sekä esimerkiksi yhteisöllinen palvelutuotanto voi olla hyvä ratkaisu harvaan asutun maaseudun palveluissa. Vapaa-ajan palveluiden merkitys on suuri yhteisöllisyyden ja ennaltaehkäisevän terveydenhuollon näkökulmasta.

Arjen turvallisuus nostetaan esiin harvaan asuttujen seutujen strategiassa omana kokonaisuutenaan. Siinä korostetaan sekä eri turvallisuusviranomaisten yhteistyötä, että yhteistyötä viranomaisten, kuntien ja järjestöjen välillä. **Tavoitteeksi myös nimetään Lapin AVI:n palkitun Arjen turvaa -toimintamallin mukaisen toimintamallin levittäminen koko harvaan asutulle alueelle.** Toimintamalli sai Euroopan parhaan alueellisen toimintamallin tunnustuksen Euroopan julkishallinnon instituutin EIPA järjestämässä European Public Sector Award EPSA 2013 -kilpailussa.

Myös harvaan asuttujen alueiden strategiassa korostetaan kolmannen sektorin merkitystä. Kuntien ja maakuntien roolit ovat muutoksessa, ja järjestöjen rooli palvelujen toteuttamisessa ja toisaalta palveluaukkojen paikkaamisessa nähdään yhä tärkeämpänä. Myös yhteisöllisyydessä ja paikallisessa kehittämisessä on järjestöillä ja esimerkiksi kylätoiminnalla tärkeä rooli. Myös Leader-toiminnan merkitys harvaan asutulla maaseudulla on suuri.

3.1.10 Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020. Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla

Harvaan asuttujen alueiden raporttia tarvitaan, koska harvaan asutut alueet jäivät sisäisen turvallisuuden strategiassa vähälle huomiolle. Tilanneraportin on koontanut Harvaturva -verkosto, mikä on harvaan asuttujen alueiden turvallisuudesta kiinnostuneiden viranomaisten, järjestöjen ja asiantuntijoiden yhteenliittymä. Kuten harvaan asuttujen seutujen strategiassa todetaan, harvaan asutuilla alueilla asuu noin 5 % väestöstä ja ne käsittävät 68 % Suomen pinta-alasta. Harvaan asuttujen alueiden väestö vähenee ja vanhenee koko ajan, ja huoltosuhde on korkeampi kuin maassa keskimäärin. Osa-aikainen eli monipaikkainen asuminen maaseudulla on kasvava ilmiö. Tällä on merkitystä esimerkiksi siinä, että infrastruktuurin tai palveluverkon kehittämisessä saatetaan tehdä virhearviointeja, mikäli monipaikkaisuutta ei huomioida riittävästi.

Raportissa tehdään viisi suositusta harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden parantamiseksi:

- **Suositus 1:** Turvataan resurssit harvaan asutuilla alueilla.
- **Suositus 2:** Lisätään harvaan asuttujen alueiden asukkaiden sekä matkailijoiden valmiuksia huolehtia yhteisestä turvallisuudesta.
- **Suositus 3:** Kehitetään poikkihallinnollista yhteistyötä harvaan asuttujen alueiden turvallisuustyössä.
- **Suositus 4:** Terävöitetään turvallisuussuunnittelua.

³¹ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 44.

- **Suositus 5:** Vahvistetaan kylien yhteisöllistä turvallisuustoimintaa perustamalla kyliin pelastusryhmiä.

Tiet, tietoverkot, sähkö turvallisuuden perustana

Tie-, tieto- ja sähköverkon toimivuus on turvallisen ja sujuvan arjen perusta harvaan asutuilla alueilla. Niukkojen resurssien takia teiden kunnossapitoa on keskitetty vilkkaammille tieosuukille.

Tiestöön ja liikenteeseen liittyvät huolet ovatkin järjestötoimijoiden organisoimien kylien turvallisuuteen liittyvien tapahtumien yleinen puheenaihe. Asukkaat toivovat viranomaisten huomioivan paikallistuntemusta ja paikallisten ehdotuksia liikenne-turvallisuuden parantamisessa.³²

Pahimmillaan esimerkiksi runsaslumisilla alueilla liikenneturvallisuuden lisäksi kotien saavutettavuus ja avunsaanti hätätilanteissa vaikeutuvat, mikäli teiden kunnossapidon taso on heikko.

Pitkäkestoista sähkökatkoista valtaosa tapahtuu harvaan asutuilla alueilla. Maaseudun asukkaat ovatkin paremmin varautuneita pidempiin sähkökatkoihin, ja esimerkiksi kotivara, vaihtoehtoiset lämmitysmenetelmät ja toisaalta yhteisön apu auttavat selviytymään paremmin pitkien sähkö- tai vesikatkojen aikana.

Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat tärkeitä maaseudun työllisyyden, koulutuksen, terveyspalveluiden, sosiaalisten suhteiden ja turvallisuuden kannalta. Suomessa jokaisella on oikeus saada vakituiseen asuinpaikkaan tai yrityksen toimipisteeseen moitteettomasti toimiva puhelinyhteys sekä laajakaistayhteys miniminopeudella 2 Mbit/s.⁴¹ Tästä huolimatta harvaan asutuilla alueilla joudutaan paikoittain turvautumaan langattomiin mobiiliyhteyksiin, joiden toimintavarmuus on usein heikompi kiinteään laajakaistaan verrattuna.³³

Palvelut

Toimivat peruspalvelut ovat keskeinen osa arjen turvaa ja turvallisuuden tunnetta. Maaseudun palvelutarjonta on heikentynyt 2000-luvulla julkisen sektorin leikkausten ja palvelujen kysynnän laskun takia. Keskitäminen on johtanut etäisyyksien kasvuun ja saavutettavuuden heikkenemiseen.³⁴

Kyläkaupat ovat vähentyneet. Postiverkko on kaventunut ja posti jaetaan yhä harvemmin. Terveyspalveluja on keskitetty, niin että pienemmillä paikkakunnilla niitä on saatavilla vain tiettyinä päivinä. Pidemmät matkat nostavat hoitoon lähdön kustannuksia ja kynnystä hakeutua hoitoon. Ensihoidon vasteajat ovat pitkiä harvaan asutuilla alueilla. Harvaan asutuilla alueilla sosiaalipalveluiden saatavuus on heikompa. Varhaiskasvatuksen palvelut keskitetään isompiin yksikköihin, jolloin matkoihin kuluu perheiltä enemmän aikaa. Koulut ovat myös keskittyneet entistä enemmän kuntakeskuksiin, mikä nostaa koulukyytien tarvetta. Esimerkiksi kävely pimeässä koulukyytiä odottamaan vaikuttaa vahvasti lapsiperheiden koettuun arjen turvallisuuteen.

Turvallisuus

Poliisin ja rajavartiolaitoksen palveluita on leikattu. Haja-asutusalueilla poliisin toimintavalmiusajat ovat pääsääntöisesti pidempiä kuin taajamissa, mikä vaikuttaa kansalaisten turvallisuudentunteeseen. Kuntien pelastuspalvelut ovat pääosin säilyneet entisellään. Pelastustoimen tehtäviin kuuluvat itse pelastustoiminnan lisäksi myös onnettomuuksien ehkäisy esimerkiksi

³² **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 22.

³³ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 25.

³⁴ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 26–27.

turvallisuuskoulutusten ja valvonnan kautta, siviilivalmiuden tehtävät sekä väestön varoittaminen onnettomuus- ja vaaratilanteissa.

Sopimuspalokuntatoiminta on harvaan asutussa maassamme välttämätöntä pelastustoiminnan järjestämiseksi. Välttämättömyys korostuu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Sopimuspalokunnilla ja vapaaehtoisilla palokuntayhdistyksillä (VPK) on pelastustoiminnan lisäksi tärkeä rooli nuorten harrastustoiminnan ja siten merkityksellisen osallisuuden tarjoajana. Tämä on omiaan edesauttamaan henkistä hyvinvointia ja siten esimerkiksi ehkäisemään onnettomuuksia.³⁵

Sopimuspalokuntien tulevaisuus on herättänyt huolta toiminnan luonteen muuttumisen (toiminta on entistä ammattimaisempaa ja vaativampaa) sekä siksi, että nuoret muuttavat kasvukeskuksiin. Harvaan asutuille alueille on lisäksi entistä vaikeampaa saada rekrytoitua turvallisuusviranomaisia.

Viranomaisten välistä yhteistyötä on tiivistetty palvelujen parempaa toimintaa ja juuri esimerkiksi koulutusta varten myös harvaan asutuilla alueilla. Myös yhteistyö viranomaisten ja asukkaiden, järjestöjen ja kuntien välillä tukee vahvasti harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta. Kunnilla on sekä lakisääteinen rooli turvallisuuden edistämässä, että muiden tehtäviensä kautta syntyvää toimintaa. Lakisääteisesti kunnan on varauduttava häiriötilanteisiin. Kuntien tehtävänä on myös edistää asukkaidensa hyvinvointia. Turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä lakisääteisiä tehtäviä kunnilla on mm. pelastustoimi, sosiaali- ja terveystalvet, ympäristöterveydenhuolto, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäminen, kulttuuri-, nuoriso- ja kirjastopalvelu, veden- ja energiantuotanto, jätehuolto, sekä maankäytön suunnittelu. Harvaan asutuilla alueilla näissä tehdään usein yhteistyötä kuntien kesken tai alueellisesti. Kunnat ovat myös usein mukana esimerkiksi kuntien turvallisuussuunnitelmissa tai vaikkapa kuntalaisten omaehtoisen varautumisen tukemisessa tai koulutuksessa.

Kunnilla on edelleen keskeinen rooli arjen turvallisuuden edistämässä. Tavoitteena onkin, että kuntien hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmat työstettäisiin entistä enemmän yhtenä kokonaisuutena laajassa yhteistyöverkostossa mahdollisimman konkreettiseksi toimenpidesuunnitelmiksi. Yhteistyön kehittämiseksi on Lapissa luotu Arjen turvaa -toimintamalli, jonka perusajatuksena on yhteistyö- ja turvallisuusverkostojen rakentaminen. Kyseisessä mallissa järjestöillä on merkittävä rooli.³⁶

Järjestöt ja seurakunnat

Harvaan asuttujen alueiden turvallisuusraportissa korostetaan järjestöjen roolia ihmisten arjen turvallisuudessa. Järjestöt vahvistavat ihmisten keskinäisiä verkostoja, oman elämän hallintaa sekä toimivat viranomaisten tukijoukkoina. Järjestöt toimivat mm. sosiaali- ja terveysalalla, kulttuurin ja liikunnan parissa, ja kylätoiminnassa järjestöjen rooli on keskeinen. Turvallisuusnäkökulmasta Punaisen Ristin koordinoima Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa) on tärkeässä roolissa etsintätehtävissä, onnettomuuksissa ja häiriötilanteissa. Kyläyhdistykset ovat olleet toteuttamassa monia kyläturvallisuuden hankkeita, ja esimerkiksi Leader-toiminta on tärkeässä roolissa kyläturvallisuuden parantamisessa. Myös muut järjestöt, kuten SPR ja SPEK, ovat toteuttaneet turvallisuushankkeita osana toimintaansa.

Järjestöt työssään lisäävät ihmisten turvallisuudentunnetta myös sitä kautta, että ne lievittävät sosiaalisia ongelmia kuten yksinäisyyttä. Järjestöjen merkitys kasvaa harvaan asutuilla alueilla, etenkin silloin kun viranomaisten rooli alueilla pienenee. Väestön

³⁵ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 33.

³⁶ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 39.

ikäntyminen ja muuttoliike kuntakeskuksiin tuo kuitenkin haasteita järjestötoiminnan jatkuvuudelle, kun aktiivisten toimijoiden määrä laskee.

Seurakunnat ovat myös tärkeässä roolissa harvaan asutuilla alueilla. Niiden rooli korostuu alueilla, joissa muiden toimijoiden määrä on vähentynyt, koska usein niillä edelleen on toimintaa näilläkin vähäväkiseksi käyneillä paikkakunnilla. Seurakunnat tarjoavat yhteistä toimintaa ja kokoontumisen mahdollisuuksia eri ikäisille ihmisille, kriisiapua, sekä konkreettista apua diakoniatyön kautta. Diakoniatyössä voidaan tarjota monenlaista apua yhdellä kertaa, ja seurakunta tarvittaessa vie apua myös kotiin esimerkiksi ikääntyneille.

Pienillä paikkakunnilla järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien yhteistyön merkitys korostuu. Yhdessä toimiminen rakentaa yhteisöllisyyttä ja lisää arjen turvallisuutta.

Hyvät toimintamallit ja verkostot

Lapin Arjen turvan toimintamalli nostetaan tilanneraportissa esimerkiksi siitä, miten yhdessä tekemällä saadaan niukkoja resursseja hyödynnettyä tehokkaammin:

Lapin arjen turvaa -toimintamallia on kehitetty jo 15 vuoden ajan. Toimintamallin idea on hyvin yksinkertainen: kootaan kaikki toimijat yhteen ja päätetään yhdessä, mikä on arjen turvan ja hyvinvoinnin kannalta tärkeintä. Kunta ja muut toimijat tekevät yhteistyötä, jossa ihmisten tarpeita katsotaan kokonaisuutena. Resursseja yhdistämällä voidaan siirtyä kalliista korjaavasta työstä kohti ennakoivaa työtettä. Yhdessä sovittuihin kehittämiskohteisiin saadaan helpommin lisärahoitusta hankkeiden muodossa, kun eri tahot ovat sitoutuneita yhteiseen päämäärään.³⁷

Lapin mallin lisäksi esitellään Pohjois-Karjalan kylien pelastusryhmätoimintaa, Pohjois-Karjalassa Siun Sote:n yhteistyö rajavartioston kanssa, sekä ensihoitolääkärin toiminnan kehittämistä Etelä-Karjalassa.

Verkostomainen yhteistyö on tärkeä toimintatapa harvaan asuttujen alueiden kehittämisessä. Raportissa esitellään Harvaturva -verkosto, Turvallinen ja kriisinkestävä kunta -verkosto, Maaseutupolitiikan neuvoston teemaverkosto Harvaan asutun maaseudun (HAMA) ja Kansalaistoiminta ja hyvinvointi -verkosto (KAHVEE), pelastuslaitosten kumppanuusverkosto, Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistoimintamalli, ja sopimuspalokuntatoiminnan kansallinen yhteistoimintaryhmä.

3.1.11 Töihin Suomeen - Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi

Töihin Suomeen - Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi pyrkii edistämään hallituksen maahanmuuttopoliittista linjaa työllisyyden tukemiseksi ja vahvistamaan julkista taloutta. Lisäksi ohjelma kiinnittää huomiota huoltosuhteeseen sekä talouden kansainvälistymistä edistävään maahanmuuttoon.

Ohjelman lähtökohdaksi asetetaan se, että Suomi tarvitsee maahanmuuttajia vastaamaan eri aloilla olevaan työvoimapulaan, kohentamaan väestön ikääntymisen myötä heikkenevää huoltosuhdetta sekä lisäämään Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten osaajien ja yrittäjien silmissä.

Ohjelma nojaa kansainvälisen ja kansallisen toimintaympäristön kuvauksen tarjoamaan lähtökohtadataan liikkuvuudesta ja työvoiman tarpeesta EU-alueella. Taustamuuttujina käytetään mm. tilastoja ulkomaalaistaustaisen väestön kasvusta Suomessa sekä ikärakenteesta, työllisyysasteesta ja alueellisesta jakaumasta.

Ohjelman mukaan Suomi tarvitsee eri aloille sekä maassa tilapäisesti työskenteleviä että maahan pysyvästi asettuvaa työvoimaa. Toisaalta työvoiman maahanmuutto on Suomessa tapahtunut vailla kokonaisvaltaista strategista suunnittelua ja julkisen vallan koordinaatiota koskien rekrytoinnin suuntaamista, rekrytointitoimenpiteitä tai rekrytoitavan työvoiman

³⁷ **Lähde:** Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämisstrategia 2017–2020, 44.

sijoittumista eri toimi- tai ammattialoille. Ohjelmassa painotetaan ennakoivaa näkökulmaa, ja ennakkointia tulee ohjelman mukaan kehittää myös huomattavasti pidemmille ajanjaksoille.

Hallituksen linjauksissa maahanmuuttopolitiikan keskeinen lähtökohta on pitää maahanmuutto aktiivisena, hallittuna ja ennakoituna. Tehokkaat ja laadukkaat lupaprosessit tukevat maahanmuuttopolitiikan tavoitteita, joista keskeisenä mainitaan muun muassa kansainvälisten osaajien houkuttelu ja Suomessa olevien kansainvälisten osaajien potentiaalin hyödyntäminen. Kansainvälistä rekrytointia ja kansainvälisen työvoiman asettautumista helpotetaan luomalla ja vakiinnuttamalla sujuvat yhden luukun viranomaispalvelut.

Vetovoimatekijöiksi nostetaan yhteiskunnalliset ja sosiaaliset tekijät. Niillä on joko suoraan tai välillisesti vaikutusta kansainvälisten osaajien muuttopäätökseen sekä maassa pysymiseen. Myönteinen asenneilmapiiri ja toimivat väestösuhteet tekevät Suomesta houkuttelevamman työperusteisesti maahan tuleville osaajille sekä tukevat työelämän kansainvälistymistä ja Suomen asemaa globaaleilla osaajamarkkinoilla.

Ohjelma kiinnittää huomiota asettautumista ja kotoutumista edistäviin palveluihin, jotka toimivat osaavan työvoiman vetovoimatekijöinä ja lisäävät Suomessa viihtyvyyttä. Samalla toimivat palvelut edesauttavat yrityksiä osaavan työvoiman houkuttelussa ja sen pysyvyydessä Suomessa.

3.1.12 Merkityksellinen Suomessa –toimintaohjelma. Ohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi

Merkityksellinen Suomessa on toimintaohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Keskeinen toimija on Opetus- ja kulttuuriministeriö ja ohjelman rahoitus on 6 miljoonaa euroa. Ohjelma nojaa hallituksen tavoitteeseen siitä, että Suomi on vuonna 2025 avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa, jossa positiivinen asenne toisiimme sekä ympäröivään maailmaan tekee Suomesta ainutlaatuisen.

Ohjelmaa määrittävät OKM:n hallinnonalan sisällöt eli koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka, joilla luodaan perustaa yhteiskunnalliselle yhteenkuuluvuudelle, luottamukselle, kansalaisten keskinäiselle kunnioitukselle, avoimuudelle ja monikulttuurisuudelle. Ohjelma nostaa monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisen valintakriteeriksi valtionavustushankkeissa ja seuraavissa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimien ESR-toimenpidekokonaisuuksien hankehauissa.

Yleiset kirjastot, monikulttuurisuuteen liittyvä koulutus, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus sekä opiskelijoiden kohtaaminen, yhteinen tekeminen ja harrastaminen sekä vihapuheen torjuminen sisältyvät ohjelman konkreettisiin keinovalikoimiin.

3.1.13 Mitä kansallisista ohjelmista voidaan johtaa arjen turvan työhön Lapissa?

Kaikissa tässä käsitellyissä valtakunnallisissa strategioissa ja periaatepäätöksissä painotetaan laajan, monitoimijaisen ja sektorirajat ylittävän verkostoyhteistyön kehittämistä ja toteuttamista. Tämän lisäksi korostetaan hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisevien palveluiden tärkeyttä, ja nostetaan esiin monimuotoinen syrjäytyminen ja eriarvoistuminen suurena turvallisuuden vaikuttavana yhteiskunnallisena ongelmana. Kolmas läpileikkaava teema on kansalaisten osallistaminen ja yhteisöllisyys. Valtakunnallisten ohjelmien ja ohjeiden tarkoituksena on tukea ja ohjata alueellista toimintaa. Turvallisuussuunnittelu on kunnallista ja maakunnallista toimintaa. Nämä kaikki teemat ovat ja ovat olleet Lapin arjen turvan työn lähtökohtana ja keskeisenä sisältönä.

Lisäksi voidaan todeta, että erityisesti sisäisen turvallisuuden strategiassa listattujen arjen turvallisuuden toimenpiteiden ja tavoitteiden osalta Lapissa työtä on tehty jo pitkään strategian mukaisesti. Lappi alueena onkin nostettu valtakunnan tasolla useammassa strategiassa ja

raportissa esimerkiksi siitä, miten paikallinen, laajapohjainen ja verkostomainen työ mahdollistaa resurssien tehokkaamman suuntaamisen ja käytön.

3.2 Alueelliset strategiat

3.2.1 Lappi-sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021

Lappi sopimus on Lapin maakuntaohjelma 2018–2021. Se on Lapin alueen kehittämisstrategia neljälle vuodelle, joka ohjaa kehittämistä ja rahoituksen suuntaamista. Sille laaditaan toimeenpanosuunnitelma kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Lappi-sopimuksen kehittämisteemoja ovat: kansainvälisyys, kestävä kehitys ja resurssitehokkuus, vähähiilisen elämäntavan edistäminen, digitalisaatio, yhdessä tekeminen sekä yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo. Lappi-sopimus vuosille 2022–2025 on työn alla, ja sen odotetaan valmistuvan niin, että Lapin liiton valtuusto hyväksyy sen joulukuussa 2021.

Lappi-sopimuksessa korostetaan yhteistyön tekemistä, sekä erilaisten aineistojen hyödyntämistä seurannassa ja suunnittelussa.

Maakuntaohjelmatyöhön osallistui laaja joukko Lappilaisia aluekehittäjiä. Heistä heijastui luottamus siihen, että Lappi menestyy yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella.³⁸

Verkostomainen työtapa on keskeinen lanka, mikä kulkee läpi Lappi-sopimuksen tavoitteiden ja teemojen. Yhteistyö ja avoimien verkostojen toiminta nähdään Lapille ominaisena toimintana, ja sen entistä parempaa hyödyntämistä ja kitkattomampaa yhteistyötä tavoitellaan kaikessa kehittämisessä.

Lapissa on vahva verkostoja koskeva strateginen tahtotila (kansainvälinen, kansallinen, maakunnallinen, paikallinen). Tavoitteena on, että Lapissa on selkeä, monitieteellinen verkostorakenne ja toimijoiden roolit ovat selkeitä ja toimintaa johdetaan osaavasti.³⁹

Tulevaisuus ja nykytila

Tulevaisuuskuva 2040, mihin Lappi-sopimuksella pyritään, ”Ponnistetaan pohjoisesta arktisella luksuksella” sisältää vahvan hyvinvoinnin latauksen. Tulevaisuuskuvasessa todetaan, että asukkaiden hyvinvoinnista huolehditaan monipuolisilla palveluilla ja täällä on hyvä elinympäristö. Julkisen ja yksityisen sektorin verkostoyhteistyö nostetaan myös tärkeäksi näkökulmaksi, samoin yhteisöllisyys esimerkiksi jakamistalouden ja yhteisöllisen yritystoiminnan kautta.

Turvallisuutta pidetään Lappi-sopimuksessa yhtenä Lapin vahvuuksista – mutta toisaalta heikkouksissa on tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa vahvasti asukkaiden turvallisuuteen tai koettuun turvallisuuteen. Heikkoudet liittyvät mm. harvaan asutun alueen olosuhteisiin, kuntatalouden heikkouteen, työttömyyteen ja yhteistyön riittämättömyyteen. Vahvuuksissa puolestaan monet tekijät tasapainottavat näitä heikkouksia, kuten kattava tieverkko, kulttuurin rikkaus ja monipuoliset liikunta- ja vapaa-ajan mahdollisuudet, jotka tukevat lappilaista hyvinvointia ja arjen turvaa. Uhkina nähdään mm. väestön ikääntymiseen ja lähipalvelujen vähenemiseen liittyvät asiat, ja turvallisuusriskit kuten kyberturvallisuus.

Tavoitteena pitää huolta lappilaisista

Lappi-sopimuksen tavoitteissa työpaikkojen lisääminen, kestävä kehitys ja tulevaisuuteen valmistautuminen sekä lappilaisista huolehtiminen ovat keskiössä.

Pitää huolta lappilaisista – täällä syntyneistä ja tänne muuttavista. Lappi on luonnostaan hyvinvoinnin alkulähde, varmistetaan, että se myös näkyy alueen ihmisten

³⁸ **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 16.

³⁹ **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 27.

*hyvinvointina. Teemme täällä töitä #RakkaudestaLappiin. Parhaat asiat tehdään yhdessä, koko Lapin voimin.*⁴⁰

Arjen turvallisuus ja yhdessä tekeminen ovat siis keskeisiä asioita Lappi-sopimuksen sisällössä ja tavoitteissa. Hyvinvointi, minkä osa arjen turvallisuus on, on myös keskeinen teema sopimuksen strategisissa valinnoissa, mitkä ohjaavat aluekehittämistä:

- Arktinen talous vahvistuu.
- Työ ja osaaminen uudistuvat rajattomassa ympäristössä.
- Puhdas luonto, hyvä elinympäristö, kulttuuri ja toimivat palvelut luovat hyvinvointia.
- Hyvä saavutettavuus mahdollistaa kasvun ja kilpailukyvyn sekä hyvinvoinnin.⁴¹

Lappi-sopimuksessa hyvinvoinnin kasvava merkitys osana alueiden kilpailukykyä, sekä verkostojen merkityksen kasvu ovat muutostekijöitä strategisten valintojen taustalla. Parhaillaan on menossa uuden Lappi-sopimuksen laatimisprosessi, johon turvallisuus tulee läpäisevänä teemana ja johon tämä hankkeen toimijat osallistuvat aktiivisesti.

Arktinen turvallisuus

Kansainvälisyys on nostettu Lappi-sopimuksessa aluekehittämisen keskiöön. Arktisuus on olennainen osa Lapin kansainvälistä brändiä. Lappilaiset toimijat kootaan yhteen klusteritoiminnan kautta rakentamaan maakunnan roolia kansainvälisenä toimijana. Lapissa on valittu kuusi älykkäästi erikoistunutta klusteria, joista Arktinen turvallisuus on yksi.

*Klusteritoiminnassa maakunnallisesti keskeisten tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden muodostama tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden verkosto mahdollistaa uudenlaisen monitieteisen rajapinnassa syntyvän maakunnallisen osaamisen kehittymisen.*⁴²

Hyvinvointia ja turvaa yhdessä

*Lappilainen hyvinvointi syntyy kumppanuudessa kunnan, järjestöjen, kyläyhdistysten, yritysten, oppilaitosten, Saamelaiskäräjien ja muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa*⁴³

Keskeinen tavoite Lappi-sopimuksessa on ”puhdas luonto, kulttuuri, hyvä elinympäristö ja toimivat palvelut luovat hyvinvointia.” Tavoitetilassa esille nostetaan digitaaliset ratkaisut, kansalaisten, julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö sekä ennaltaehkäisevän toiminnan merkitys. Osallisuus ja etenkin nuorten äänen kuuluviin saaminen on tärkeää. Asiakaslähtöinen ajattelu, ja palveluiden tuottaminen yhdessä eri toimijoiden kesken, on tärkeä teema Lappi-sopimuksessa. Kuntalaisten hyvinvointi ja arjen turva nähdään paikallis- ja aluetason yhteistyönä. Hyvinvointiyrityksien ja järjestöjen roolin vahvistamista pidetään tärkeänä.

Lappi-sopimuksessa todetaan, että toimivat liikenne- ja tietoverkkoyhteydet ovat lappilaisen arjen kannalta olennaisia. Hyvät tietoverkot mahdollistavat mm. laadukkaat palvelut ja vapaa-ajanvieton, sekä sujuvan arjen. Turvallisuus on olennainen osa tienpitoa.

Jakamistalous ja Lappi Power

Lappi-sopimuksen työpajoissa toistui villi kortti -teema, missä osallistujat miettivät vapaammin mitä parhaimmillaan tulevaisuus voisi tuoda mukanaan. Yksi villi kortti oli jakamistalous. Arvo- maailmat muuttuvat ja ohjaavat kulutuskäyttäytymistä, ja ihmiset ovat itseohjautuvampia kuin ennen. Suhde rahaan ja omistajuuteen muuttuu, samoin kestävä kehityksen huomioiminen käyttäytymisessä.

⁴⁰ **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 12.

⁴¹ **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 16.

⁴² **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 17.

⁴³ **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 32.

Itseohjautuvuuden ja jakamistalouden kehittymisen tärkeimpiä mahdollisuuksia Lapin kannalta ovat uudet jakamistalouden alustojen mahdollistamat ansaintamallit ja niiden mukanaan tuovat uudet työn mallit ja uudenlaiset työt.⁴⁴

Toinen esiin noussut asia oli se, että Lapin erottaa muista alueista se, että sitä pidetään hivenen alkukantaisen hyvinvoinnin lähteenä. Elämä Lapissa on mielekästä, ainutlaatuinen hyvinvointi Lapissa lähtee luonnosta, aitoudesta ja yhteisöllisyydestä. Tärkeää on Lapin ominaispiirteiden arvostus ja hyvinvointiosaamisen kasvattamiseen panostetaan. Tätä kautta syntyy Lappi Power.

3.2.2 Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023. Arjen turvaa Lapissa. Sisäisen turvallisuuden strategian mukaisen maakunnallisen turvallisuussuunnittelun ja yhteistoiminnan toteuttaminen Lapissa

Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023 on Lapin turvallisuusverkoston laatima toimintasuunnitelma kansallisen sisäisen turvallisuuden strategian tavoitteiden saavuttamiseksi. Turvallisuussuunnitelma liitetään osaksi Lapin hyvinvointiohjelmaa yhteisen toimeenpanosuunnitelman avulla. Näin yhteiset indikaattorit, toimenpiteiden toteutumisen seuranta selkiytyy, ja kuntien on helpompi liittää turvallisuustoimenpiteet osaksi kunnan hyvinvointisuunnitelmaa.

Lapin turvallisuusverkosto on avoin, maakunnallinen yhteistoimintaverkosto. Se tukee kuntien turvallisuussuunnittelua. Kunnat yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa määrittävät omat painopisteensä turvallisuussuunnittelussa, sopivat yhteistyöstä sekä suunnittelevat ja toteuttavat toimenpiteet.

Lapin turvallisuussuunnittelun teemat ovat:

- Liikkumisen turvallisuus
- Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö
- Nuorten huumeiden käyttö
- Lasten, nuorten ja perheiden tuki
- Kylien turvallisuus
- Maahanmuuttajien tuki.⁴⁵

Suunnitelma sisältää 36 ehdotettua toimenpidettä teemojen sisällä, joiden toteuttajina ovat Lapin alueen viranomaiset, kunnat, oppilaitokset ja järjestöt.

Verkostomalleilla turvallisuutta

Lapissa maakunnallista turvallisuustyötä tehdään verkostotoimintamalleilla. Niiden avulla ohjataan toimijoita hyödyntämään hyväksi todettuja toimintatapoja. Keskeisimpiä toimintatapoja ovat:

- **Arjen turvan toimintamalli:** avoimen verkoston toimintamalli, jolla edistetään viranomaisten, kolmannen ja yksityisen sektorin sekä tutkimus- ja koulutuslaitosten yhteistoimintaa. Tätä kautta tehostetaan kuntien ennaltaehkäisevää työtä sekä tehostetaan paikallisten ja alueellisten resurssien hyödyntämistä.
- **Lapin liikkumisen turvallisuuden toimintamalli:** Lapin liikennekasvatussuunnitelman vuosikellon toimenpiteiden toteutus ja koordinointi, sekä tuetaan kuntien liikenneturvallisuustyöryhmien toimintaa.
- **Lapin turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö -toimintamalli:** vahvistetaan turvallisuuden tunnetta, turvallisuutta ja siihen liittyvää osaamista ja tiedonvaihtoa. Toiminnassa mukana Lapin AVIn johdolla Lapin varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät.
- **Hoito syytteen sijaan -toimintamalli** (Nuorten huumeidenkäytön ehkäisyn toimintamalli, HSS): nuorille ja nuorten perheille suunnattu ennaltaehkäisevä ja tukitoiminta.

⁴⁴ **Lähde:** Lappi-Sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021, 38.

⁴⁵ **Lähde:** Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023, 6.

Toteuttajina Lapin poliisilaitos yhdessä sosiaali- ja terveystoimen sekä järjestötoimijoiden kanssa.

- **Ankkurimalli** (Varhaisen puuttumisen malli nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi): toimintamalli rikolliseen käyttäytymiseen, elämäntilanteen ja avun tarpeen selvittämiseen, avun tai tuen piiriin ohjaamiseen; nopeaan puuttumiseen lähisuhde- ja perheväkivaltaan sekä avun tai tuen piiriin ohjaamiseen. Toteutus monialaisena yhteistyönä poliisin, sosiaalitoimen, perusterveydenhoidon, nuorisotoimen, rikossovittelun ja seurakuntien toimesta, yhdessä nuoren ja hänen perheensä kanssa.
- **MARAK-toimintamalli** (Moniammatillinen riskinarviointimalli lähisuhdeväkivaltaan): vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. Tavoitteena on, että väkivalta ja sen uhka loppuu, ja että uhri saa avun yhdellä ilmoituksella mahdollisimman helposti ja nopeasti.

3.2.3 Lapin hyvinvointiohjelma 2025. Me teemme kaikille hyvän elämän maailman puhtaimmassa maakunnassa. Tilannekuva, visio ja painopisteet 28.2.2019

Lapin hyvinvointiohjelma on Lappi-sopimuksen alaohjelma, ja ne yhdessä ohjaavat maakunnallista hyvinvointityötä ja sen kehittämistä ja rahoituksen suuntaamista. Hyvinvointiohjelman keskeinen ajatus on ”Hyvinvointi on kaikkien asia.” Se sisältää ajatuksen sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä, missä ihminen asetetaan keskiöön. Hyvinvointi on monien asioiden summa, kuten luonto, yhteisö, turvallisuus, koulutus, työ ja toimeentulo. Ennaltaehkäisy ja hyvinvoinnin edistäminen monitoimijaisessa yhteistyössä rakentaa lappilaista sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää arjen turvaa. Ohjelma rakentuu ikäryhmittäisistä painopistealueista:

Me teemme kaikille hyvän elämän maailman puhtaimmassa maakunnassa.

- Lappilainen onnellinen lapsi kasvaa turvallisessa perheessä, aktiivisessa yhteisössä, yhteydessä luontoon.
- Lappilainen nuori on tulevaisuuteen orientoitunut, onnellinen ja aktiivinen osa tasa-arvoista Lappia.
- Lappilainen sujuva arki mahdollistaa aktiivisuuden ja osallisuuden sekä omasta itsestä ja läheisistä välittämisen.
- Lapissa ikäännytään arvostettuna ja aktiivisena osana yhteisöä sekä turvallisesti omanlaista elämää eläen.⁴⁶

Hyvinvointia yhdessä

Hyvinvointi on kaikkien asia, on ajatus, jonka pohjalta Lapin hyvinvointiohjelma on rakennettu. Jokainen toimija lähestyy hyvinvointia omasta näkökulmastaan, mutta kaikkien toimijoiden intresseissä on lappilainen ihminen ja hänen hyvinvointi.⁴⁷

Lapin hyvinvointiohjelma perustuu avoimeen, laaja-alaiseen verkostoyhteistyöhön. Keskeistä on laaja-alainen yhteistyö kuntien kanssa hyvien käytäntöjen käyttöönottoon sekä hyvinvointitiedon tuottamiseen ja analysointiin. Resurssien tehokkaan hyödyntämisen näkökulmasta eri toimijoiden tiedon jakaminen ja yhdessä asioiden suunnittelu on olennaista.

Lapissa kavennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja sekä lisätään hyvinvointia, turvallisuutta, terveyttä ja toimintakykyä. Sosiaalista eriarvoisuutta vähennetään ja sairauksia, tapaturmia ja syrjäytymistä ehkäistään. Kaiken keskiössä on lappilaisen osallisuuden vahvistaminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi tehdään sopimuksellista yhteistyötä kuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa.⁴⁸

Lapin hyvinvointiohjelma perustuu kerättyyn tietoon mm. indikaattorien ja hyvinvointikyselyn pohjalta. Näiden perusteella koottiin tietoa lappilaisen hyvinvoinnin tilasta, minkä jälkeen monialaiset työryhmät työstivät ikäpohjaiset hyvinvointipainopistealueet. Näin kehittämistyötä

⁴⁶ **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 2.

⁴⁷ **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 4.

⁴⁸ **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 28.

voidaan suunnata tietoperusteisesti. Useimmilla väestön hyvinvoinnin mittareilla Lappi ei poikkeakaan suuresti maan keskiarvosta. Vaihtelu kuntien välillä on kuitenkin suurta.

Hyvinvointiohjelmassa todetaan, että sujuva ja turvallinen arki on hyvinvoinnin perusta. Monenlaiset tekijät kuten kuntakentän muutokset, väestön ikääntyminen, palveluiden keskittyminen kuntakeskuksiin ja erityisryhmien tarpeet aiheuttavat ihmisille huolta palveluiden saatavuudesta

Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi

Lapsiin ja lapsiperheisiin kannattaa panostaa erityisesti ennaltaehkäisevästä näkökulmasta. Liikunta, kulttuuri, oppiminen, terveet elämäntavat ja osallisuus ovat tärkeitä hyvinvointitekijöitä. Hyvinvoinnissakin on huomattavissa polarisoitumista, vanhempien elintavat periytyvät herkästi lapsille. Yhteisö on tärkeässä roolissa lasten ja perheiden tukemisessa. Lapissa panostetaan lähiyhteisöön, etenkin asuinyhteisöllä on suuri rooli turvallisuuden tunteessa. Ennaltaehkäisevään toimintaan keskittyvät palvelut paikkaavat aukkoja lasten ja perheiden tukiverkostoissa.

Nuorten osalta korostetaan osallisuutta, nuorten ottamista mukaan laajempaan keskusteluun, päätöksentekoon ja toimintaan heitä itseään koskeissa asioissa. Nuorten osalta hyvinvoinnin polarisoituminen on erityisen huolestuttavaa, koska se näyttää jyrkemmältä kuin lasten ja lapsiperheiden osalta. Polarisoitumista tapahtuu myös eri oppilaitosten oppijoiden välillä. Esimerkiksi erot päihteidenkäytön, liikunnan, yksinäisyyden ja vaikkapa uupumuksen suhteen ovat selkeästi erotettavissa lukiolaisten ja toisaalta ammattiopistojen opiskelijoiden välillä. Yksilöllisten opiskelu- ja työmahdollisuuksien löytäminen ja siinä tukeminen on Lapissa keskeistä, samoin perheiden tukeminen kasvatustehtävässään myös nuorten itsenäistyessä.

Opiskelua, toimeentuloa, työllistymistä, terveyttä, vapaa-aikaa ja sosiaalisia suhteita sekä henkistä jaksamista tukevia verkostoja ja tukimuotoja tiivistetään ja yhteen sovitetaan tukemaan ja ohjaamaan nuoria itsenäisen ja vastuullisen elämän polulla.⁴⁹

Työikäisten hyvinvointi keskiössä

Lappilaiset välittävät omasta ja toistensa hyvinvoinnista. Työikäiset ovat keskeisessä roolissa lappilaisen päivittäisen arjen turvan, hyvinvoinnin ja elinvoiman tekemisessä.⁵⁰

Työikäiset usein ovat eri ikäryhmiä yhdistävä tekijä, jotka huolehtivat lasten, nuorten, toisten aikuisten ja ikääntyvien hyvinvoinnista. Tästä näkökulmasta työikäisten hyvinvoinnista huolehtiminen on avainasemassa. Luonto, kulttuuri ja yhteisöllisyys tukevat erityisesti saamelaisten hyvinvointia. Hyvät elintavat tukevat jaksamista. Lapissa työikäisten elintavat ovat huonommalla tasolla kuin muussa maassa. Psykkinen jaksaminen myös haastaa työikäisten toimintakykyä. Työkyvyttömyyseläkettä Lapissa saadaan enemmän kuin koko maassa. Työttömien määrässä on suurta kuntakohtaista vaihtelua. Työ, osaaminen ja toimeentulo ovat hyvän ja turvallisen elämän perusta.

Työssäkäyviä huolehtaa oma jaksaminen monenlaisten odotusten ristitulella – on lapsia, ikääntyviä vanhempia tai sukulaisia, joista tulee huolehtia, omasta fyysisestä ja henkisestä kunnosta pitäisi pitää huolta, pitäisi jaksaa kouluttautua ja olla aktiivinen työelämässä pysymiseksi. [...] Kyse on elämän eri alueiden yhteensovittamisesta, joihin työntekijät, yrittäjät ja työttömät löytävät ratkaisut

⁴⁹ **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 19.

⁵⁰ **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 20.

*yhdessä. Lapissa joustavat, yksilölliset ja kulttuurin mukaiset työelämän ratkaisut mahdollistavat työn ja muun elämän yhdistämisen.*⁵¹

Ikäihmisten huomioiminen

Ikäihmiset ovat tärkeä ja arvostettu osa lappilaista yhteisöä. Heillä on asiantuntemusta ja hillaista tietoa, jota tarvitaan palveluiden suunnittelussa, päätöksenteossa, toteutuksessa ja arvioinnissa. He ovat avainasemassa kulttuuriperinteiden jakamisessa, ja ovat usein kylien, järjestöjen ja yhdistysten kivijalka. Vapaaehtoistoiminnalla on tärkeä rooli lappilaisten hyvinvoinnin vahvistamisessa.

*Lapin väestö ikääntyy nopealla tahdilla. Ikääntyminen tuo mukanaan erilaisia asumisen olosuhteisiin, ympäristöön ja turvallisuuteen liittyviä tarpeita.*⁵²

Ikäihmisten turvallista asumista kotona tuetaan kotiin vietävillä palveluilla ja asumisratkaisuilla. Digitaalisia palveluita vahvistetaan. Järjestöjen toiminnalla on tärkeä rooli kotona asumisen ja hyvinvoinnin tukemisessa virkistykseen ja yhteisöllisyyden tuojana. Ikäihmisten elinympäristö mahdollistaa turvallisen liikkumisen, harrastamisen ja omasta toimintakyvystä huolehtimisen. Kulttuurisensitiivisyys on tärkeä asia lappilaisten ikäihmisten hyvinvoinnista huolehtimisessa. Digiosallisuus huomioidaan ikäihmisten digitaitoja vahvistamalla.

3.2.4 Lapin hyvinvointiohjelman ja Lapin turvallisuussuunnitelman toimeenpanosuunnitelma 2020–2025

Lapin hyvinvointiohjelmalle ja Lapin turvallisuussuunnitelmalle päätettiin laatia yhteinen toimeenpanosuunnitelma, koska aiheet liittyvät ja limittyvät toisiinsa tiiviisti. Myös valtakunnallisesti on ohjeistettu mm. liittämään turvallisuus kuntien hyvinvointisuunnitelmien osaksi. Lapissa yhteistä toimeenpanosuunnitelmaa on työstetty monitoimijaisessa yhteistyössä, se tukee kuntien suunnitelmien laatimista, antaa mallia niihin, sekä jalkauttaa maakunnallisia ohjelmia kuntiin. Suunnitelma sisältää 8 läpileikkaavaa teemaa:

- Hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakenteiden, tietojohtamisen sekä koordinoinnin vahvistaminen.
- Hyvinvointia ja turvallisuutta tukevan perustyön resurssien vahvistaminen.
- Moniammatillisten ja monialaisten verkostojen koordinoitu yhteistyö Arjen turvaa -mallin mukaisesti.
- Ammatillisen ja verkosto-osaamisen vahvistaminen.
- Vaikuttavien, hyväksi todettujen toimintamallien ja menetelmien käyttöönotto.
- Ylisukupolvisten, luonnollisten lähiverkostojen tukeminen.
- Omaehtoisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen tukeminen.
- Sähköisten hyvinvointipalvelujen kehittäminen / digisyrjäytymisen estäminen.

Toimeenpanosuunnitelma sisältää sekä indikaattoritietoa että konkreettisia toimeenpanoehdotuksia kustakin aihealueesta. Siinä määritellään tavoitteet, toimenpiteet, toimijat ja verkostot, mittarit, sekä seurataan toteumaa. Toimeenpanosuunnitelma seuraa Lapin hyvinvointiohjelman ikäryhmittäistä jakoa. Kukin alla luetelluista osa-alueista sisältää runsaasti konkreettisia toimenpiteitä.

Lapset ja lapsiperheet

- Lapissa hyvinvoiva lapsi ja lapsiperhe ovat hyvinvoinnin, turvallisuuden ja elinvoiman perusta.
- Lapissa liikkuminen ja kulttuuri ovat lasten hyvinvointia ja turvallisuutta vahvistavia elämyksiä, oppimista ja osallisuutta.
- Perheiden hyvät elämäntavat luovat pohjaa lappilaiselle hyvinvoinnille, terveydelle ja turvallisuudelle.

⁵¹ **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 22.

⁵² **Lähde:** Lapin hyvinvointiohjelma 2025, 24.

- Lapissa koko yhteisö osallistuu lasten kasvattamiseen ja perheiden arjen tukemiseen
- Hyvinvointia ja turvallisuutta haastaviin ongelmiin tartutaan ja tukea tarjotaan ajoissa.

Nuoret ja nuoret aikuiset

- Lappilaiset nuoret ovat tekijöitä ja vaikuttajia, jotka osallistuvat oman hyvinvointinsa ja koko Lapin tulevaisuuden määrittämiseen ja luomiseen.
- Lappilaisten nuorten hyvinvointi koostuu hyvästä arjen turvasta.
- Turvataan ystävällisyys jokaiselle ja yhteisö kaikille.
- Joustavat ja yksilölliset koulutus-, oppimis- ja työelämään kiinnittymisen mahdollisuudet luovat nuorille uskoa tulevaisuuteen.
- Annetaan nuorille rajoja ja rakkautta sekä tukea vastuunottoon omista elämäntavoistaan.

Työikäiset

- Lappilaiset välittävät omasta ja toistensa hyvinvoinnista.
- Luonto, kulttuuri ja elintavat tukevat arjessa jaksamista.
- Lapissa työ, osaaminen ja toimeentulo ovat hyvän elämän perusta.
- Lapissa rakennetaan kestävien tekojen kautta yhteistä tulevaisuutta ja luodaan uskoa tulevaisuuteen.

Ikääntyneet

- Ikäihmiset ovat arvostettu ja aktiivinen osa Lapin yhteisöä.
- Ikäihmisille mahdollistetaan omanlainen ja turvallinen elämä sekä rakennetaan erityistarpeita huomioivia monimuotoisia asumisratkaisuja.
- Lapissa osallisuus ja elinympäristöt ovat esteettömiä ja turvallisia.

Suunnitelma pitää sisällään sekä hyvinvointiin että turvallisuuteen liittyviä toimenpiteitä. Arjen turvallisuus on vahvasti näkyvillä jokaisessa osiossa, onhan se osa elämää niin lasten, nuorten, työikäisten kuin vanhustenkin osalta.

3.2.5 Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030 ja Tehemä pois –toimenpideoisio 2014–2017

Lapin järjestöstrategia on yksi ohjelma, joka toteuttaa Lappi-sopimusta ja on tätä kautta osa hyvinvointityötä maakunnassa. Lapin järjestöstrategiaan on kiteytetty järjestökentän tulevaisuuden tahtotila:

” Lapissa järjestöt kuuluu – kaikille ” kuvaa järjestöjen toimintaa lähellä lappilaista ihmistä ja toisaalta sitä, että tulevaisuudessa järjestöjen/lappilaisten ihmisten ääni kuuluu vahvemmin myös julkisen sektorin, yritysten ja oppilaitosten hyvinvointityössä ja sen eri rakenteissa.⁵³

Arjen turvallisuuden näkökulmasta järjestöstrategiasta nousee (verkosto)yhteistyön korostamisen lisäksi järjestöjen tärkeä rooli kansalaisten hyvinvoinnin edistäjänä ja kuntalaisten äänen viejänä päätöksentekijöiden suuntaan. Strategia tarjoaa pohjan järjestöjen ja kuntien yhteistyön ja hyvinvointipoliittisten linjausten laadintaan. Yhteistyö järjestöjen, julkisen sektorin, yritysten ja oppilaitosten välillä nostetaan tärkeäksi strategiseksi suuntaukseksi.

Järjestöt tuottavat hyvinvointia ja turvallisuutta

Sosiaali- ja terveysministeriön kansalaisjärjestöstrategiassa (2003) todetaan, että kansalaisaktiivisuus synnyttää sosiaalista pääomaa. Sosiaalisella pääomalla katsotaan olevan terveyttä, toimintakykyisyyttä, sosiaalisuutta ja turvallisuutta edistäviä vaikutuksia. Järjestöt tarjoavat välittämisen ja jakamisen kanavia. Järjestöissä kuullaan ihmistä ja palvelujen käyttäjän ääntä. Järjestötoiminta on inhimillistä,

⁵³

Lähde: Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030, 10.

lähellä ihmistä tapahtuvaa toimintaa. Järjestöt tukevat monipuolisesti ihmisten hyvinvointia tarjoamalla sosiaalisia verkostoja ja vahvistamalla näin ihmisten kanssakäymistä.⁵⁴

Järjestötoiminta täydentää monella tapaa julkisia palveluita, ja osa järjestöistä tuottaakin palveluita yhteistyössä kunnan kanssa. Järjestöjen rooli ihmisten hyvinvoinnissa on merkittävä. Myös järjestöstrategiassa nostetaan esille digitaalisuuden ja etäteknologioiden merkityksen etenkin harvaan asutussa Lapissa.

Myös järjestöstrategiassa nousevat esiin muissakin tässä kartoituksessa käsitellyissä ohjelmissa esiin nousseet teemat syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä, lapset ja nuoret, ikääntyneet ja toisaalta monikulttuurisuuden tukeminen. Kylätoiminta harvaan asutuilla alueilla mahdollistaa toimimisen lähellä ihmisten arkea. Järjestöjen työn kautta kanavoituukin kuntalaisten ääni myös kunnissa tehtävään ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön. Järjestöt tarjoavat lappilaisille toimintaa, tekemistä ja palveluita.

Järjestöt tiiviisti yhteistyössä

Tavoitteena strategialla on järjestöjen roolin vahvistaminen maakunnallisessa ja alueellisessa hyvinvointityössä. Avoin yhteistyö mahdollistaa hyvien käytäntöjen jakamisen lappilaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi. Yhteistyö kuntien ja oppilaitosten kanssa on suunnitelmallista ja toimivaa. Järjestöt huomioidaan maakunnallisessa ja kunnallisessa suunnittelussa, ja tietoa järjestötoiminnasta on tarjolla niin päättäjille, viranhaltijoille, järjestötoimijoille itselleen kuin kuntalaisillekin.

Järjestöjen ja kuntien välinen yhteistyö on tiivistynyt ja on löydetty pysyviä tapoja ja rakenteita yhteistyön toteuttamiseen, toimintojen ja palvelujen tuottamiseen sekä niiden rahoittamiseen. Järjestötoiminnan integroiminen kunnissa tehtävään hyvinvointityöhön edellyttää rakenteita, joissa järjestöillä on tasapuoliset mahdollisuudet tulla näkyviksi ja kuulluiksi.⁵⁵

Tavoitteena strategiassa onkin, että kuntien ja järjestöjen yhteistyö on edennyt konkreettisten toimenpiteiden tasolle, ja että kunnissa on järjestöyhdyshenkilö. Tämä koordinoi kuntien ja järjestöjen yhteistyötä, ja mahdollistaa järjestötoiminnan entistä tiiviimmän osallistumisen hyvinvointityöhön. Järjestöjen ruohonjuuritiedon hyödyntäminen kuntien hyvinvointikertomuksissa on tärkeää. Myös hanketyö mahdollistaa suunnitelmallisen ja tiiviimmän yhteistyön järjestöjen ja kuntien, yritysten ja oppilaitosten välillä.

3.2.6 Pohdintaa alueellisista strategioista ja ohjelmista arjen turvallisuuden kannalta

Arjen turvallisuuden työ Lapissa on hyvin toteuttanut Lappi-sopimuksen tavoitteita ja strategisia linjauksia. Turvallisuussuunnittelun keskiössä on ennaltaehkäisevä toiminta, sekä eri toimijoiden yhteistyö mahdollisimman asiakaslähtöisen lähestymistavan mahdollistamiseksi. Yhteistyön kehittämiseen viranomaisten, oppilaitosten, kuntien ja järjestöjen välillä on panostettu ja se on vahvistunut. Kuntalaisia on pyritty osallistamaan monenlaisessa kehittämistyössä. Erityisesti nuorten ääntä on pyritty saamaan kuuluviin entistä paremmin. Lapin asukkaiden hyvinvointiin on panostettu, ja hyvinvoinnin ekosysteemin luomiseen on suunnattu kehittämisresursseja. Hyvinvointi ja turvallinen arki nivoutuvat yhteen, etenkin siitä näkökulmasta, että turvallisuusriskien toteutumisen ennaltaehkäisyssä tehdään samoja asioita kuin lappilaisten hyvinvoinnin parantamisessa. Näitä asioita on Lapin turvallisuussuunnittelussa toteutettu.

Parannettavaa kuitenkin vielä on. Jotta kuntalaisten arki olisi mahdollisimman turvallista ja erityisesti jotta kuntalaiset *tuntisivat* olonsa turvalliseksi, ihmisten osallistumista

⁵⁴ **Lähde:** Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030, 22.

⁵⁵ **Lähde:** Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030, 41.

turvallisuustyöhön ja sen kehittämiseen tulee systemaattisesti edelleen mahdollistaa. Toimijoiden avointa verkostoyhteistyötä on vielä varaa tiivistää ja jäsentää. Kuntien välillä on eroja siinä, miten ja kuinka laajasti turvallisuustyö on otettu osaksi kunnan toimintaa ja prosesseja. Elinkeinoelämän mukaan saaminen arjen turvallisuuden työhön on asia, johon tulevaisuudessa on syytä suunnata enemmän resursseja. Erityisesti sosiaalisesti kestävä yrittäjyys tuo uusia toimintatapoja ja mahdollisuuksia. Tehdyn työn vaikuttavuuden arviointi on myös tärkeää, jotta tulevaisuudessa voimavaroja voidaan ohjata oikein.

Voimme kuitenkin todeta, että Lapissa arjen turvallisuuden työtä on jo pitkään kehitetty tavalla, jota kansalliset strategiat ja periaatepäätökset nyt peräänkuuluttavat. Meillä Lapissa hyvinvoinnin ja turvallisuuden yhdistäminen on edennyt yhteisen toimeenpanosuunnitelman laadintaan, ja kuntia tuetaan toteuttamaan turvallisuussuunnittelua yhdessä hyvinvointisuunnittelun kanssa, ja toteuttamaan jatkossa yhteisen hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen.

3.3 Kansainväliset strategiat

3.3.1 Arctic Smartness - Arktinen turvallisuus

Älykäs erikoistuminen on sitä, että (European Unionin) alueet tunnistavat omat vahvuutensa ja erikoisuutensa. Näiden vahvuuksien kehittämiseen suunnataan rahoitusta ja alueellisia resursseja, jotta saadaan vaikuttavampaa toimintaa hyödyttämään aluetta. Lapissa älykkäässä erikoistumisessa on valittu kuusi toimialarajat ylittävää klusteria. Yksi klustereista on arktinen turvallisuus.

Lapin erikoiset olosuhteet, eli arktinen sijainti, harva asutus, luonnonolosuhteet ja suuret matkailijamäärät edellyttävät aivan tietynlaisia turvallisuusosaamista, riskienhallintaa ja ennakkointia. Klusterin tarkoituksena onkin verkostomaisessa, avoimessa yhteistyössä vahvistaa entisestään turvallisuusosaamista Lapin alueella.

Harvaan asutut alueet ja pienet resurssit edellyttävät kaikkien toimijoiden voimien yhdistämistä. Yritykset, viranomaiset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja järjestöt muodostavat yhdessä turvallisuusverkoston, jolla varmistetaan asukkaiden ja kuntalaisten turvallisuus sekä yritysten toiminta.⁵⁶

Klusterin toiminta sisältää sekä matkailun että arjen turvallisuuden näkökulmat. Klusteritoiminnan kautta Lapin turvallisuustoiminta ja -osaaminen kytkeytyy vahvasti kansainvälisiin verkostoihin.

3.3.2 EU:n komission 6 painopistettä kaudella 2019–2024

EU:n komissio on määritellyt 6 painopistettä kaudelle 2019–2024.⁵⁷

- Euroopan vihreän kehityksen ohjelma: Pyrkimys olla ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa.
- Euroopan digitaalinen valmius: EU:n digitaalistrategia valjastaa uuden sukupolven teknologiat ihmisten hyödyksi.
- Ihmisten hyväksi toimiva talous: EU tarvitsee houkuttelevamman investointiympäristön ja kasvua, joka luo laadukkaita työpaikkoja erityisesti nuorille.
- Vahvempi EU maailmannäyttämöllä: EU vahvistaa ääntään maailmannäyttämöllä ja ajaa monenvälisyyteen ja sääntöihin perustuvaa maailmanjärjestystä.
- Eurooppalaisen elämäntavan edistäminen: EU:n on puolustettava oikeusvaltioperiaatetta voidakseen puolustaa oikeutta ja keskeisiä arvojaan.
- Uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle: EU-kansalaisten on saatava vahvempi rooli osallistavassa demokratiassa, ja heitä on suojeltava disinformaation ja verkossa levitetävän vihapuheen kaltaiselta ulkopuoliselta häirinnältä.

⁵⁶ Lähde: Arctic Smartness – Arktinen turvallisuus.

⁵⁷ Lähde: Euroopan komission 6 painopistettä kaudella 2019–2024.

3.3.3 EU:n turvallisuusunionistrategia 2020–2025

EU:n turvallisuusunionistrategia⁵⁸ on osa EU:n painopistettä 5, Eurooppalaisen elämäntavan edistäminen. EU:n komissio on hyväksynyt strategian 24.7.2020. Siinä esitellään neljä pilaria, joiden kautta rakennetaan turvallista fyysistä ja digitaalista ympäristöä:

Tulevaisuudenkestävä turvallisuusympäristö: Infrastruktuurit verkossa ja sen ulkopuolella ovat tarpeen jokapäiväisessä elämässämme, esimerkiksi matkustamiseen, työskentelyyn ja julkisten palvelujen käyttöön. EU auttaa suojelemaan ja havaitsemaan riskejä näille infrastruktuureille. Erityisesti kyberturvallisuus nostetaan merkittävänä aiheena esiin.

Muuttuvien uhkien torjunta: turvallisuusympäristömme muuttuu jatkuvasti. Globalisaatio, vapaa liikkuvuus ja digitalisaatio tuovat hyötyjen lisäksi elämäämme uudenlaisia uhkia, kuten haittaohjelmien ja tietovarkauksien lisääntymistä, lääkeväärennöksiä, ja mm. lasten seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin levittäminen verkossa. Kyberrikollisuus on kasvussa, ja EU tukee jäsenmaidensa lainvalvontaviranomaisia tarjoamalla välineitä, joilla rikokset voidaan havaita ja tekijät saattaa edesvastuuseen.

Eurooppalaisten suojeleminen terrorismilta ja järjestäytyneeltä rikollisuudelta: EU tukee jäsenmaitaan tarjoamalla niille uusia lainvalvontavälineitä radikalisoitumista, järjestäytyntä rikollisuutta ja terrorismia vastaan.

Vahva eurooppalainen turvallisuusekosysteemi: vahvan turvallisuusunionin luomiseksi on tärkeää, että viranomaiset, kansalaiset ja yksityinen sektori tekevät yhteistyötä. Investoinnit turvallisuustutkimukseen ja innovaatioihin on myös tärkeää, missä EU:n tarjoama rahoitus voi olla yksi väylä (esimerkiksi Horisontti2020). Tiedot ja taidot niin viranomaisten kuin kansalaisten keskuudessa turvallisuuskysymyksissä ovat tärkeitä, jotta yhteiskunnan selviytymiskyky ja viranomaisten, yritysten ja yksilöiden toimintavalmiudet kasvavat.

3.3.4 Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari on osa EU:n painopistettä 3, Ihmisten hyväksi toimiva talous.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa on kyse **uusien ja entistä tehokkaampien oikeuksien antamisesta kansalaisille**. Siihen on kirjattu 20 perusperiaatetta, jotka on jaettu kolmeen lukuun:

- Yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille
- Oikeudenmukaiset työolot
- Sosiaalinen suojeleminen ja osallisuus⁵⁹

Nämä sisältävät oikeuksia liittyen yhtäläisiin mahdollisuuksiin ja pääsyyn työmarkkinoille, kuten yhdenvertainen oikeus koulutukseen, pääsyn työelämään, sukupuolten välinen ja kaikkia ryhmiä koskeva tasa-arvo, oikeuksia liittyen oikeudenmukaisiin työoloihin, esimerkiksi palkkaan tai irtisanomisiin liittyen, tai oikeuden turvalliseen työympäristöön. Arjen turvallisuuden näkökulmasta lisäksi olennaisia ovat sosiaaliseen suojelemaan ja osallisuuteen liittyvät oikeudet, joissa korostetaan eri ryhmien (lapset, ikääntyneet, vammaiset, kodittomat, työttömät) oikeutta terveydenhoitoon, toimeentuloon, tarvitsemiinsa erityispalveluihin ja osallisuuteen yhteiskunnassamme. Viimeisenä kohtana myös mainitaan oikeus laadukkaisiin peruspalveluihin, myös liikenteen ja digitaalisen tietoliikenteen osalta.

3.3.5 Lapin arjen turvallisuuden työ EU:n kontekstissa

Kuten aiemmista kappaleista näemme, Lapin arjen turvallisuuden työ toteuttaa omalta osaltaan hyvin Euroopan Unionin painopisteitä. Lapin turvallisuustyö toteuttaa Turvallisuusunionin esittämää vahvaa yhteistyötä, turvallisuusekosysteemin luomista sekä muuttuviin uhkiin vastaamista. Erityisesti Lapin turvallisuusverkosto, Arktinen turvallisuusklusterimme ja monet käytössä olevat toimintamallimme toteuttavat monitahoisen yhteistyön toteutumista

⁵⁸ **Lähde:** EU:n Turvallisuusunionistrategia 2020–2025.

⁵⁹ **Lähde:** Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta.

viranomaisten, yritysten ja yksilöiden välillä, ja vahvistavat Lapin turvallisuusekosysteemiä. Voimme jopa todeta, että Lappi on ollut tässä työssä edelläkävijä Euroopan tasolla, minkä osoittaa The European Institute of Public Administrationin (EIPA) myöntämä European Public Sector Award (EPSA) Arjen turvaa toimintamallille 2013.

Hyvinvoinnin ja syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta ihmisten osallistaminen, osallistuminen ja *mahdollisuus* osallistua yhteiskuntamme toimintaan on keskiössä, mitä EU:n sosiaalisten oikeuksien pilarissa useammassa kohdassa peräänkuulutetaan. Tätä kautta arjen turvallisuuden ja hyvinvoinnin laajemmat teemat nojautuvat myös vahvasti EU:n painopisteisiin.

3.4 Strategiakatsauksen väliyhteenveto

Keskeisimpänä johtopäätöksenä voimme todeta, että arjen turvallisuuden kehittämistyö Lapissa on noudattanut toimintaa ohjaavien strategioiden ja ohjelmien linjauksia. Sekä kansalliset että alueelliset strategiat ovat korostaneet avoimen verkostoyhteistyön tärkeyttä ja sen tuomia mahdollisuuksia, ja toisaalta ennaltaehkäisyn tärkeyttä myös arjen turvallisuutta ajateltaessa (ks. myös Liitetaulukot 1.—3.). Syrjäytymisen ehkäisy, ihmisten hyvinvointi ja sen edistäminen ovat turvallisuussuunnittelun keskiössä – arjen turvallisuus on osa hyvinvointia. Monitoimijainen yhteistyö, jossa niin valtakunnalliset, maakunnalliset kuin kunnalliset toimijat, sekä elinkeinoelämä ja järjestöt toimivat suunnitelmallisesti yhdessä, on joka näkökulmasta tavoiteltava asia. Tätä yhteistyötä arjen turvallisuuden osalta Lapissa on tehty jo pitkään.

4 LAPIN ARJEN TURVALLISUUDEN TOIMIJAKUVAUKSET JA KEHITTÄMISHANKKEET

Lapin arjen turvallisuutta ja sen kehittämistyötä toteuttavat monet kansalliset, alueelliset ja paikalliset toimijat. Liitetaulukkoissa 3. ja 4. on kuvailtu eri viranomaisten, kuntien, järjestöjen ja oppilaitosten tehtäviä ja esimerkiksi verkostoja liittyen arjen turvallisuuteen Lapissa. Taulukoilla kuvataan sitä, miten monipuolista ja monitoimijaista arjen turvallisuuden työ Lapissa on sekä sitä, miten laajat verkostot toimijoiden kautta tavoitetaan. Toimijat on koottu Arjen turvallisuuden tiekartta -hankkeen asiantuntijaryhmän ohjauksessa, ja siihen on valikoitu niitä tahoja, jotka ovat olleet keskeisessä roolissa Lapin arjen turvallisuuden työssä. Toimijat täydensivät halutessaan omalta osaltaan kuvauksiaan.

4.1 Valtakunnalliset toimijat

Katsauksessa kuvatuista toimijoista 10 on valtakunnallisia: ministeriöitä, muita viranomaisia tai järjestöjä. Ministeriöt ovat keskeisessä roolissa valtakunnallisia, viranomaisten ja kuntien toimintaa ohjaavia strategioita laadittaessa (Taulukko 4.). Muut toimijat osaltaan toteuttavat näiden strategioiden tavoitteita, omien strategioidensa lisäksi. Liitetaulukkoon 3. on koostettu tarkemmin organisaatioiden yleiset kuvaukset, kuvaus heidän toiminnastaan arjen turvallisuuden näkökulmasta, sekä organisaatioiden ne strategiat, hankkeet ja työryhmät, jotka liittyvät arjen turvallisuuden työhön.

Taulukko 4. Valtakunnalliset toimijat (n=10).

Valtakunnalliset toimijat
Maa- ja metsätalousministeriö
Oikeusministeriö
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Kuntaliitto
Huoltovarmuuskeskus
SOSTE
Suomen kylät ry

4.2 Alueelliset toimijat

Lapin maakunnassa toimii useita viranomaisia, sosiaali- ja terveysalan toimijoita, oppilaitoksia, hankerahoittajia, ja järjestöjä, jotka osallistuvat arjen turvallisuuden työhön ja sen kehittämiseen (Taulukko 5.). Maakunnalliset viranomaiset ovat keskeisessä roolissa alueellista toimintaa ohjaavia strategioita ja ohjelmia laadittaessa. Muut toimijat osaltaan toteuttavat näiden strategioiden tavoitteita, omien strategioidensa lisäksi. Liitetaulukkoon 4. on koostettu tarkemmin alueellisten arjen turvallisuuden toimijoiden yleiset kuvaukset, kuvaus heidän toiminnastaan arjen turvallisuuden näkökulmasta, sekä organisaatioiden ne strategiat, hankkeet ja työryhmät, jotka liittyvät arjen turvallisuuden työhön.

Taulukko 5. Alueelliset toimijat (n=28).

Alueelliset toimijat
Lapin liitto
Lapin aluehallintovirasto
Lapin ELY-keskus
Lapin pelastuslaitos
Lapin poliisilaitos
Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä
Pohjois-Suomen osaamiskeskus
Lapin sairaanhoitopiiri
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri
Lapin ammattikorkeakoulu
Lapin yliopisto
Kunnat
Lapin Ensi- ja turvakoti
Lapin liikunta
Lapin Martat
Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys
Lappilaiset kylät ry
Liikenneturva
Maanpuolustuskoulutus MPK
Mannerheimin lastensuojeluliiton Lapin piiri
Nuorten ystävät
Rikosuhripäivystys
SámiSoster ry
Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK
SPR Lapin piiri
TUKES
Järjestökeskukset Majakka, Neuvokas, Järjestökiehininen ja Kitinen
Leader Peräpohjola, Leader Pohjoisin Lappi, Leader Tunturi-Lappi, Outokaira Tuottamhan, Leader Koillismaa (Posio)

4.3 Lapin arjen turvallisuuden kehittämishankkeet

Lapissa on toteutettu paljon erilaisia kehittämishankkeita arjen turvallisuuteen liittyen. Tässä katsauksessa huomioitiin hankkeet, joiden toimenpiteet kohdistuivat kokonaan tai ainakin osittain Lappiin. Tarkasteluteemoiksi valittiin turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointi. Tarkasteluajanjaksoksi valikoitui EU:n rahoituskausi 2014–2020, jotta saamme tietoa riittävän pitkältä ajalta analyysia varten. Näillä ehdoilla hankkeita tähän tarkasteluun löytyi 331 kappaletta.

Hankkeiden tiedot on kerätty useista eri lähteistä, kuten erilaisista rahoituslähteiden tietokannoista ja hanketoteuttajien verkkosivuilta. Tiedot ovat suuntaa antavia. Tämä johtuu pääasiallisesti siitä, että teemoihin liittyviä rahoituslähteitä ja toteuttajia on satoja, yhdistykset mukaan lukien, eikä kaikkia ole voitu sisällyttää tähän katsaukseen. Lisäksi lähdesivustoilla on julkaistu eritasoista tietoa hankkeista, joten esim. yksiselitteisiä budjettitietoja ei saatu kartoitettua. Mutta suuntaa antavanakin hankekartoitus kertoo paljon siitä, minkälaisilla hankkeilla Lapissa on arjen turvallisuutta kehitetty, ketkä hankkeita ovat toteuttaneet ja mihin kuntiin toimenpiteet ovat kohdistuneet.

Tässä katsauksessa kehittämishankkeita tarkastellaan neljän teeman kautta: turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointi (Taulukko 6.). Monet hankkeet ovat toteuttaneet yhtäaikaista useampaa teemaa, joten teemakohtaisessa jaottelussa hanke voi sisältyä useampaan teemaan.

Taulukko 6. Hankkeet teemoittain. Hanke voi sisältyä useampaan teemaan.

Teema	N
Turvallisuus	32
Sosiaalinen osallisuus	181
Yhteisöllisyys	39
Hyvinvointi	181

Rahoituslähteitä katsauksen hankkeissa on useita. Taulukkoon valittujen rahoituslähteiden lisäksi lähinnä yksittäisiä hankkeita on rahoittanut esimerkiksi Lapin aluehallintovirasto, tai vaikkapa Kansaneläkelaitos (Taulukko 7.). Hankekartoituksessa ei ole mukana kuntien järjestöille myöntämiä avustuksia, tai esim. säätiöiden rahoittamaa toimintaa eikä kaikkia Leader-rahoituksella toteutettuja hankkeita, kuten valokuituhankkeita, kylätalojen kunnostusta, leikkipaikkojen, venelaiturin tai frisbeegolf-radan rakentamista, vaikka ne sinänsä ovatkin tärkeä osa arjen turvallisuuden edistämistä.

Taulukko 7. Hankkeiden rahoituslähteet

Rahoituslähde	N	%
Rakennerahastot	151	45,5 %
STEA	50	15,1 %
Ministeriöt ja säätiöt	63	19,0 %
Leader	37	11,1 %
Muut	31	9,3 %
Yhteensä	332	100 %

Aluetarkastelussa hankkeet on jaoteltu kuntakohtaisesti ja hankkeisiin, joiden toimenpiteet ovat kohdistuneet koko Lapin alueelle, ei yksittäisiin kuntiin. Taulukossa 8. on esitetty hankkeiden toteutusalueet.

Taulukko 8. Hankkeiden lukumäärät Lapissa ja Lapin kuntien alueella

Alue	Muutos 2000–2019
Lapin maakunta	91
Enontekiö	20
Inari	25
Kemi	49
Kemijärvi	35
Keminmaa	32
Kittilä	20
Kolari	14
Muonio	11
Pelkosenniemi	16
Pello	13
Posio	16
Ranua	23
Rovaniemi	77

Salla	24
Savukoski	13
Simo	17
Sodankylä	41
Tervola	17
Tornio	43
Utsjoki	23
Ylitornio	20

Kuntakohtaisesti hankemäärät vaihtelevat osittain kunnan koon mukaisesti, eli pienempiin kuntiin kohdistuvia hankkeita on toteutettu vähemmän, mutta tämä ei selitä kaikkea vaihtelua. Esimerkiksi Sodankylä, Ranua, ja Keminmaa ovat asukasluvultaan samaa kokoluokkaa, mutta hankemäärät eroavat toisistaan merkittävästi.

4.3.1 Turvallisuus

Suoraan turvallisuuteen liittyviä hankkeita Lapissa on toteutettu melko niukasti verrattuna esimerkiksi sosiaalisen osallisuuden tai hyvinvoinnin teemoihin. Hankkeita, joiden aihealue liittyy suoraan turvallisuuteen, on toteutettu 32 kappaletta (yhteensä tarkasteltuja hankkeita 331 kappaletta).

Hankkeissa on kehitetty seuraavia turvallisuuden aihealueita:

- kylä/lähiyhteisöturvallisuus (6 kpl)
- Lapin arjen turvan toimintamallin kehittäminen, levittäminen ja kansainvälinen yhteistyö (4 kpl)
- työturvallisuus (4 kpl)
- yleinen turvallisuus (4 kpl)
- kouluturvallisuus (3 kpl)
- matkailun turvallisuus (3 kpl)
- ulkoilureittien turvallisuus (3 kpl)
- lähisuhdeväkivallan uhan alla elävien turvataitojen kehittäminen (2 kpl)
- turvallisuusvalmiuksien kehittäminen ensivastetoiminnassa (2 kpl)
- lumiturvallisuus (1 kpl)
- turvallisuusklusteri (1 kpl)

Osa hankkeista ovat hyvin spesifejä ja konkreettisia, kuten defibrillaattorien hankintaa tai turvallisuusvälineiden hankintaa tunturivaellusta varten, kun taas toiset hankkeet ovat kehittäneet nimenomaan toimintamalleja ja yhteistyöverkostoja niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Tämän tarkastelun kokonaisuuteen verrattuna voidaan todeta, että turvallisuusaiheisia kehittämishankkeita on Lapissa toteutettu verraten vähän.

4.3.2 Sosiaalinen osallisuus

Sosiaalinen osallisuus on tärkeä teema arjen turvallisuuteen liittyen, sillä syrjäytymisen ehkäisyllä on keskeinen rooli turvallisuusuhkien ennaltaehkäisemisessä. Tämän hankekartoituksen 331:stä hankkeesta jopa 181 liittyy sosiaaliseen osallisuuteen. Tämä ei ole yllättävä tulos, sillä Euroopan sosiaalirahaston toimintalinja 5 ”Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta” on ohjannut merkittävästi kehittämisvaroja tähän teemaan.

Hankkeita on toteutettu hyvin vaihtelevilla aihealueilla. Joitakin alateemoja kuitenkin nousee esiin:

- hankalasti työllistyvien työllistymistä edistävät hankkeet (46 kpl)
- nuorten sosiaalista osallisuutta edistävät hankkeet (42 kpl)
- maahanmuuttajien sosiaalista osallisuutta edistävät hankkeet (31 kpl)
- syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden toimintakykyä parantavat ja/tai kuntouttavat hankkeet (30 kpl)
- perheiden ja lasten sosiaalista osallisuutta edistävät hankkeet (24 kpl)

- vähemmistöjen sosiaalista osallisuutta edistävät hankkeet (22 kpl)
- saamelaisten osallisuutta edistävät hankkeet (14 kpl)
- digitaalista osallisuutta lisäävät hankkeet (10 kpl)
- harvaan asuttujen alueiden asukkaiden osallisuutta lisäävät hankkeet (6 kpl)
- ikäihmisten sosiaalista osallisuutta edistävät hankkeet (8 kpl)

Osa hankkeista toteuttavat useampaa alateemaa, eli yhteen laskettuna eri alateemojen hankkeiden lukumäärä on suurempi kuin 187. Maahanmuuttajat, työllistyminen, nuoriin panostaminen sekä syrjäytymisen ehkäisy/korjaaminen ovat olleet Lapin kehittämishankkeissa keskeisiä teemoja sosiaalisen osallisuuden saralla.

4.3.3 Yhteisöllisyys

Arjen turvallisuuden näkökulmasta yhteisöllisyyden teemaan liittyviä hankkeita on tämän kartoituksen 331:stä hankkeesta yhteensä 39. Tosiasiassa luku on merkittävästi suurempi, koska esimerkiksi Leader-rahoituksella on toteutettu paljon pieniä vaikkapa kylien toimintaan ja elinympäristöön liittyviä hankkeita, joita tässä tarkastelussa ei ole mukana. Tämän lisäksi osa muistakin tämän tarkastelun hankkeista, erityisesti sosiaalista osallisuutta kehittävästä hankkeista on toiminnassaan tukenut myös yhteisöllisyyttä, vaikka sitä ei hankekuvauksessa olisi-kaan tuotu vahvasti esiin. Yhteisöllisyyden tukemista tapahtuu luontevana osana esimerkiksi toimintakykyä tukevissa kehittämishankkeista, tai vaikkapa työllistymishankkeissa.

Tässä tarkastelussa mukana olevissa hankkeissa yhteisöllisyyttä on kehitetty monella tapaa ja ympäri Lappia:

- kyliin ja harvaan asuttuun seutuun liittyvät yhteisöllisyyttä tukevat hankkeet (18 kpl)
- lasten ja nuorten yhteisöllisyys (11 kpl)
- yleisesti eri ryhmien yhteisöllisyyden tukemista (10 kpl, ml. maahanmuuttajien yhteisöllisyyden tukeminen 2 kpl, sekä digiyhteisöllisyyteen liittyvä hanke 1 kpl)
- saamelaisten yhteisöllisyys (5 kpl)
- ikäihmisten yhteisöllisyys (4 kpl)

4.3.4 Hyvinvointi

Tämän hankekartoituksen teemoista hyvinvointi on laajin, koska se sisältää hyvin laajasti ihmisten elämään vaikuttavia asioita. Tässä tarkastelussa kuitenkin on pyritty pitämään mielessä hyvinvointi siitä näkökulmasta, että se liittyy tiiviisti arjen turvallisuuteen. Hyvinvoinnin teemaa tässä hankekartoituksessa toteuttaa 181 hanketta.

Ihmisten hyvinvoinnin kehittämiseen suunnatut hankkeet voi jaotella monesta näkökulmasta - palveluiden, osaamisen, digitaalisuuden kuin rakenteiden kehittämisen kautta, sekä eri kohderyhmien kautta lähestyen:

- lapset ja perheet, myös koulujen toiminnan kehittämisen kautta (35 kpl)
- yleisesti hyte-palveluiden ja rakenteiden kehittäminen (32 kpl)
- nuoret (21 kpl)
- harvaan asuttujen alueiden asukkaat (19 kpl)
- digipalveluiden ja hyte-alan digiosaamisen kehittäminen (17 kpl)
- osaamisen kehittäminen (17 kpl)
- terveyden ja liikunnan kautta hyvinvoinnin kehittäminen (16 kpl)
- ikäihmiset (15 kpl)
- saamelaiset (11 kpl)
- työhyvinvointi (13 kpl)
- hyvinvointiyrittäjyys ja yrittäjien hyvinvointi (6 kpl)
- maahanmuuttajat (6 kpl)

Hyte-palvelut ja niiden kehittäminen nousee vahvasti esiin tässä teemassa. Tämän lisäksi harvaan asutut alueet, sekä lapset, nuoret ja perheet korostuvat tarkastelussa.

4.4 Toimijakuvauksen ja hankekatsauksen väilyhteenvedo

Lappilaisten arjen turvallisuuteen vaikuttavia toimijoita, sekä valtakunnallisella että maakunnallisella tasolla, on lukuisia (ks. tark. Liitetaulukot 4.–5.). Tässä katsauksessa keskityttiin aktiivisesti Lapin turvallisuuden ja hyvinvoinnin toteuttamisessa ja kehittämisessä mukana oleviin tahoihin. Yleisenä huomiona voitaneen todeta, että tahot edustavat hyvin laajasti sekä maakuntaa maantieteellisesti, väestöryhmittäisesti, että lähestymisteeman osalta.

Lapin maakunnassa on toteutettu runsaasti kehittämishankkeita hyvinvoinnin ja turvallisuuden teemoilla. Näitä hankkeita ovat toteuttaneet useat eri toimijat, eri rahoituslähteiden avulla, ja niillä on pyritty ratkaisemaan monenlaisia haasteita lappilaisten ihmisten elämässä. Erityisesti osallisuuteen on panostettu runsaasti kehittämisvaroja. Yhteisöllisyyden kehittämiseen ja turvallisuuteen suoranaisesti suunnattuja hankkeita puolestaan on Lapissa toteutettu vähemmän, vaikkakin näiden merkitys nähdään suurena. Lapsiin ja nuoriin on Lapin kehittämishankkeissa panostettu erityisen paljon, ja monet erityisryhmät on myös huomioitu laajasti.

5 HYVINVOINTI- JA TURVALLISUUSTILASTOKATSAUS

Tilastokatsauksen tavoitteena on saada riittävä kuntakohtainen kokonaiskuva lappilaisten hyvinvoinnin turvallisuuden tilasta ja sen kehityksestä 2000-luvulla, jotta voidaan priorisoida Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen kehittämiskohteet indikaattoreineen ja konkreettisine toimenpide-ehdotuksineen suhteessa muihin Lapin maakunnallisiin kehittämis- ja toimenpidekokonaisuuksiin.

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen tutkimusasetelma jakaantuu kokemus-, näkemys- ja faktatietoon perustuvaan aineistonkeruuseen. Tilastokatsaus muodostaa jatkumon kansalliselle ja alueelliselle asiakirjadokumentti- sekä Lapin maakuntaan paikantuvalla kehittämishankekatsaukselle kolmannen osakokonaisuuden objektiivisen faktatiedon kokonaisuudesta. Tilastokatsauksen tilastot on hankittu kansallisen ja alueellisen asiakirjadokumenteista tehdyn sisällönanalyysin pohjalta (esim. Tuomi & Sarajärvi 2009; ks. tark. Kuvio 1.).

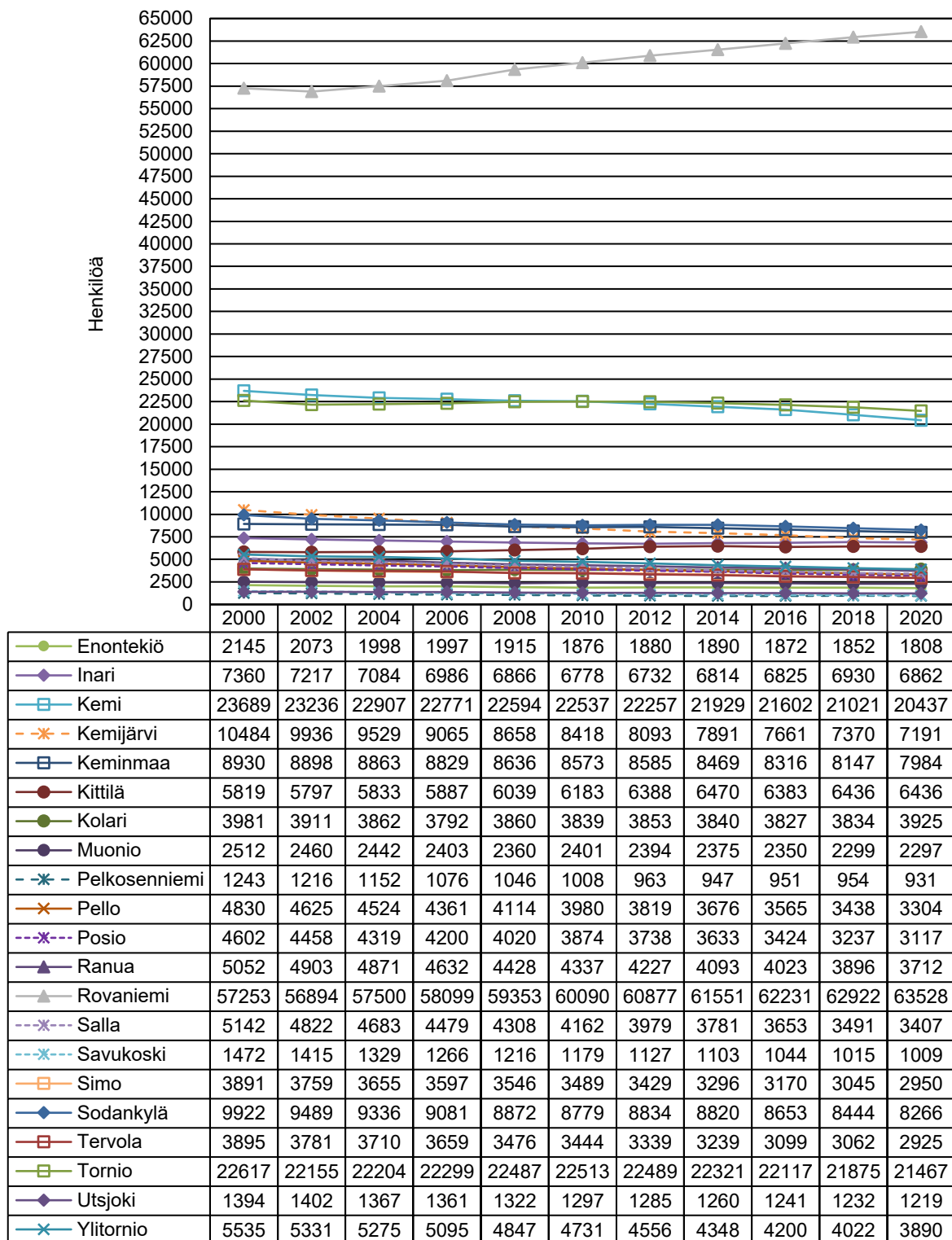
Hyvinvointitilastokatsaus jakaantuu kuntalaisten viiteen osakokonaisuuteen, joissa mahdollisuuksien mukaan kuvataan hyvinvoinnin kehittymistä sekä hyvinvointipalveluja tuottavan kunnan että hyvinvointipalveluja käyttävän kuntalaisen näkökulmasta (ks. tark. esim. Viinamäki 2014). *Väestörakenne*-osio luo yleiskuvan lappilaiskunnista väestö- ja ikäryhmittäin. *Koulutus rakenne*-osio kuvaa lappilaisten koulutustason kehittymistä. *Taloudellinen hyvinvointi* -osio kuvaa kuntalaisten toimeentuloa pienituloisuuden näkökulmasta. *Sosiaalinen hyvinvointi* -osio kuvaa hyvinvointia lastensuojelun, työttömyyden ja yksinäisyyden näkökulmista. *Terveydellinen hyvinvointi* -osio lappilaisten diagnosoitua sairastavuutta.

Turvallisuustilastokatsaus jakaantuu *rikosturvallisuuteen* ja *arjen toimintaturvallisuuteen*. Päihteiden, mm. huumausaineiden, käytön esiintyvyydestä ei ole voitu muodostaa ehjiä tilastosarjoja havaintojen puuttumisen vuoksi pienissä kunnissa. Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, omaisuus- ja liikenne rikkomukset sekä päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyt väkivaltarikokset ja alioikeuksissa tuomittujen määrä sisällytetään rikosturvallisuuteen kuuluviksi ja arjen toimintaturvallisuutta puolestaan kuvaavat kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot sekä vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalaan joutuneiden määrät.

Tilastot on poimittu ilmaisesta Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi -tilastotietokannasta. Poimitut tilastot ovat tarkastelualueen väestöön suhteutettuja tarkastelualueiden vertailun mahdollistamiseksi (ks. esim. Suikkanen ym. 2014a, 273–294). Joidenkin tilastojen osalta puuttuu kuntakohtaisia tietoja, koska valtaosassa indikaattoreita alle 5 tapaukset on salattu kuntatasolla. Tilastot esitetään arvotaulukot sisältävinä kuvioina sekä taulukkona, jossa on kuvattu muutosyksikkö ensimmäisestä tilastovuodesta viimeisimpään tilastovuoteen. Tilastojen esittämisjärjestyksenä on koko maa, Lapin maakunta sekä lappilaiskunnat aakkosjärjestyksessä. Tilastot näin esittäen kunnat asemoituvat suhteessa sekä toisiinsa että koko maahan ja Lapin maakuntaan. Alaviitteissä on kuvattu kunkin tilaston keskeisin tietosisältö sekä lueteltu kunnat, joista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi.

5.1 Hyvinvointitilastokatsaus

5.1.1 Väestörakenne

Kuvio 3. Väestö 31.12. Lapin maakunnan kunnissa vuosina 2000–2020.

Vuodesta 2000 vuoteen 2020 tultaessa väestömäärä (henkilöä)⁶⁰ on noussut jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Vuodesta 2000 vuoteen 2020 väestömäärän (henkilöä) muutos koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2020
Koko maa	352678⁶¹
Lapin maakunta	-15103
Enontekiö	-337
Inari	-498
Kemi	-3252
Kemijärvi	-3293
Keminmaa	-946
Kittilä	617
Kolari	-56
Muonio	-215
Pelkosenniemi	-312
Pello	-1526
Posio	-1485
Ranua	-1340
Rovaniemi	6275
Salla	-1735
Savukoski	-463
Simo	-941
Sodankylä	-1656
Tervola	-970
Tornio	-1150
Utsjoki	-175
Ylitornio	-1645

Koko maassa väestömäärä on lisääntynyt 352678 henkilöä vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen. Lapin maakunnassa väestömäärä on vähentynyt em. tarkasteluajanjaksolla 15103 henkilöä.

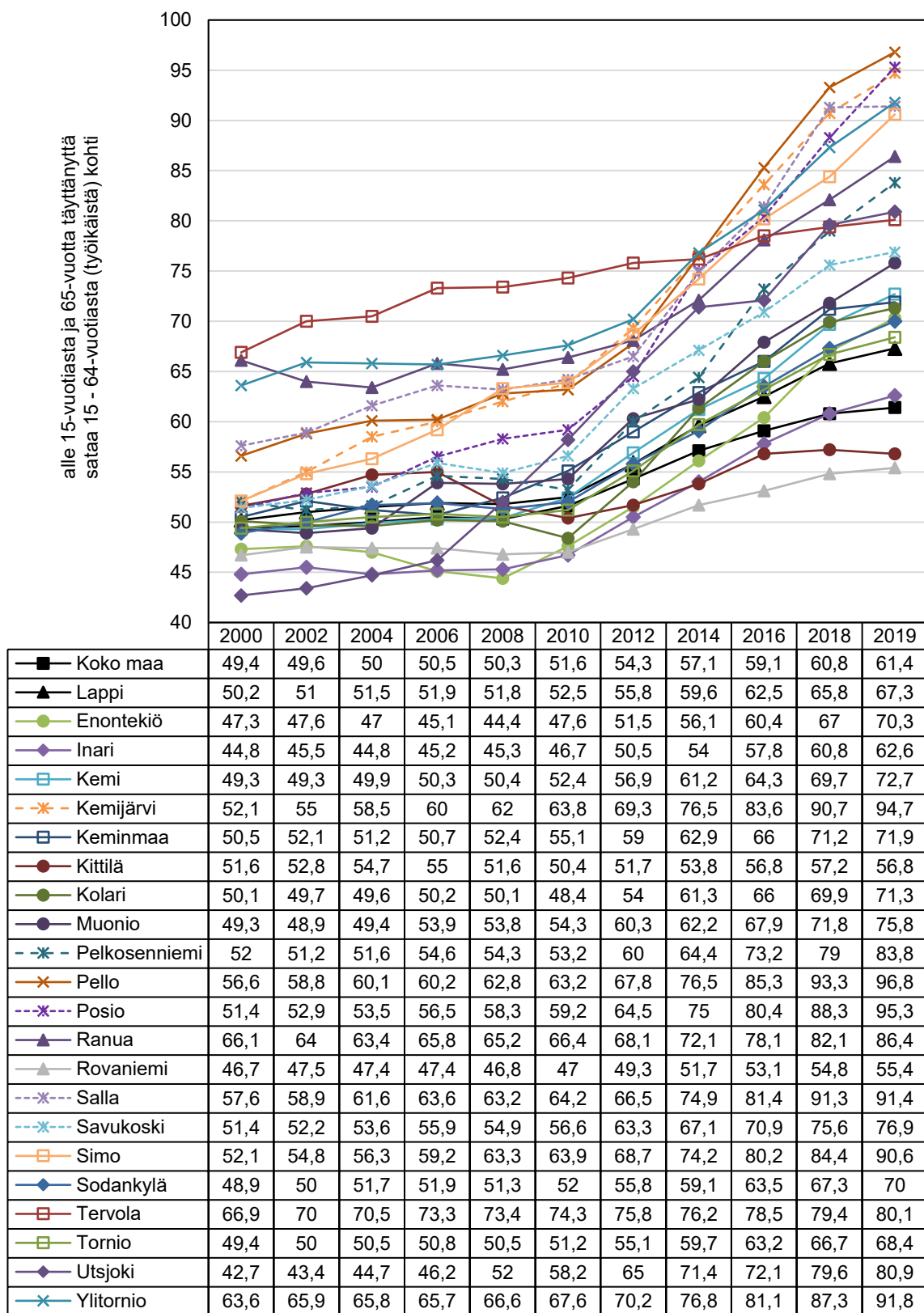
Tarkastelualueen kunnista Rovaniemellä väestömäärä on lisääntynyt absoluuttisesti eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen eli 6275 henkilöä.

Tarkastelualueen kunnista Kemijärvellä väestömäärä (henkilöä) on vähentynyt absoluuttisesti eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen eli 3293 henkilöä.

⁶⁰ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee kunnassa vakinaisesti asuvan väestön (miehet ja naiset yhteensä) lukumäärän vuoden viimeisenä päivänä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa vuoden lopussa, kuuluvat väestön kansalaisuudestaan riippumatta, samoin ne Suomen kansalaiset, jotka asuvat tilapäisesti ulkomailla. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 13.9.2021.

⁶¹ Esittämisteknisten syiden vuoksi koko maan ja Lapin maakunnan väestötietoja ei esitetä kuviossa, vaan oheisessa taulukossa:

Väestö 31.12.	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2020–2000
Koko maa	5181115	5206297	5236611	5276955	5326314	5375276	5426674	5471753	5503297	5517919	5533793	352678
Lappi	191768	187778	186443	184935	183963	183488	182844	181746	180207	178522	176665	-15103

Kuvio 4. Demografinen huoltosuhte, väestöllinen (alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 tultaessa demografinen huoltosuhde, väestöllinen (alle 15-vuotiaista ja 65-vuotta täyttänyttä sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti)⁶² on noussut jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 10.)

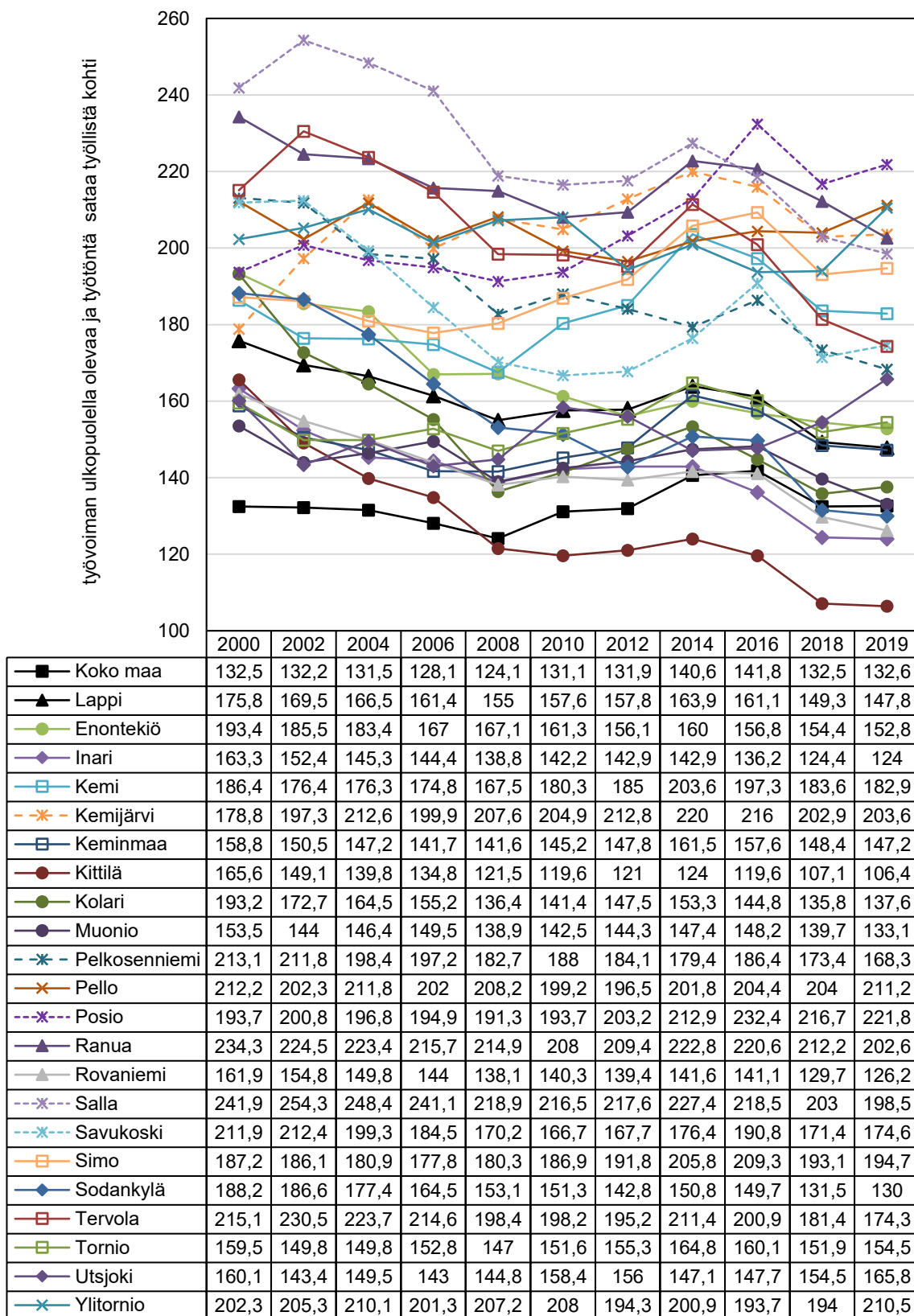
Taulukko 10. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 demografinen huoltosuhde, väestöllinen (alle 15-vuotiaista ja 65-vuotta täyttänyttä sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti - osuuden muutos koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	12,0
Lapin maakunta	17,1
Enontekiö	23,0
Inari	17,8
Kemi	23,4
Kemijärvi	42,6
Keminmaa	21,4
Kittilä	5,2
Kolari	21,2
Muonio	26,5
Pelkosenniemi	31,8
Pello	40,2
Posio	43,9
Ranua	20,3
Rovaniemi	8,7
Salla	33,8
Savukoski	25,5
Simo	38,5
Sodankylä	21,1
Tervola	13,2
Tornio	19,0
Utsjoki	38,2
Ylitornio	28,2

Tarkastelualueen kunnista Posiolla demografinen huoltosuhde, väestöllinen (alle 15-vuotiaista ja 65-vuotta täyttänyttä sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti) on noussut eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (43,9-yksikköä), kun vastaava nousu on Lapin maakunnassa 17,1-yksikköä sekä koko maassa 12-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä demografinen huoltosuhde, väestöllinen (alle 15-vuotiaista ja 65-vuotta täyttänyttä sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti) on noussut vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (5,2 -yksikköä).

⁶² **Tietosisältö:** Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiaista ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiaista (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 5. Taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 tultaessa taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti)⁶³ on laskenut tarkastelualueista Lapin maakunnassa ja lappilaiskunnissa lukuun ottamatta Kemijärveä, Posiota, Simoa, Utsjokea ja Ylitorniota sekä koko maata, joissa se on noussut. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0,1
Lapin maakunta	-28,0
Enontekiö	-40,6
Inari	-39,3
Kemi	-3,5
Kemijärvi	24,8
Keminmaa	-11,6
Kittilä	-59,2
Kolari	-55,6
Muonio	-20,4
Pelkosenniemi	-44,8
Pello	-1,0
Posio	28,1
Ranua	-31,7
Rovaniemi	-35,7
Salla	-43,4
Savukoski	-37,3
Simo	7,5
Sodankylä	-58,2
Tervola	-40,8
Tornio	-5,0
Utsjoki	5,7
Ylitornio	8,2

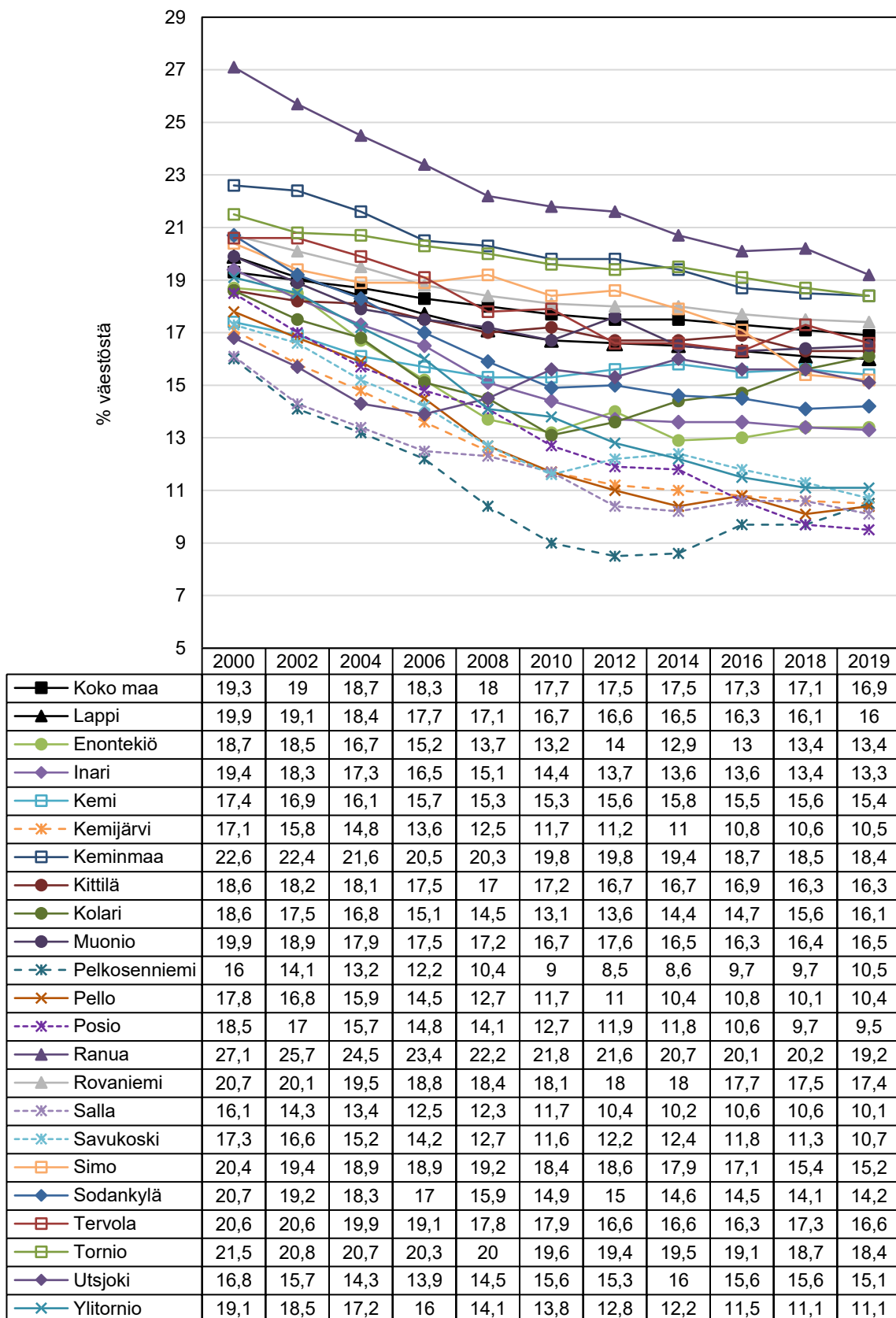
Tarkastelualueen kunnista Kittilässä taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti) on laskenut eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-59,2-yksikköä), kun vastaava lasku on Lapin maakunnassa -28-yksikköä.

Taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde on noussut koko maassa 0,1 -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Posiolla taloudellinen huoltosuhde, elatussuhde (työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä sataa työllistä kohti) on noussut eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (28,1 -yksikköä).

⁶³ Vuosi 2019 on ennakkotieto.

Tietosisältö: Taloudellinen huoltosuhde eli elatussuhde ilmaisee kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti. Työttömiin ja työvoiman ulkopuolisiin lukeutuu koko ei-työllinen väestö, eli työttömät, eläkeläiset, lapset ja omaa kotitaloutta hoitavat. Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan kuuluviin ja työvoiman ulkopuolella oleviin (työlliset ja työttömät yhdessä muodostavat työvoiman). **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 6. 0–15-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna 0–15-vuotiaat (% väestöstä)⁶⁴ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 12.)

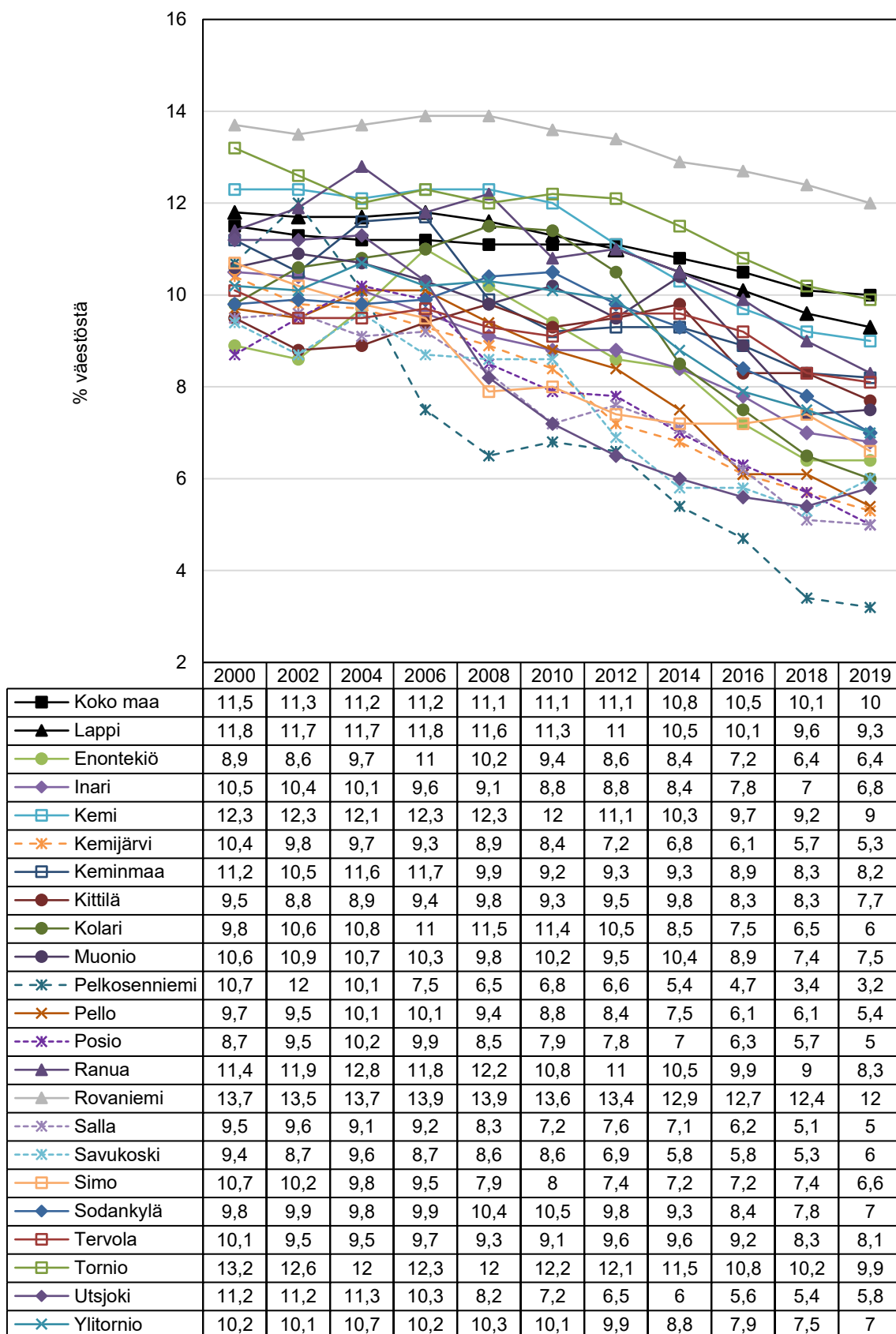
Taulukko 12. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 0–15-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-2,4
Lapin maakunta	-3,9
Enontekiö	-5,3
Inari	-6,1
Kemi	-2,0
Kemijärvi	-6,6
Keminmaa	-4,2
Kittilä	-2,3
Kolari	-2,5
Muonio	-3,4
Pelkosenniemi	-5,5
Pello	-7,4
Posio	-9,0
Ranua	-7,9
Rovaniemi	-3,3
Salla	-6,0
Savukoski	-6,6
Simo	-5,2
Sodankylä	-6,5
Tervola	-4,0
Tornio	-3,1
Utsjoki	-1,7
Ylitornio	-8,0

Tarkastelualueen kunnista Posiolla 0–15-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-9 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -3,9 %-yksikköä sekä koko maassa -2,4 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Utsjoella 0–15-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-1,7 %-yksikköä).

⁶⁴ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 7. 16–24-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna 16–24-vuotiaat (% väestöstä)⁶⁵ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 13.)

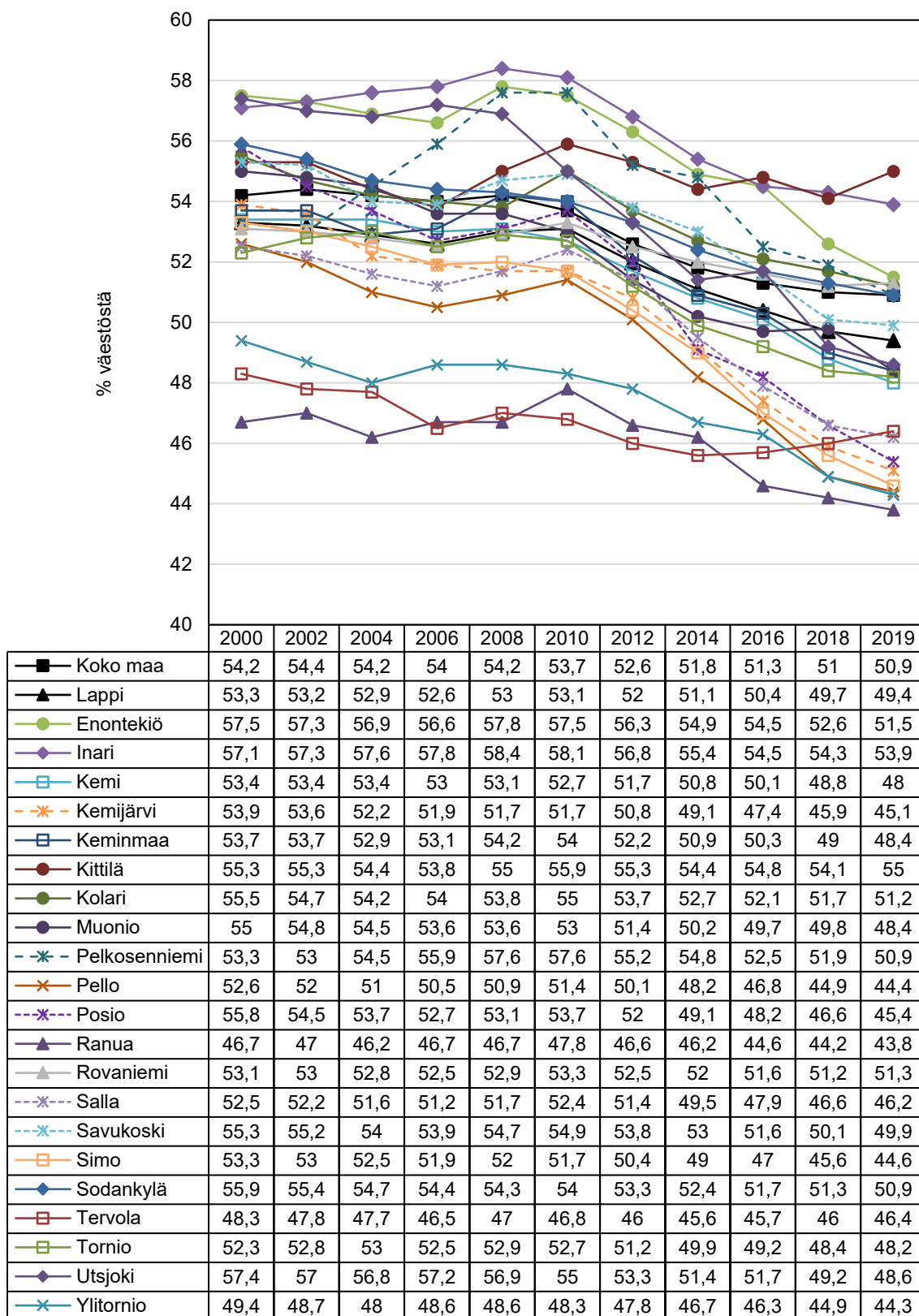
Taulukko 13. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 16–24-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-1,5
Lapin maakunta	-2,5
Enontekiö	-2,5
Inari	-3,7
Kemi	-3,3
Kemijärvi	-5,1
Keminmaa	-3,0
Kittilä	-1,8
Kolari	-3,8
Muonio	-3,1
Pelkosenniemi	-7,5
Pello	-4,3
Posio	-3,7
Ranua	-3,1
Rovaniemi	-1,7
Salla	-4,5
Savukoski	-3,4
Simo	-4,1
Sodankylä	-2,8
Tervola	-2,0
Tornio	-3,3
Utsjoki	-5,4
Ylitornio	-3,2

Tarkastelualueen kunnista Pelkosenniemellä 16–24-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-7,5 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -2,5 %-yksikköä sekä koko maassa -1,5 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Rovaniemellä 16–24-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-1,7 %-yksikköä).

⁶⁵ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 8. 25–64-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna 25–64-vuotiaat (% väestöstä)⁶⁶ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 14.)

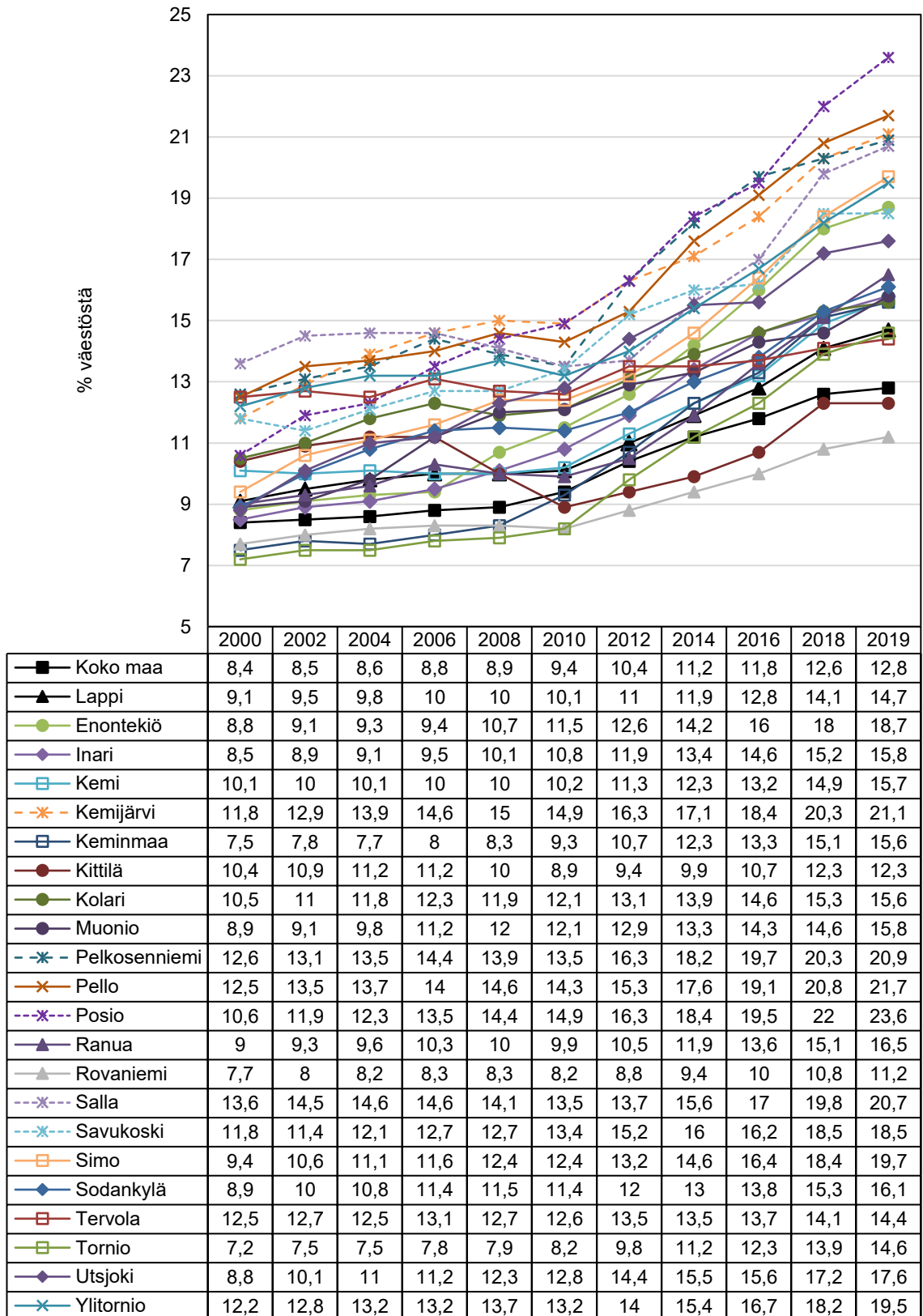
Taulukko 14. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 25–64-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-3,3
Lapin maakunta	-3,9
Enontekiö	-6,0
Inari	-3,2
Kemi	-5,4
Kemijärvi	-8,8
Keminmaa	-5,3
Kittilä	-0,3
Kolari	-4,3
Muonio	-6,6
Pelkosenniemi	-2,4
Pello	-8,2
Posio	-10,4
Ranua	-2,9
Rovaniemi	-1,8
Salla	-6,3
Savukoski	-5,4
Simo	-8,7
Sodankylä	-5,0
Tervola	-1,9
Tornio	-4,1
Utsjoki	-8,8
Ylitornio	-5,1

Tarkastelualueen kunnista Posiolla 25–64-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-10,4 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -3,9 %-yksikköä sekä koko maassa -3,3 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä 25–64-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-0,3 %-yksikköä).

⁶⁶ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 9. 65–74-vuotiaat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna 65–74-vuotiaat (% väestöstä)⁶⁷ -osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 15.)

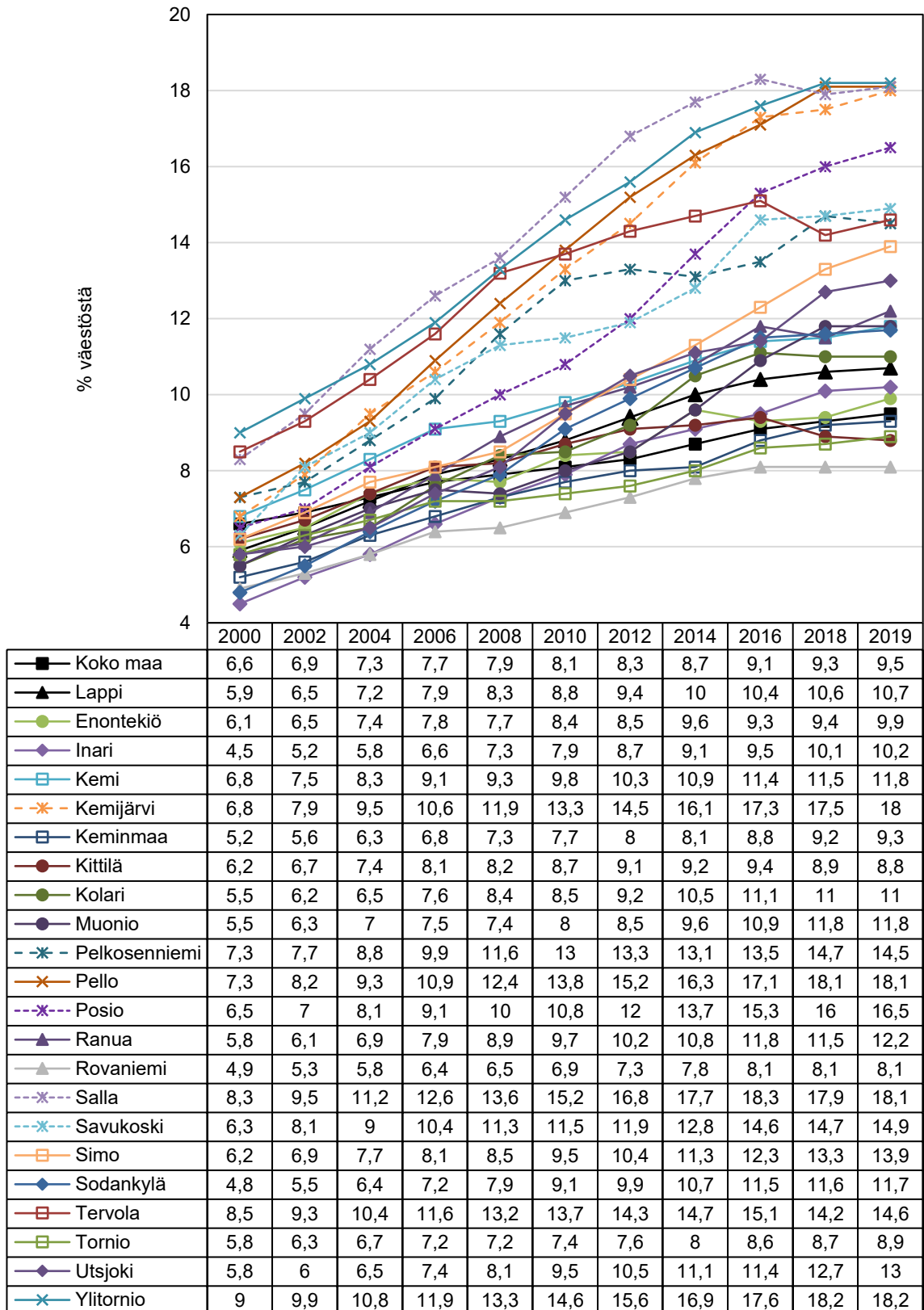
Taulukko 15. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 65–74-vuotiaat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	4,4
Lapin maakunta	5,6
Enontekiö	9,9
Inari	7,3
Kemi	5,6
Kemijärvi	9,3
Keminmaa	8,1
Kittilä	1,9
Kolari	5,1
Muonio	6,9
Pelkosenniemi	8,3
Pello	9,2
Posio	13,0
Ranua	7,5
Rovaniemi	3,5
Salla	7,1
Savukoski	6,7
Simo	10,3
Sodankylä	7,2
Tervola	1,9
Tornio	7,4
Utsjoki	8,8
Ylitornio	7,3

Tarkastelualueen kunnista Posiolla 65–74-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (13,0 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 5,6 %-yksikköä sekä koko maassa 4,4 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä ja Tervolassa 65–74-vuotiaat (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (1,9 %-yksikköä).

⁶⁷ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 10. 75 vuotta täyttäneet (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna 75 vuotta täyttäneet (% väestöstä)⁶⁸ -osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 16.)

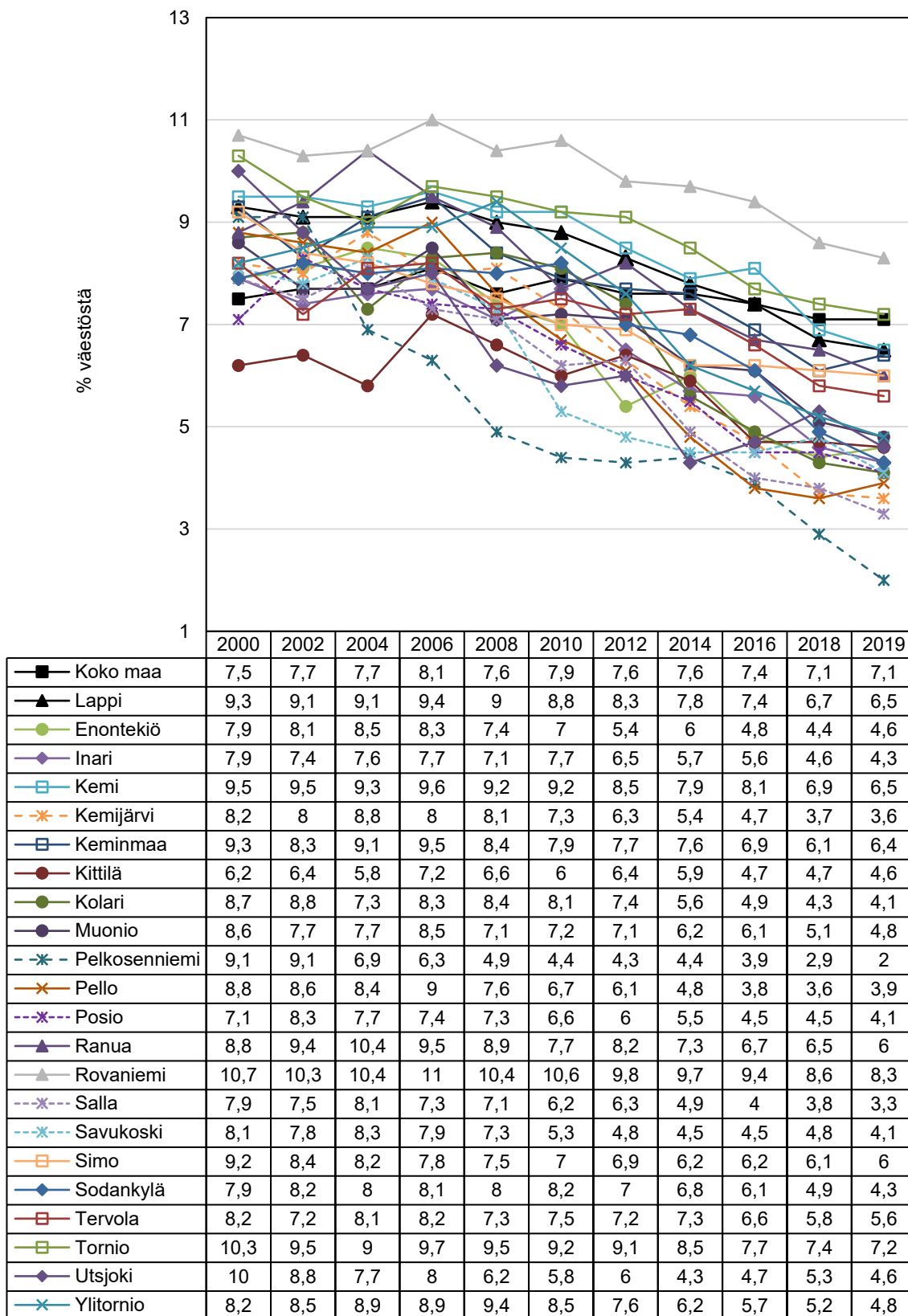
Taulukko 16. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 75 vuotta täyttäneet (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	2,9
Lapin maakunta	4,8
Enontekiö	3,8
Inari	5,7
Kemi	5,0
Kemijärvi	11,2
Keminmaa	4,1
Kittilä	2,6
Kolari	5,5
Muonio	6,3
Pelkosenniemi	7,2
Pello	10,8
Posio	10,0
Ranua	6,4
Rovaniemi	3,2
Salla	9,8
Savukoski	8,6
Simo	7,7
Sodankylä	6,9
Tervola	6,1
Tornio	3,1
Utsjoki	7,2
Ylitornio	9,2

Tarkastelualueen kunnista Kemijärvellä 75 vuotta täyttäneet (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (11,2 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 4,8 %-yksikköä sekä koko maassa 2,9 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä 75 vuotta täyttäneet (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (2,6 %-yksikköä).

⁶⁸ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 11. Opiskelijat (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna opiskelijat (% väestöstä)⁶⁹ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 opiskelijat (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

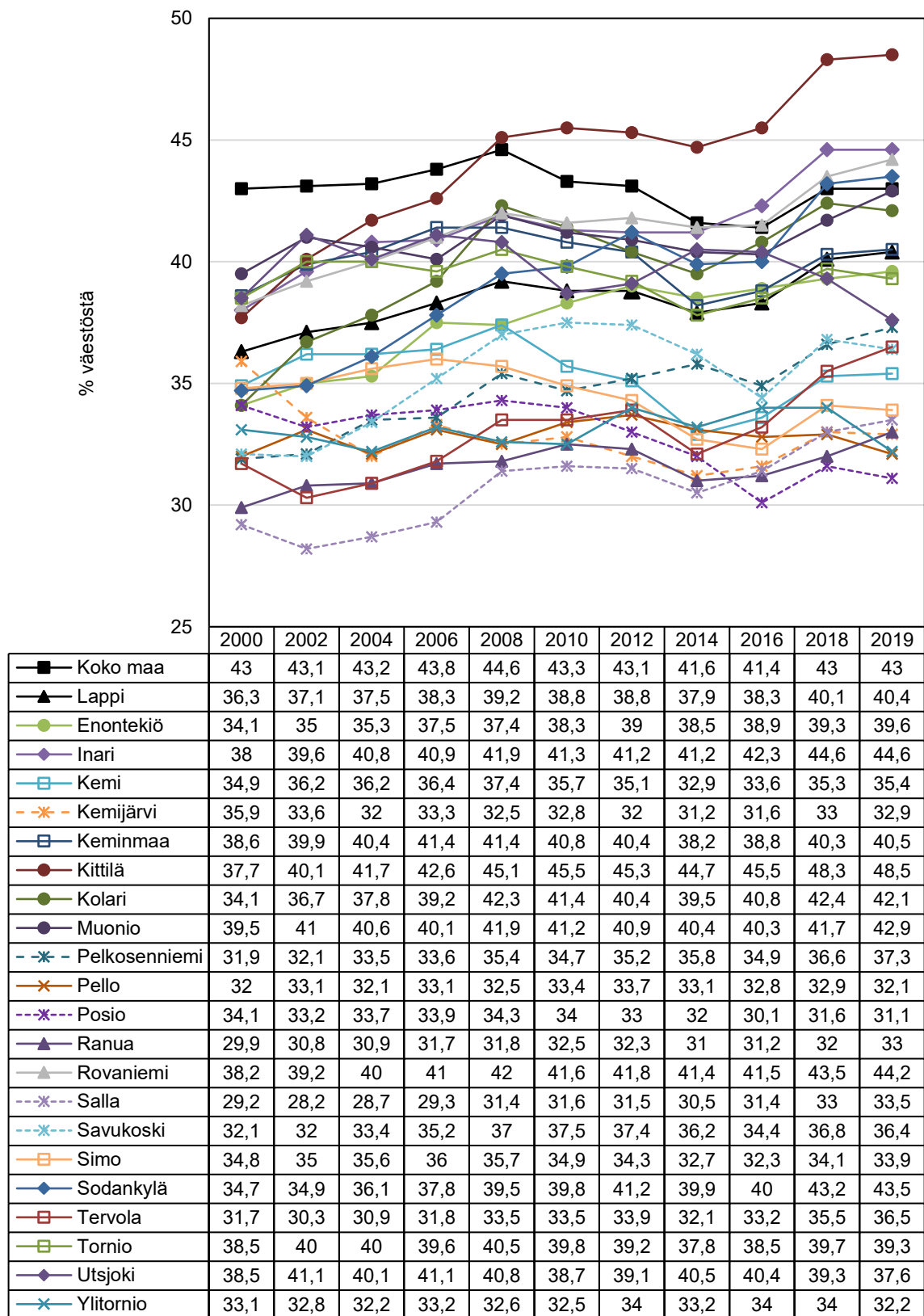
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-0,4
Lapin maakunta	-2,8
Enontekiö	-3,3
Inari	-3,6
Kemi	-3,0
Kemijärvi	-4,6
Keminmaa	-2,9
Kittilä	-1,6
Kolari	-4,6
Muonio	-3,8
Pelkosenniemi	-7,1
Pello	-4,9
Posio	-3,0
Ranua	-2,8
Rovaniemi	-2,4
Salla	-4,6
Savukoski	-4,0
Simo	-3,2
Sodankylä	-3,6
Tervola	-2,6
Tornio	-3,1
Utsjoki	-5,4
Ylitornio	-3,4

Tarkastelualueen kunnista Pelkosenniemellä opiskelijat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-7,1 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -2,8 %-yksikköä sekä koko maassa -0,4 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä opiskelijat (% väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-1,6 %-yksikköä).

⁶⁹ Vuosi 2019 on ennakkotieto.

Tietosisältö: Indikaattori ilmaisee opiskelijoiden osuuden prosentteina väestöstä. Opiskelija tai koululainen on 15 vuotta täyttänyt henkilö, joka opiskelee päätoimisesti jossakin oppilaitoksessa eikä ole ansiotyössä eikä työtön. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 12. Työlliset (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna työlliset (% väestöstä)⁷⁰ -osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Kemijärven, Posion, Simon, Utsjoen ja Ylitornion kuntia, joissa se on vähentynyt. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 työlliset (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0
Lapin maakunta	4,1
Enontekiö	5,5
Inari	6,6
Kemi	0,5
Kemijärvi	-3,0
Keminmaa	1,9
Kittilä	10,8
Kolari	8,0
Muonio	3,4
Pelkosenniemi	5,4
Pello	0,1
Posio	-3,0
Ranua	3,1
Rovaniemi	6,0
Salla	4,3
Savukoski	4,3
Simo	-0,9
Sodankylä	8,8
Tervola	4,8
Tornio	0,8
Utsjoki	-0,9
Ylitornio	-0,9

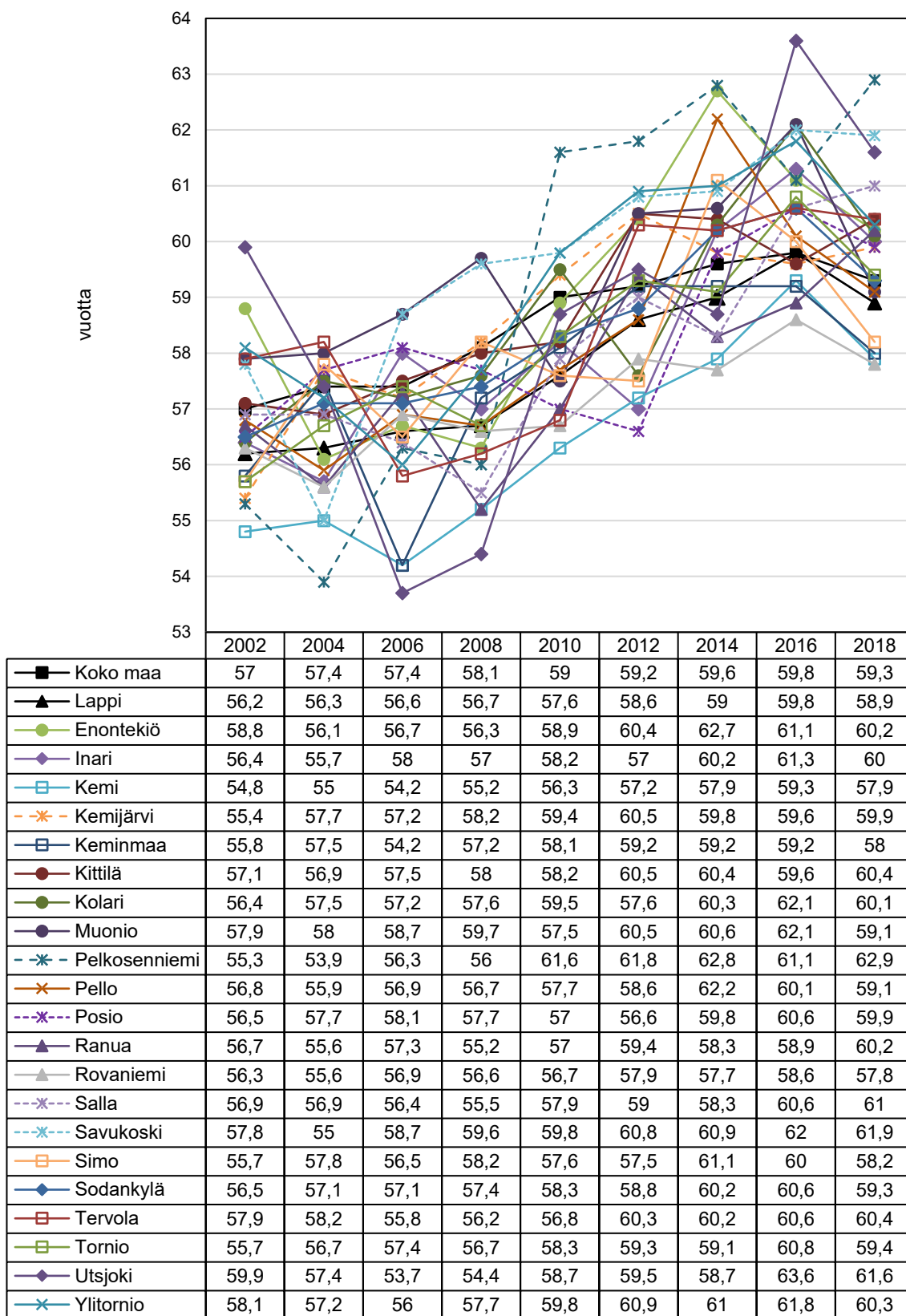
Tarkastelualueen kunnista Kittilässä työlliset (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (10,8 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 4,1 %-yksikköä, koko maassa se on pysynyt ennallaan.

Tarkastelualueen kunnista Kemijärvellä ja Posiolla työlliset (% väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-3 %-yksikköä).

70

Vuosi 2019 on ennakkotieto.

Tietosisältö: Indikaattori ilmaisee työllisten osuuden prosentteina väestöstä. Työllisiksi luetaan 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka laskentaviikolla 25.–31.12. tekivät yhtenäkin päivänä ansiotyötä tai olivat tilapäisesti työstä poissa. Tieto työllisyydestä perustuu työeläke- ja veroviranomaisten tietoihin. Vuoden viimeisenä työpäivänä työttömänä työministeriön työnhakijarekisterin mukaan olleet on kuitenkin riippumatta muusta toiminnasta ko. viikolla määritelty työttömiksi. Tätä työllisten määrää kutsutaan myös työlliseksi työvoimaksi.
Lähde: Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 13. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2002–2018.

Vuodesta 2002 vuoteen 2018 verrattuna keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä⁷¹ on noussut jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 19.)

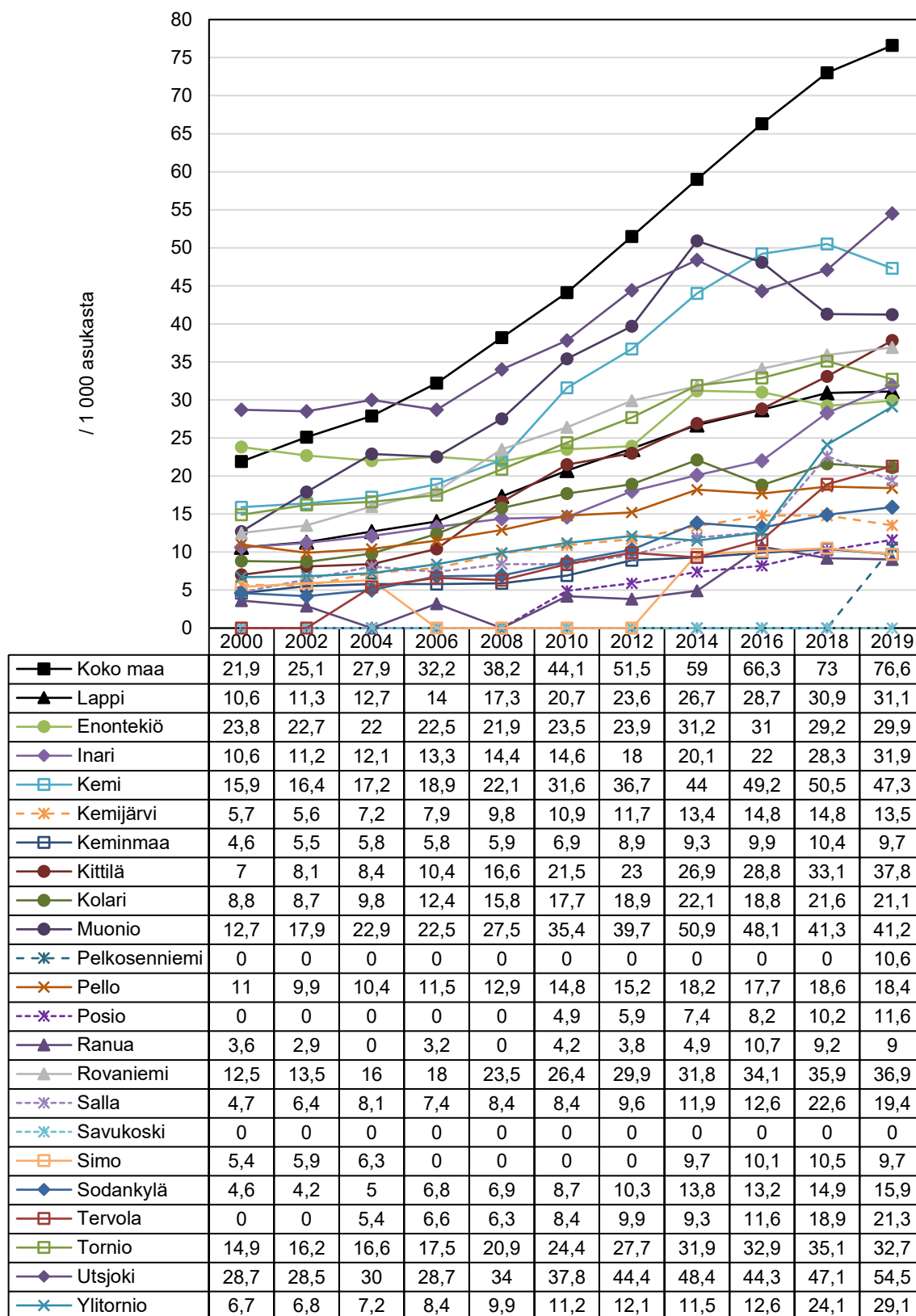
Taulukko 19. Vuodesta 2002 vuoteen 2018 keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2002–2018
Koko maa	2,3
Lapin maakunta	2,7
Enontekiö	1,4
Inari	3,6
Kemi	3,1
Kemijärvi	4,5
Keminmaa	2,2
Kittilä	3,3
Kolari	3,7
Muonio	1,2
Pelkosenniemi	7,6
Pello	2,3
Posio	3,4
Ranua	3,5
Rovaniemi	1,5
Salla	4,1
Savukoski	4,1
Simo	2,5
Sodankylä	2,8
Tervola	2,5
Tornio	3,7
Utsjoki	1,7
Ylitornio	2,2

Tarkastelualueen kunnista Pelkosenniemellä keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on noussut eniten vuoden 2002 tilanteesta vuoden 2018 tilanteeseen (7,6 vuotta), kun vastaava nousu on Lapin maakunnassa 2,7 vuotta sekä koko maassa 2,3 vuotta.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on noussut vähiten vuoden 2002 tilanteesta vuoden 2018 tilanteeseen (1,2 vuotta).

⁷¹ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee eläkkeelle (vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- tai maatalouden erityiseläkkeelle) siirtyneiden aritmeettisen keskiarvoian. Osa-aikaeläkkeelle siirtyneet eivät ole mukana keskiarvossa. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 14. Ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta)⁷² -osuus on lisääntynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella. (Taulukko 20.)

Taulukko 20. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁷³.

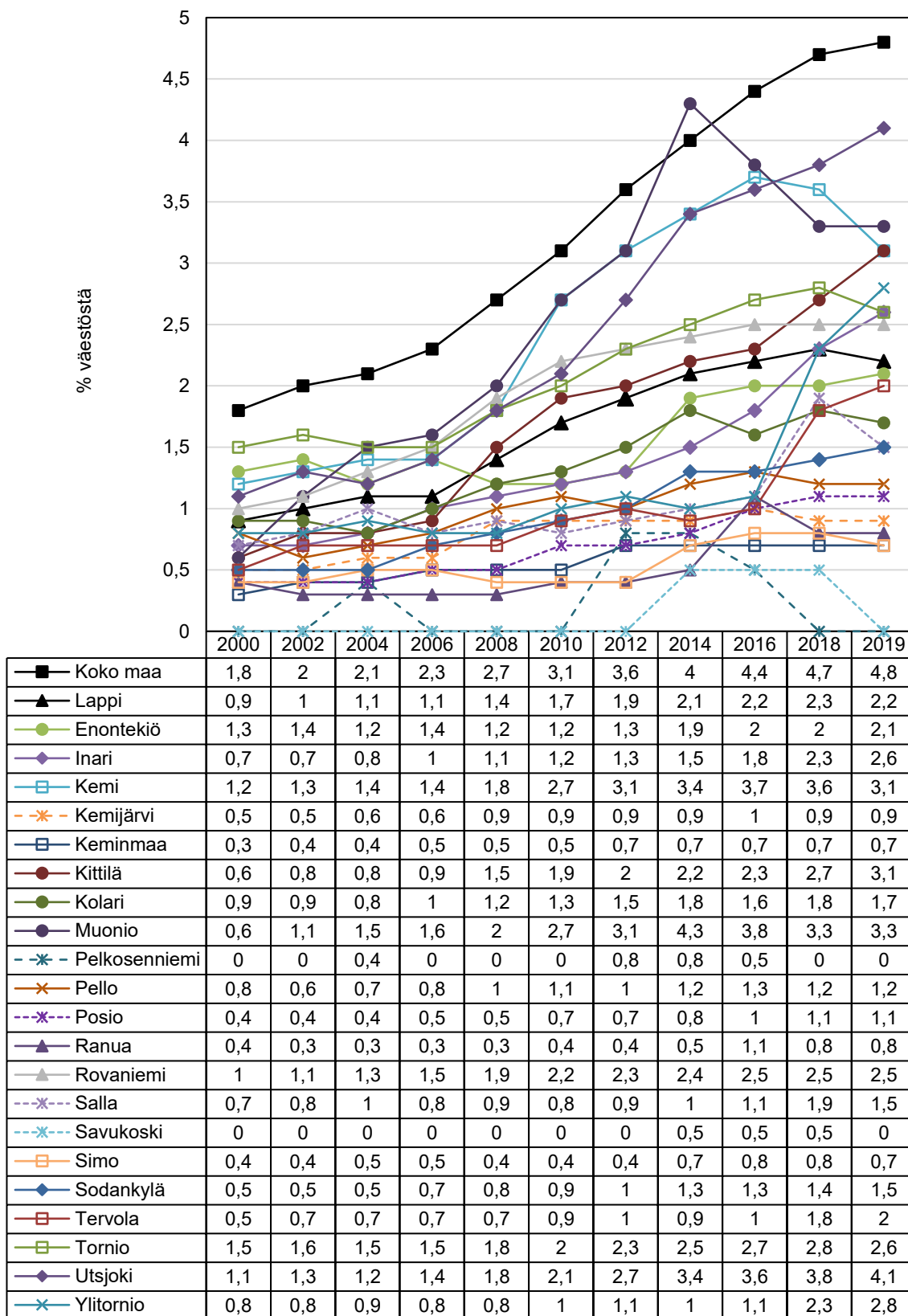
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	54,7
Lapin maakunta	20,5
Enontekiö	6,1
Inari	21,3
Kemi	31,4
Kemijärvi	7,8
Keminmaa	5,1
Kittilä	30,8
Kolari	12,3
Muonio	28,5
Pelkosenniemi	–
Pello	7,4
Posio	–
Ranua	–
Rovaniemi	24,4
Salla	14,7
Savukoski	–
Simo	–
Sodankylä	11,3
Tervola	–
Tornio	17,8
Utsjoki	25,8
Ylitornio	22,4

Tarkastelualueen kunnista Kemissä ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (31,4 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 20,5 yksikköä sekä koko maassa 54,7 yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Keminmaassa ulkomaalaistaustaiset (/1 000 asukasta) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (5,1 yksikköä).

⁷² **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee ulkomaalaistaustaisten osuuden tuhatta asukasta kohti. **Tilastokeskuksen määritelmän mukaan** Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisia ovat myös ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestötietojärjestelmässä (<https://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html>). **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁷³ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Pelkosenniemi, Posio, Ranua, Savukoski, Simo, Tervola.

Kuvio 15. Ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna ulkomaan kansalaiset (% väestöstä)⁷⁴ -osuus on lisääntynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella. (Taulukko 21.)

Taulukko 21. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁷⁵.

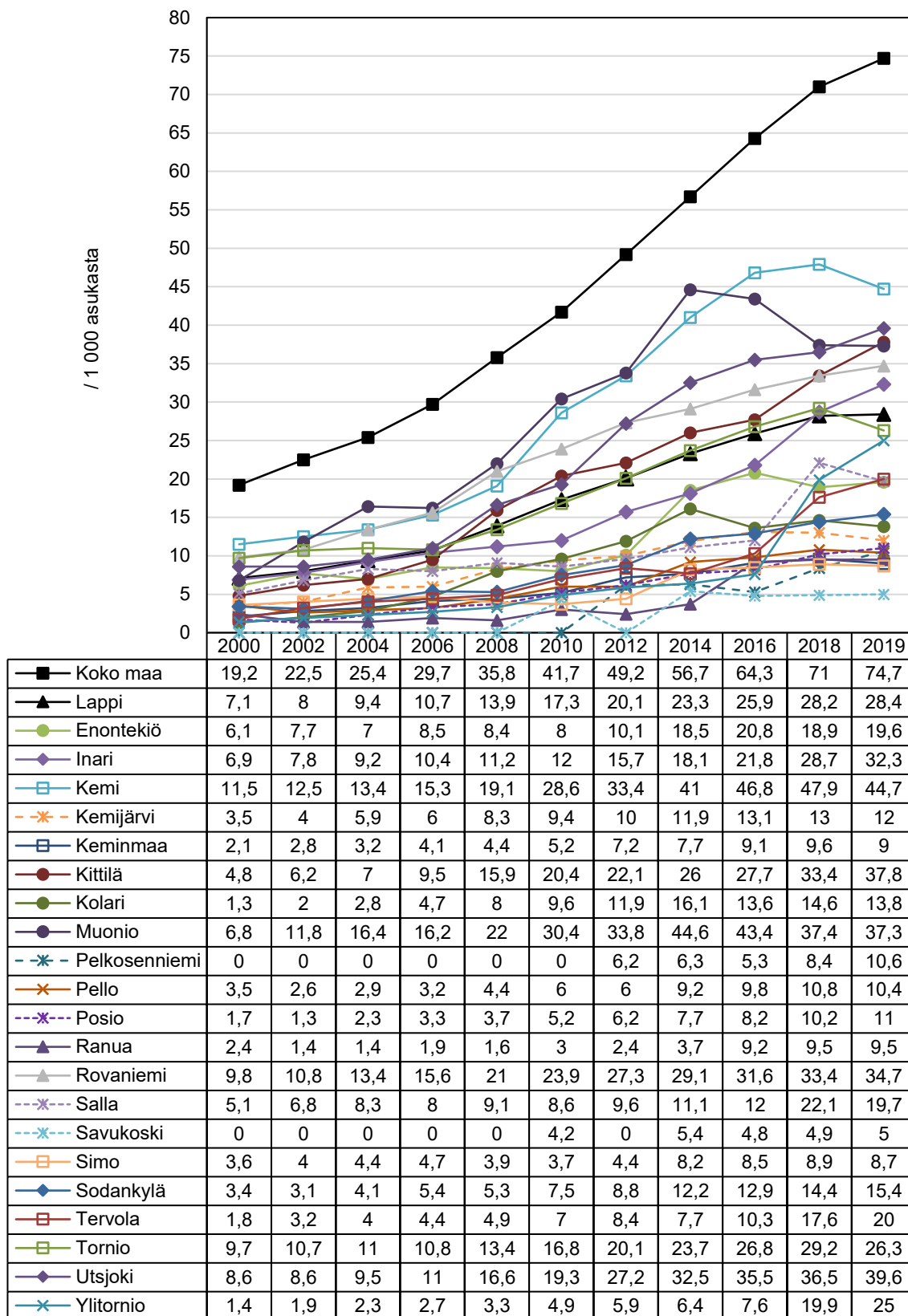
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	3
Lapin maakunta	1,3
Enontekiö	0,8
Inari	1,9
Kemi	1,9
Kemijärvi	0,4
Keminmaa	0,4
Kittilä	2,5
Kolari	0,8
Muonio	2,7
Pelkosenniemi	–
Pello	0,4
Posio	0,7
Ranua	0,4
Rovaniemi	1,5
Salla	0,8
Savukoski	–
Simo	0,3
Sodankylä	1,0
Tervola	1,5
Tornio	1,1
Utsjoki	3,0
Ylitornio	2,0

Tarkastelualueen kunnista Utsjoella ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (2,7 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 1,3 %-yksikköä sekä koko maassa 3 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Simossa ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (0,3 %-yksikköä).

⁷⁴ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee ulkomaan kansalaisten osuuden Suomessa. Kansalaisuus on yksilön ja valtion välinen lainsäädännöllinen side, joka määrittää yksilön aseman valtiossa ja jolla määritetään yksilön ja valtion välisiä keskeisiä oikeuksia ja velvollisuuksia. Jos henkilöllä on kahden maan kansalaisuus, joista toinen on Suomen, hän on tilastoissa Suomen kansalaisena. Jos Suomessa asuvalla ulkomaan kansalaisella on useita ulkomaiden kansalaisuuksia, hän on rekisterissä ja tilastoissa sen maan kansalaisena, jonka passilla hän on maahan tullut. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁷⁵ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Pelkosenniemi, Savukoski.

Kuvio 16. Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä (/1 000 asukasta)⁷⁶ -osuus on lisääntynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella. (Taulukko 22.)

Taulukko 22. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä/1 000 asukasta osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁷⁷.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	55,5
Lapin maakunta	21,3
Enontekiö	13,5
Inari	25,4
Kemi	33,2
Kemijärvi	8,5
Keminmaa	6,9
Kittilä	33,0
Kolari	12,5
Muonio	30,5
Pelkosenniemi	–
Pello	6,9
Posio	9,3
Ranua	7,1
Rovaniemi	24,9
Salla	14,6
Savukoski	–
Simo	5,1
Sodankylä	12
Tervola	18,2
Tornio	16,6
Utsjoki	31,0
Ylitornio	23,6

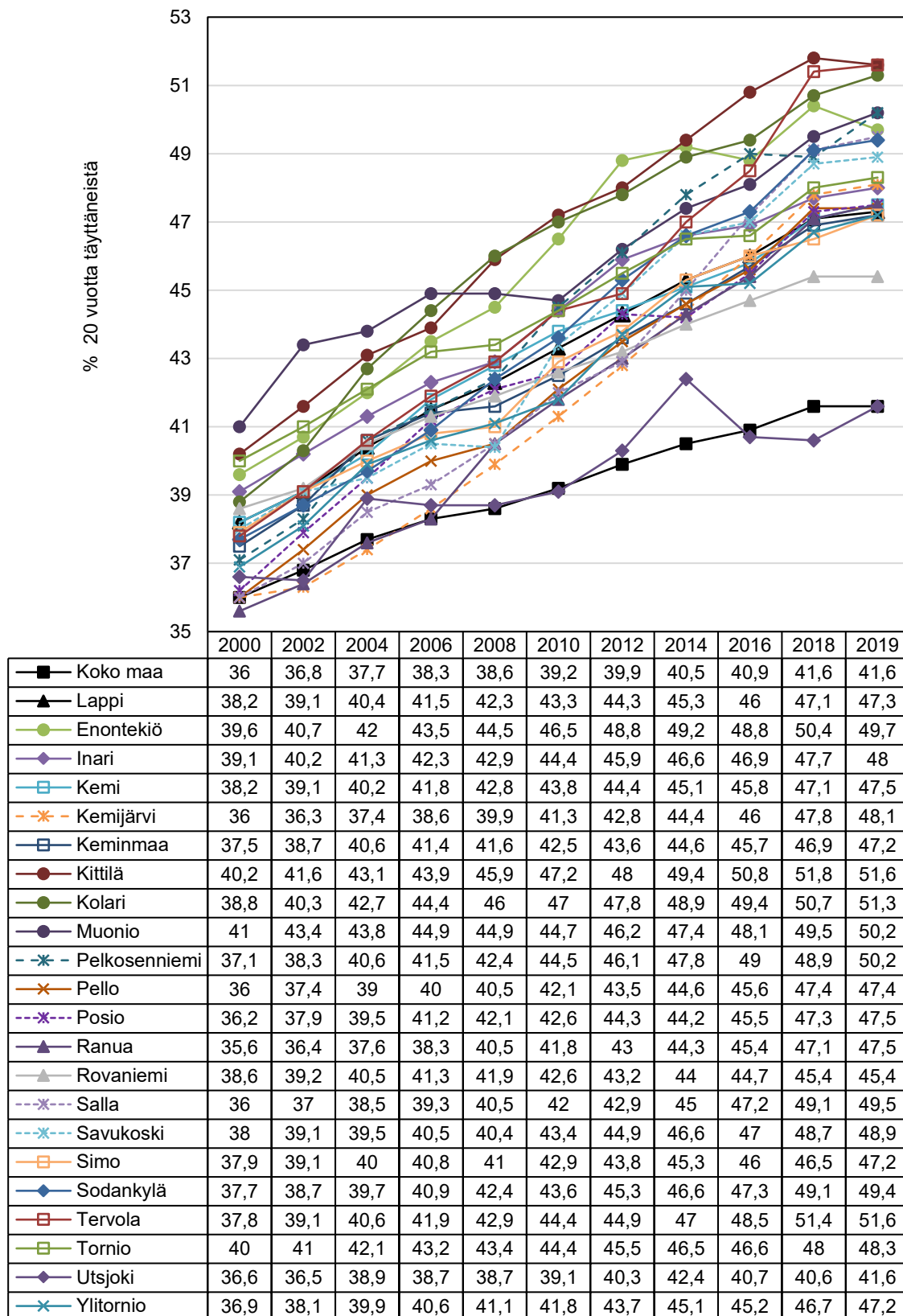
Tarkastelualueen kunnista Kemissä muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä (/1 000 asukasta) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (33,2 yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 21,3 yksikköä sekä koko maassa 55,5 yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Simossa muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä (/1 000 asukasta) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (5,1 yksikköä).

⁷⁶ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee muuta kuin Suomen virallisia kieliä (suomi, ruotsi ja saame) äidinkielenään puhuvien osuuden tuhatta asukasta kohti. Muuta kuin suomen virallisia kieliä äidinkielenään puhuvien ryhmä sisältää lisäksi tapaukset, joissa kieli on tuntematon. Väestöllä tarkoitetaan kunnassa vakinaisesti asuvaa väestöä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa 31.12.2003, kuuluvat väestöön kansalaisuudestaan riippumatta, samoin ne Suomen kansalaiset tai ulkomaalaiset, jotka asuvat tilapäisesti ulkomailla. Ulkomaalaisella on kotipaikka Suomessa, jos hänen oleskelunsa on tarkoitettu kestämään tai on kestänyt vähintään yhden vuoden. Turvapaikan hakija saa kotipaikan vasta, kun hänen hakemuksensa on hyväksytty. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁷⁷ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Pelkosenniemi, Savukoski.

5.1.2 Koulutusrakenne

Kuvio 17. Keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä)⁷⁸ -osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 23.)

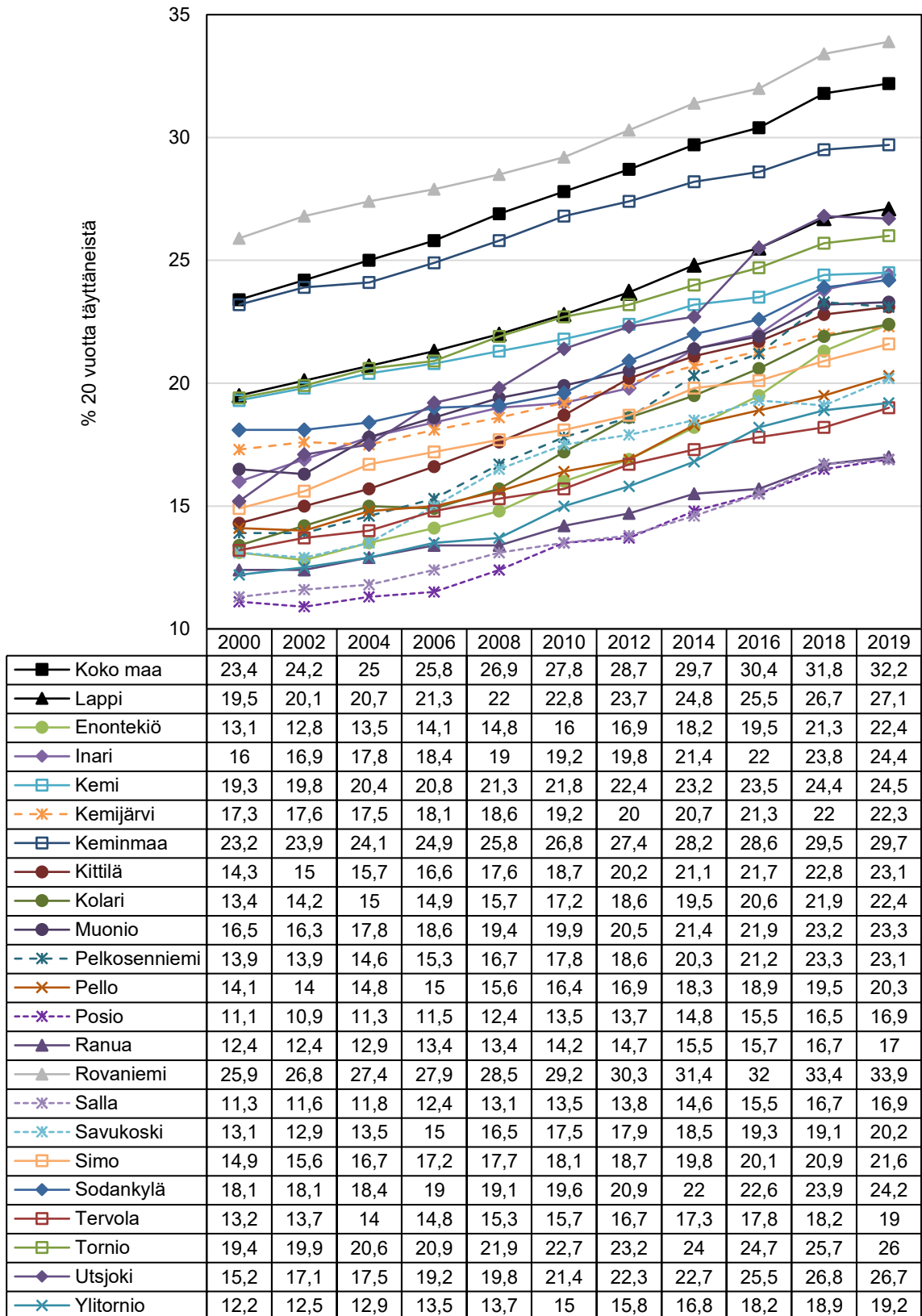
Taulukko 23. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	5,6
Lapin maakunta	9,1
Enontekiö	10,1
Inari	8,9
Kemi	9,3
Kemijärvi	12,1
Keminmaa	9,7
Kittilä	11,4
Kolari	12,5
Muonio	9,2
Pelkosenniemi	13,1
Pello	11,4
Posio	11,3
Ranua	11,9
Rovaniemi	6,8
Salla	13,5
Savukoski	10,9
Simo	9,3
Sodankylä	11,7
Tervola	13,8
Tornio	8,3
Utsjoki	5,0
Ylitornio	10,3

Tarkastelualueen kunnista Tervolassa keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (13,8 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 9,1 %-yksikköä sekä koko maassa 5,6 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Utsjoella keskiasteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (5 %-yksikköä).

⁷⁸ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee keskiasteen koulutuksen saaneiden 15 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina 20 vuotta täyttäneestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Keskiasteen koulutuksen saaneita ovat ylioppilastutkinnon suorittaneet ja ammatillisissa oppilaitoksissa enintään 3-vuotisen koulutusammatin tai tutkinnon suorittaneet. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 18. Korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä)⁷⁹ -osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 24.)

Taulukko 24. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

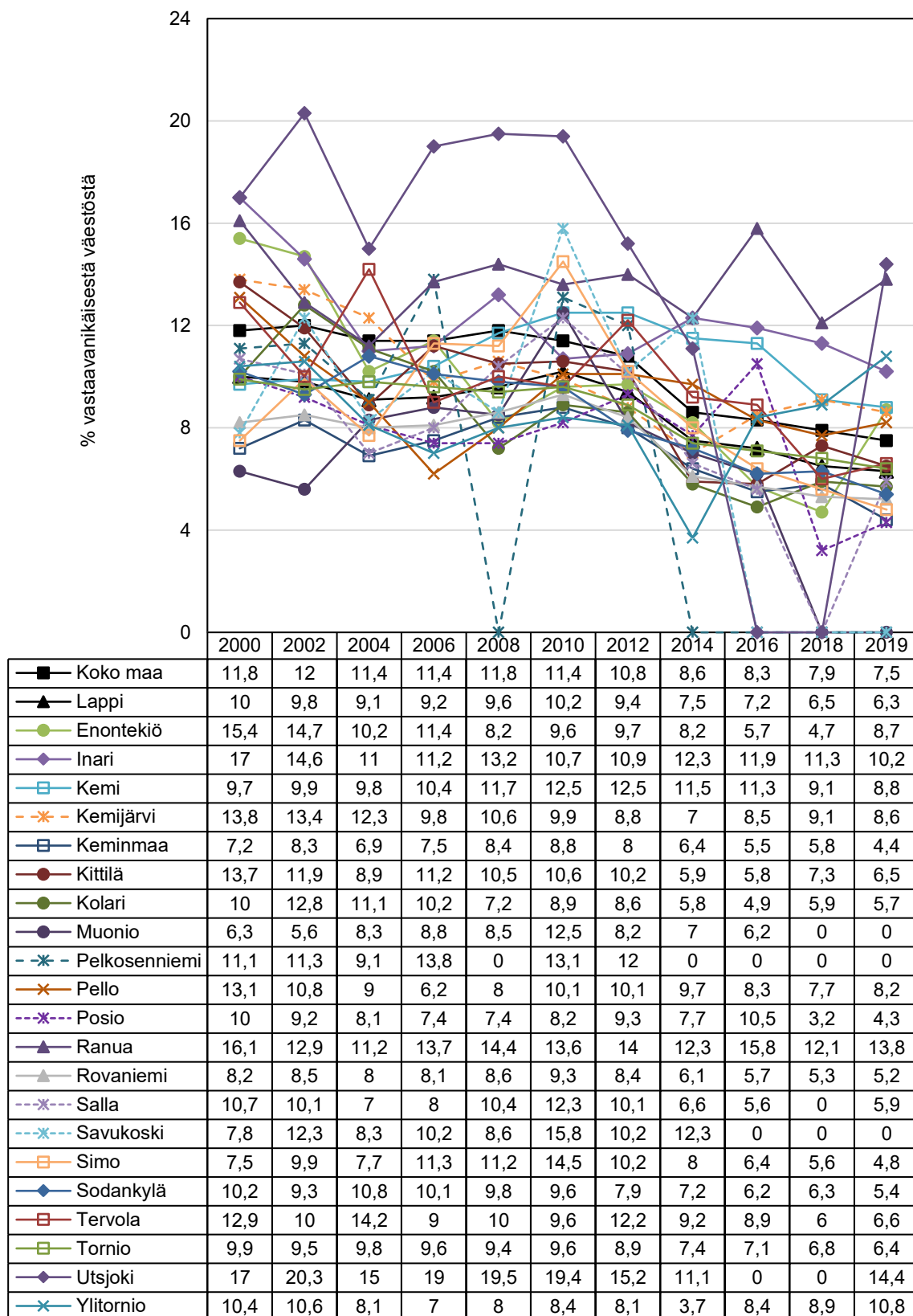
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	8,8
Lapin maakunta	7,6
Enontekiö	9,3
Inari	8,4
Kemi	5,2
Kemijärvi	5,0
Keminmaa	6,5
Kittilä	8,8
Kolari	9,0
Muonio	6,8
Pelkosenniemi	9,2
Pello	6,2
Posio	5,8
Ranua	4,6
Rovaniemi	8,0
Salla	5,6
Savukoski	7,1
Simo	6,7
Sodankylä	6,1
Tervola	5,8
Tornio	6,6
Utsjoki	11,5
Ylitornio	7,0

Tarkastelualueen kunnista Utsjoella korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (11,5 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 7,6 %-yksikköä sekä koko maassa 8,8 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Ranualla korkea-asteen koulutuksen saaneet (% 20 vuotta täyttäneistä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (4,6 %-yksikköä).

79

Tietosisältö: Indikaattori ilmaisee korkea-asteen koulutuksen saaneiden 15 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina 20 vuotta täyttäneistä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Korkea-asteen koulutuksen saaneita ovat ammatillisissa oppilaitoksissa yli 3-vuotisen koulutusammattin tai tutkinnon suorittaneet, ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneet. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 19. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁸⁰ -osuus on vähentynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella lukuun ottamatta Ylitorniota, jossa se on lisääntynyt. (Taulukko 25.)

Taulukko 25. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁸¹.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-4,3
Lapin maakunta	-3,7
Enontekiö	-6,7
Inari	-6,8
Kemi	-0,9
Kemijärvi	-5,2
Keminmaa	-2,8
Kittilä	-7,2
Kolari	-4,3
Muonio	-
Pelkosenniemi	-
Pello	-4,9
Posio	-5,7
Ranua	-2,3
Rovaniemi	-3,0
Salla	-
Savukoski	-
Simo	-2,7
Sodankylä	-4,8
Tervola	-6,3
Tornio	-3,5
Utsjoki	-
Ylitornio	0,4

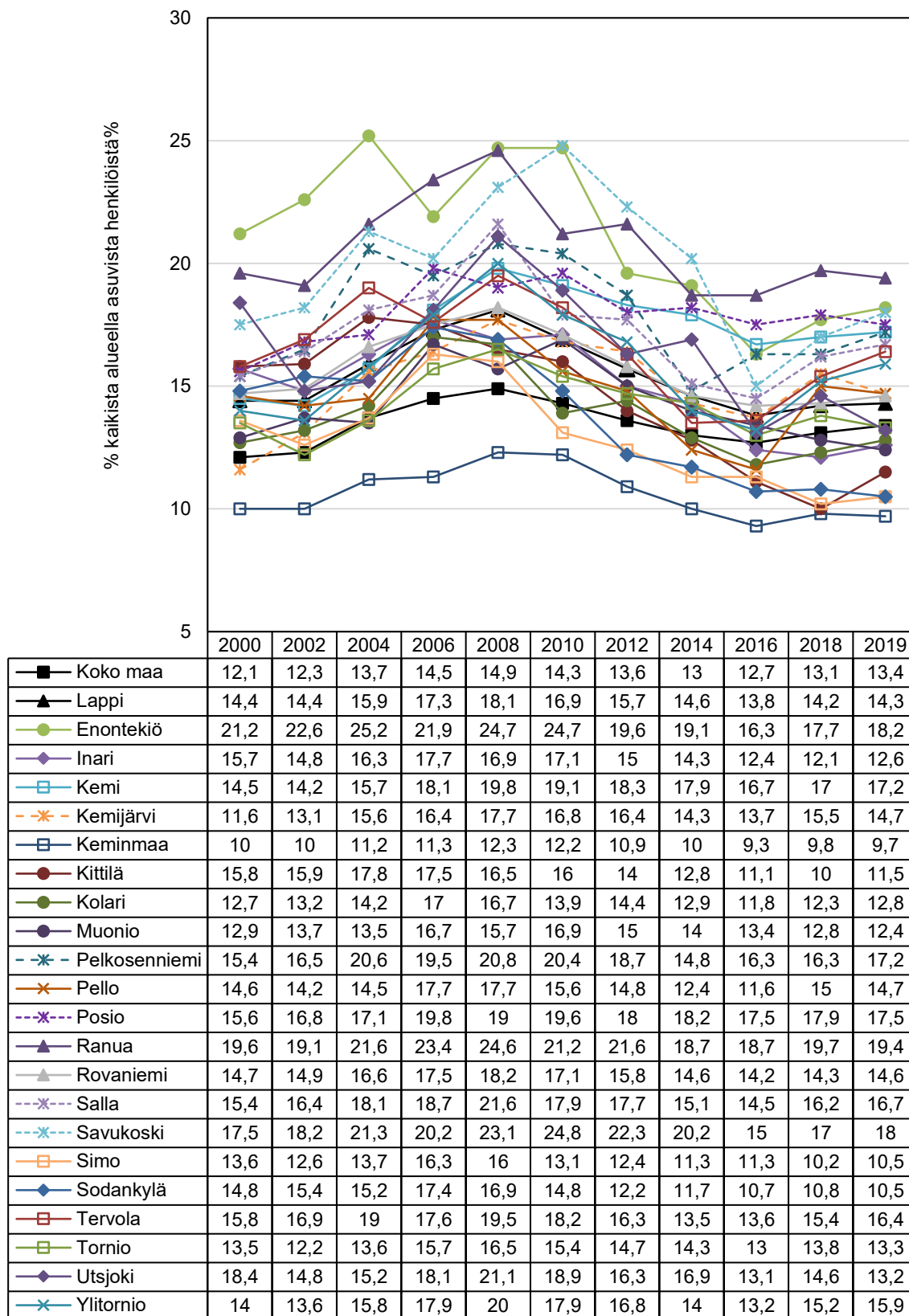
Tarkastelualueen kunnista Ylitorniolla koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (0,4 %-yksikköä).

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-7,2 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -3,7 %-yksikköä sekä koko maassa -4,3 %-yksikköä.

⁸⁰ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ko. vuonna eivät ole opiskelijoita tai joilla ei ole tutkintokoodia eli ei perusasteen jälkeistä koulutusta. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁸¹ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Muonio, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski, Utsjoki.

5.1.3 Taloudellinen hyvinvointi

Kuvio 20. Kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä)⁸² -osuus on vähentynyt tarkastelualueista Lapin maakunnassa, Enontekiöllä, Inarissa, Keminmaassa, Kittilässä, Muonioissa, Ranualla, Rovaniemellä, Simossa, Sodankylässä, Torniossa ja Utsjoella, mutta lisääntynyt muilla tarkastelualueilla. (Taulukko 26.)

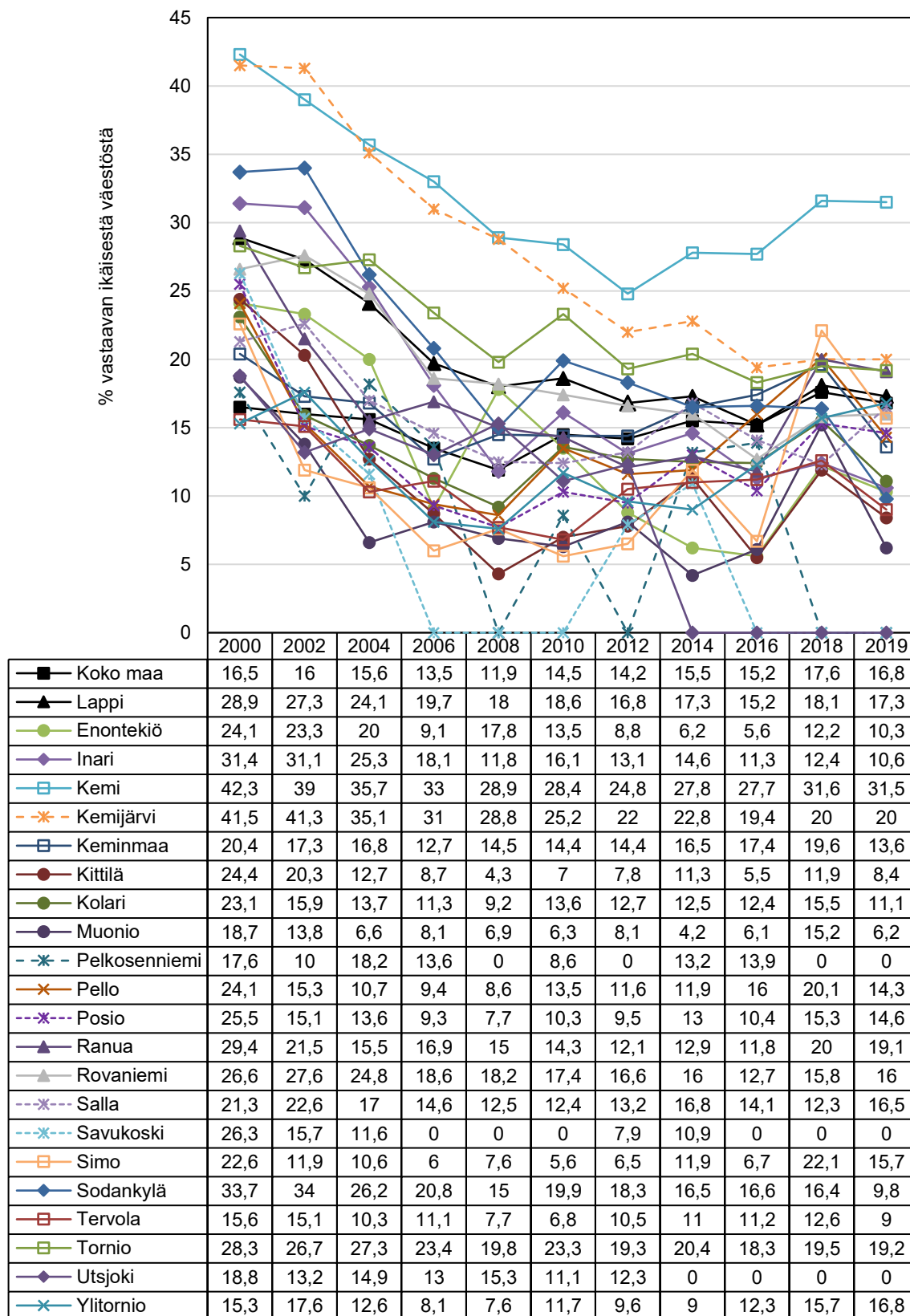
Taulukko 26. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	1,3
Lapin maakunta	-0,1
Enontekiö	-3,0
Inari	-3,1
Kemi	2,7
Kemijärvi	3,1
Keminmaa	-0,3
Kittilä	-4,3
Kolari	0,1
Muonio	-0,5
Pelkosenniemi	1,8
Pello	0,1
Posio	1,9
Ranua	-0,2
Rovaniemi	-0,1
Salla	1,3
Savukoski	0,5
Simo	-3,1
Sodankylä	-4,3
Tervola	0,6
Tornio	-0,2
Utsjoki	-5,2
Ylitornio	1,9

Tarkastelualueen kunnista Kemijärvellä kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (3,1 %-yksikköä) sekä koko maassa 1,3 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Utsjoella kunnan yleinen pienituloisuusaste (% kaikista alueella asuvista henkilöistä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-5,2 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -0,1 %-yksikköä.

⁸² **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna. Pienituloisuuden raja lasketaan joka vuosi uudestaan koko väestön valtakunnallisesta tulojakaumasta. Kaikilla alueilla on käytössä sama pienituloisuusraja. Näin ollen indikaattori kuvaa sitä, kuinka suuri osa alueen väestöstä on valtakunnallista mittapuuta käyttäen pienituloisia. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattori pankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 21. Toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁸³ -osuus on vähentynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella lukuun ottamatta koko maata, jossa se on lisääntynyt. (Taulukko 27.)

Taulukko 27. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁸⁴.

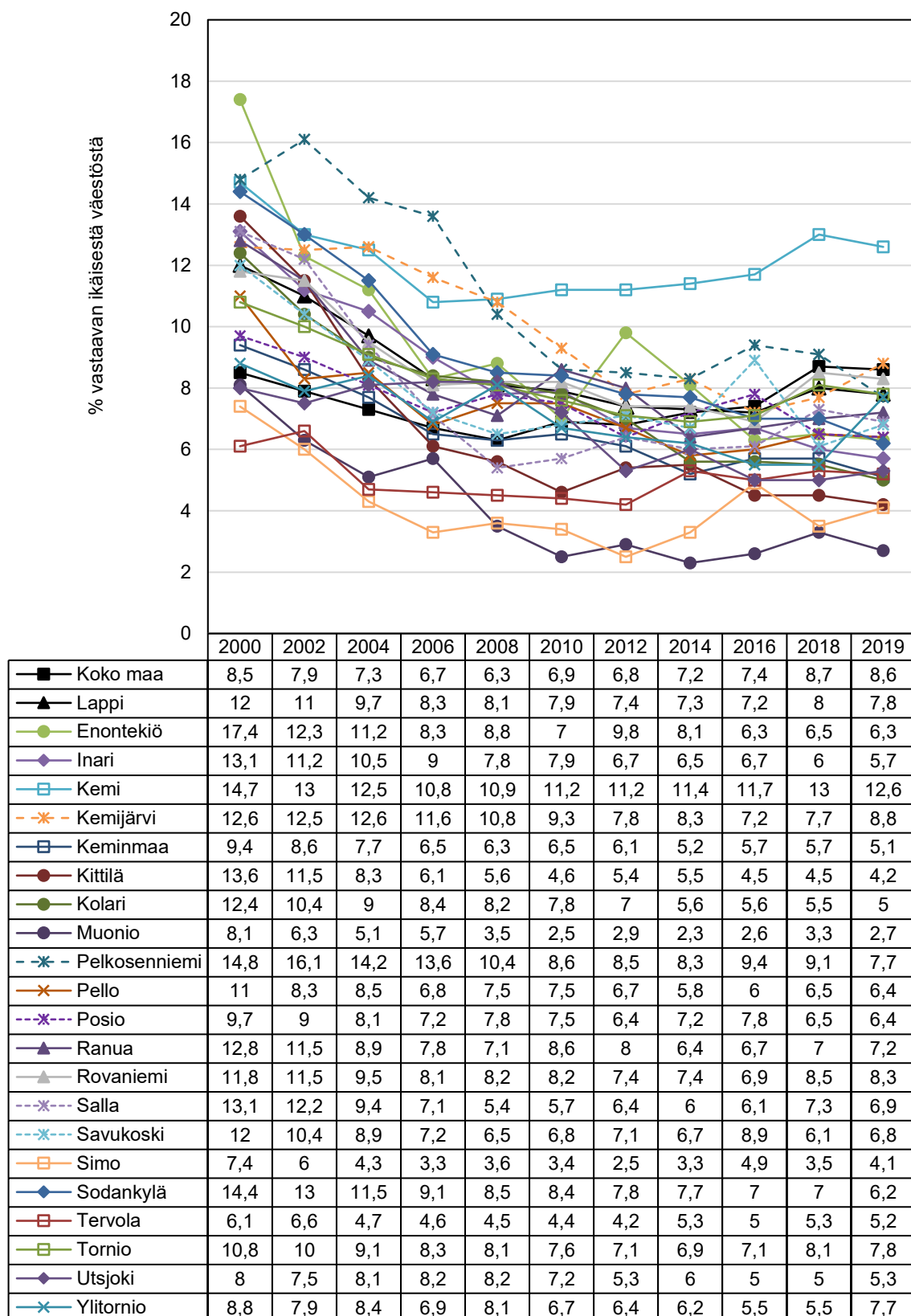
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0,8
Lapin maakunta	-10,0
Enontekiö	-13,0
Inari	-20,5
Kemi	-7,5
Kemijärvi	-21,3
Keminmaa	-3,7
Kittilä	-11,9
Kolari	-4,8
Muonio	-7,6
Pelkosenniemi	-
Pello	-1,0
Posio	-0,5
Ranua	-2,4
Rovaniemi	-11,6
Salla	-6,1
Savukoski	-
Simo	3,8
Sodankylä	-24,2
Tervola	-6,1
Tornio	-7,5
Utsjoki	-
Ylitornio	-0,8

Tarkastelualueen kunnista Sodankylässä toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-24,2 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -10 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Posiolla toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-0,5 %-yksikköä). Koko maassa toimeentulotukea saaneet 18–24 -vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt 0,8 %-yksikköä.

⁸³ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvien 18–24 -vuotiaiden (viitehenkilö ja puoliso) osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Vuodesta 1991 lähtien tiedonkeruussa on kysytty viitehenkilön lisäksi myös puolison henkilötunnusta eli sukupuolittaiset tiedot saadaan vuodesta 1991 alkaen. Viitehenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka pääasiallisesti vastaa kotitalouden toimeentulosta ja/tai on henkilö, jonka nimiin toimeentulotuen maksu kirjataan. Puoliso on viitehenkilön kanssa avioliitossa, avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa samassa kotitaloudessa asuva henkilö. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁸⁴ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Pelkosenniemi, Savukoski, Utsjoki.

Kuvio 22. Toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁸⁵ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta koko maata, jossa se on lisääntynyt. (Taulukko 28.)

Taulukko 28. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0,1
Lapin maakunta	-4,2
Enontekiö	-11,1
Inari	-7,4
Kemi	-2,1
Kemijärvi	-3,8
Keminmaa	-4,3
Kittilä	-9,4
Kolari	-7,4
Muonio	-5,4
Pelkosenniemi	-7,1
Pello	-4,6
Posio	-3,3
Ranua	-5,6
Rovaniemi	-3,5
Salla	-6,2
Savukoski	-5,2
Simo	-3,3
Sodankylä	-8,2
Tervola	-0,9
Tornio	-3,0
Utsjoki	-2,7
Ylitornio	-1,1

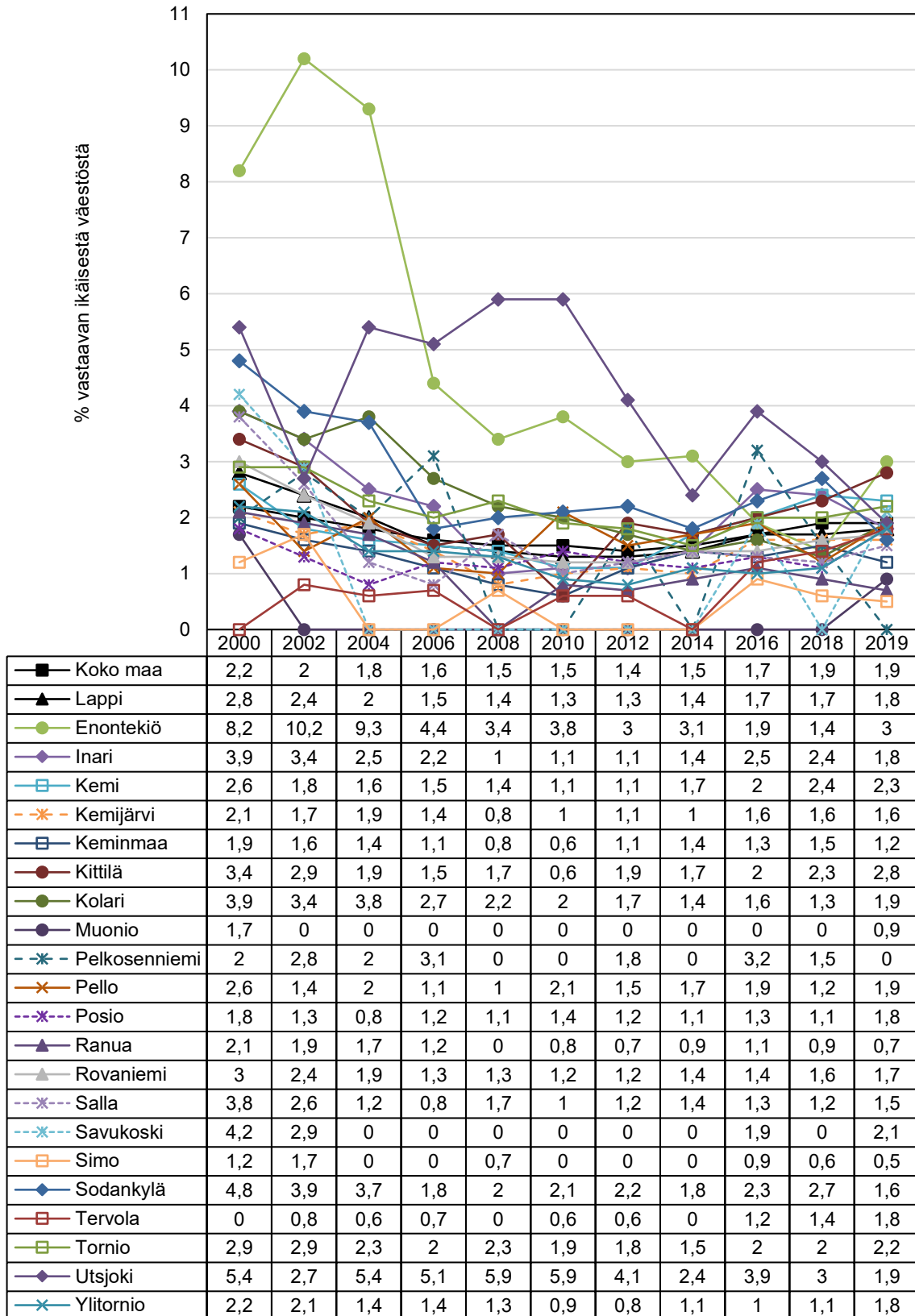
Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-11,1 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -4,2 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Tervolassa toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-0,9 %-yksikköä).

Koko maassa toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt 0,1 %-yksikköä.

85

Tietosisältö: Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvien 25–64-vuotiaiden (viitehenkilö ja puoliso) osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Vuodesta 1991 lähtien tiedonkeruussa on kysytty viitehenkilön lisäksi myös puolison henkilötunnusta eli sukupuolittaiset tiedot saadaan vuodesta 1991 alkaen. Viitehenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka pääasiallisesti vastaa kotitalouden toimeentulosta ja/tai on henkilö, jonka nimiin toimeentulotuen maksu kirjataan. Puoliso on viitehenkilön kanssa avioliitossa, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa samassa kotitaloudessa asuvahenkilö. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 23. Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁸⁶ -osuus on vähentynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella lukuun ottamatta Posiota, jossa tilanne on pysynyt ennallaan. (Taulukko 29.)

Taulukko 29. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁸⁷.

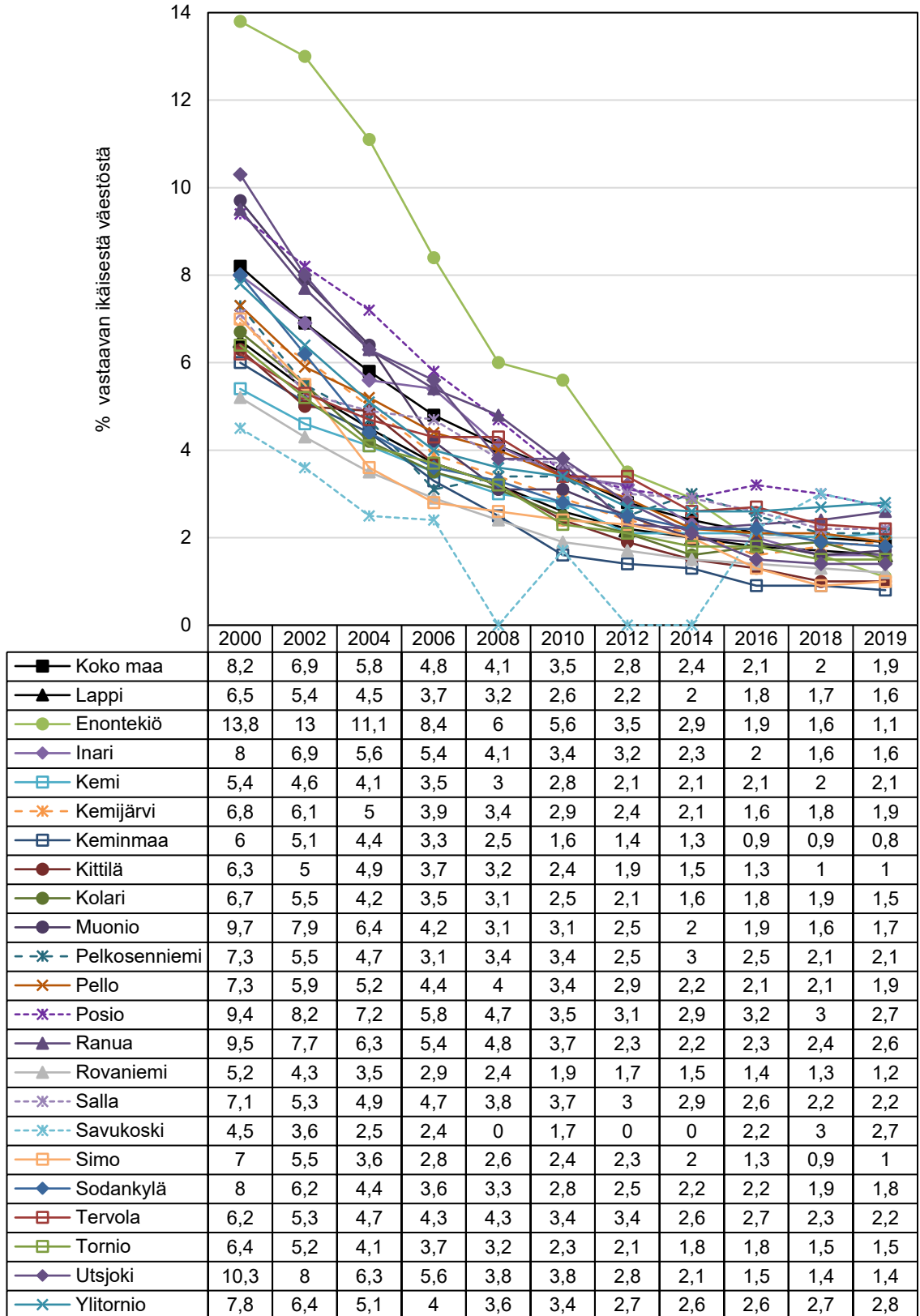
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-0,3
Lapin maakunta	-1,0
Enontekiö	-5,2
Inari	-2,1
Kemi	-0,3
Kemijärvi	-0,5
Keminmaa	-0,7
Kittilä	-0,6
Kolari	-2,0
Muonio	-
Pelkosenniemi	-
Pello	-0,7
Posio	0
Ranua	-
Rovaniemi	-1,3
Salla	-2,3
Savukoski	-
Simo	-
Sodankylä	-3,2
Tervola	-
Tornio	-0,7
Utsjoki	-3,5
Ylitornio	-0,4

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-5,2 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -1 %-yksikköä sekä koko maassa -0,3 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kemissä toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-0,3 %-yksikköä).

⁸⁶ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saavien vanhusten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Vuodesta 1991 lähtien tiedonkeruussa on kysytty viitehenkilön lisäksi myös puolison henkilötunnusta eli sukupuolittaiset tiedot saadaan vuodesta 1991 alkaen. Viitehenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka pääasiallisesti vastaa kotitalouden toimeentulosta. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁸⁷ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Muonio, Pelkosenniemi, Ranua, Savukoski, Simo, Tervola.

Kuvio 24. Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁸⁸ -osuus on vähentynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella. (Taulukko 30.)

Taulukko 30. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁸⁹.

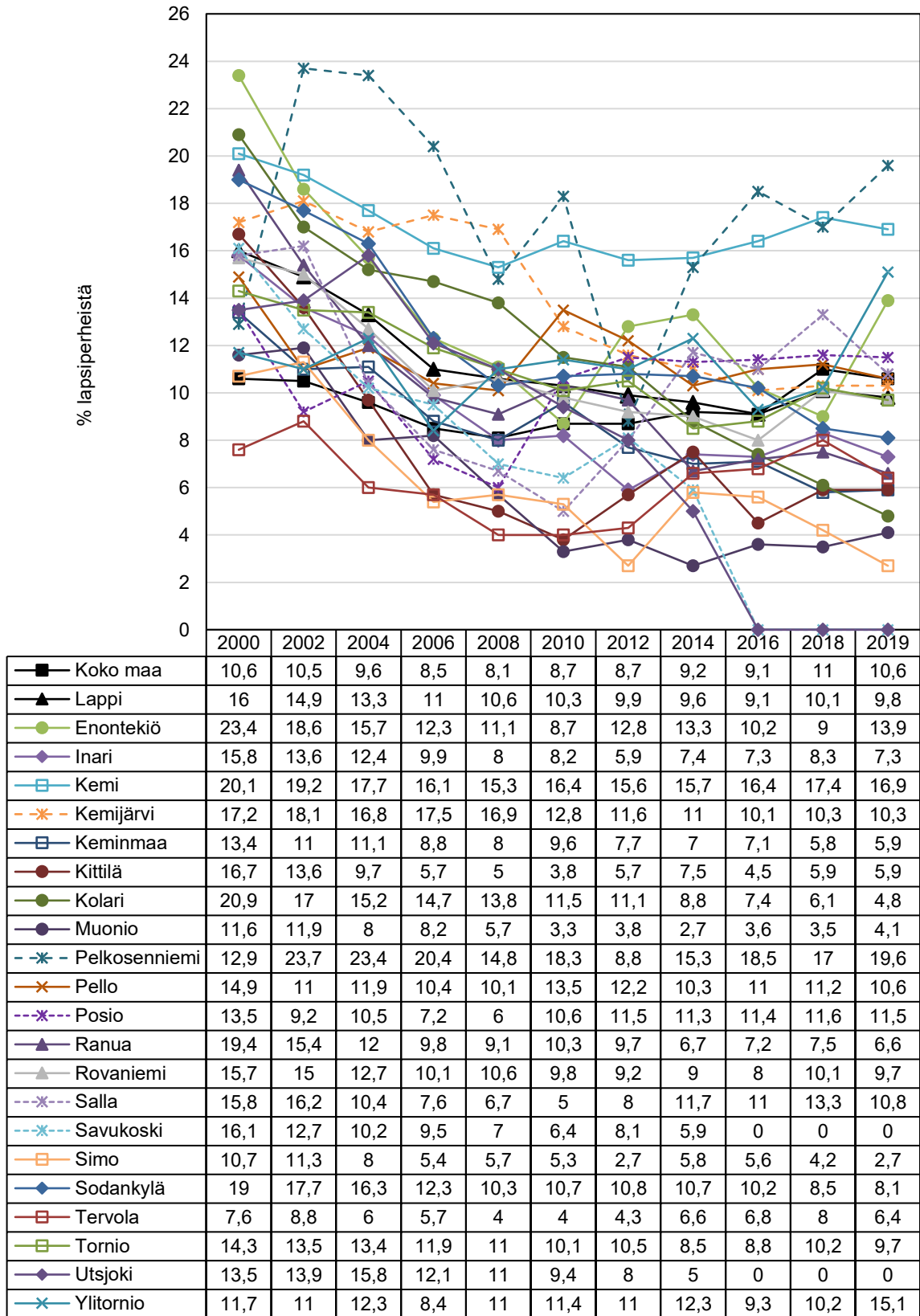
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-6,3
Lapin maakunta	-4,9
Enontekiö	-12,7
Inari	-6,4
Kemi	-3,3
Kemijärvi	-4,9
Keminmaa	-5,2
Kittilä	-5,3
Kolari	-5,2
Muonio	-8,0
Pelkosenniemi	-5,2
Pello	-5,4
Posio	-6,7
Ranua	-6,9
Rovaniemi	-4,0
Salla	-4,9
Savukoski	-
Simo	-6,0
Sodankylä	-6,2
Tervola	-4,0
Tornio	-4,9
Utsjoki	-8,9
Ylitornio	-5,0

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-12,7 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -4,9 %-yksikköä sekä koko maassa -6,3 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kemissä täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-3,3 %-yksikköä).

⁸⁸ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee täyttä kansaneläkettä vuoden lopussa saaneiden 65 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään keskiväkilukua. Täyden kansaneläkkeen saajia ovat henkilöt, joilla on vain vähän tai ei lainkaan ansieläkkeitä. Väestösuhteutuksessa on käytetty Kelan vakuutettua väestöä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁸⁹ Savukoskelta ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi.

Kuvio 25. Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä)⁹⁰ -osuus on vähentynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella lukuun ottamatta koko maata, jossa se on pysynyt ennallaan. (Taulukko 31.)

Taulukko 31. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä)⁹¹ osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁹¹.

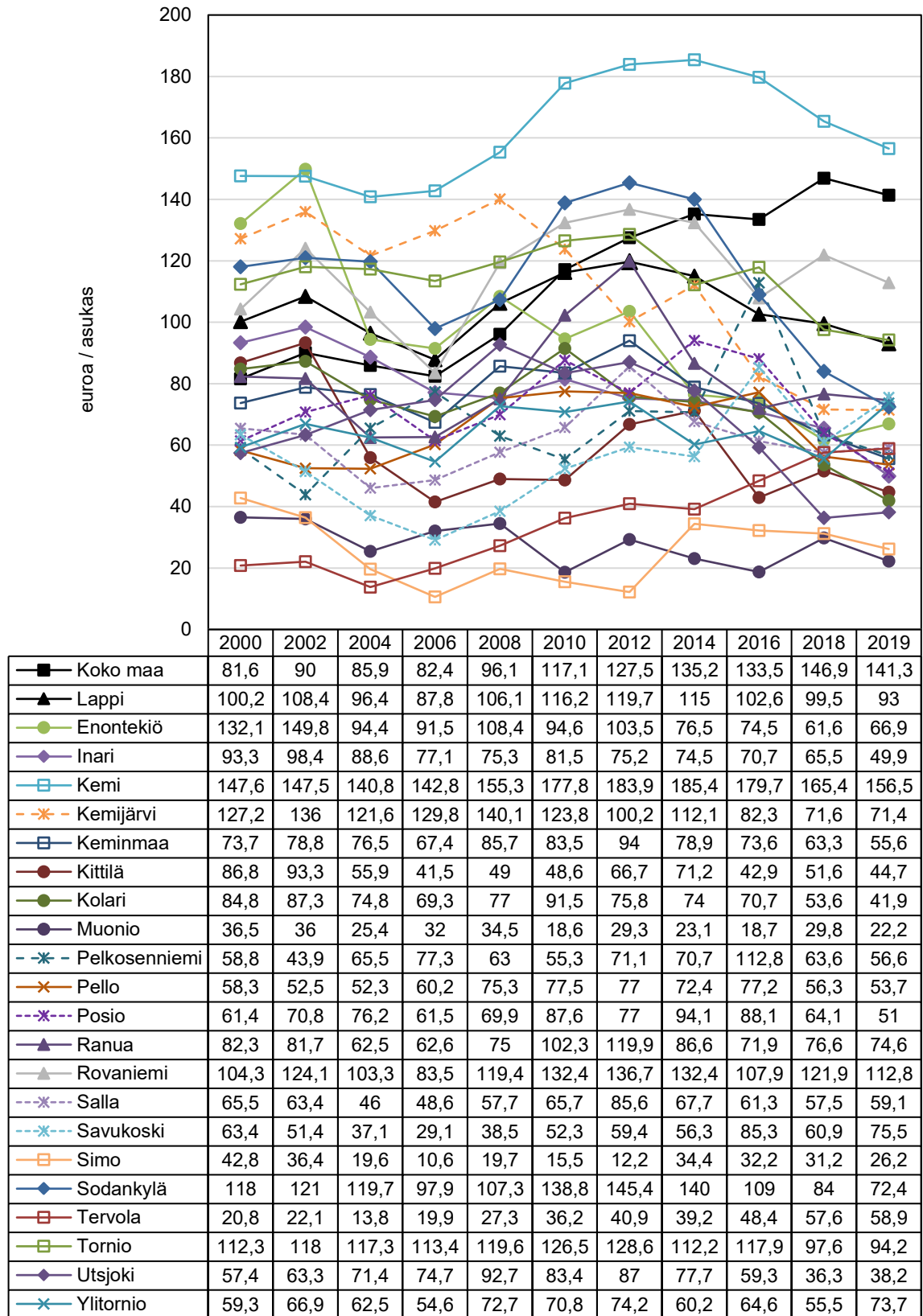
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0
Lapin maakunta	-6,2
Enontekiö	-9,5
Inari	-8,5
Kemi	-3,2
Kemijärvi	-6,9
Keminmaa	-7,5
Kittilä	-10,8
Kolari	-16,1
Muonio	-7,5
Pelkosenniemi	6,7
Pello	-4,3
Posio	-2,0
Ranua	-12,8
Rovaniemi	-6,0
Salla	-5,0
Savukoski	-
Simo	-8,0
Sodankylä	-10,9
Tervola	-1,2
Tornio	-4,6
Utsjoki	-
Ylitornio	3,4

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-16,1 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -6,2 %-yksikköä, koko maassa tilanne on pysynyt ennallaan.

Tarkastelualueen kunnista Pelkosenniemellä toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (% lapsiperheistä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (6,7 %-yksikköä).

⁹⁰ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä. Lapsiperhe on perhe, jossa huoltajia on joko yksi tai kaksi ja ainakin yksi lapsista on alaikäinen (alle 18-vuotias). **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁹¹ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Savukoski, Utsjoki.

Kuvio 26. Toimeentulotuki (euroa/asukas) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 verrattuna toimeentulotuki (euroa/asukas)⁹² -määrä on lisääntynyt tarkastelualueista koko maassa, Kemissä, Rovaniemellä, Savukoskella, Tervolassa ja Ylitornioilla, mutta vähentynyt muilla tarkastelualueilla. (Taulukko 32.)

Taulukko 32. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 toimeentulotuki (euroa/asukas) määrän muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

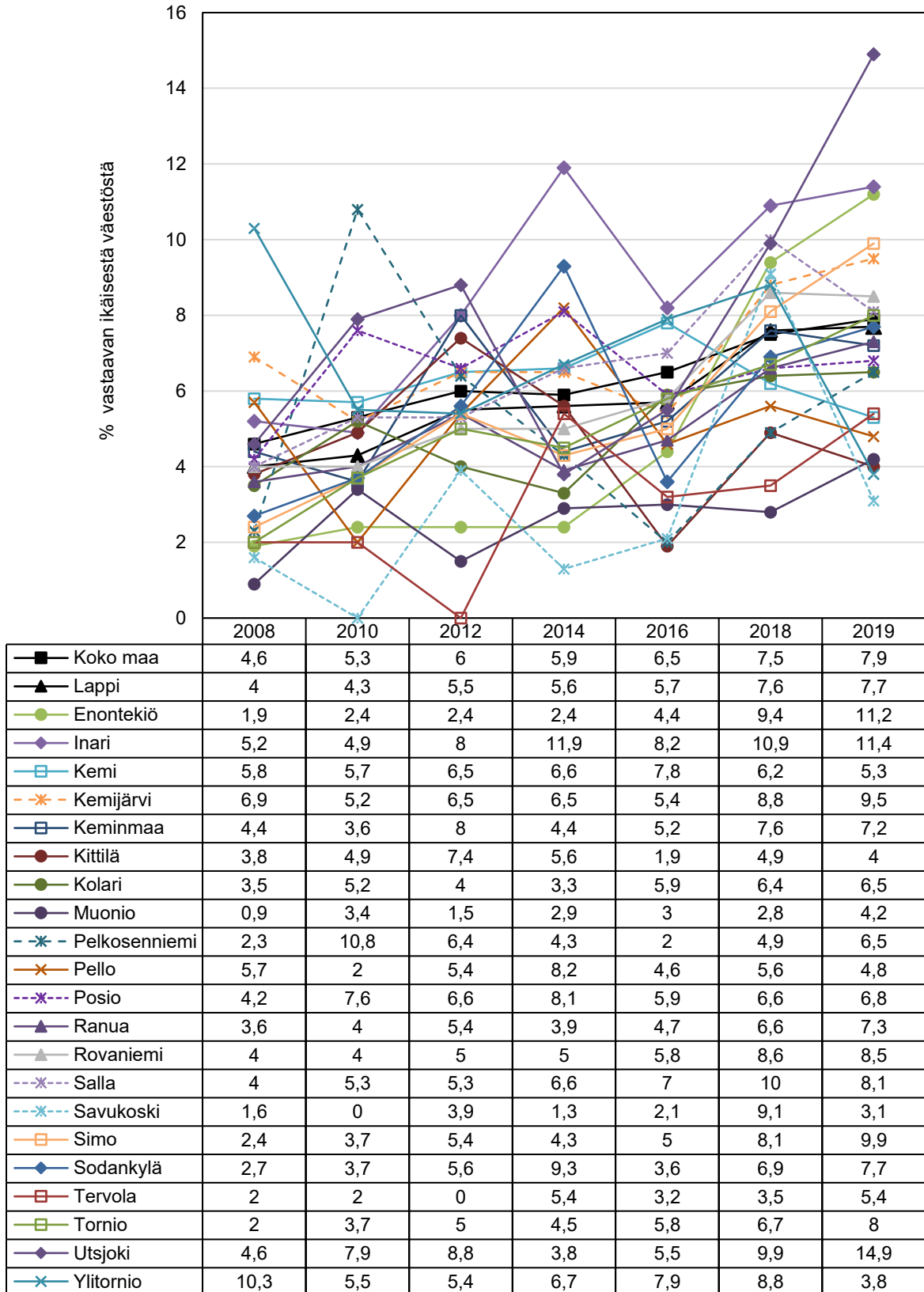
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	59,7
Lapin maakunta	-7,2
Enontekiö	-65,2
Inari	-43,4
Kemi	8,9
Kemijärvi	-55,8
Keminmaa	-18,1
Kittilä	-42,1
Kolari	-42,9
Muonio	-14,3
Pelkosenniemi	-2,2
Pello	-4,6
Posio	-10,4
Ranua	-7,7
Rovaniemi	8,5
Salla	-6,4
Savukoski	12,1
Simo	-16,6
Sodankylä	-45,6
Tervola	38,1
Tornio	-18,1
Utsjoki	-19,2
Ylitornio	14,4

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä toimeentulotuki (euroa/asukas) -määrä on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-65,2 euroa), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -7,2 euroa.

Tarkastelualueen kunnista Tervolassa toimeentulotuki (euroa/asukas) -määrä on noussut eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (38,1 euroa), kun vastaava nousu on koko maassa 59,7 euroa.

⁹² **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee toimeentulotuen bruttomenojen määrän (EUR) yhtä asukasta kohti kalenterivuoden aikana. Indikaattori kertoo toimeentulotuen kustannukset tarkasteltavan alueen yhtä asukasta kohti. Toimeentulotuen bruttomenot asukasta kohti vaihtelevat kunnittain erittäin paljon. Kuntien työttömyysasteella ei tunnu olevan suurta vaikutusta toimeentulotuen menojen määrään. Sen sijaan kuntien kaupunki- tai maalaisuus nostaa toimeentulotuen kustannuksia. Myös kuntien toimeentulotuen myöntämiskäytännöt vaikuttavat maksetun toimeentulotuen määrään. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

5.1.4 Sosiaalinen hyvinvointi

Kuvio 27. 0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2008–2019.

Vuodesta 2008 vuoteen 2019 0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁹³ -osuus on lisääntynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella lukuun ottamatta Kemiä, Pelloa ja Ylitorniota, joissa se on vähentynyt. (Taulukko 33.)

Taulukko 33. Vuodesta 2008 vuoteen 2019 0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁹⁴.

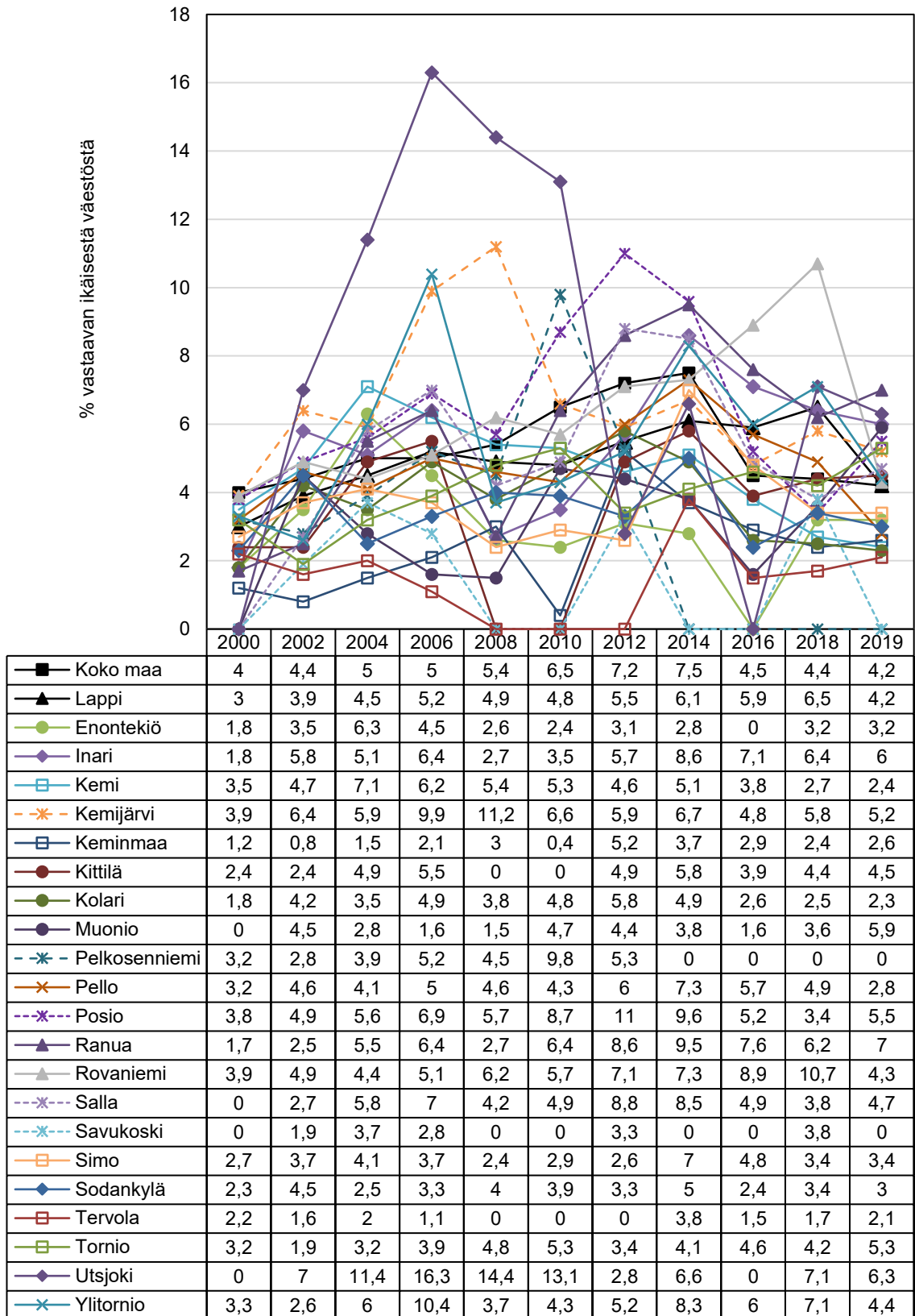
Alue	Muutos 2008–2019
Koko maa	3,3
Lapin maakunta	3,7
Enontekiö	9,3
Inari	6,2
Kemi	-0,5
Kemijärvi	2,6
Keminmaa	2,8
Kittilä	0,2
Kolari	3,0
Muonio	3,3
Pelkosenniemi	4,2
Pello	-0,9
Posio	2,6
Ranua	3,7
Rovaniemi	4,5
Salla	4,1
Savukoski	-
Simo	7,5
Sodankylä	5,0
Tervola	-
Tornio	6,0
Utsjoki	10,3
Ylitornio	-6,5

Tarkastelualueen kunnista Utsjoella 0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2008 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (10,3 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 3,7 %-yksikköä sekä koko maassa 3,3 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Ylitorniolla 0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2008 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-6,5 %-yksikköä).

⁹³ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee niiden lasten lukumäärän, joista on vuoden aikana tehty lastensuojeluilmoitus. Yhdestä lapsesta on saatettu tehdä useampi ilmoitus. Lapsi on lukumäärissä kertaalleen. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä, kun huomaa itse tai saa tietää lapsen hoitoon tai huolenpidon tarpeeseen liittyviä seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁹⁴ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Savukoski, Tervola.

Kuvio 28. Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁹⁵ -osuus on lisääntynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella lukuun ottamatta Kemiä ja Pelloa, joissa se on vähentynyt. (Taulukko 34.)

Taulukko 34. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁹⁶.

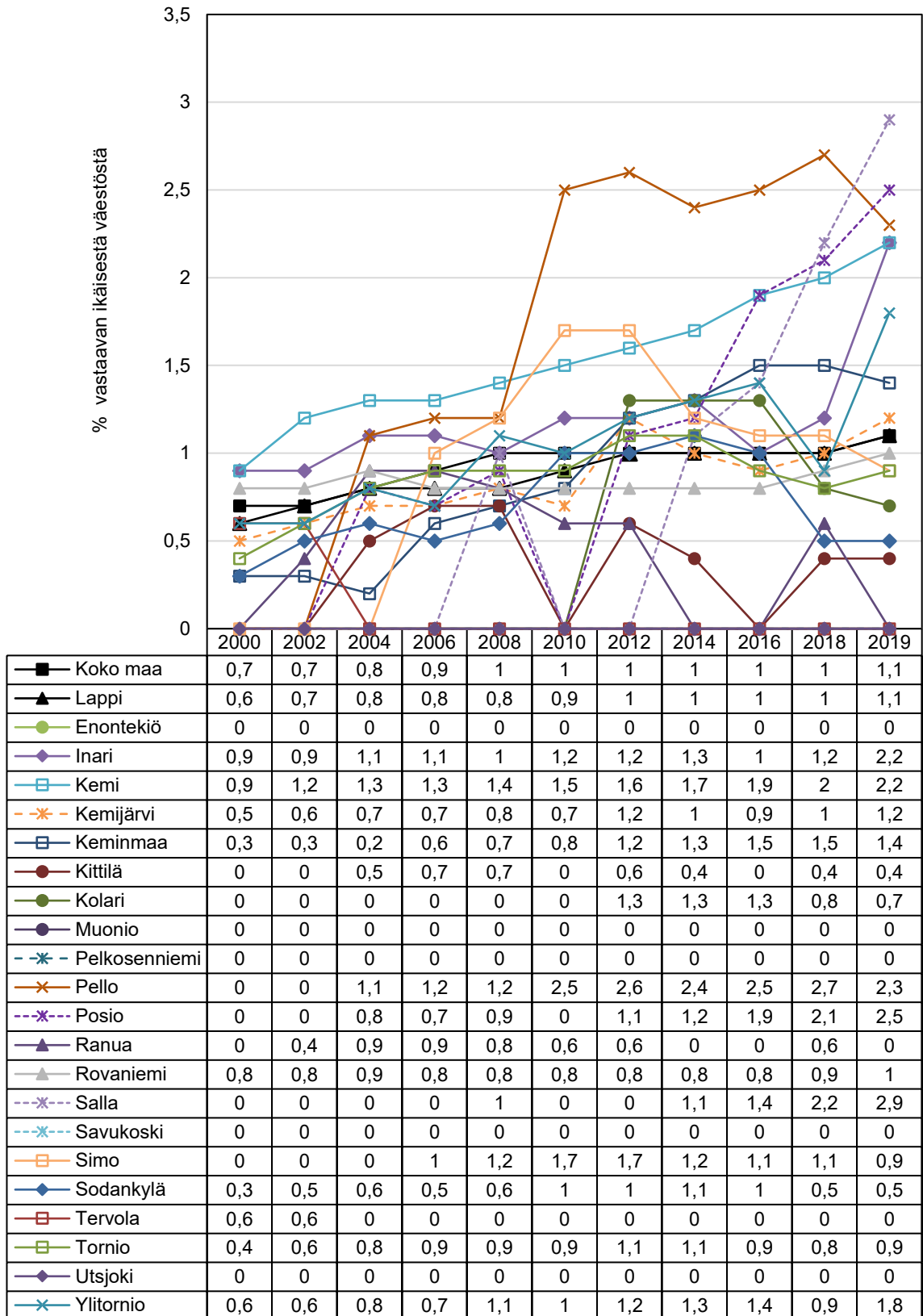
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0,2
Lapin maakunta	1,2
Enontekiö	
Inari	4,2
Kemi	-1,1
Kemijärvi	1,3
Keminmaa	1,4
Kittilä	–
Kolari	0,5
Muonio	1,4
Pelkosenniemi	–
Pello	-0,4
Posio	1,7
Ranua	5,3
Rovaniemi	0,4
Salla	–
Savukoski	–
Simo	0,7
Sodankylä	0,7
Tervola	–
Tornio	2,1
Utsjoki	–
Ylitornio	1,1

Tarkastelualueen kunnista Ranualla lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (5,3 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 1,2 %-yksikköä sekä koko maassa 0,2 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kemissä lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-1,1 %-yksikköä).

⁹⁵ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vuoden aikana lastensuojelun avohuollon asiakkaina olleiden 0–17 -vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Avohuollon tukitoimet käsittävät lapsen ja nuoren tukiasumisen, toimeentulon, koulunkäynnin ja harrastamisen turvaamisen sekä muut tarpeen vaati-
mat tukitoimet. Avohuollon tukitoimiin kuuluvat myös perheen tuki ja kuntoutus. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁹⁶ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Kittilä, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski, Tervola, Utsjoki.

Kuvio 29. Huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä)⁹⁷ -osuus on lisääntynyt jokaisella tilastoidulla tarkastelualueella. (Taulukko 35.)

Taulukko 35. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa⁹⁸.

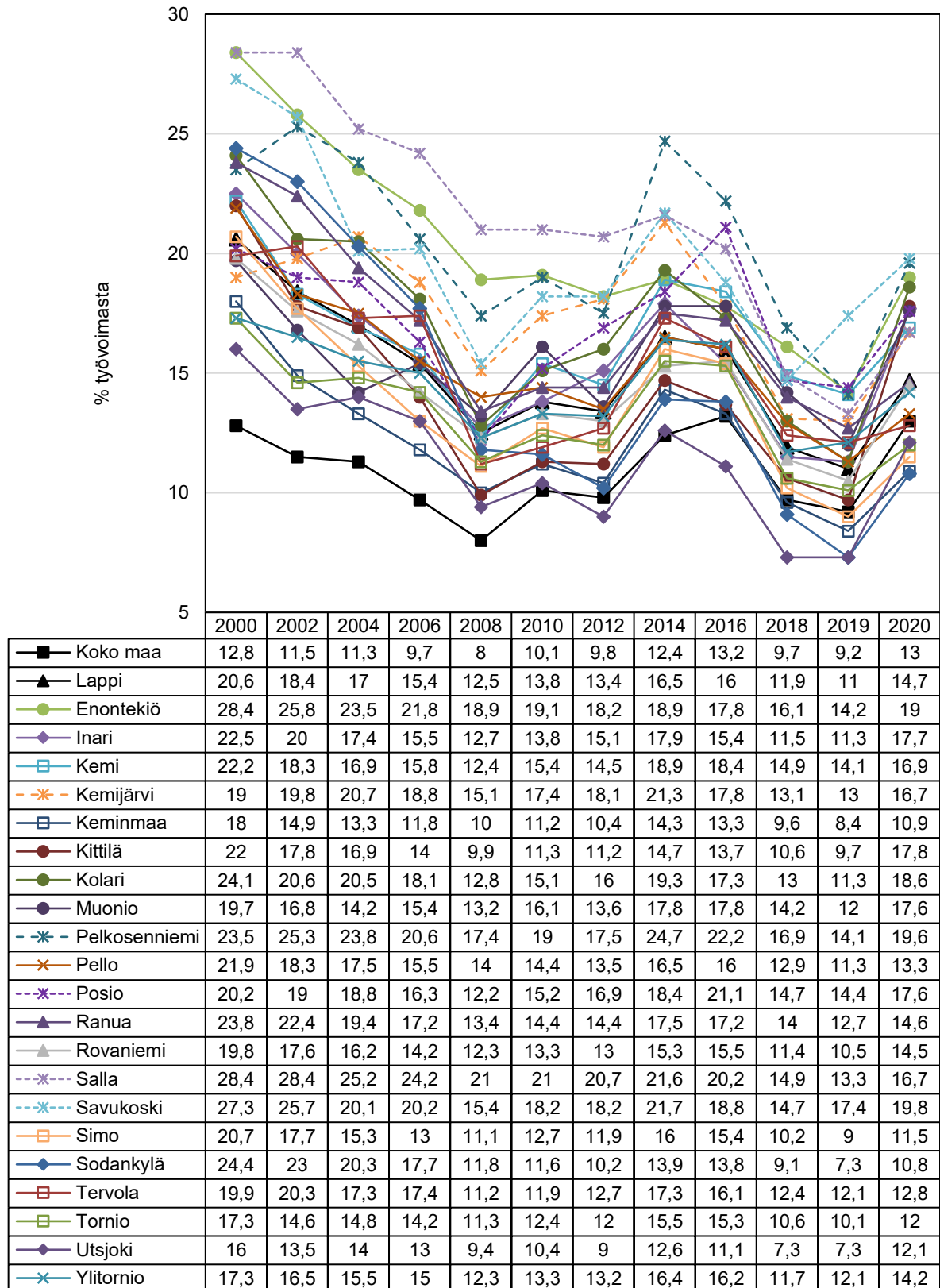
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0,4
Lapin maakunta	0,5
Enontekiö	–
Inari	1,3
Kemi	1,3
Kemijärvi	0,7
Keminmaa	1,1
Kittilä	–
Kolari	–
Muonio	–
Pelkosenniemi	–
Pello	–
Posio	–
Ranua	–
Rovaniemi	0,2
Salla	–
Savukoski	–
Simo	–
Sodankylä	0,2
Tervola	–
Tornio	0,5
Utsjoki	–
Ylitornio	1,2

Tarkastelualueen kunnista Inarissa ja Kemissä huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (1,3 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 0,5 %-yksikköä sekä koko maassa 0,4 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Rovaniemellä ja Sodankylässä huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat (% vastaavan ikäisestä väestöstä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (0,2 %-yksikköä).

⁹⁷ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee huostassa vuoden aikana olleiden 0–17-vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Lukumääriin sisältyy myös ne huostassa olleet lapset, jotka ovat vuoden aikana täyttäneet 18 vuotta. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Sisältää huostaan otetut, sekä tahdonvastaisesti huostaan otetut lapset. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

⁹⁸ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Salla, Savukoski, Simo, Tervola, Utsjoki.

Kuvio 30. Työttömät (% työvoimasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2020.

Vuodesta 2000 vuoteen 2020 työttömät (% työvoimasta)⁹⁹ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta koko maata, jossa se on lisääntynyt. (Taulukko 36.)

Taulukko 36. Vuodesta 2000 vuoteen 2020 työttömät (% työvoimasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2020
Koko maa	0,2
Lapin maakunta	-5,9
Enontekiö	-9,4
Inari	-4,8
Kemi	-5,3
Kemijärvi	-2,3
Keminmaa	-7,1
Kittilä	-4,2
Kolari	-5,5
Muonio	-2,1
Pelkosenniemi	-3,9
Pello	-8,6
Posio	-2,6
Ranua	-9,2
Rovaniemi	-5,3
Salla	-11,7
Savukoski	-7,5
Simo	-9,2
Sodankylä	-13,6
Tervola	-7,1
Tornio	-5,3
Utsjoki	-3,9
Ylitornio	-3,1

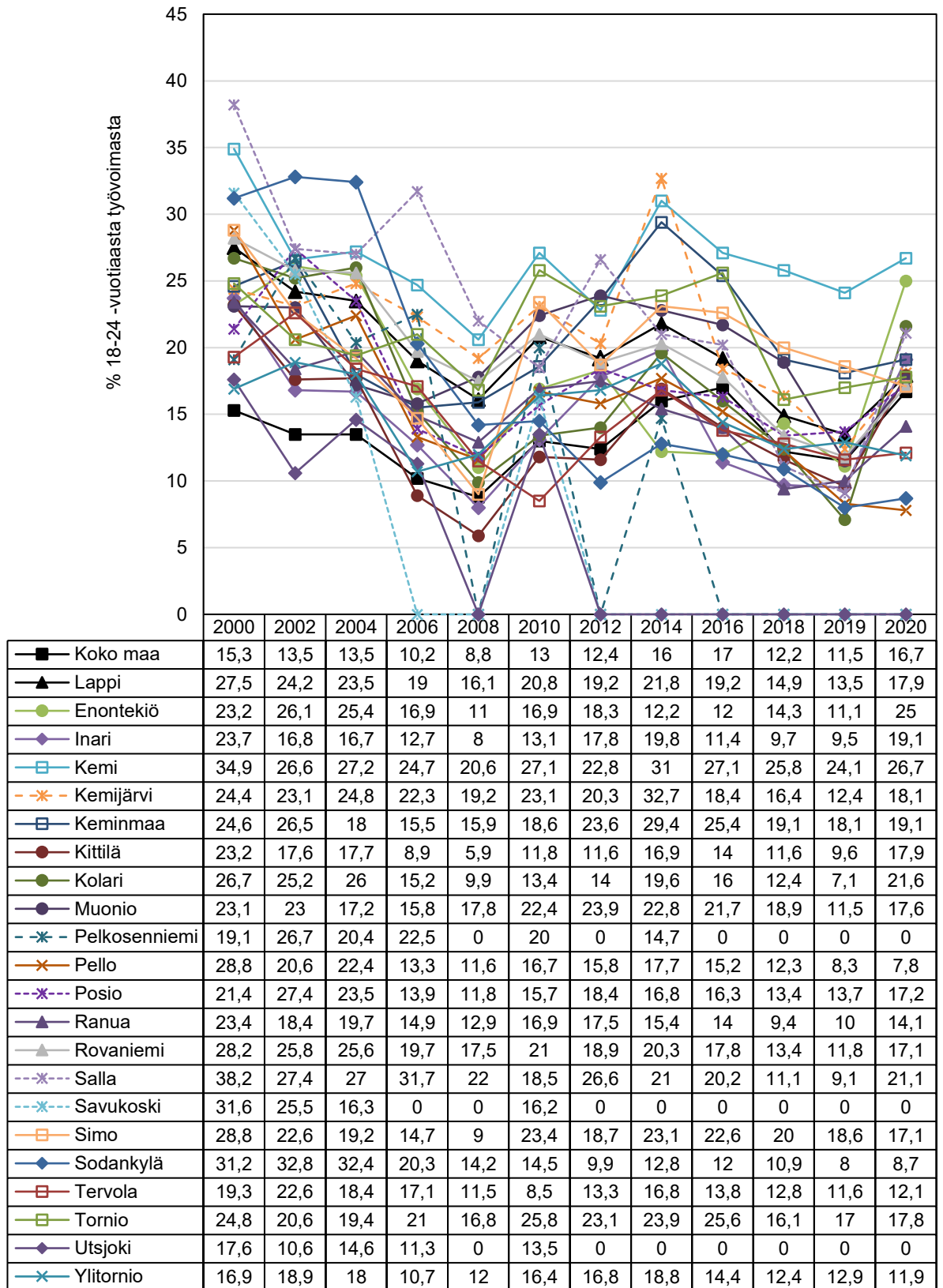
Tarkastelualueen kunnista Sodankylässä työttömät (% työvoimasta) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen (-13,6 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -5,9 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa työttömät (% työvoimasta) -osuus on vähentynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen (-2,1 %-yksikköä)

Koko maassa työttömät (% työvoimasta) -osuus on lisääntynyt 0,2 %-yksikköä.

⁹⁹

Tietosisältö: Indikaattori ilmaisee työttömien osuuden prosentteina työvoimasta. Työttömänä pidetään työnhakijaa, joka ei ole työsuhteessa eikä työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettulla tavalla työllisty päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettu päätoiminen opiskelija. Työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu (03) tai jonka säännöllinen viikoittainen työskentelyaika on alle 4 tuntia. Vuoden 2013 alussa tapahtuneen lakimuu-
toksen myötä työttömillä työnhakijoilla ei enää ole ikärajoja, joten minkä ikäinen henkilö vain on voinut olla
työtön työnhakija vuoden 2013 alusta lähtien. Päätoimisia koululaisia ja opiskelijoita ei lueta työttömiksi
myöskään lomien aikana. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveiden ja hyvinvoinnin lai-
tos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 31. Nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2020.

Vuodesta 2000 vuoteen 2020 nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta)¹⁰⁰ osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Enontekiötä ja koko maata, jossa se on lisääntynyt. (Taulukko 37.)

Taulukko 37. Vuodesta 2000 vuoteen 2020 nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa¹⁰¹.

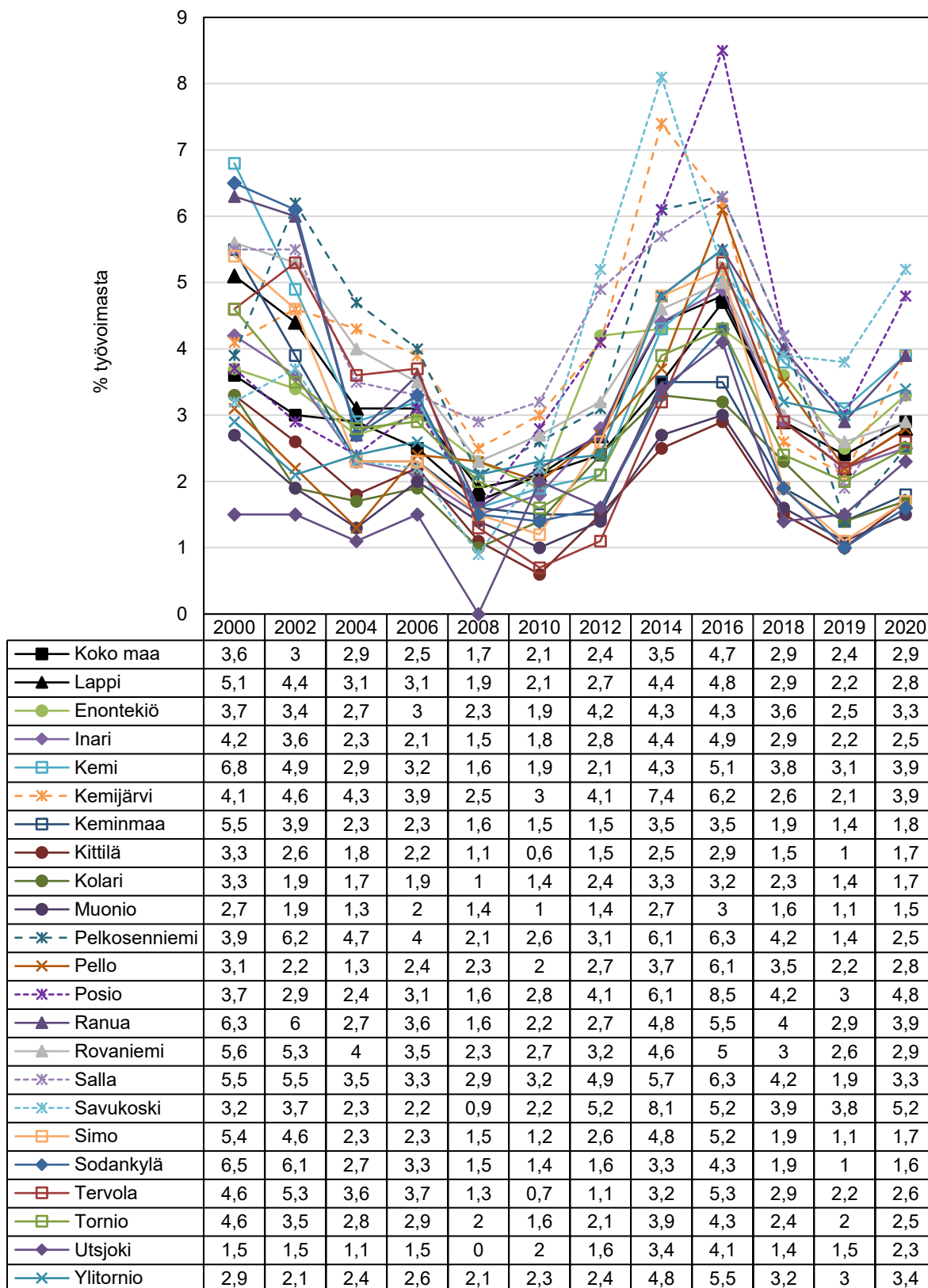
Alue	Muutos 2000–2020
Koko maa	1,4
Lapin maakunta	-9,6
Enontekiö	1,8
Inari	-4,6
Kemi	-8,2
Kemijärvi	-6,3
Keminmaa	-5,5
Kittilä	-5,3
Kolari	-5,1
Muonio	-5,5
Pelkosenniemi	–
Pello	-21,0
Posio	-4,2
Ranua	-9,3
Rovaniemi	-11,1
Salla	-17,1
Savukoski	–
Simo	-11,7
Sodankylä	-22,5
Tervola	-7,2
Tornio	-7,0
Utsjoki	–
Ylitornio	-5,0

Tarkastelualueen kunnista Sodankylässä nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen (-22,5 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -9,6 %-yksikköä.

Tarkastelualueista nuorisotyöttömät (% 18–24-vuotiaasta työvoimasta) -osuus on lisääntynyt Enontekiöllä 1,8 %-yksikköä sekä koko maassa 1,4 %-yksikköä.

¹⁰⁰ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee 15–24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18–24-vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15–24-vuotias työtön. Työttömänä pidetään työnhakijaa, joka ei ole työsuhhteessa eikä työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitetulla tavalla työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettu päätoiminen opiskelija. Työttömänä pidetään myös työsuhhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu (03) tai jonka säännöllinen viikoittainen työskentelyaika on alle 4 tuntia. Päätoimisia koululaisia ja opiskelijoita ei lueta työttömiksi myöskään lomien aikana. Työllinen on henkilö, joka tutkimusajankohtana teki vähintään yhtenä päivänä työtä palkkaa tai voittoa saadakseen tai työskenteli avustavana perheenjäsenenä vähintään kolmanneksen alan normaalista työajasta tai oli työpaikastaan tilapäisesti poissa. Työvoimaan luetaan kaikki 18–74-vuotiaat henkilöt, jotka tutkimusajankohtana olivat työllisiä ja työttömiä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

¹⁰¹ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Pelkosenniemi, Savukoski, Utsjoki.

Kuvio 32. Pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2020.

Vuodesta 2000 vuoteen 2020 pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta)¹⁰² -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Posiota, Savukoskea ja Ylitorniota, joissa se on lisääntynyt. (Taulukko 38.)

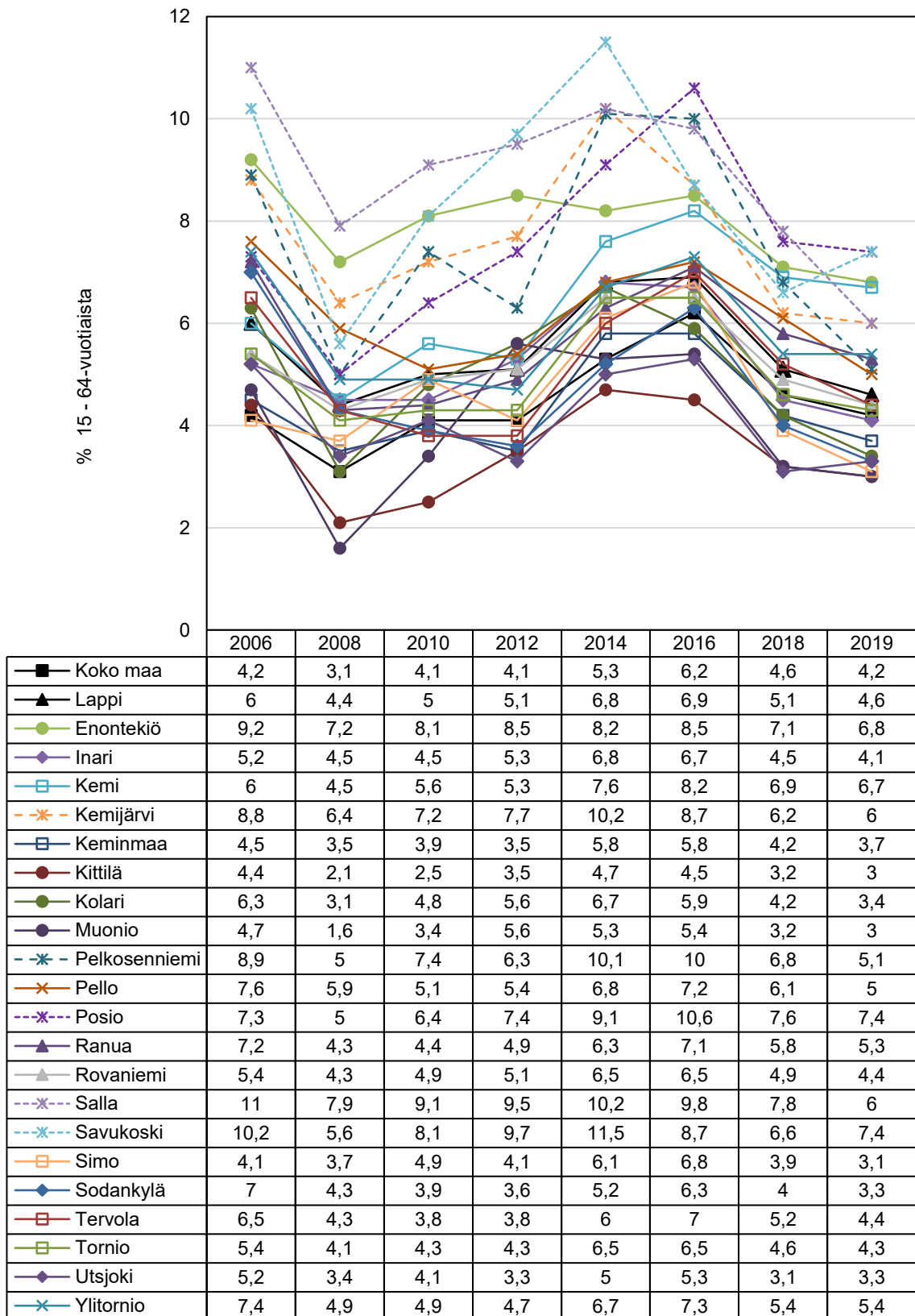
Taulukko 38. Vuodesta 2000 vuoteen 2020 pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa¹⁰³.

Alue	Muutos 2000–2020
Koko maa	-0,7
Lapin maakunta	-2,3
Enontekiö	-0,4
Inari	-1,7
Kemi	-2,9
Kemijärvi	-0,2
Keminmaa	-3,7
Kittilä	-1,6
Kolari	-1,6
Muonio	-1,2
Pelkosenniemi	-1,4
Pello	-0,3
Posio	1,1
Ranua	-2,4
Rovaniemi	-2,7
Salla	-2,2
Savukoski	2,0
Simo	-3,7
Sodankylä	-4,9
Tervola	-2,0
Tornio	-2,1
Utsjoki	-
Ylitornio	0,5

Tarkastelualueen kunnista Sodankylässä pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen (-4,9 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -2,3 %-yksikköä sekä koko maassa -0,7 %-yksikköä. Tarkastelualueen kunnista Savukoskella pitkäaikaistyöttömät (% työvoimasta) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2020 tilanteeseen (2 %-yksikköä).

¹⁰² **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee pitkäaikaistyöttömien osuuden prosentteina työvoimasta. Pitkäaikaistyötön on työtön työnhakija, jonka työttömyys on kestänyt ilman keskeytystä vähintään yhden (1) vuoden. Työttömänä pidetään työnhakijaa, joka ei ole työsuhteessa eikä työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitetulla tavalla työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettu päätoiminen opiskelija. Työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu (03) tai jonka säännöllinen viikoittainen työskentelyaika on alle 4 tuntia. Vuoden 2013 alussa tapahtuneen lakimuutoksen myötä työttömillä työnhakijoilla ei enää ole ikärajoja, joten minkä ikäinen henkilö vain on voinut olla työtön työnhakija viime vuoden alusta lähtien. Päätoimisia koululaisia ja opiskelijoita ei lueta työttömiksi myöskään lomien aikana. Työllinen on henkilö, joka tutkimusajankohtana teki vähintään yhtenä päivänä työtä palkkaa tai voittoa saadakseen tai työskenteli avustavana perheenjäsenenä vähintään kolmanneksen alan normaalista työajasta tai oli työpaikastaan tilapäisesti poissa. Työvoimaan luetaan kaikki 18–64-vuotiaat henkilöt, jotka tutkimusajankohtana olivat työllisiä ja työttömiä. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattori- ja tutkimuslaitos Sotkanet.fi © Terveystieteiden ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

¹⁰³ Utsjoelta ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi.

Kuvio 33. Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2006–2019.

Vuodesta 2006 vuoteen 2019 vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista)¹⁰⁴ -osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Kemiä ja Posiota, joissa se on lisääntynyt sekä koko maata, jossa se on pysynyt ennallaan. (Taulukko 39.)

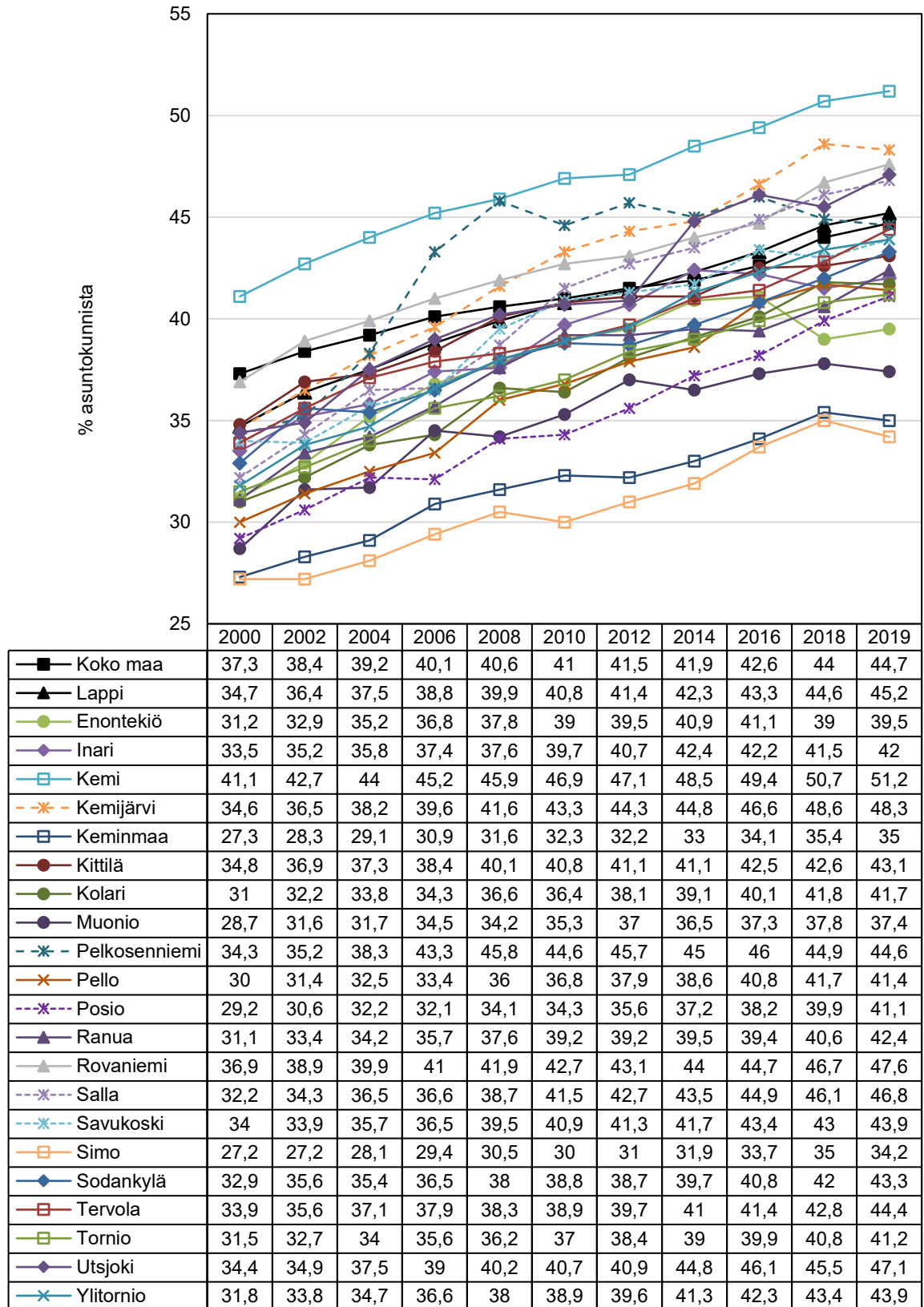
Taulukko 39. Vuodesta 2006 vuoteen 2019 vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2006–2019
Koko maa	0
Lapin maakunta	-1,4
Enontekiö	-2,4
Inari	-1,1
Kemi	0,7
Kemijärvi	-2,8
Keminmaa	-0,8
Kittilä	-1,4
Kolari	-2,9
Muonio	-1,7
Pelkosenniemi	-3,8
Pello	-2,6
Posio	0,1
Ranua	-1,9
Rovaniemi	-1,0
Salla	-5,0
Savukoski	-2,8
Simo	-1,0
Sodankylä	-3,7
Tervola	-2,1
Tornio	-1,1
Utsjoki	-1,9
Ylitornio	-2,0

Tarkastelualueen kunnista Sallassa vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2006 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-5 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on Lapin maakunnassa -1,4 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kemissä vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2006 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (0,7 %-yksikköä). Koko maassa vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys, % 15–64-vuotiaista) -osuus on pysynyt ennallaan.

¹⁰⁴ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vaikeasti työllistyvien osuuden (%) 15–64-vuotiaasta väestöstä. Vaikeasti työllistetyt on suhteutettu vastaavan ikäiseen väestöön, koska tässä ryhmässä on mukana myös henkilöitä, jotka eivät kuulu työvoimaan. Vaikeasti työllistyvien ryhmään luetaan pitkäaikaistyöttömät, rinnasteiset pitkäaikaistyöttömät, palveluilta työttömäksi jääneet ja palveluilta palveluille siirtyneet. Pitkäaikaistyöttömät sisältää vähintään vuoden yhdenjaksoisesti työttömänä työnhakijana olleet. Vaikeasti työllistyvien osuus työikäisistä kuvaa rakenteellisen työttömyyden kehitystä osana työmarkkinoita. Vaikeasti työllistyvien osuus työikäisistä kuvaa rakenteellista työttömyyttä. Työttömyyttä voidaan pitää rakenteellisena, jos se ei vähene, vaikka samanaikaisesti työllisyysaste on korkea ja joillakin aloilla vallitsee työvoimapula. Vaikeasti työllistyvät ovat työikäisiä, jotka liikkuvat työttömyyden, työvoimapolitiittisten palveluiden ja lyhyiden työsuhteiden välillä ja heillä on vaikeuksia työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 34. Yhden hengen asutokunnat (% asutokunnista) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 yhden hengen asuntokunnat (% asuntokunnista)¹⁰⁵ -osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 40.)

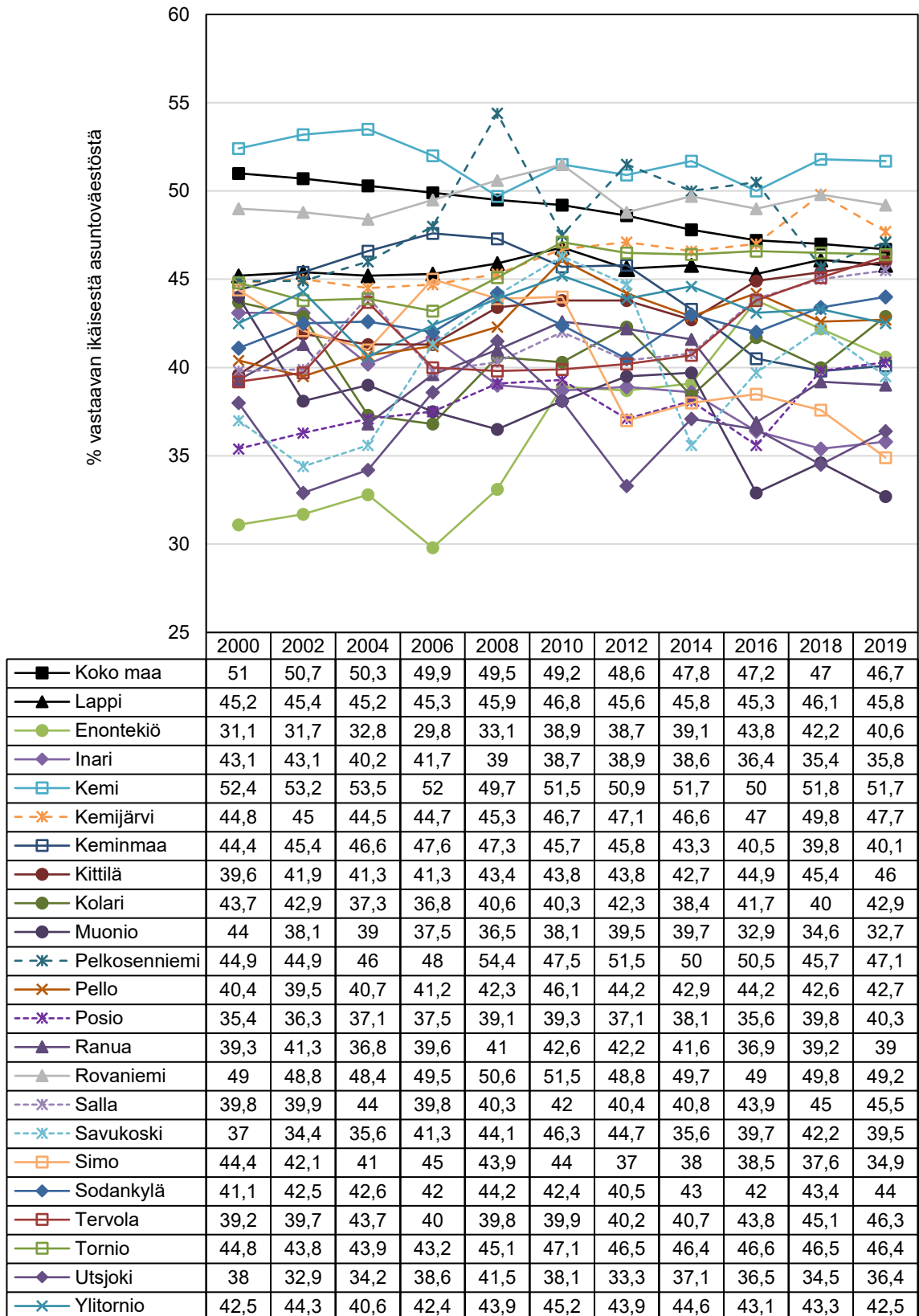
Taulukko 40. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 yhden hengen asuntokunnat (% asuntokunnista) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	7,4
Lapin maakunta	10,5
Enontekiö	8,3
Inari	8,5
Kemi	10,1
Kemijärvi	13,7
Keminmaa	7,7
Kittilä	8,3
Kolari	10,7
Muonio	8,7
Pelkosenniemi	10,3
Pello	11,4
Posio	11,9
Ranua	11,3
Rovaniemi	10,7
Salla	14,6
Savukoski	9,9
Simo	7,0
Sodankylä	10,4
Tervola	10,5
Tornio	9,7
Utsjoki	12,7
Ylitornio	12,1

Tarkastelualueen kunnista Sallassa yhden hengen asuntokunnat (% asuntokunnista) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (14,6 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 10,5 %-yksikköä sekä koko maassa 7,4 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Simossa yhden hengen asuntokunnat (% asuntokunnista) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (7 %-yksikköä).

¹⁰⁵ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee yhden hengen asuntokuntien osuuden prosentteina kaikista asuntokunnista. Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asunnossa vakinaisesti asuvat henkilöt. Asuntokunnat ja asuinolot -tilaston perusjoukon muodostavat vakinaisesti varsinaisissa asunnoissa asuvat henkilöt eli ns. asuntoväestö. Henkilöitä, jotka ovat Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän mukaan kirjoilla laitoksissa, asunottomia, ulkomailla ja tietymättömissä olevia, ei lueta asuntoväestöön. Asuntolarakennuksiksi luokitelluissa rakennuksissa asuvat henkilöt, joiden asunto ei täytä asuinhuoneiston määritelmää, eivät myöskään muodosta asuntokuntaa. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 35. Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä)¹⁰⁶ -osuus on vähentynyt tarkastelualueista koko maassa, Inarissa, Kemissä, Keminmaassa, Kolarissa, Muoniossa, Ranualla, Simossa ja Utsjoella, mutta lisääntynyt muilla tarkastelualueilla sekä pysynyt ennallaan Ylitorniolla. (Taulukko 41.)

Taulukko 41. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

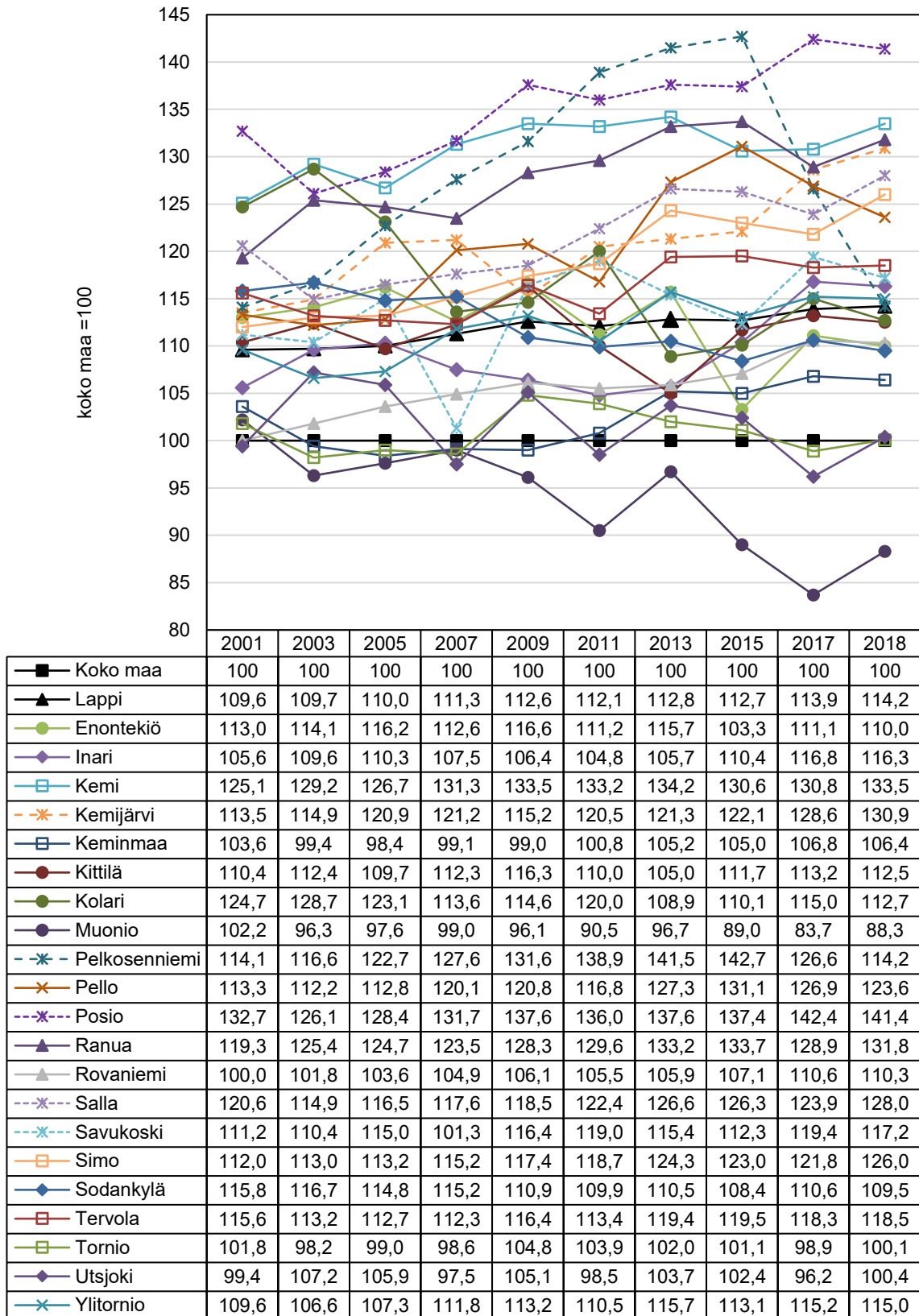
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-4,3
Lapin maakunta	0,6
Enontekiö	9,5
Inari	-7,3
Kemi	-0,7
Kemijärvi	2,9
Keminmaa	-4,3
Kittilä	6,4
Kolari	-0,8
Muonio	-11,3
Pelkosenniemi	2,2
Pello	2,3
Posio	4,9
Ranua	-0,3
Rovaniemi	0,2
Salla	5,7
Savukoski	2,5
Simo	-9,5
Sodankylä	2,9
Tervola	7,1
Tornio	1,6
Utsjoki	-1,6
Ylitornio	0

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (9,5 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 0,6 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä) -osuus on vähentynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (-11,3 %-yksikköä), kun vastaava vähentyminen on koko maassa -4,3 %-yksikköä.

¹⁰⁶ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä. Yhden hengen asuntokunnan muodostaa asuinhuoneistossa yksin vakinaisesti asuva henkilö. Asuntokunnat ja asuinolot -tilaston perusjoukon muodostavat vakinaisesti varsinaisissa asunnoissa asuvat henkilöt eli ns. asuntoväestö. Henkilöitä, jotka ovat Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän mukaan kirjoilla laitoksissa, asunnottomia, ulkomailla ja tietymättömissä olevia, ei lueta asuntoväestöön. Asuntolarakennuksiksi luokitelluissa rakennuksissa asuvat henkilöt, joiden asunto ei täytä asuinhuoneiston määritelmää, eivät myöskään muodosta asuntokuntaa. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

5.1.5 Terveydellinen hyvinvointi

Kuvio 36. Sairastavuusindeksi (vakioitu) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2001–2018.

Vuodesta 2001 vuoteen 2018 sairastavuusindeksi (vakioitu)¹⁰⁷ on laskenut tarkastelualueista Enontekiöllä, Kolarissa, Muoniossa, Sodankylässä ja Torniossa, mutta noussut muilla tarkastelualueilla. (Taulukko 42.)

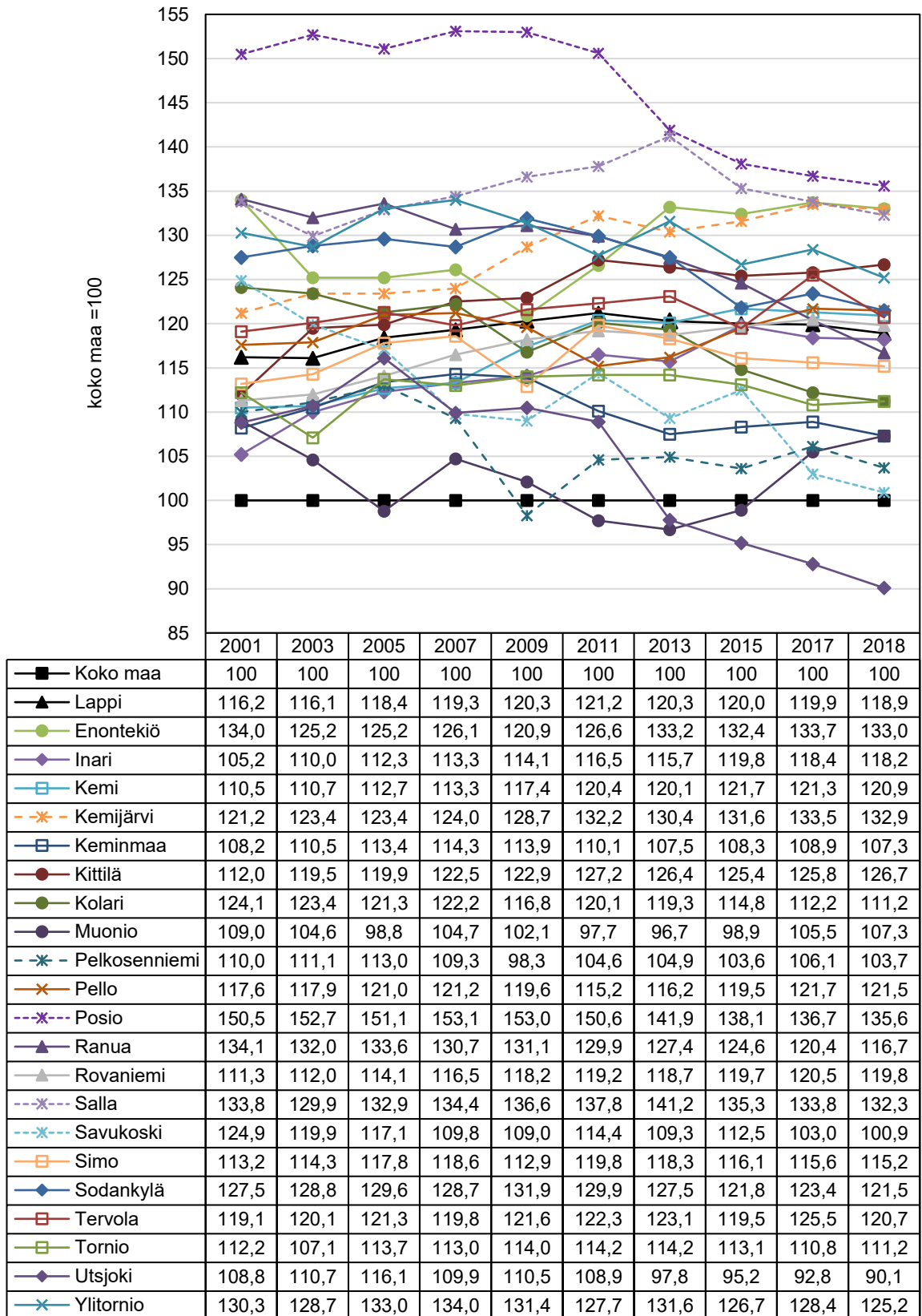
Taulukko 42. Vuodesta 2001 vuoteen 2018 sairastavuusindeksi (vakioitu) muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2001–2018
Koko maa	Koko maa =100
Lapin maakunta	4,6
Enontekiö	-3,0
Inari	10,7
Kemi	8,4
Kemijärvi	17,4
Keminmaa	2,8
Kittilä	2,1
Kolari	-12,0
Muonio	-13,9
Pelkosenniemi	0,1
Pello	10,3
Posio	8,7
Ranua	12,5
Rovaniemi	10,3
Salla	7,4
Savukoski	6,0
Simo	14,0
Sodankylä	-6,3
Tervola	2,9
Tornio	-1,7
Utsjoki	1,0
Ylitornio	5,4

Tarkastelualueen kunnista Kemijärvellä sairastavuusindeksi (vakioitu) on noussut eniten vuoden 2001 tilanteesta vuoden 2018 tilanteeseen (17,4-yksikköä), kun vastaava nousu on Lapin maakunnassa 4,6-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa sairastavuusindeksi (vakioitu) on laskenut eniten vuoden 2001 tilanteesta vuoden 2018 tilanteeseen (-13,9 -yksikköä).

¹⁰⁷ **Tietosisältö:** Jokaiselle Suomen kunnalle lasketun indeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Vakioinnilla ikä- ja sukupuolirakenteen vaikutus indeksilukuun voidaan poistaa, mikä mahdollista alueittaisen vertailun alueiden välisistä ikä- ja sukupuolirakenteen eroista huolimatta. Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Niistä kukin on suhteutettu maan väestön keskiarvoon. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo. **Lähde:** Kela, Terveyspuntarin sairastavuusindeksi. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 37. Kansantauti-indeksi (vakioitu) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2001–2018.

Vuodesta 2001 vuoteen 2018 kansantauti-indeksi (vakioitu)¹⁰⁸ on laskenut tarkastelualueista Enontekiöllä, Keminmaassa, Kolarissa, Muoniossa, Pelkosenniellä, Posiolla, Ranualla, Sallassa, Savukoskella, Sodankylässä, Torniossa, Utsjoella ja Ylitorniolla, mutta noussut muilla tarkastelualueilla. (Taulukko 43.)

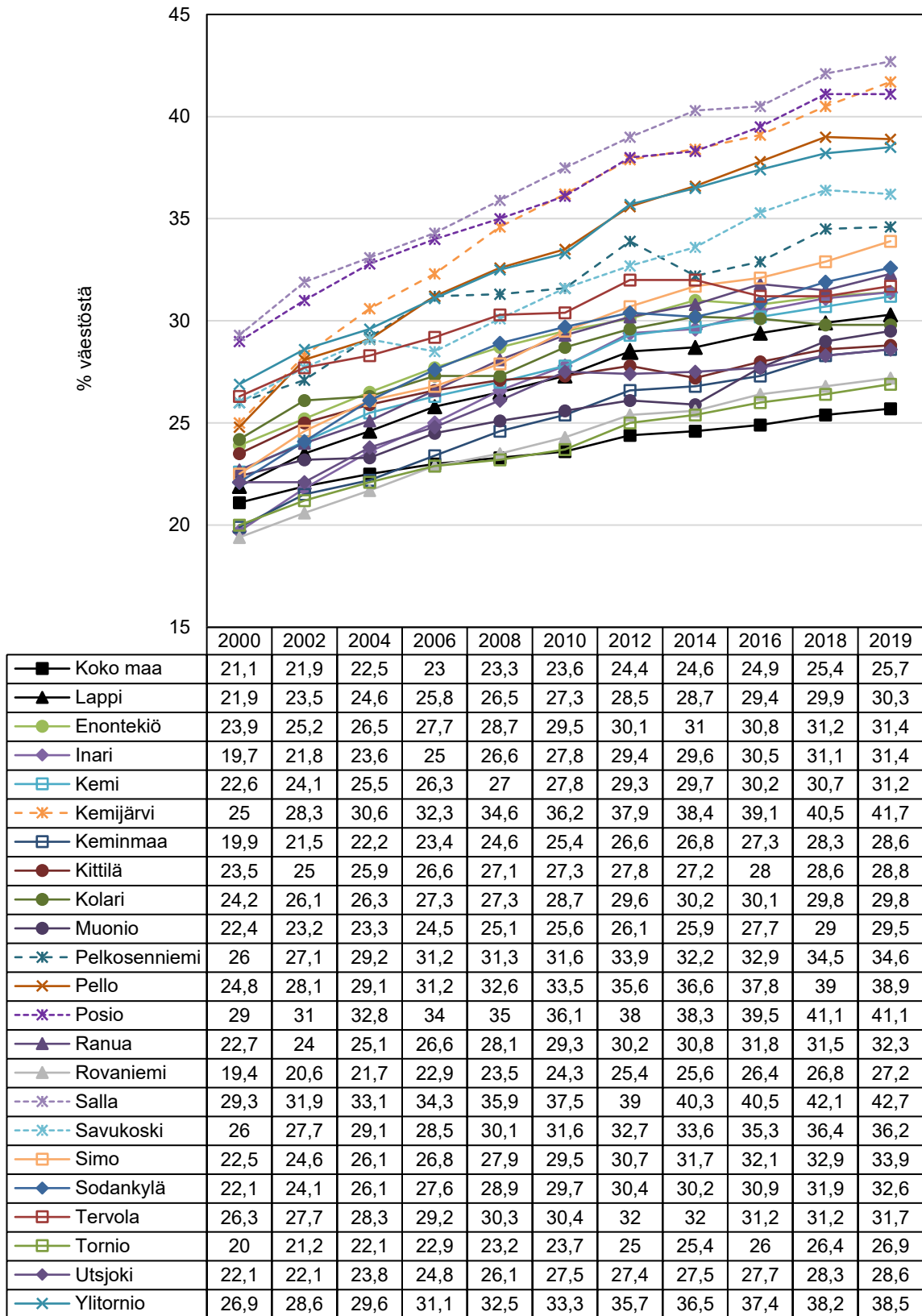
Taulukko 43. Vuodesta 2001 vuoteen 2018 kansantauti-indeksin muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2001–2018
Koko maa	100
Lapin maakunta	2,7
Enontekiö	-1,0
Inari	13,0
Kemi	10,4
Kemijärvi	11,7
Keminmaa	-0,9
Kittilä	14,7
Kolari	-12,9
Muonio	-1,7
Pelkosenniemi	-6,3
Pello	3,9
Posio	-14,9
Ranua	-17,4
Rovaniemi	8,5
Salla	-1,5
Savukoski	-24,0
Simo	2,0
Sodankylä	-6,0
Tervola	1,6
Tornio	-1,0
Utsjoki	-18,7
Ylitornio	-5,1

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä kansantauti-indeksi i (vakioitu) on noussut eniten vuoden 2001 tilanteesta vuoden 2018 tilanteeseen (14,7-yksikköä), kun vastaava nousu on Lapin maakunnassa 2,7-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Savukoskella kansantauti-indeksi (vakioitu) on laskenut eniten vuoden 2001 tilanteesta vuoden 2018 tilanteeseen (-24,0 -yksikköä).

¹⁰⁸ **Tietosisältö:** Jokaiselle Suomen kunnalle on laskettu indeksejä, jotka kuvaavat kansantautien esiintymistä alueen väestössä suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (koko maa =100). Vakioinnilla ikä- ja sukupuolirakenteen vaikutus indeksilukuun voidaan poistaa, mikä mahdollista alueittaisen vertailun alueiden välisistä ikä- ja sukupuolirakenteen eroista huolimatta. Tarkasteltavina on seitsemän suurinta erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttavaa sairautta, joista tässä käytetään nimitystä kansantaudit. Niille jokaiselle on laskettu indeksi ja suhteutettu se koko maan keskiarvoon. Kansantauti-indeksi on näiden seitsemän indeksin keskiarvo. Kansantaudit: astma, diabetes, nivelreuma, psykoosit, sepelvaltimotauti, sydämen vajaatoiminta, verenpainetauti. **Lähde:** Kela, Terveyspuntarin kansantaudit. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

Kuvio 38. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Vuodesta 2000 vuoteen 2019 erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä)¹⁰⁹ - osuus on lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella. (Taulukko 44.)

Taulukko 44. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä) osuuden muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

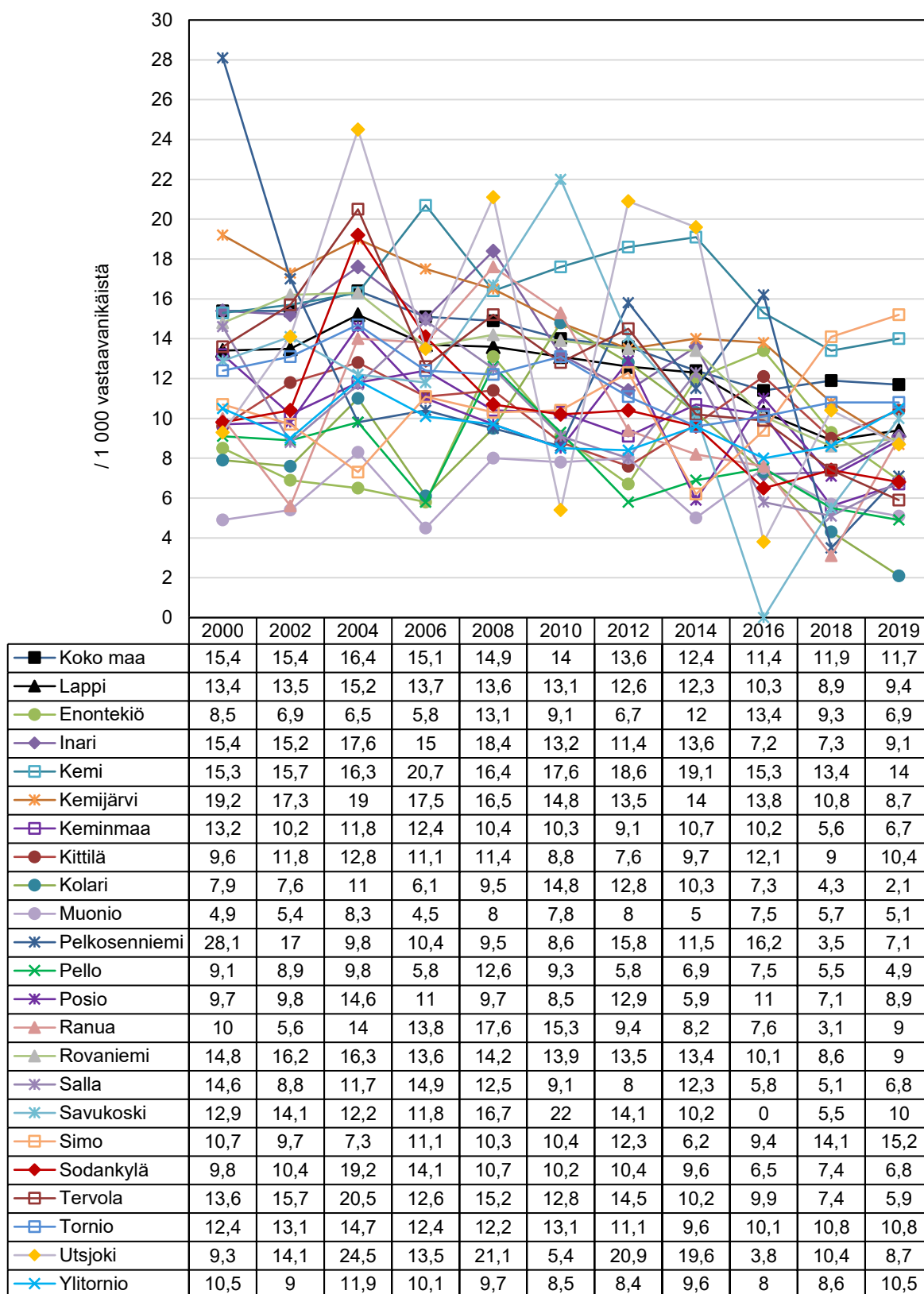
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	4,6
Lapin maakunta	8,4
Enontekiö	7,5
Inari	11,7
Kemi	8,6
Kemijärvi	16,7
Keminmaa	8,7
Kittilä	5,3
Kolari	5,6
Muonio	7,1
Pelkosenniemi	8,6
Pello	14,1
Posio	12,1
Ranua	9,6
Rovaniemi	7,8
Salla	13,4
Savukoski	10,2
Simo	11,4
Sodankylä	10,5
Tervola	5,4
Tornio	6,9
Utsjoki	6,5
Ylitornio	11,6

Tarkastelualueen kunnista Kemijärvellä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (16,7 %-yksikköä), kun vastaava lisääntyminen on Lapin maakunnassa 8,4 %-yksikköä sekä koko maassa 4,6 %-yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (% väestöstä) -osuus on lisääntynyt vähiten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2019 tilanteeseen (5,3 %-yksikköä).

¹⁰⁹ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen henkilöiden osuuden prosentteina väestöstä. Väestösuhteutuksessa on käytetty Kelan vakuutettua väestöä. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. Oikeus erityiskorvaukseen tarkoittaa, että kyseisellä henkilöllä on jokin vakava ja pitkäaikaista lääkitystä vaativa sairaus. Kullekin sairaudelle on laadittu yhtenäiset kriteerit, joiden perusteella oikeus voidaan myöntää. Hakemus edellyttää yleensä erikoislääkärin lausuntoa. Oikeus erityiskorvattavaan lääkitykseen toimii kohtalaisen hyvänä pitkäaikaissairastavuuden indikaattorina. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattori-pankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 22.2.2021.

5.2 Turvallisuustilastokatsaus

Kuvio 39. *Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt (/1 000 vastaavan ikäistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.*

Taulukko 45. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt (/1 000 vastaavan ikäistä) -osuuden¹¹⁰ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa¹¹¹.

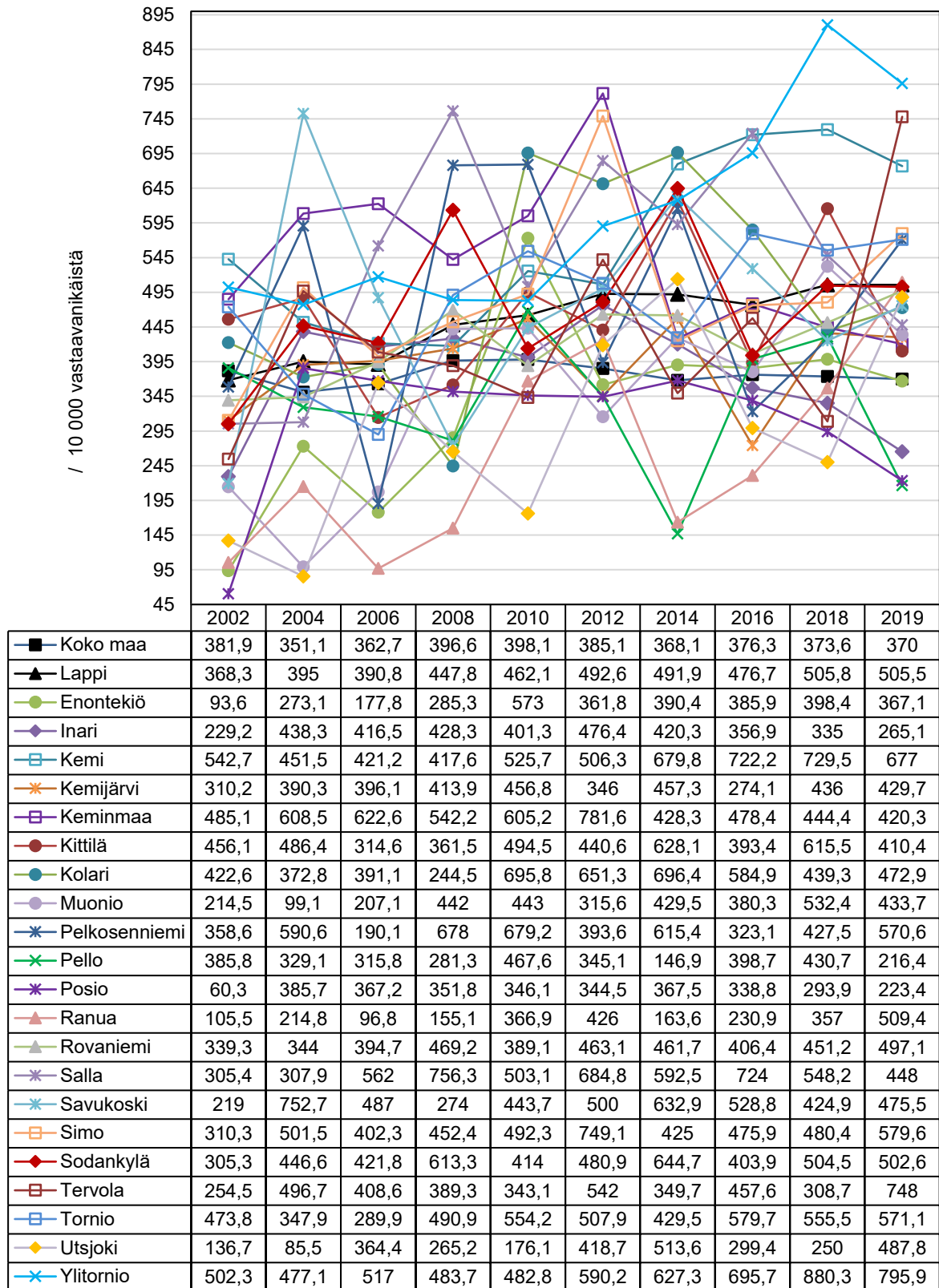
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-3,7
Lapin maakunta	-4,0
Enontekiö	-1,6
Inari	-6,3
Kemi	-1,3
Kemijärvi	-10,5
Keminmaa	-6,5
Kittilä	0,8
Kolari	-5,8
Muonio	0,2
Pelkosenniemi	-21,0
Pello	-4,2
Posio	-0,8
Ranua	-1,0
Rovaniemi	-5,8
Salla	-7,8
Savukoski	-
Simo	4,5
Sodankylä	-3,0
Tervola	-7,7
Tornio	-1,6
Utsjoki	-0,6
Ylitornio	0

Alioikeuksissa tuomittujen 15 vuotta täyttäneiden henkilöiden /1000 asukasta määrä on laskenut valtakunnallisesti ja Lapin alueella 2000-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen kuluessa. Valtakunnallisesti ja Lapissa on havaittavissa selkeä laskeva trendi myös näiden rikosten kohdalla. Tarkastelualan kunnista tuomittujen määrä on laskenut eniten Pelkosenniemellä, ja määrä on noussut eniten Simossa.

Tässä tilastossa vaikuttavat yksittäisten henkilöiden määrien vaihtelut harvaan asutun maaseudun kunnissa, erityisesti Pelkosenniemen, Utsjoen ja Savukosken osalta. Sama ilmiö näkyy päihteen vaikutuksen alaisina tehdyissä rikoksissa syyllisiksi epäiltyjen vaihtelut pienissä kunnissa.

¹¹⁰ **Tietosisältö:** Lukuihin sisältyvät henkilöt, jotka on käräjäoikeuksissa tuomittu rangaistukseen tai jätetty syyllisenä rangaistukseen tuomitsematta (henkilön rikosasiaratkaisussa on ainakin yksi syyksi luettu rikos) ja joilla oli tuomitsemisvuoden viimeisenä päivänä kotikuntalainen mukainen kotikunta Suomessa. Käräjäoikeuksien lisäksi lukuihin sisältyy vuosittain muutama tuomio, joka on annettu hovioikeudessa sen toimiessa ensimmäisenä oikeusasteena. Henkilö esitetään tilastossa yhtä monta kertaa kuin hänestä on tehty edellä mainittuja ratkaisuja (tuomittujen bruttoesitys). **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

¹¹¹ Savukoskelta ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi.

Kuvio 40. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä (/10 000 vastaavan ikäistä) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2002–2019.

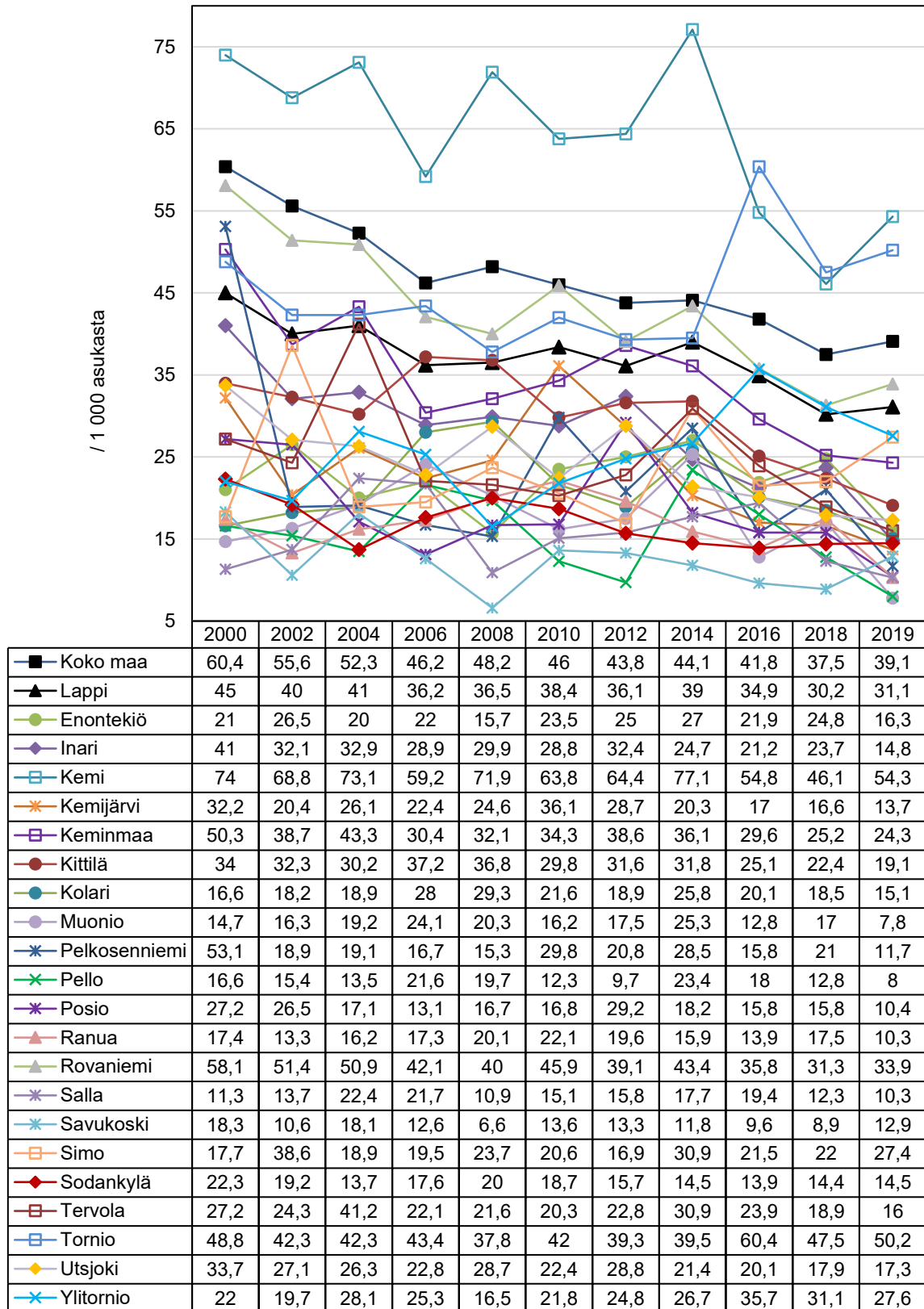
Taulukko 46. Vuodesta 2002 vuoteen 2019 kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä (/10 000 vastaavan ikäistä) osuuden¹¹² muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2002–2019
Koko maa	-11,9
Lapin maakunta	137,2
Enontekiö	273,5
Inari	35,9
Kemi	134,3
Kemijärvi	119,5
Keminmaa	-64,8
Kittilä	-45,7
Kolari	50,3
Muonio	219,2
Pelkosenniemi	212,0
Pello	-169,4
Posio	163,1
Ranua	403,9
Rovaniemi	157,8
Salla	142,6
Savukoski	256,5
Simo	269,3
Sodankylä	197,3
Tervola	493,5
Tornio	97,3
Utsjoki	351,1
Ylitornio	293,6

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä /10 000 vastaavan ikäistä viittaa ikääntyneiden arjen turvallisuuteen. Valtakunnallisesti tilasto ei osoita merkittäviä muutoksia 2000-luvun aikana, mutta Lapissa hoitajaksojen määrä on kasvussa ikääntyneiden keskuudessa. Keskimääräistä selvästi enemmän tapauksia on Kemissä ja Sallassa. Tarkastelualueen kunnista hoitajaksojen määrä on pudonnut eniten Pellossa ja kasvanut Tervolassa.

Hoitajaksojen lukumäärä kuvaa tapaturmien aiheuttamaa sairaalahoidon määrää. Hoitajaksojen lukumäärä on jonkin verran suurempi kuin potilaiden määrä, sillä yhdellä potilaalla voi olla useampi sairaalahoitajakso samasta tapaturmasta.

¹¹² **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kaatumisen tai putoamisen vuoksi sairaanhoitoa saaneiden 65 vuotta täyttäneiden potilaiden hoitajaksojen lukumäärän kymmentä tuhatta vastaavan ikäistä asukasta kohti. Väestötietona käytetään keskiväkilukua. Sairaalahoito sisältää sekä julkisen sektorin (kunnat, kuntayhtymät ja valtio) että yksityisen sektorin järjestämän sairaalahoidon. Ulkoinen syy: W00-W1999 (kaatumiset ja putoamiset) ja päädiagnoosi: S00-T9899. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

Kuvio 41. Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lappin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

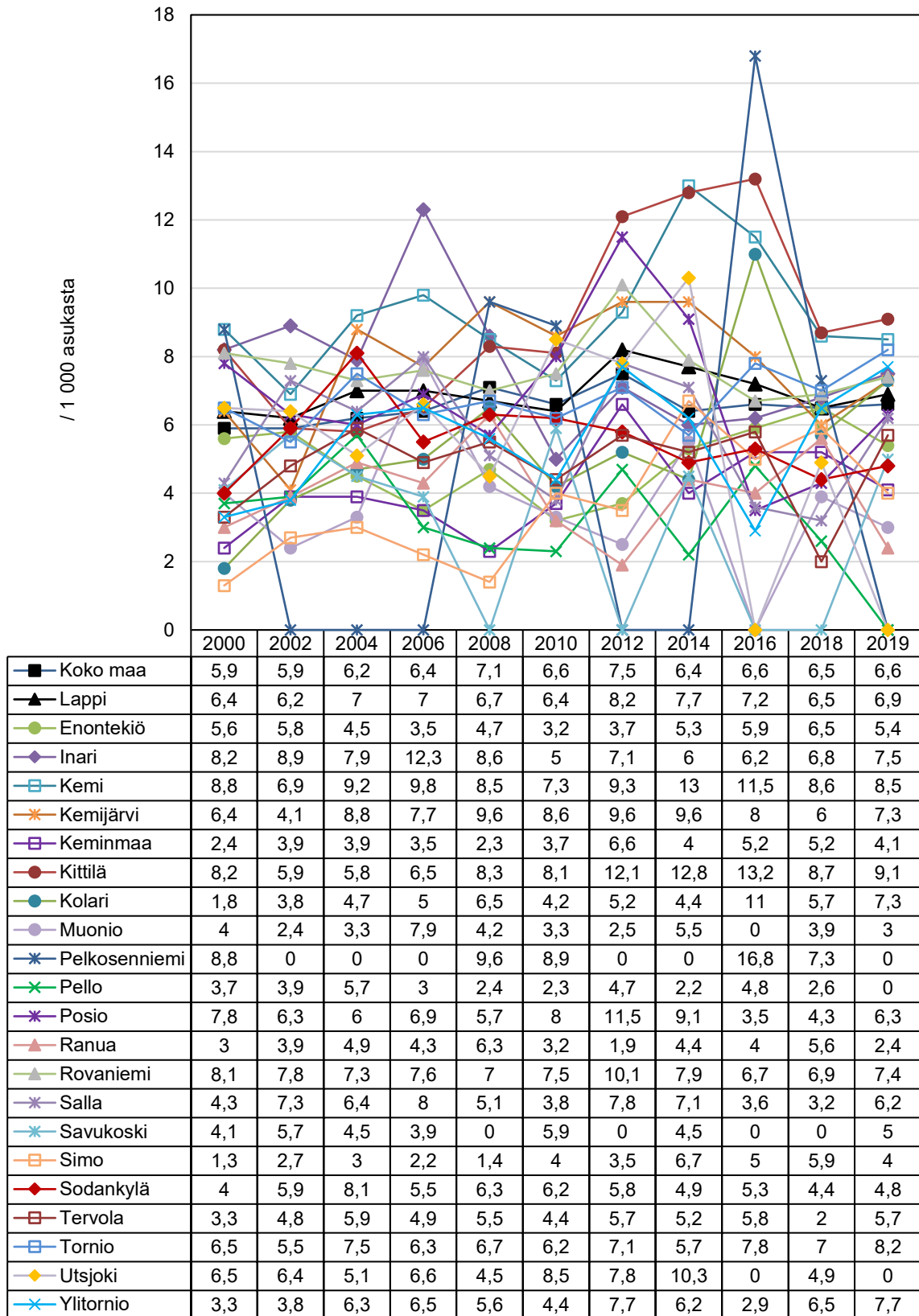
Taulukko 47. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset (/1 000 asukasta) osuuden¹¹³ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-21,3
Lapin maakunta	-13,9
Enontekiö	-4,7
Inari	-26,2
Kemi	-19,7
Kemijärvi	-18,5
Keminmaa	-26,0
Kittilä	-14,9
Kolari	-1,5
Muonio	-6,9
Pelkosenniemi	-41,4
Pello	-8,6
Posio	-16,8
Ranua	-7,1
Rovaniemi	-24,2
Salla	-1,0
Savukoski	-5,4
Simo	9,7
Sodankylä	-7,8
Tervola	-11,2
Tornio	1,4
Utsjoki	-16,4
Ylitornio	5,6

Poliisin tietoon tulleissa omaisuusrikoksissa /1 000 asukasta nousevat esille erityisesti Lapin suurimmat kaupungit, Kemi, Rovaniemi ja Tornio. Pienissä maaseutukunnissa on keskimääräistä huomattavasti vähemmän poliisin tietoon tulleita omaisuusrikoksia. Maakunnan alueella kuten myös valtakunnallisesti trendi on ollut laskeva. Tosin vuoden 2020 osalta on omaisuusrikoksissa havaittu lisääntymistä valtakunnallisesti. Omaisuusrikoksia on tilastoitu enemmän viimeksi vuonna 2011.

Tässä tilastossa voi kiinnittää huomiota Ylitorniolla havaittavaan nousevaan trendiin. Tarkastelualueen kunnista omaisuusrikosten määrä on pudonnut eniten Pelkosenniemellä ja noussut Simossa.

¹¹³ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Kyseessä ovat sellaiset omaisuusrikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Omaisuusrikoksia ovat mm. varkaudet, ryöstöt, petokset ja maksuvälinepetokset. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

Kuvio 42. Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

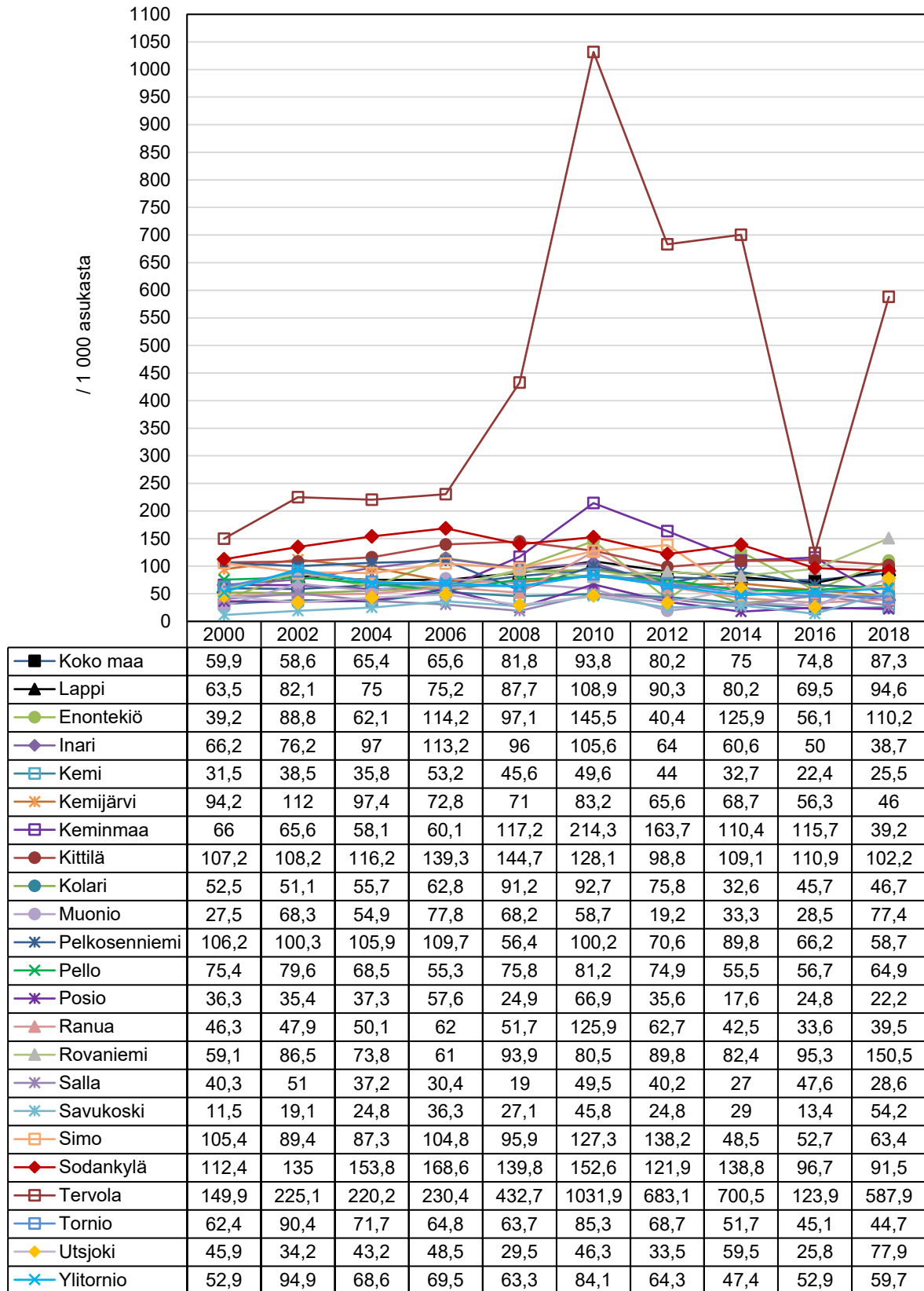
Taulukko 48. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset (/1 000 asukasta) osuuden¹¹⁴ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa¹¹⁵.

Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	0,7
Lapin maakunta	0,5
Enontekiö	-0,2
Inari	-0,7
Kemi	-0,3
Kemijärvi	0,9
Keminmaa	1,7
Kittilä	0,9
Kolari	5,5
Muonio	-
Pelkosenniemi	-
Pello	-
Posio	-1,5
Ranua	-0,6
Rovaniemi	-0,7
Salla	1,9
Savukoski	-
Simo	2,7
Sodankylä	0,8
Tervola	2,4
Tornio	1,7
Utsjoki	-
Ylitornio	4,4

Tarkastelualueen kunnista poliisin tietoon tulleiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrän muutoksessa on ollut eniten kasvua Kolarissa ja laskua Posiolla. Koko Lapin mittakaavassa kasvu on ollut hieman hitaampaa kuin maassa.

¹¹⁴ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten eli henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Kyseessä ovat sellaiset väkivaltarikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Väkivaltarikoksiin sisältyvät murhat ja tapot sekä henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

¹¹⁵ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Savukoski, Utsjoki.

Kuvio 43. Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikenerikkomukset (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2018.

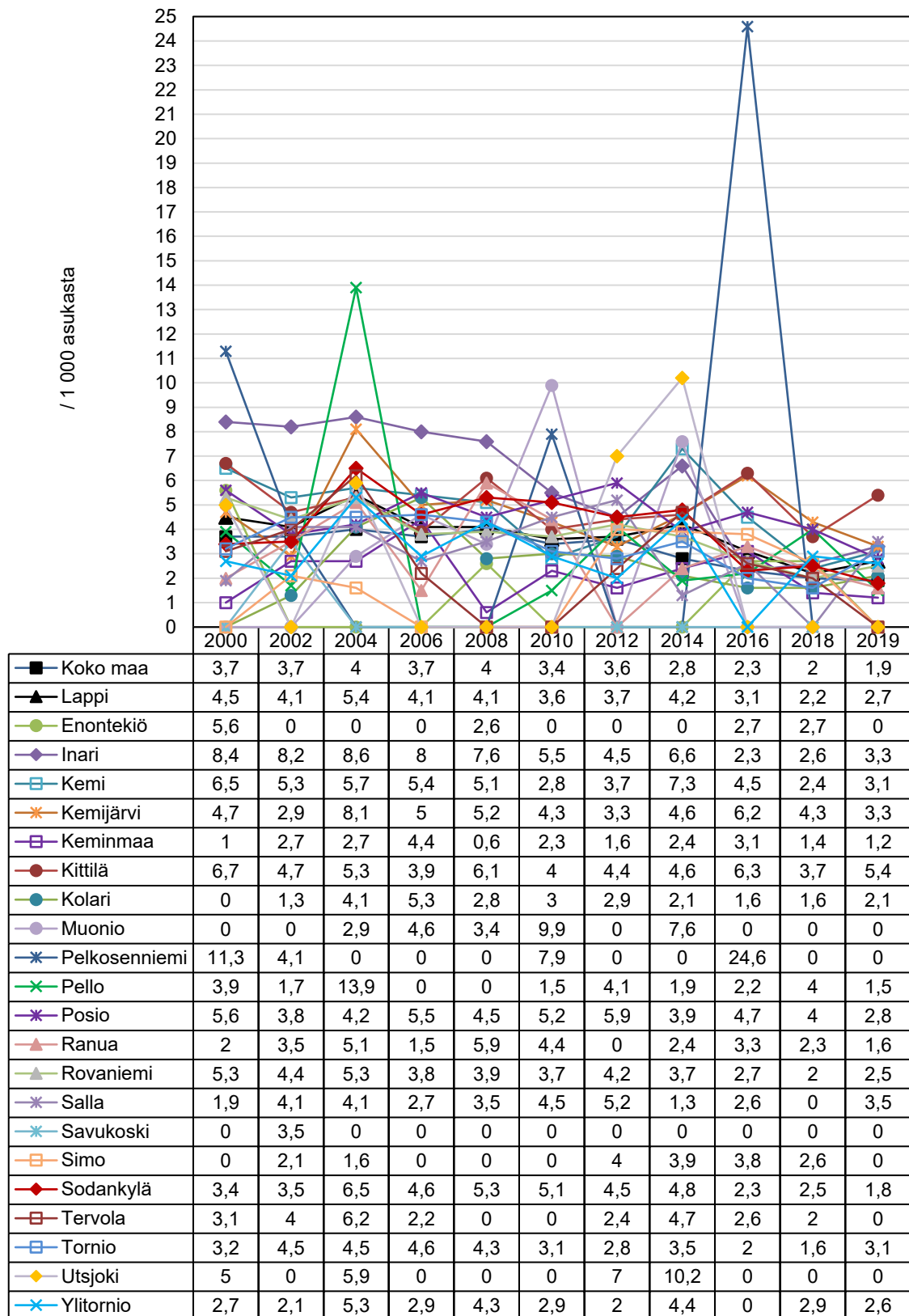
Taulukko 49. Vuodesta 2000 vuoteen 2018 poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset (/1 000 asukasta) osuuden¹¹⁶ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa.

Alue	Muutos 2000–2018
Koko maa	27,4
Lapin maakunta	31,1
Enontekiö	71,0
Inari	-27,5
Kemi	-6,0
Kemijärvi	-48,2
Keminmaa	-26,8
Kittilä	-5,0
Kolari	-5,8
Muonio	49,9
Pelkosenniemi	-47,5
Pello	-10,5
Posio	-14,1
Ranua	-6,8
Rovaniemi	91,4
Salla	-11,7
Savukoski	42,7
Simo	-42,0
Sodankylä	-20,9
Tervola	438
Tornio	-17,7
Utsjoki	32,0
Ylitornio	6,8

Poliisin tietoon tulleissa liikenneturvallisuuden vaarantamisissa ja liikennerikkomuksissa /1 000 asukasta huomio kiinnittyy Tervolan kunnan alueella esiintyvään tilastopiikkiin. Liikenneturvallisuuden vaarantamisissa ja liikennerikkomuksissa on tapahtunut eniten pudotusta Kemijärvellä.

Tervolassa sijaitsee valtakunnallisesti aktiivisimpia automaattisen liikenteenvalvonnan pisteitä, minkä tuottamat liikennerikkomukset tilastoituvat valvonnan sijaintipaikkakunnalle.

¹¹⁶ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden liikennerikkomusten sekä liikenteen vaarantamisen osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

Kuvio 44. Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäillyt (/1 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Taulukko 50. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäillyt (/1 000 asukasta) osuuden¹¹⁷ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa¹¹⁸.

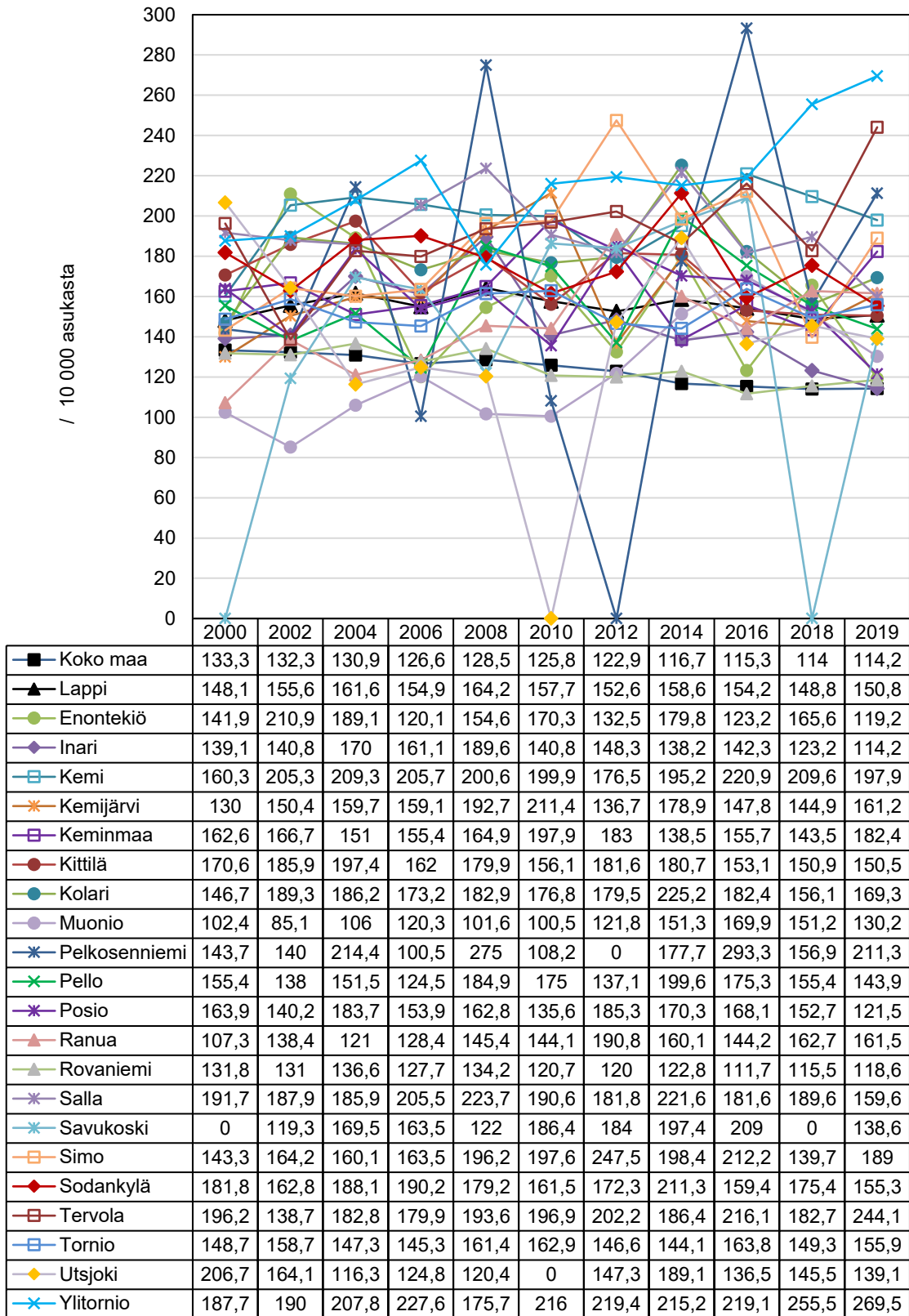
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-1,8
Lapin maakunta	-1,8
Enontekiö	-
Inari	-5,1
Kemi	-3,4
Kemijärvi	-1,4
Keminmaa	0,2
Kittilä	-1,3
Kolari	-
Muonio	-
Pelkosenniemi	-
Pello	-
Posio	-2,8
Ranua	-
Rovaniemi	-2,8
Salla	-
Savukoski	-
Simo	-
Sodankylä	-1,6
Tervola	-
Tornio	-0,1
Utsjoki	-
Ylitornio	-

Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäillyissä /1 000 asukasta on tapahtunut eniten kasvua Keminmaassa ja pudotusta Inarissa.

Suurimmassa osassa kunnista ei ole saatavissa havaintoaineistoa tapausmäärien pienuudesta johtuen.

¹¹⁷ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vuoden aikana poliisin tietoon tulleiden päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäiltyjen osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Rikoksista epäiltyjen lukumäärä on eri asia kuin syylliseksi todettujen lukumäärä. Sama henkilö voi olla syylliseksi epäiltynä useita kertoja saman vuoden aikana eri tai samasta rikoksesta. Jos henkilö esimerkiksi pahoinpitelee kahta henkilöä, tulee tästä tilastoon kaksi epäiltyä, vaikka kyseessä olisi ollut yksi ja sama henkilö. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattori- ja pankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

¹¹⁸ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Enontekiö, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Ranua, Salla, Savukoski, Simo, Tervola, Utsjoki, Ylitornio.

Kuvio 45. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat (/10 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2000–2019.

Taulukko 51. Vuodesta 2000 vuoteen 2019 vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat (/10 000 asukasta) osuuden¹¹⁹ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa¹²⁰.

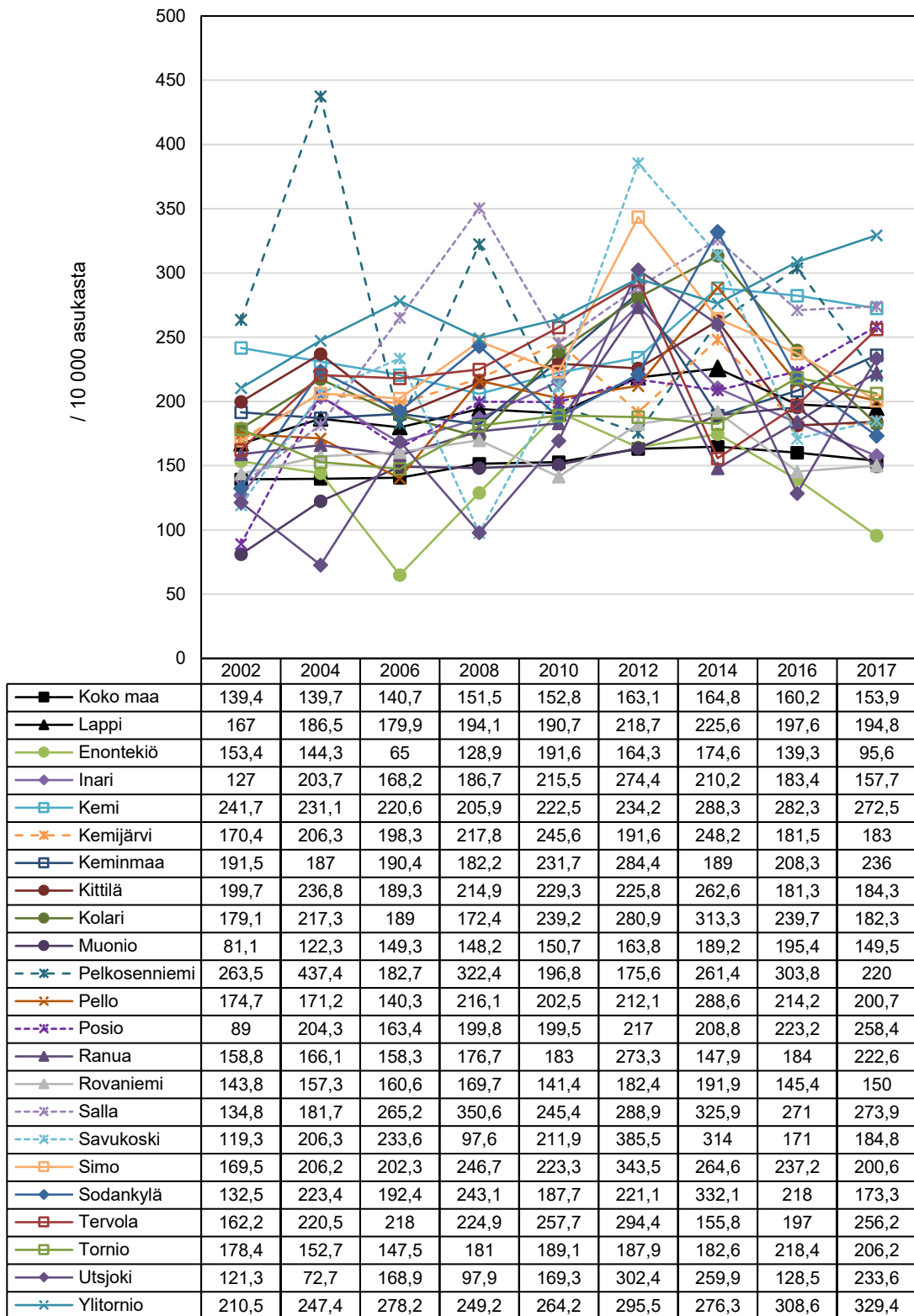
Alue	Muutos 2000–2019
Koko maa	-19,1
Lapin maakunta	2,7
Enontekiö	-22,7
Inari	-24,9
Kemi	37,6
Kemijärvi	31,2
Keminmaa	19,8
Kittilä	-20,1
Kolari	22,6
Muonio	27,8
Pelkosenniemi	–
Pello	-11,5
Posio	-42,4
Ranua	54,2
Rovaniemi	-13,2
Salla	-32,1
Savukoski	–
Simo	45,7
Sodankylä	-26,5
Tervola	47,9
Tornio	7,2
Utsjoki	–
Ylitornio	81,8

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat /10 000 asukasta nostaa esille pieniä kuntia, joissa maatilatalouden osuus elinkeinorakenteesta on keskimääräistä korkeampi. Pienten kuntien väestömäärästä johtuen yksittäisetkin onnettomuudet vaikuttavat tilastoihin. Myös suurteollisuuspainotteisessa Kemissä suhteelliset osuudet ovat verraten korkeita. Tarkastelualueen kunnista tapausmäärät ovat kasvaneet eniten Ylitorniolla ja vähentyneet Posiolla.

Vammojen ja myrkytysten vuoksi hoidetut potilaat kuvaa tapaturmien ilmaantuvuutta alueella. Termi ”vammat ja myrkytykset” tulee lääketieteellisestä luokituksesta, jota sairaaloissa käytetään. Valtaosa (80 %) vammoista ja myrkytyksistä syntyy tahattomasti tapaturmatilanteessa. Lisäksi vammoja ja myrkytyksiä syntyy itseaiheutetusti tai väkivallan seurauksena.

¹¹⁹ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vuoden aikana päädiagnoosilla vammat, myrkytykset ja eräät muut ulkoisten syiden seuraukset (ICD 10: S00-T78) sairaalahoidossa olleiden potilaiden osuuden kymmentä tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään keskiväkilukua. Sairaalahoito sisältää sekä julkisen sektorin (kunnat, kuntayhtymät ja valtio) että yksityisen sektorin järjestämän sairaalahoidon. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

¹²⁰ Seuraavista kunnista ei ole laskettu muutosta aikasarjassa olevien puuttuvien tietojen vuoksi: Pelkosenniemi, Savukoski, Utsjoki.

Kuvio 46. *Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot (/10 000 asukasta) koko maassa sekä Lapin maakunnassa ja kunnissa vuosina 2002–2017.*

Taulukko 52. Vuodesta 2002 vuoteen 2017 koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot (/10 000 asukasta) osuuden¹²¹ muutos koko maassa, Lapin maakunnassa ja kunnissa:

Alue	Muutos 2002–2017
Koko maa	14,5
Lapin maakunta	27,8
Enontekiö	-57,8
Inari	30,7
Kemi	30,8
Kemijärvi	12,6
Keminmaa	44,5
Kittilä	-15,4
Kolari	3,2
Muonio	68,4
Pelkosenniemi	-43,5
Pello	26
Posio	169,4
Ranua	63,8
Rovaniemi	6,2
Salla	139,1
Savukoski	65,5
Simo	31,1
Sodankylä	40,8
Tervola	94
Tornio	27,8
Utsjoki	112,3
Ylitornio	118,9

Tapaturmat ovat suomalaisten neljänneksi yleisin kuolemansyy. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot (/10 000 asukasta) kertovat lähinnä väestön ikärakenteen vaikutuksista tähän indikaattoriin, mutta osittain kunnittaiset ja seutukuntaerot johtuvat myös elinkeinorakenteesta. Lisäksi liikuntatapaturmien määrä lisääntyy Suomessa. Lapissa hoitojaksojen määrä on kasvanut muuta maata nopeammin. Erityisen voimakasta kasvu on ollut Posiolla, Sallassa, Utsjoella ja Ylitorniolla.

¹²¹ **Tietosisältö:** Indikaattori ilmaisee vuoden aikana koti- ja vapaa-ajan tapaturmien vuoksi sairaanhoitoa saaneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärän kymmentä tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään keskimääräistä. Sairaalahoito sisältää sekä julkisen sektorin (kunnat, kuntayhtymät ja valtio) että yksityisen sektorin järjestämän sairaalahoidon. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmat on tässä indikaattorissa laskettu jättämällä tapaturmiin liittyvistä hoitojaksoista ne hoitojaksot tarkastelun ulkopuolelle, joissa ulkoiseksi syyksi on merkitty maaliikenteeseen tai maakuljetukseen liittyvä tapaturma sekä kaikki ne hoitojaksot, joiden on merkitty liittyvän työtapaturmaan. **Lähde:** Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. **Hakupäivä:** 26.2.2021.

5.3 Tilastokatsauksen väliyhteenvedo

Hyvinvointitilastokatsaus

Kuntien *väestörakennetta* kuvaavista tilastoista demografisen huoltosuhteen; 0–15-, 16–24-, 25–64- ja 65–74-vuotiaiden, 75 vuotta täyttäneiden ja opiskelijoiden sekä keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän, ulkomaalaistaustaisten, ulkomaan kansalaisten, muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien osuuksien kehitykset ovat samansuuntaisia jokaisessa lappilaiskunnassa. Taloudellisen huoltosuhteen ja työllisten osuuksien osalta lappilaiskuntien kehitys on eriytynyt.

Koulutusrakenteen osalta keski- ja korkea-asteen tutkintojen suorittaneiden osuuksien kehitykset ovat samansuuntaisia jokaisessa lappilaiskunnassa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden kehitys on Ylitorniolla muihin tarkastelualueisiin verrattuna erisuuntaista.

Taloudellisen hyvinvoinnin osalta toimeentulotukea saaneiden 18–24- ja 25–64-vuotiaiden sekä täyttä kansaneläkettä saaneiden kehitykset ovat samansuuntaisia jokaisessa lappilaiskunnassa. Kunnan yleisen pienituloisuusasteen, toimeentulotukea saaneiden 65 vuotta täyttäneiden, toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden ja toimeentulotuki euroa/asukas -osuuksien osalta lappilaiskuntien kehitys on eriytynyt.

Sosiaalisen hyvinvoinnin osalta huostassa vuoden aikana olleiden 0–17-vuotiaiden, työttömien ja yhden hengen asuntokuntien osuuksien kehitykset ovat samansuuntaisia jokaisessa lappilaiskunnassa. 0–17-vuotiaiden lasten, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, lastensuojelun avohuollon asiakkaina vuoden aikana olleiden 0–17-vuotiaiden, nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömien, vaikeasti työllistyvien ja yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuuksien osalta lappilaiskuntien kehitys on eriytynyt.

Terveydellisen hyvinvoinnin osalta erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden kehitys samansuuntainen jokaisessa lappilaiskunnassa. Sairastavuus- ja kansantauti-indeksien kehitys on eriytynyt lappilaiskunnissa.

Turvallisuustilastokatsaus

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajakset ovat kasvussa sekä valtakunnallisesti että Lapissa. Tilastossa korostuvat harvaan asutun maaseudun kunnat, joissa en ikääntynyttä väestöä, mutta myös matkailun osuus on suhteellisempi suurempi kuin useimmissa muissa kunnissa. Valtaosa tapaturmista sattuu muualla kuin liikenteessä ja muulloin kuin työajalla, eli kotona tai vapaa-ajalla. Hoitajaksojen lukumäärä kuvaa tapaturmien aiheuttamaa sairaalahoidon määrää. Hoitajaksojen lukumäärä on jonkin verran suurempi kuin potilaiden määrä, sillä yhdellä potilaalla voi olla useampi sairaalahoitajakso samasta tapaturmasta.

Käytettävissä olevat turvallisuuden indikaattorit eivät mittaa turvallisuuden tunteeseen liitettäviä seikkoja, mutta katsauksesta voidaan muodostaa yleiskuvaa kahdesta arjen turvallisuuden sektorista: rikosturvallisuus ja vapaa-ajan toiminnan turvallisuus. Tämän perusteella voidaan alustavina havaintoina todeta, että Lapissa tilastoidun turvallisuuden indikaattorit noudattelevat valtakunnallisia trendejä, mutta erityisesti matkailulla (vapaa-ajan tapaturmat) sekä muulla elinkeinorakenteella (vammat, myrkytykset), ikääntymisellä (65 vuotta täyttäneiden hoitajakset) ja kaupunkien sekä harva-alueen profiilieroilla (omaisuusrikokset) voidaan selittää turvallisuuden dynamiikkaa.

Tilastokatsauksen reunaehto

Tilastokatsauksen keskeisen reunaehdon muodostaa joidenkin lappilaiskuntien vähäinen väestömäärä, mikä estää kuntakohtaisen tilastotietojen julkisen esittämisen. Valtaosassa Sotkanet.fi -sivuston indikaattoreita alle 5 tapaukset on salattu kuntatasolla.

6 ASIANTUNTIJAHAASTATTELUT

Haastateltavaksi valittiin 21 arjen turvallisuuden parissa eri näkökulmista työskentelevää asiantuntijaa. Haastateltavat valittiin Arjen turvallisuuden tiekartta –hankkeen asian-tuntijaryhmän ohjauksessa, jotta aihealue tulisi katettua mahdollisimman monipuolisesti ja monentyyppisen toimijan kautta. Valinnoissa huomioitiin niin eri organisaatiot (viranomaiset, järjestökenttä, elinkeinoelämä) kuin eri toimialat (turvallisuus, hyvinvointi).

Haastattelut järjestettiin etäyhteyksillä Teams-alustalla, haastattelijana toimi hankkeen projektisuunnittelija. Haastattelut toteutettiin vapaamuotoisesti keskustellen, kuitenkin niin että keskeiset peruskysymykset tulivat vähintäänkin käsitellyksi. Ensimmäisissä haastatteluissa kysymysrunko oli hieman laajempi, kokemuksen myötä sitä hieman karsittiin tiiviimmäksi. Haastattelurungot ovat Liitteinä 1.–2.

Haastattelut suunniteltiin niin, että ne saataisiin toteutettua 60 minuutin tapaamisen aikana. Haastattelija teki haastattelun aikana muistiinpanoja tarkasti siitä mitä haastateltava sanoi, muutoin haastatteluja ei litteroitu eikä tallennettu. Haastattelut toteutettiin tammi - kesäkuussa 2021, painottuen loppukevääseen. (Taulukko 53.)

Taulukko 53. Haastateltavien toimijaprofiili haastatteluaikoineen.

Toimijataho	Haastateltava	
	Haastateltuja, n 21	Haastattelujen kesto, tuntia
Julkinen sektori	13	482,64 → 8,04 h
Järjestösektori	6	262,83 → 4,38 h
Yksityinen sektori	2	87,95 → 1,46 h
Yhteensä	21	833,42 → 13.88 h

Haastattelut analysoidaan erikseen julkisen, järjestö- ja yksityisen sektorien haastateltujen osalta turvallisuuden, sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvointiteemojen näkökulmista käsin.

Taulukkoon 54. on poimittu keskeinen informatiivinen haastattelusaldo julkista sektoria edustavilta asiantuntijahaastateltavilta.

6.1 Julkisen sektorin asiantuntijahaastattelut

Taulukko 54. Julkisen sektorin asiantuntijoiden (n=13) haastattelusaldo avainteemoista.

Turvallisuus
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kansallisesti tunnistettu jo 20 v ajan, että sisäistä turvallisuus tehdään laajasti, viranomaistyö tärkeä osa mutta vain osa. Turvallisuuskysymysten juurisyihin liittyviä palveluita, mitä ei mielletä turvallisuustyöksi. Urheiluseurat, seurakunnat, koulut, hyvinvointityö. Erilaisia arjen häiriöitä, rikoksia jne. mihin viranomaiset vastaavat. Siinä välissä, konkreettisten ongelmien ja juurisyiden laajojen ongelmien välissä on ennaltaehkäisevän turvallisuustyön kenttä. Siinä mukana ollut paikallinen ja alueellinen turvallisuussuunnittelu. Alkoi rikosentorjuntana mutta pian mukana kunnalliset ja järjestötoimijat. Sitten kunnat ottivat enemmän vetovastuuta. Eri ryhmät voivat tarvita eri asioita. Nuoret, ikääntyneet, vammaiset jne., ei pelkät vähemmistöt. Vaan että tunnistetaan ihmisryhmät ja etenkin ne, joilla merkittävimpiä vajeita turvallisuudessa. Toistuvasti rikoksia tekevät nuoret, ajautumassa rikoskierteeseen, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Toinen alkoholiin liittyvät turvallisuusongelmat, väärin/liikakäyttö. Kolmas lähisuhdeväkivalta. Uutena kysymyksenä väestöryhmien väliset suhteet. ✓ Maakuntasuunnitelmassa arjen turva on yksi kokonaisuus. Turvallisuusklusteri tuo kokonaisuutena pitkää kehittämisen viitekehystä tällekin konseptille ja eri toimijoiden yhteistyölle. Kuntien rooli on hyvin keskeinen arjen turvassa. Perustoiminnassa arjen turvan konseptilla on annettavaa erityisesti harvaan asutuilla alueilla, kun resurssit pienet. Arjen turvan malli olisi silta hyvinvointialueelle. Turvallisuus on yksi klustereista. Vahvuus on se, että siinä on hyvin laaja ja vahva verkosto, jossa paljon tulokulmia ja arjen turvallisuus siinä mukana. Heikkous on se, että se ei ole niin vahvasti kiinni käytännön taloudellisissa reunaehdoissa. ✓ Palveluiden saatavuuden kannalta, palveluita on saatavilla ja niiden piiriin pääsee, kun on tarve, oikeaan aikaan oikeaa palvelua on saavutettavissa - onko lähi vai digi, riippuu tarpeesta ja missä asuu. ✓ Pelastuslaitos: toinen valistuspuoli, neuvonta ja turvallisuuskoulutus, pyritään parantamaan ihmisten tietoisuutta arjen turvallisuuden toimenpiteistä ja turvallisuudesta. Hoidetaan turvallisuusuhkia, pyritään palauttamaan arjen turvallisuus häiriötilanteissa. Pelastuslaitoksen näkökulmasta turvallisuusvalistus on toiminut hyvin esim. palovaroittimet on joka paikassa jne. Paljon muuta kuin tulipaloja. Maastopelastustehtäviä paljon, liikenneonnettomuuksia, metsäpaloja, ensivastetehtävät, automaattiset palohälytykset. Sortumia, lumivyöryjä. Tulipaloja 3%. Liikenneonnettomuuksien määrä on kasvanut valtavasti. Ihmisten tietoisuus tulipaloista on kasvanut, rakennusmateriaalit ovat parempia, putkitelkkareista litteisiin telkkareihin siirtyminen ollut merkittävä tekijä, palovaroittimia paljon. ✓ Kuntaliitto edistää tavoitteena uudentyypiset mittaamisen tavat, uudentyypiset tavat luokitella tietoa sisäisen turvallisuuden selonteon yhteydessä olemassa olevaan työhön. Paikallisen turvallisuuden työryhmissä pyritään löytämään mittaristoa siihen, miten turvallisuuskyselyitä voitaisiin kehittää. Kuntaliitossa edustetaan mm. väkivaltaisen ekstreemismien työryhmä (ääriajattelu, sis. turvallisuus), SM työryhmä Kuntaliitto edustaa kuntia. Esim. uskonnollisten tilojen turvallisuustyöryhmä, rikoksen torjuntaneuvosto, paikallisturvallisuuden kehittämistyöryhmä (SM, kuntaliitto vetää). Edustaa kuntia uusi työryhmä ohjausryhmä harvaan asuttujen seutujen turvallisuuteen liittyvä työryhmä (oma hanke), Harvaturva (SM) -työryhmä. Yksi toimialue mikä koko yhteiskunnassa (ja Euroopan tasolla) kyberturvallisuus: tietoturvallisuus ja sen säilyvyys. Ettei se katoa, eikä murtauduta, eikä päädy väärin käsiin. Osittain kysymys myös sis. turvallisuuden asia, digitaalisilla alueilla voidaan vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen, koulukiusaaminen. Kansallisia toimenpiteitä käynnissä, EU laatimassa erillistä direktiiviä. Pelastustoimi ja sosiaali- ja terveystoimi, kuntien johto, tekninen toimi, kulttuuri-nuoriso-liikuntatoimi kartalla - tieto suppeassa joukossa, tiedon pitäisi kulkea laajemmin. Paikallista vaihtelua paljon (Lapissa tilanne varmaan parempi), AVI-taso yhteys kuntiin on tärkeä (ymmärrys ja tieto). Viranomaisyhteistyö, ei pelkkä pelastustoimi ja AVI, vaan poliisiin yhteys myös kuntiin. ✓ Joka päivä turvallisuuden ja riskien hallinnan näkökulmasta tehdään töitä. Kaupungin työntekijöiden näkökulmasta palveluja tuotetaan kuntalaisille reilu 61000 kunta-laista, meidän arjen turvallisuuden käyttäjät. Näkyy hyvin tiiviisti joka päivä. Kaupungin hallitus on ylin vastaava elin, joka vastaa tietoturvasta, delegoitu tietohallintojohtajan työpöydälle. kyberturvallisuusharjoitukset, seurataan kaupungin palveluita, että ovat turvallisista käyttää kuntalaisille ja sitä kautta luottamus kunnan toimintaan säilyy hyvänä. tietoliikenneyhteydet täytyy olla hyvät. Tuo turvallisuudentunnetta kuntalaisille, jotka asuvat syrjemässä. Keskustassa ei ongelma. Jotta saavat palveluita mitkä heille kuuluu. Puhutaan myös ihan hätään liittyvistä palveluista. palvelut ovat turvallisista ja helppokäyttöisiä. Helppokäyttöisyys on turvallisuutta, monimutkainen palvelu ei ole turvallinen. Digiturvallisuuteen liittyviä asioita jakaa avoimesti esim. kuinka huolehdin lähiluettavista pankki- ja luottokorteista. Liittää normaaliin arjen toimintaan liittyviä asioita. Asenne ratkaisee. Perheiden osalta tietoa arjen turvallisuuteen liittyvistä teemoista, joita koko perhe suunnittelee. Sama pätee myös

työpaikoilla. Jotenkin täytyy liittää elämän vaiheisiin arjen turvallisuus. Mitä vastuita lapsi omasta turvallisuudesta mitä vanhemmat päivähoito koulu työelämä, kun siirrytään eläkkeelle. Puhutaan laajemmin kokonaisturvallisuudesta. Fyysinen turvallisuus pystytään liikkumaan liukkailla keleillä, kokonaisturvallisuuden hallinnasta. Turvallisuuden tunne ennen kaikkea.

- ✓ Tieto on se, joka saa ihmiset toteuttamaan arjen turvallisuutta
- ✓ Poliisi on sisäisen turvallisuuden ainoa päätoiminen viranomainen, monella osa-alueella mukana. Hälytystehtävien hoitaminen rikosten tutkiminen selvittäminen on arjen turvallisuustyötä mutta erityisesti organisaatioissa on myös ennalta estävän työn ryhmä. On yhteydessä muihin viranomaisiin ja tahoihin
- ✓ Ekana tuli mieleen turvallisuus, että tehdään turvallisuusasiakirjoja ja tietoturvallisuudesta puhuttu paljon, hahmotin kyllä, että emme puhu nyt siitä, monenlaista sanaan liittyy. On toki laitettu tietoturvallisuutta kuntoon, kun käsitellään ihmisten asioita, pitää asiat olla kunnossa. Kun on leiri tai retki, niistä tehdään turvallisuusasiakirjat eli pohditaan, minkälaisissa maastoissa kuljetaan, kuka vastaa, jos jotakin sattuu, mitä riskitekijöitä, voidaanko niihin etukäteen vaikuttaa. Aika fyysistä turvallisuusasiaa mitä pohditaan. Tällainen tekninen turvallisuus, se että ihmisillä on palovaroittimet ja sitten henkinen turvallisuus ja elämän mielekkääksi kokeminen. Siinä on ihan fyysistä turvallisuusasiaa, että jos ihminen lähtee tekemään, vaikka ei pitäisi, ja jos sillä työntekijällä on niin kiire, niin miten se ehtii huomioida ihmisen henkistä jaksamista ja turvallisuutta ja hyvinvointia, jos se tulee vauhdilla antaa lääkkeitä lämmittää ruoan ja painuu ulos, niin ei siinä juuri ihmistä kohdata ja kysellä miten päivä mennyt ja mikä fiilis, miten päivä mennyt. Liittyy nämä pitkät välimatkat Lapissa, toisaalta täällä puhutaan, että halutaan pitää kylät asuttuina. No, syrjäkylillä asuu iäkkäitä ihmisiä, miten päästä kauppaan ja terveyskeskukseen, kun kaikki palvelut kaukana, miten sinne pääsee, miten turvallisuus siellä taataan. Jos tarvii poliisin tai ambulanssin, tuleminen kestää. Välimatkat ja palveluiden saanti ongelma kaiken ikäisillä. Ei vain valtion tai kunnan tai seurakunta on tällainen kolmas sektori, me olemme mukana siinä. Kaikki me olemme lähimmäisiä. esim arjen turvallisuus puhuttiin, että tiettyyn aikaan hoitolaitoksissa johonkin aikaan on henkilökunnan kahvitauko tai vaihtuu vuoro, kaikki on yhtä aikaa poissa, et löydä yhtä ainoaa ihmistä mistään, et pääse edes ulos talosta, jos on iso laitos eikä yhtään hoitajaa ole näkösilmissään, mikä turvallisuustekijä tämä on?
- ✓ Aina voisi tulla koulupuoli paremmin esiin, vastuullisuus tiedostetaan hyvin mutta samalla monen muun asian ohella sitäkin, koulujen turvallisuuskulttuuria. Kasvu- ja oppimisyhteisöjen, monenlaisia yksiköitä, turvallisuuskulttuuri miten siitä saisi päivittäistä turvallisuutta ja pieniä tekoja, jotka kuitenkin suuria tekoja, että huomataan niitä tehdä ja ollaan rohkeita tekemään siellä arjessa. Perheiden ja monen ikäisten arjen turvallisuus, mitä se onkaan, eri ikäluokkien. Miten olisi hyvää elämää eikä tarvitsisi olla vaaralle alttiina.
- ✓ Tänä päivänä puhutaan paljon siitä, että hyvinvointi ja turvallisuus kulkee käsi kädessä, kasvavassa määrin ihan sitä perustyötä. Alussa tulee olemaan tosi hidasta ja jopa näkymätöntä työtä, ihmiset ensin opettelevat mitä turvallisuuden termit ovat tunnistamista, ja sitten vasta alkaa tapahtua asioita. Ensimmäiset 3–4 työtä voi olla sitä pohjatyötä, liittyy etenemiseen, ei pitäisi hidastaa, jos joku innostunut ja alkaa viemään eteenpäin. Suuren massan voima tulee sitten näkyville
- ✓ Perinteisesti elinympäristön varmistamisella siihen, ettei tapahdu tapaturmia, voi käsittää laajemminkin elämän perusarjen vakauden säilyttämistä. Se liittyy hyvin paljon elinkeinon rahan saantiin, että tavallaan sellaisen vakauden varmistaminen on tärkeää. Lapissa korona-aikakin on näyttänyt, että voi tapahtua isoja muutoksia, jotka tuo arjen ylläpitämiseen paljon haasteita, vaikuttaa sitä kautta vakauteen ja turvallisuuteen. Jos tukiverkosto, saamelaisnäkökulmasta laajemmin, sitä ei ole olemassa, turvallisuuden tunne katoaa. Peruspalveluita saamelaisille ei pystytä toteuttamaan, syö arjen turvallisuutta. Saamelaisilla tunne, että itsenäisesti on pärjättävä. Valtiolla toki on toimia ja tukea, mutta on paljon asioita, jotka syövät sitä arjen vakautta. Esim. hätäkeskuksessa ei ole saamen kielen osaamista tai paikatuntemusta, erityisesti ylälapissa tärkeää. Poliisi ja sotilaallinen toiminta on olemassa, mutta myös poliisilla saamen kielen käyttö olematonta. Arjen turvallisuuden osana tärkeää, että peruspalvelut toteutuu, saamelaisilla alkuperäiskansana on omat oikeutensa myös suomalaisten oikeuksien lisäksi, kun saamelaiset kasvaa siihen kulttuuriin niin on oikeus sitä toteuttaa. Saamelaisalueen kuntien alueella olevat konfliktit pitäisi saada ratkaistua ja arjen turvallisuutta tuoda sitä kautta, että hänellä yksilönä on turvaa.

Sosiaalinen osallisuus

- ✓ Aina vain tietty osa väestöstä lähtee mukaan. Vaatii aika paljon, että saadaan pidettyä ihmiset mukana. Järjestetään ja he näkevät sen prosessin, että ovat aktiivisesti mukana. Ikäihmisiä saatu mukaan jonkun verran, nuorempien osalta iso haaste. Sitoutuminen syntyy siitä, että koetaan että me saimme tästä jotain, hyödyimme tästä jotain. Lähtökohdaksi että kysytään mitä teidän tulisi saada tästä työstä, että lähtisitte mukaan? Sallitaan itsekkyyks, varsinkin alku/määrittelyvaiheessa. Tässäkin Lapissa ollaan edelläkävijöitä. Haluaisin kovasti sinut mukaan, mikä sinua kiinnostaa.
- ✓ Yleinen aktiivisuus järjestöpuolella kasautuu harvoille ja valituille, sitä kautta hartiat pienenee. miten saadaan kiinnostumaan jostain tietystä toimintamallista vaan, miten saadaan ihmiset kiinnostumaan yhteisistä asioista ja niiden hoitamisesta. Koko se kirjo vapaaehtoistyöstä mennen kuntapäätäjäröoliin. voisiko nostaa hyviä

esimerkkejä esiin, jotka kannustaisivat ihmisiä lähtemään mukaan? Kohderyhmä pitäisi olla mitä nuorempi sitä parempi, nuorissa näkyy hyvin, että tällainen perinteinen kansalaistoiminta on vierasta, mennään enemmän suoran vaikuttamisen keinoihin, some ja digitaaliset väylät on tutumpia

- ✓ Yksityishenkilönä: jos ihminen ei koe tarvetta, tai ei ole akuuttia asiaa, joka liittyisi arjen turvallisuuteen, hankalaa sellaista ihmistä siihen työhön mukaan saada. Kehittäjäasiakkaiksi ohjautuu ihmiset, joilla on kokemusta niiden palveluiden käytöstä, joko omasta tai läheisten. Muuten on hankala ihmisiä saada mukaan kehittämistyöhön.
- ✓ Kolmas sektori vahvasti osallistaa, koska heillä kanavat etenkin nuoriin. Lapissa totuttu pitämään huolta itsestä. Ei välttämättä fokus muiden huolehtimisesta, laajemmalla tasolla.
- ✓ Ikäihmisten asioissa tuoda aktiivisesti tietoa sinne mihin tämä yhteiskunta on menossa, jotta välttyttäisiin syrjäytymiseltä, että he kokevat, että on mukana. Ihmiset itse keskeisessä roolissa. Jos puhutaan kuntalaisista, oman asuinalueen asiat noin 500 m säteellä kiinnostavat, joihin kohdistettuja asioita mm. katujen turvallisuus
- ✓ Liikenneturvallisuusryhmän pitäisi jalkautua kerran vuodessa kunnan johonkin kärkitapahtumaan. mennään sinne ja otetaan liikenneturvan kojulle juttelemaan ne, jotka tietävät vähiten liikenneturvallisuudesta. pitää olla tarkka ihmisten valinnan suhteen. Semmoisiin ryhmiin ei käy henkilöt, jotka yksioikoisesti katsovat vain sitä omaa yritystään. Pitää olla laajakatsoinen henkilö, jota pyytää tällaiseen. Tänä päivänä kannattaa olla kaivosteollisuuden edustaja ja matkailualan edustaja. Nimenomaan henkilö, joka pystyy edistämään asioita laajalla sektorilla ja koko Lapin näkökulmasta.
- ✓ Esim. sosiaalityöntekijällä, ennakoiva keskustelu kontaktointi ja suhteiden luominen nuoriin ja kohderyhmiin jää turhan vähälle. sisäisen turvallisuuden ohjelmat pitää tärkeänä, että poliisi olisi mukana jo ennen kuin mitään tapahtuu. Huoltajat ja vanhemmat tärkeää saada mukaan kiinteämmin
- ✓ Miten ihminen kokee itsensä yksinäiseksi tai jää ulkopuolelle toisten seurasta tai ei pääse yhteisiin tapahtumiin tilanteisiin, johon haluaisi. Täytyy itsestä lähteä, ei voi ketään pakottaa tekemään asioita. Omastakin turvallisuudesta pitää huolehtia, ensin oma tontti ja omat asiat, ja sitten jos on mahdollista huolehtia toisten asioista niin sehän on hyvä vaan, jos se syntyy. jos huomaa että on itsellä asiat hyvin ja itse on saanut apua, silloin syntyy halu tehdä hyviä asioita ja huolehtia toisten asioista, vaikka kauppaostoksista
- ✓ Osallisuuden yhteistyön ja turvallisuuden kautta, asukkaat saivat oikeasti olla sellaisissa keskusteluissa mukana missä ovat aktiivisia osallistujia, saataisiin näkyväksi sitä, että uskalletaan alkaa puhumaan keskeneräisistä asioista, asioista jotka tulevaisuudessa käsillä. täytyy puhua sitoutumisesta ja mukaan tulemisesta, jos meillä on subjekti objekti -asetelma, silloin me aina joudumme taistelemaan siitä, että meiltä puuttuu ne olennaiset ihmiset sieltä. Jos on subjekti, jos mulla on joku rooli, minua kuunnellaan, huomaan että kun oon joskus sanonut tällaisen asian, niin se on siellä mukana. Voidaanko me kukin omalla työpanoksella toimia niin että otetaan ihmiset matkaan, niin että ne ovat tärkeitä?
- ✓ Pienelläkin rohkaisulla, keskustelulla, mistä voidaan auttaa pääsemään eteenpäin, löydetään vaikka järjestön tai kuoron tai kansalaisopiston toimintaa, kiinnittyisi yhteisöön enemmän ei jäisi yksin asioiden kanssa
- ✓ Huomioita koko ajan epäkohdista, kun niitä edistetään ne freimataan tavallaan poliittisen eliitin toiveeksi, jolloin ne ei etene, jolloin ne saamelaisryhmät jotka näitä on esittäneet niin kokevat sen huonoksi ja etääntyvät koko ajan hallinnonrakenteesta. Luo epäoikeudenmukaisuuden tunnetta syö luottamusta yhteiskuntaan.

Yhteisöllisyys

- ✓ SM:ssä myönteiset kokemukset siinä, että järjestöjen kautta ihmiset tavoittavat erilaisiin asioihin. Ei järjestöaktiivit itse, vaan että järjestöt, jotka tekevät töitä erilaisten ihmisryhmien kautta
- ✓ Kunnat, turvallisuusviranomaiset, jotka ovat hyvin sisällä, paikallistasolla kansalaisjärjestöt ja järjestökenttä
- ✓ Se mikä vaatii paljon huomiota, on naapuriavun merkityksen korostaminen, yhteiskunnallisesti naapuriapu on vähitellen hävinnyt. Paras tapa tukea arjen turvallisuutta on pitää yhteisö niin tiiviinä, että apu löytyy läheltä. Liittyy VPT, kyläpelastajatoiminta, toisista huolen kantaminen, se katoava luonnonvara. Ne, joissa matkailukeskusta tai ovat muuten elinvoimaiseksi koettuja, joissa nuoria ja työpaikkoja, niissä VPK-toiminta voi hyvin ja kasvaa. Niillä alueilla, joista nuoret lähtevät pois, väestö ikääntyy, ei löydy VPK toimintaan uutta sukupolvea. Toisesta välittäminen ja yhteisöllisyys, vaikuttaa suoraan avun saantiin ja hyvinvointiin.
- ✓ Olemassa olevat asiakirjat ja kyselyt saataisiin yhdistettyä niin että tulisi kokonaiskuva. Paikalliset kyselyt, kuntalaisten käsitykset.
- ✓ Etätöissä hiljaiset tiedot jäävät vähemmälle. Käytävillä ei tapaa ihmisiä. Kertoo arjen turvallisuuden teemoista, helpompi lähestyä, kun näkee kasvot, antaa kasvot asialle
- ✓ Poliisin näkyvyys on tärkeää. Nuorison tehoa ja ns. rattijuoppotapauksiin. Rauhoittaa niiden liikennöintiä, kun tietävät että valvontaa kuitenkin on

- ✓ On tänä päivänä poliisilaissakin ja perustuslaissa sanottu, että poliisilla on velvollisuuskin alueen asukkaiden kanssa yhteistyössä ja kuunnella ennaltaestävässä työssä. On sellaisia yhteisöjä kuten seurakunnat, joissa olisi annettavaa. Jos niistä vapaaehtoistyöntekijöitä voisi löytyä.
- ✓ Ei säännöllistä yhteistyötoimintaa muiden tahojen kanssa, sen perusteella mitä on havainnoinut, lukee paikallislehdestä ja asunut pitkään niin tietää ihmiset mitä kukakin tekee ja minkälaista toimintaa vetää. Yhteisöllisyyttä on tärkeä korostaa ja luoda sellaisia toimintamalleja, joissa yhteisöllisyys ja osallisuus yhteisössä olisi mahdollista ja jokaista lähellä. Lähteä ihan jokaisen päästä ja ajattelusta ja sydäimestä, että meillä on huoli ja vastuu toisista. Omaiset ystävät naapurit pitää toimia silloin kun turvallisuudesta puhutaan. Kysyy naapurilta, että oon menossa, voinko tuoda sullekin mitä tarttet? pitäisi saada koko yhteiskunnassa sellaista keskustelua aikaiseksi, että syntyisi sellainen yhteisen tekemisen meininki ja halu välittää toisista ihmisistä. Liikaa mennään siihen ajatteluun, että ei kuulu mulle, tehköön joku muu, jolle se kuuluu. Se on huolestuttava ajatus.
- ✓ Vahvuus se, että tunnetaan toiset ja verkostoitumista on, toivoisi että katvealueita ei jäisi, kunhan saisi jonkun viestin jonnekin päin laitettua, voisi luottaa, että kaikki mahdollisuudet käytetään mitä käytettävissä on. Ettei kävisi niin, ettei hoksattu ilmoittaa jollekulle joka alueella on ja olisi voinut auttaa. yhteisöllisyys voisi olla yksi vastaus, koetaan osallisuutta yhteisöön, koetaan että on kaikkien yhteinen asia edistää niitä pieniä suuria tekoja.
- ✓ Jos halutaan nostaa asukkaiden vastuun ottamisen roolia tässä arjen turvallisuudessa, ominaisuutena elämässä on se, että ihmiset selviävät arjessa, juuri siihen, että saavat tukea selviämiseen, kun on oivalluskykyä naapurin auttamista koko maassa, kun mennään keskustasta kauemmas, ei ole omatoimisuus kadonnut syrjäseuduilla (kaupungissa ehkä on). Yhteisötasolla kun on valmiiksi olevia yhteisöjä, järjestötoimijoita, kouluja, työyhteisöjä, pitäisi periaatteessa kaikkien olla siellä tietotasolla mukana. Massaa. Ei joukko persoonattomia, vaan joukko persoonia siinä massassa.
- ✓ Ihmisen käsittely kokonaisuutena, liittyy paljon muutakin kuin oma terveys ja hyvinvointi. Siellä on ne omaiset ja ympäristö missä elää ja kenen kanssa toimii.
- ✓ Saamelaiset tuntevat ja näkee että yhteisönä ja itsenäisesti pärjättävä, hyvin erilainen verrattuna suomalaiseen yhteiskuntaan. Saamelaisnäkökulmasta luotto viranomaisiin murentunut suomen kansainedustajien toimesta myöskin, vaikuttaa siihen, miten yksilöt kokevat oman paikkansa yhteiskunnassa. Heidän elintilansa pienennetään, näin saamelaiset ovat monesti kokeneet. Yhteisöllisyyttä ja paikallisuutta ja tietty identiteettiä tarvitaan. Yhteisöllisyys, joka tarkoittaa tietynlaista paikallista sopimista, tarvitsee tietyt edellytykset kunnioittavuutta toisia kohtaan ja tällaisista toisten hyväksymistä. jotka asuvat saamelaisalueella, yhteisöllisyyden luominen vaikeaa, jos ei hyväksytä edes toisten oikeuksia. Perusasioiden kertaamista minkälaisia oikeuksia on saamelaisille ja tunnistaa niiden olemassaolo eikä haastaa niitä julkisesti. Moraalista johtamista vaatii.

Hyvinvointi

- ✓ Jos halutaan parantaa ihmisten tilannetta niin pitää erityisesti pureutua näihin 10 % eli niihin ongelmiin mitä näillä ihmisryhmillä on
- ✓ Kuntatasolle vietyä on fiksu toimintamalli, kun ajatellaan seuraavaa rahoituskautta, niin haasteet tulevat syvenemään väestörakenne, kuntatalous, erityisesti harvaan asuttujen alueiden tilanne tulee muuttumaan entistä vaikeammaksi. Hyvinvointialueen rakentamisessa pitäisi päästä jo tuomaan sisään arjen turvan filosofiaa. Koska se muodostaa keskeisen yhdyspinnan sinne kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, mikä kunnille jää uudistuksen jälkeen. Ennakointiklusterit tekevät koko ajan töitä ja päivitetään sitä. Sosiaalinen puoli on luonteeltaankin ehkä sellaista, että työtä tehdään enemmän kuntatasolla. Lapin liiton rooli koota niitä maakuntatasolle meidän suunnitelmiimme, katsoa eri toimijoiden kesken, että mitä pitäisi yhteistyötä tehdä.
- ✓ Vaikea alue, koska kaikki 21 kuntaa kaikki itsenäisiä päätöksentekijöitä, kaksi shp ja erillinen piiri Kolpene. Organisaatioiden kesken ei tietojohtamisen näkökulmasta ei ihan hirveästi ole tehty yhteistyötä. yhtenäistä palvelukarttaa varten pystyttäisiin palvelut luokittelemaan samalla tavalla, riippumatta kunnasta tai siitä tavasta miten se on tuotettu. Ne tahot, jotka ensisijaisesti vastaavat palveluiden järjestämisestä. Heille on tieto siitä palvelutarpeesta ja siitä millä tavalla palvelutarve tulee tyydytettyä, miten palveluiden tuottaminen, tuotetaan kohdennetusti oikeilla resursseilla oikeassa paikassa. Järjestäjä ratkaisee tuottaako itse vai ostaako ostopalveluna. Palveluketjujen hallintamalli -työ, organisaatorajat ja sos. ja terveydenhuollon ylitse kulkevat palveluketjut, miten ne voitaisiin täällä alueella kuvata ja mitkä ovat ne yhteiset pelisäännöt siitä, että miten niistä siirrytään toisiin palveluihin. Tieto tuotetaan ja raportoidaan eri tavalla. Kunnat ovat keskiössä
- ✓ Alueen elinvoima ja elinkeinorakenne ratkaisee toiminnan suunnan
- ✓ Hyvinvointikertomuksista tietoa kunnille siitä, mihin toimia pitäisi suunnata. Varmuus/valmiussuunnittelu sitä että kuntien palvelut pitää toimia kaikissa olosuhteissa. Substanssitoimiala, jokaisella on omat spesifiset kysymykset, Kuntaliitossa asiantuntemusta kaikissa sektoreissa ja osallistuu tähän työhön. Laaja tarttumapinta turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä
- ✓ Vammaisten palvelut ja digitaidot, teknologia pystyy auttamaan heitä tosi paljon

- ✓ Kunnat yhtä köyhiä kuin ELYkin. Joitakin asioita saatu eteenpäin koska kunnat pitäneet niin tärkeänä
- ✓ Vanhemmuus on paikoitellen vähän kadoksissa ja vanhemmuuden tukemista ja rohkaisua vanhempien puuttumiseen ja varhaiseen puuttumiseen, eli kun ensimmäisiä oireita tulee ei toivotusta käyttäytymisestä niin pitäisi olla rohkeutta niihin puuttua ja toimintamalleja. Sehän on selvää, että jos nuoren energian saa työhön tai muuhun osoitettua, silloin se on pois muualta. Jos se nuori jää ilman kesätöitä kotiin, nukkuu iltapäivän puolelle, lähtee liikenteeseen ja yön hiljaisina tunteina tulee herkästi kavereiden kanssa tehtyä typeriä. Työelämään tutustuminen on hyvää lääkettä. Opitaan siellä työelämän aikuisten maailman pelisääntöjä rehellisyyttä toisten huomioonottamista jne. Yrittäjät ovisivat olla tarjoamassa töitä, mutta eivät mielellään ota niitä, jotka ovat rikoksiin syyllistyneet. Työelämään opettaminen ja integroiminen, siinä olisi työmaata yrityspuolelle
- ✓ Hyvinvointipuoli on isompi mikä mun ja työkaverin x:n työssä korostuu, tavataan ihmisiä monenlaisissa ja erilaisissa tilanteissa, varsinkin kun menee ihmisen kotiin, niin ei sinne mene tekemään tarkistusta onko palovarointia jne, mutta kun siellä hetken on niin niihin alkaa kiinnittämään huomiota, jos huomaa jotakin räikeitä puutteita, saattaa ottaa keskusteluun, voi ehkä sanoa. Hyvähän se on, että jos kunnan puolesta olisi jossain joku yleinen koottu lista kootusti, että mitä kaikkea paikkakunnalla tapahtuu, isommat ja pienemmät järjestäjät voisi sinne laittaa. Kunta toki verkkosivuilla ja silloin tällöin lehdessä ilmoittaa, mutta vain kunnan. Ei muiden toimijoiden, kolmannen sektorin juttuja. Kotipalvelun osalta sellainen olo, että niillä on hirveän kiire, jos jonkun luona kotipalvelu käy niin varmasti on perusteltua, että käy koska eivät mene heppoisten perustein, kysyn aina kun käyn että käykö kotipalvelu ja usein todetaan, että joo, ei niillä ole aikaa tehdä mitään. Vaikka joku tavara yläkaapissa, lapset sanoneet, että älä nouse jakkaralle, että kotipalvelu pyydä apuun, mutta ihminen ei kehtaa sanoa kotipalvelun ihmiselle, kun sillä on niin kiire. Kotipalvelu on ehkä se taho, jonka kanssa oon eniten yhteyksissä ja joissakin asioissa soitan sinne kotipalvelun ohjaajalle ja kerron mitä olen havainnut ja mistä olen huolissani, en jätä oman pääni varaan, jos ihminen on kotipalvelun asiakas, joskus sosiaalitoimeen, jos olen jostakin huolissani, silloinhan se on jo aika vahva signaali. Jäin juttelemaan yhden ihmisen kanssa, joka kertoi, että aikanaan äitinsä oli terveyskeskuksessa hoidettavana, hän joutui pitämään äitinsä puolia, ettei makaa siellä määriässä vaipoissa, joutui monta kertaa sanomaan ja suorastaan vaatimaan, että tää on epäkohta ja pitää tehdä toisin. Samojen ihmisten kanssahan me täällä toimitaan, aivan sama onko kuntalainen vai seurakuntalainen vai asiakas, samoja ihmisiä, joiden kanssa ollaan tekemisissä, joista me kaikki ollaan huolissaan, halutaan palveluita ja hyvinvointia antaa, jokainen sieltä omasta näkökulmasta käsin.
- ✓ Viranomaistahot, Lapin alueen yhdessä tekemisen henki on vahvuus, kolmas sektori, muut toimijat, vapaaehtoiset, hyvässä yhteistyössä, on monenlaista osaamista siellä.
- ✓ Hallinto on selkeä, mutta hallinta ei ole selkeä. Toimijaverkostossa viestintä. Ammatillisviestintä. Koko ajan kysytään, miten saadaan lisää ihmisiä tänne. Jos ei saada, miten voidaan hallitusti supistaa toimintakenttää, jotta voidaan tehdä laatua. Kaksi vaihtoehtoa joko pakkoliittämään kuntia, tai antaa oikeuksia olla täyttämättä ihan kaikkia perustehtäviä mitä kunnassa ei tarvita. Vaikka ei tarvittaisi sairaanhoidon erikoislääkäreitä, voisi vapauttaa siitä, että sellaista ei tarvitse olla. Voisi käydä tämän palvelun toisessa kunnassa. Kaikki toimet olisivat yhdessä ja osallistaen tehtyjä asioita. Osallistaminen olisi arkitoimintaa.
- ✓ Ihminen kohdattaisiin ihmisenä, ja että meillä on paljon sellaista terveydenhuollon sosiaalihuollon palveluiden välissä, että käsitellään terveyttä lääkäriillä sosiaalihuollolla omat tehtävät mutta aika usein saattaa nousta asioita, että tällä ihmisellä on muitakin tarpeita, elämässä on vähän haasteita ongelmia elämäntilannemuutoksia tai voi liittyä, vaikka muuttoon uudelle paikkakunnalle. Ihmiselle sosiaalipalvelut tai terveyspalvelut tai viranomaispalvelut nähdään ehkä luotaantyöntävinä tai pelottavina. Liittyy valta-asetelmaan, koska sosiaalityöntekijälläkin on tietty velvollisuus hoitaa asiat eteenpäin. Ihminen olisi kokonainen ihminen kaikkine asioineen, ettei tarvitsisi kulkea luukulta toiselle.
- ✓ Sosiaaliset oikeudet eivät kohdistu sellaisiin muotoihin mitä suomessa yleensä on varmistettu, kuten esim. vanhempainvapaita, lasten ja synnytysten sijaisiin, porotaloudessa. Luo arkeen epäturvallisuutta. Sitoo perheitä, jossa pariskunnat ovat saamassa lapsia, jos poronhoidon jatkaminen tai varmistaminen ei luonnistu helposti tai ei saa tukea, luo painetta, että pitää oman onnensa nojassa toivoa asioiden järjestyvän. Suomessa ei ole saamen kielellä kielellä saatavilla mielenterveyspalveluita. Kehittämistyötä kun tehdään niin saamelaisperspektiivi huomioidaan, turvataan hänen elämänsä ja vakauden ylläpitäminen. Kun puhutaan valtiollisista toimijoista ja viranomaisista, tärkeää että palveluverkot toimivat, että saadaan saamenkielistä ja -kulttuurista palvelua. Kunnissa on haasteita - palvelut saamenkielilain toteuttaminen, kaavoitus on aiheuttanut erittäin paljon konflikteja poliitikot ja johtavat virkamiehet ovat systemaattisesti puhuneet saamelaisten oikeuksia tai saamelaisten tärkeitä asioita vastaan negatiivisessa perspektiivissä. Lapin liitossa ja lapin kansanedustajatasolla samaa toimintaa. Luo sen, että saamelaisilla ei ole kauheasti luottoa Lappiin ja yhteistyötä kohtaan.

Haastattelujen kehittämisehdotuksia suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan laatimistavoitteisiin:

- ✓ Tunnistetaan paikallisella tasolla, että missä on ongelmia (vaikka liikenneturvallisuus, koulukiusaamista, ikääntyneiden turvallisuutta), joita halutaan ennaltaehkäistä. Edellyttävät monen tekijän yhteistyötä. Ennaltaehkäisevää turvallisuustyötä. Monitoimijaverkostoyhteistyötä. Tämä tulokulma. SM erittäin mielellään tukee, omistajuus niillä, jotka tekevät, (SM, kuntaliitto, STM, rikoksantorjuntaneuvosto jne yhdessä) valtakunnallista tukea sille työlle. *Järjestöjä, joilla säännöllistä toimintaa, jos sen turvallisuustyön nivoisi siihen järjestöjen tavalliseen toimintaan mukaan. Pystytään hyödyntämään olemassa olevaa infraa.* Sisäisen turvallisuuden selonteossa on hyödynnetty viranomaisten tietoa, tutkimusta ja raportteja. Eli useampaa lähdettä on pyritty käyttämään, mutta hiljaisten signaalien kehittäminen on vielä aika heikkoa
- ✓ Vahvistaa toimintamallin jalkautumista kuntiin ja kuntien ja muiden tahojen sitouttamisen parantamista. arjen turvan konseptissa pohjaidea lähtee siitä, että järjestöt otetaan mukaan tekemään asioita yhteen suuntaa. Yritystulokulma pitäisi ottaa mukaan. Voisiko olla sellaisia pilotteja, joissa lähdettäisiin joissain kunnissa kokeilemaan uudentyypistä aktivointia ja osallisuutta päätöksentekoon? Uudentyypistä vaikuttavuutta siihen työhön? Ihmiset monesti lähtevät tän tyyppiin asioihin monin motiivein. heikkojen signaalien tunnistamisessa parantamisen varaa. Koko systeemissä, myös siellä kuntatasolla, missä se pohjatyö tehdään. Siellä nähdään signaalit läheltä, miten kuva välittyisi paremmin maakuntatasolle ja maakunnan toimijoille, miten tilannekuva olisi nopeammin päivittyvä? Meillä aikajänne aina 2–3 vuotta, muutoksia saattaa tapahtua hyvinkin nopeasti. Kehittämistarpeita tulisi tilannekuvan ylläpitoon ja reaaliaikaisuuteen ja kulkuun kuntatasolta maakuntatasolle. arjen turvaa pitäisi ajatella tulevalle ohjelmakaudelle osana arktista osaamista erityisesti sosiaalisen ja taloudellisen näkökulman suunnasta. Green Dealissa on hahmotettu jo erityisesti ekologisen ja taloudellisen kestävyuden tiekarttaa, mutta sosiaalinen kestävyys on asia jota olisi syytä pohtia. Miten arjen turvan toimintamallista voisi hahmottaa sisältöjä sinne sosiaalisen kestävyuden teemaan?
- ✓ Valtakunnallinen tavoite on niin että jokainen hyvinvointialue pystyy käyttämään tietoa sen palvelurakenteen ohjaamiseen ja rahoituskriteerit tulee perustumaan yhdenmukaiselle tiedolle - vertailukelpoista tietoa alueellisesti. Palvelutietovaranto, suomi.fi kautta kansalaisille näkyy palvelut mitä saatavilla kuntalaisille. Se Lapissa hyvin kirjavalla tavalla tehty, lakisääteinen velvoite, tarkoitus että löydettäisiin yhtenäinen kuvaustapa kaikille kunnille. Kansallisessa kehittämisessä kun tietojohdantamista kehitetään, niin siellä tukeudutaan Aura-palveluluokitteluun, mikä on valtion kontrollin raportoinnin pohjana, kuvamittarit ja edellisessä uudistuksessa valmisteltu tietojohdantamisen vähimmäisisältö. Siihen voitaisiin alueilta tuottaa tietoa. Auran tarkentaminen niin, että palvelut sieltä erottuvat ja kustannuksia voidaan kohdentaa palveluille. Palveluiden yhtenäinen luokittelu: pieni ja suuri kunta voi puhua asioista ja ymmärtää samaa asiaa palvelulla, nyt kunnan koko jo voi vaikuttaa siihen, miten palvelu ymmärretään. Palvelukuvaukset kun on yhdenmukaiset kuvaukset, saadaan taloustietoa yhdenmukaistettua, pystytään alueella eri kunnat pystyvät vertailemaan omaa palvelutuotantoaan ja siitä syntyviä kustannuksia
- ✓ Yhteisöllisyyttä vaikea kehittää hankkeilla. Posiolla kokeiltu kyläpelastajatoimintaa. Henkilöitä koulutettu ensiapuun jne ja annettu sammuttimia ja muita välineitä. Tämänmoisen asian hankkeistaminen laajemmin Lappiin, eli olisi henkilöitä, jotka osaavat ja pystyvät auttamaan.
- ✓ Valmiussuunnitelmia kunnilla on, mutta turvallisuussuunnitelmissa on vielä puutteita (pääasiassa isommilla kaupungeilla näitä on), tässä yksi tavoite. Tilannekuva ja sitten niiden tekemisen edistäminen. Kehittämistyö paikallisen turvallisuuden työryhmä liittyy tähän - kun kunnat tekevät turvallisuussuunnitelmaa niin pitäisi tehdä kyselyitä kuntalaisille, että minkälaiseksi koetaan turvallisuus kunnissa. 10–15 kysymystä voisi olla sellaisia mitä kootaan valtakunnalliseen datapankkiin. Turvallisuuskyselyihin valtakunnallinen osio mitä voisi verrata toisiinsa kunnissa, mahd. hyvät esimerkkikyselyt olisivat tarpeen saada. Kyselymallipohjat. arjen turvallisuuden mittareita voitaisiin nostaa osaksi hyvinvointikertomusta. Tilastoidaan jo nyt esim. onnettomuuksia, yleisiä indikaattoreita hyvinvoinnin tilasta, olisi mielenkiintoista kytkeä kuntien turvallisuussuunnittelu tätä kautta. Turvallisuuskyselyihin valtakunnallinen ulottuvuus ja kytkettyä kuntien hyvinvointikertomuksiin. Pragmaattisesti selvin ja nopein tie - turvallisuussuunnitelmat ja valmiussuunnitelmat kunnissa kunnossa, ja siihen kytketty turvallisuuskysely, joka kytketty hyte-työhön. Näin saadaan käytännössä arjen turvallisuuden havainnointia ja saadaan työtä kohdistettua. Ennaltaehkäisyn tukeminen. Resursseja ei ole riittävästi. Substanssitoimialat saavat ohjausta omalta alaltaan valtiolta, tieto siiloutuu eikä muodosta kokonaisuutta. Pitäisi saada keskitettyä kunnissa. Turvallisuussuunnitelmiin voisi upottaa vuosittaiset mittaukset, niillä voisi katsoa joka vuosi, miten asiat ovat muuttuneet. Mallit veisivät vahvasti asiaa eteenpäin
- ✓ Ikäihmisten digitaidot ei ole hyvässä kunnossa, voi kääntää niinkin, että jokaisen ikäluokan digitaidot vaativat kehittämistä. turvallisuuskävelyt voisi olla yksi keino. Kävelyyhin liittyy digiturvallisuuteen liittyvät asiat mm. pankkiyhteydet, salasanat, tietoverkot, puhelin, somekanavat. Kerätään tietoa mitä siellä kentällä tapahtuu.
- ✓ Määrärahat ovat niin pienet liikenneturvallisuuden osalta ja aina jotain pientä toimenpidetty yritetään katsoa sieltä, että joku liikennemerkki vaihdetaan jossakin, kun päinvastoin meidän pitäisi rakentaa kevyen liikenteen väyliä, mihin ei ole määrärahoja. Rahaan pitäisi pystyä vaikuttamaan. Pitäisi olla korvamerkittyä erillismäärärahaa, jota kukin ELY-keskus voisi käyttää pelkästään liikenneturvallisuusnäkökulmasta. Ei ole omaa liikenneturvallisuusmäärärahaa olemassa. Iso puute, joka

kannattaisi kansanedustajien tiedostaa. Jos joku työryhmä, aina hyvä olla joku, jolla on pikkuisen laajemmat silmälasit kuin paikallisilla. Jos joku tietää miten homma hoidetaan jossakin muualla, kun ei kannata samaa asiaa keksiä moneen kertaan.

- ✓ Rikoksen tekijät kasvavat yleensä nuoresta polvesta, painopiste tulisi olla lapsissa ja nuorissa. Ja heidän turvallinen lapsuutensa ja nuoruus tulisi turvata. Kun sitten pidetään vanhempainvarttia tai iltoja niin ongelmallisten perheiden vanhemmat eivät jouda tai jaksaa tulla tapaamisiin. Miten saadaan ne vanhemmat mukaan. Seurakunnalla on nuorisotyön ohjaajia, kannattaisi ottaa kiinteämmin mukaan. Nykyään on paljon ihmisiä, jotka eivät kirkon toiminnasta välitä, mutta siellä kuitenkin koulutettuja nuorisotyöntekijöitä mukana, jotka voisivat olla siellä rinnalla tekemässä sitä työtä.
- ✓ Mielestäni keskustelua arjen turvallisuudesta ja sen tunteesta olisi syytä lisätä kaikilla tasoilla. Jos on heikentynyt, mistä se johtuu? Parannettavaa olisi tiedon kulussa ruohonjuuritasolta päättävälle tasolle. Jokainen voisi miettiä sitä, miten minun kauttani se toisen turvallisuus ja arkinen hyvinvointi ja hyvä elämä ja mielekäs päivä voisi toteutua.
- ✓ Toivoisin sujuvaa yhteistyötä eri toimijoiden taholla. 21 kuntaa maakunnassa tiivis yhteistyö kuntiin on yksi tärkeä väylä. Olisiko motivoivaa, jos alueen toimijoita ottaisi yhteen ja toisi asiaa esiin, että mitä meillä se turvallisuus on? On tärkeä osa bisneksiä, tai varjostaa ainakin, jos sattuisi jotain. Tuo turvaa asiakkaille ja yrittäjille.
- ✓ Ei ole skeptisyyttä vaan realismia, muutokset ovat hitaita, voi olla että 10 v menee organisaatiotason muutoksessa. Tarvitaan pitkäjänteisyyttä turvallisuustyöhön arjen turvallisuuden osalta, vaatii tukea. Erilaisia foorumeita, joissa asioita käsitellään. Yhdessäoppimisen ja -tekemisen, yhteisessä prosessissa olemista. Sitä se voisi olla se kuntien välinen keskustelu seutukunnassa. kunnanjohtajat keskustelevat mutta seuraava porras ei, ylikunnallinen keskustelu puuttuu. voisimme olla tällaisissa keskusteluissa, joissa viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä, joissa olemme keskustelemassa tulevista asioista. Niistä, jotka ovat tulemassa vuoden päästä päätöksentekoon
- ✓ Kunnille strukturoitu työväline, joilla voitaisiin auttaa niitä ihmisiä, jotka eivät ehkä pääse tai halua soshuollon palveluiden piiriin. Social prescribing Britanniasta lähtöisin, meidän sovelluksemme tästä mallista.
- ✓ Erityisesti poronhoidon näkökulmasta paljon kehitettävää, pitäisi pystyä luoma tukirakenteita, jotka tukevat elinkeinon harjoittamista monesta näkökulmasta. Laitteet ja työvälineet mitä käytetään, itse laitteet olisivat turvallisempia, poronhoitotyöhön ohjattuja ja tehtyjä laitteita. Pitkän aikavälin näkymistä siihen, että elinkeinon vakaus on säilymässä, ettei olla ajamassa elinkeinoa alas, maankäyttöä jne. Valtion lainsäätäjät on kaukana Lapin liitosta mutta liitolla on mahdollisuuksia ihan aidosti tukea saamelaiskulttuuria tai heikentää sitä. On hyviä esimerkkejä siitä, että kun toimijat ovat hyväksyneet toisensa ja että ihminen on saamelainen, eikä sitä epäkunnioita ollenkaan, niin on tullut hyviä yhteistyömuotoja ja tuloksellisuutta. Jos haluaa paikallista hyväksyttävyyttä, niin on käytävä dialogia ja tehtävä kompromisseja oman elinkeinon toteuttamassa. Päätöksenteko ja arvojohtaminen ja kunnioittaminen ja dialogi ovat peruselementtejä siihen, että saadaan hyväksyttävyyttä aikaiseksi. Jos halutaan sellainen yhteiskunta aikaiseksi, jossa ihmiset aidosti luottavat yhteiskuntaan, niin dialogi ja toisten kunnioittaminen ja paikallistasolla päättäminen saadaan järjestettyä järkevästi. Lapissa erityisesti olisi tärkeää yhteiskuntasuhteiden systemaattinen kehittäminen.

Haastattelutulokset turvallisuuden näkökulmasta

Haastatteluista nousee esille *turvallisuuden* laaja-alaisuus ja monitoimijaisuus. Keskeisenä havaintona on myös turvallisuuden kehittyminen maakunnallisesti yhdistäväksi verkostoitumisen teemaksi; kuten eräs haastateltava lausuu ”alkoi rikoksantorjuntana, mutta pian mukana kunnalliset ja järjestötoimijat.” Haastateltavat tarkastelevat turvallisuutta ensiksi kohdeajattelun kautta, jossa tärkeä on tunnistaa kenen turvallisuudesta tai keneen kohdistuvista toimenpiteistä on kyse, esimerkiksi alkuperäiskansan näkökulmasta. Toisena kokonaisuutena nousevat turvallisuuden tuottamisen keinot. Näistä erottautuvat esimerkiksi verkostoituminen ja klusterit, väestön osallistaminen turvallisuuden kehittämiseen sekä koulutus ja valistus. Kolmantena ja turvallisuuskeskustelussa usein vähemmälle jäänyt seikka on indikaattorit, vaikuttavuus ja mittaaminen, jotka nousivat haastatteluissa hyvin esille. Ennaltaehkäisy, ennakoiminen ja tukeminen ovat myös toistuvia teemoja haastatteluissa.

Olosuhde- ja tilannekuvan ymmärtäminen vaikuttaisi olevan ratkaisevaa arjen turvallisuuden ylläpitämisessä ja kehittämisessä vastaajasta ja hänen taustastaan riippumatta. Haastattelut tuottivat myös konkreettista listaa toimenpiteistä, joilla tavoitteisiin päästään.

Haastattelutulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Haastateltavien mukaan *sosiaalinen osallisuus* kytkeytyy toimintaan osallistumisen motivaatioon ja koettuun toiminnan merkityksellisyyteen. Osa väestöstä tarvitsee rohkaisevaa keskustelua erilaisiin yhteisöllisiin toimintoihin mukaan lähtemiseen. Haasteena haastateltavat kokevat osallistumis- ja toiminta-aktiivisuuden kasautumisen osalle väestöstä osan väestöstä jäädessä syrjään toiminnoista. Lähin *yhteisöllisyys* realisoituu naapuriavun kautta, mutta haasteena on naapuriavun yhteiskunnallinen häviäminen ja auttamisen ulkoistaminen muille kuin itselle. Yhteisöllisyyden perustan muodostaa se, miten kansalaiset kokevat oman paikkansa ja identiteettinsä yhteiskunnassa. Lappilaisten *hyvinvoinnin* haasteiksi haastateltavat mainitsevat väestörakenteen muutokset, harvaan asutulla maaseudulla asuvien hyvinvointipalveluiden saavutettavuuden sekä hyvinvointialueiden roolin suhteessa kuntien rooliin. Haasteltavien mukaan kunnissa pitäisi hyödyntää optimaalisesti kuntalaisille hyvinvointia tuottavat eri tahojen osaaminen ja voimavarat sekä huomioida ihminen kokonaisuutena. Hyvinvointipalveluja pitäisi saada omalla äidinkielellä

Haastateltavien mukaan paikalliseen ja alueelliseen hyvinvointityöhön olisi hyvä saada mukaan kaikki alueen potentiaaliset yhteistyötahot ja toimijat. Myös tutkittuun tietoon pohjautuvaa hyvinvointityötä olisi hyvä edelleenkehittää ja huomioida kuntatasolla ilmenevät heikot signaalit. Eri ikäryhmiin kuuluvien kuntalaisten digiasiointitaitojen kehittämisen merkitys korostuu entisestään asiointimatkojen pidentymisen vuoksi.

Taulukkoon 55. on poimittu keskeinen informatiivinen haastattelusaldo järjestösektoria edustavilta asiantuntijahaastateltavilta.

6.2 Järjestösektorin asiantuntijahaastattelut

Taulukko 55. Järjestösektorin asiantuntijoiden (n=6) haastattelusaldo avaintemoista.

Turvallisuus
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuus on meidän arvoissamme. Slogan 'jokainen on turvassa'. Tehdään tämmöisestä täysin kynnyksettömästä vaikuttamistyötä, annetaan matalan kynnyksen palveluja, laitospalveluja eri tasoisia, autetaan kodeissa, ja sitten vielä erityisen vaativia palveluja. Teemat: kriiseissä auttaminen, haavoittuvissa olosuhteissa olevien auttaminen, vanhemmuuden tuki ja vauvojen ja pikkulapsiperheiden edistäminen ja tuki. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvät avo- ja tukipalvelut. Lapsiperheiden päihde avo- ja laitospalvelut. Liittyy turvallisuuteen vahvasti. Jos vanhemmat väsyneitä ja voivat huonosti, esim. vauvojen ravistelu aiheuttaa suurta pysyvää vammaa tai välinpitämättömyys ettei saa riittävän hyvää vanhemmuutta, tulee henkkoht riski mutta hänestä voi tulla myös turvallisuusriski. Lapissa kotihälytysten määrä on aika suuri, ja siitä huolimatta meillä hakeudutaan aika vähän avun piiriin lähisuhdeväkivaltaan. Keinoja auttaa ja muuttaa väkivaltaista tapaa toimia, voidaan auttaa sekä uhria että tekijöitä ja myös niitä, jotka kolmantena osapuolena (esim. lapsia) joihin vaikuttaa väkivaltaisesti. ✓ Maanpuolustusyhteisöjen kanssa tehtyä yhteistyötä toistakymmentä vuotta. Pyritti kokoamaan kolmannen sektorin porukkaa, jotka toimivat kokonaisturvallisuuden saralla alueellisesti yhdistää voimia ja löytää tapoja saada verkostoissa enemmän aikaiseksi vähemmällä. Siinä mukana mm. naisten valmiusliitto, joilla arjen turvallisuutta liittyvää koulutusta. Rakentaa hankeriippumatonta tulevaisuutta turvallisuustoiminnalle, rakentaa selkeämpiä toimintamalleja ja koota työkalupakkeja toimintaa. Merkittävällä osalla kansalaisista herättää epävarmuutta ja pelkoa, ja usein lähestytään kuvaamalla riskejä ja vaaroja. Sanotaan monesti, että riskien hallinta on tärkeä osa turvallisuusjohtamista. Tärkeää saada oma porukka ottamaan koppia arjen jatkuvuudesta myös häiriötilanteessa. Turvallisuuskäsite on segmentoitunut ja sektoroitunut. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia on linjausdokumentti, jolla eri toimijoiden rooleja kuvataan, toimintamallien jalkautus on uskottu viranomaisille, mutta lopputuloksena on toimeenpanosuunnitelmia, jotka lähtevät samoista tarpeista, monia latuja, jotka menevät eteenpäin mutta eivät koskaan kohtaa. Ei ole rakenteita, joissa nämä kohtaisivat. Hyvät mallit mitä Lapissa on tehty, niistä pitää osata kertoa enempi. Tuppaa menemään turvallisuus ja varautuminen sekaisin ✓ Lapissa on ollut useita hankkeita, jotka ovat kohdentuneet arjen turvallisuuteen ja siinä selviytymiseen. Perustehtävä on auttaa, kouluttaa ja harjoituttaa ihmisiä selviytymään (valmiusjärjestö ja soste järjestö) erilaisissa elämäntilanteissa ja valmistautumaan erilaisiin kriiseihin. Operatiivisen toiminnan tehtävä on toimia, kun jotakin tapahtuu. Kolmas tehtävä on tukea ihmisiä toipumaan erilaisista kriiseistä ja tapahtumista. Varautumista ja ehkäisevää toimintaa arjen turvallisuudessa. Lisää pitäisi kouluttaa ihmisiä ja lisätä tietoisuutta, miten toimia erilaisissa tilanteissa. Varautuminen. Alkusammutus tai hätäensiapu. Miten toimia, jos eksyt metsässä. Miten tunnistat huijaripuhelinsoiton. Edelleen keskeisiä tapoja. Some-maailma nuorten kanssa. Toistaminen tärkeää, että asiat jäävät mieleen. Somekäyttäytyminen (kiusaaminen). Toimintamallien levittäminen (kiusaaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen). Varhaisen puuttumisen menetelmät. ✓ Ikäihmisten turvattomuus. Korona korostanut ongelmia, kun ei pääse liikkeelle ja vierailuja. Miten tavoitetaan? Ikääntyvillä ihmisillä kun asutaan syrjäkylillä yksin, jää tosi yksin, kuka hoitaa lumityöt, hakee postit, aiheuttaa turvattomuutta. Huoli siitä miten maalla yksin pärjää. Palvelut vähenevät koko ajan ja menee nettiin. Ei kaikki kuitenkaan osaa. Huoli siitä, jos itselle sattuu jotain, löytääkö kukaan minua? Postinjakajat ennen oli omalta kylältä, ja samalla seurasivat, onko kaikki ok. Turvallisuustyössä ei ole 4H mukana. Tavoittaisi nuoret. Olisiko nuorista apua ikäihmisille? Tai digitalisaatioon? -> nuoria VPK toimintaan mukaan? jos jotakin sattuu. Silloin kylät aktivoituvat. Akuutin tilanteen myötä. Varautumisessa ei olla niin vahvasti mukana. Riippuu kunnista paljon. On kuntia, joissa ei kyläturvallisuus ole ollenkaan esillä. ✓ Onko kotona kaikki ok, valot, paloturvallisuus, verkkoyhteydet. Yksinäisyys. Korona vaikuttaa paljon toimintaan ja mielialoihin. Olosuhteet ja harva asutus on ne suurimmat haasteet, etenkin niillä, jotka jäävät kylille. Ei ole huolehtijoita. Jos ei ole traktoria kylässä, kuka auraa pihan. Yhteydenpito. Huijariasiat, kulkee paljon kaikenlaisia kauppiaita. Liikenneturvallisuus, liikkumisen kannalta autolla kulkeminen elintärkeää eli ajetaan niin pitkään kuin tiellä pysyy. Hätätilanteessa ei välttämättä suomen kieli toimi, kun saamen kieli vahvempi kieli. ✓ Kyllähän maahanmuuttajat kaipaavat suomalaisia ystäviä ... He eivät välttämättä itse uskalla tai tiedä että on sallittua liittyä mukaan, kun on jokin yhteinen ideologia, ajatus, harrastus. Ihmisten pienillä teoilla on paljon merkitystä ja sitä kautta kokee hyvää oloa ja turvallisuutta.

Sosiaalinen osallisuus

- ✓ Vanhempien tunnetaitojen oppiminen. Vertaisvoimaa vanhemmille -hanke, jossa käyty näitä asioita ja uskomattomia tuloksia, kun on näiden tahtoikäisten vanhempien kanssa etsitty ja löydetty vastauksia siihen, että miten he vanhempana toimivat lasten kanssa. Yksi toimiva tapa on toimia järjestöjen ja järjestöjen jäsenistön kautta. Ei pelkästään SPR ensiapuryhmiä, vaan paljon paljon muuta. Suomalaiset on järjestökansaa, siellä on olemassa erilaisia rakenteita, joiden kautta tavoitetaan paljon ihmisiä. erilaiset kuulemistilaisuudet viranomaisilta, niissä usein osallistuu ne ihmiset, jotka ovat poliittisesti tai muuten jo aktiivisia, mutta laajempien piirien tavoittaminen niin ajattelen, että järjestöt ovat yksi tapa. Osallisuuteen enempi ratkaisuna tällainen pop up -toiminta. Näyttää siltä, että nuorempi polvi haluaa kyllä osallistua mutta tehdään lyhyitä projekteja, he voi antaa tosi paljon aikaa ja energiaa johonkin tekemiseen ja johonkin osallistumiseen, mutta aika siitä on mennyt ohi, että sitoudutaan, käydään pitkiä vapaaehtoistyön kursseja ja sitten toimitaan siellä viikosta ja kuukaudesta toiseen ja käydään kuukausitapaamisissa. Se on muuttumassa sillä tavalla, nyt on se aika, että ihmiset haluavat ja se on yhtä ok, että jutut on kertaluontoisia. Ne tulee ja menee.
- ✓ Tärkeimpänä näkisin herätyksen, että en ole pelkästään kohde vaan voin olla toimija. Kyky ottaa vastuuta itsestään ja resilienssi, kyky ottaa vastaan iskuja, tulee aivan toisenlaiseksi. Jos on mahdollisuus altistaa itseä kokemukselle. Jos ne muutkin touhuavat mukana, menen kurkkaamaan, ja huomaa että on itse asiassa kivaa. Luomalla matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia. Hyvin monikanavaiseksi.
- ✓ Lähtisi liikkeelle alhaalta. Kokemuksellista tietoa on paljon, että jos ihmiset osallistetaan mukaan suunnitteluun ja pohtimiseen, ja jos ne tuottavat konkreettista tulosta esim. kunnissa, motivoi toimijoita valtavasti. Kuntalaiset olivat päässeet vaikuttamaan ja näkivät että ne olivat mukana päätöksessä. Iso merkitys ihmisten toimintaan.
- ✓ Ei oikein sähköiset kokoontumiset ole toimineet. Kyläkahveja järjestetty, n 10 samaa ihmistä paikalla. Osa kiireisiä, osa niin paljon koneella, ettei enää halua, osalla ei ehkä välineitä ja osaamista. Vapaaehtoistyö antaa paljon ja tuo hyvää mieltä, mutta joskus se myös tuo haasteita ja niiden asioiden käsittely. Ettei rasita liikaa itseä
- ✓ Sekin on siitä kiinni, että kiinnostunut vetäjä. Turvallisuussuunnitelmassa kartoitettaisiin kylän kalustoa. Pitäisi olla vapaaehtoisena. Sitoumuksien antaminen ei onnistu.
- ✓ Livetoimintaa tarvitaan. Ryhmätapahtumia kaivataan, perinteinen tapa tulla yhteen. Matalan kynnyksen paikat ja ohjattua toimintaa ikäihmisille, järjestöjen toiminta tärkeää
- ✓ Maahanmuuttajat tarvitsevat monesti vähän enemmän tukea ja rohkaisua mukaan lähtemiseen ja kynnys on suuri.

Yhteisöllisyys

- ✓ Nuorten tekemillä väkivaltarikoksilla voi olla yhteyttä siihen, että eivät ole saaneet kasvaa ympäristöissä, joissa on kehittynyt riittävän hyvät tunnetaidot. Mittakaava voi olla ihmisen haavoittuminen, voi tapahtua jo sikiönä vanhempien päihteitten käytön vuoksi, tai vauvaiässä, lähtee sillä tavalla, että turvattomuus liittyy yksilön sisäinen asia, lähipiirin asia, koululuokan tai lähiyhteisön asia. Laajenee koko ajan. Laajimpana on yhteiskunnallinen terrorismi. Turvallisuuden ulottuvuuksia. järjestö on läjä ihmisiä näkevät jonkun asian, jolle pitää tehdä jotakin, tarvitaan porukka, joka ryhtyy sitä tekemään, se syntyy tarpeesta, jäsenistö määrittelee tehtävän sen syntyneen tarpeen ympärille
- ✓ Yhteisöllisyys tutkimuksin havaittu olevan perustarpeita. Paikallisyhteisö ja osallisuus siinä voisi olla yksi moottori millä saadaan tätä asiaa eteenpäin. Kylätoiminta, paikallisyhteisöjen turvallisuustoiminnan kehittämällä voi sitä kautta olla suuri merkitys. Ei tarkastella tietyn viranomaisen näkökulmasta vaan paikallisyhteisön elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen. Paikallisyhteisö, ruohonjuuritason kohtaamispiste, jossa turvallisuus kohtaa yksilöt. Se on, jossa nää asiat saa toisenlaisen merkityksen kun ne koskee minua ja lähimmäisiä, mummoa ja naapurua ja koiranulkoilutuskaveria. Valtaisa verkosto järjestötoimijoita, jotka tuottavat monella tavalla ja kulmalla osaamista ja kyvykkyyttä, verkoston kokoaminen pohtimaan asioita yhdessä - miten saadaan enemmän aikaan yhdessä vähemmällä? VAPEPA-verkostossa, 54 järjestöä yhdessä tuottaa viranomaisen tueksi tuottaa kykyä häiriötilanteiden hallintaan, nimenomaan arjen turvallisuuden kulmaa
- ✓ Ihmiset pitää ottaa mukaan pohtimaan. Järjestöjen kautta tavoittaa parhaiten. Syntyy ymmärrys siitä, miten esim. järjestöt liittyvät kunnan hyvinvointi-/turvallisuussuunnitelmaan. Esim. joku tapahtuma tai koulutus, ystävätoiminta.
- ✓ Tiedot ihmisillä olisi kyläyhdistyksillä, sieltä voisi olla yhteydessä. Myös sairauskohtauksien yms varalla. Myös mökkiläiset.
- ✓ Paikallisten toimijoiden mietittävä kullekin paikkakunnalle omansa, mitä juuri sillä alueella pitäisi tai voidaan tehdä. Kaikki kyläyhdistykset eivät ole aktiivisia. Ohjattuja ryhmiä, ohjaajien kautta voisi saada yhteyden (hyvinvointikoordinaattori käy välillä tapaamisissa.
- ✓ Yritelmiä järjestöjen kanssa on. Lasten harrastusten kautta on, jalkapallo mainittakoon. Toiminnan ymmärrys voi olla haastavaa mitä on talkoot tai ikäkausiturheilu, kulttuurien välinen viestintä. Matalalla kynnyksellä ottaa mukaan kalastelemaan tai nuotiolle.

Hyvinvointi

- ✓ Tiedottamiskysymys ja toimintamallikysymys, ja se että tämä on niitä asioita, jotka kuuluvat kaikille mutta ei suoraan kuulu kenellekään. Auttamisjärjestelmissä ihmiset, jotka auttavat näissä asioissa, eivät ole tiedottamisen ja markkinoinnin ammattilaisia. Osaavat auttaa ihmistä hyvin, mutta mahdollisuuksien esiintuomisessa ei ole taitoja. Ei viranomaisilla eikä järjestöillä. Toinen on vanhemmuuden tukeminen. Saako ihmiset riittävän helposti apua siihen. Hurjia lukuja mitä esim. koulutoimessa joudutaan maksamaan, kun tarvitaan lähien henkilöitä luokkaan, sijoitukset maksavat, vankilat maksavat. On surullista, että riippuu kunnan budjetista. Lyhytjänteistä koska ne kustannukset tuleville vuosille ja vuosikymmenille tulee valtavat lisäkulut, mikäli säästetään parin kuukauden laitosjakson takia. Inhimilliset kärsimykset puhumattakaan. Viranomaisten kannattaisi huomata se, että järjestöt ovat tällaisia pop up-toimijoita. Saattaa olla yllättävä järjestötoimija, joka voi vastata siinä ajassa juuri siinä hetkessä siihen ongelmaan. Ei tarvitse olla pitkä sopimus.
- ✓ Hyvinvointia ei voida rakentaa ilman turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta
- ✓ Hyvinvointiin pitäisi enemmän puuttua, SOTE järjestöt hoitavat sitä paljon. Mutta kylien hyvinvointi on tärkeä asia. Hyvinvointi kylätoiminnan kannalta iso asia
- ✓ Ikäihmisten tukeminen, päihdetyössä työikäiset. Muisti- ja toimintakyvyn tukeminen tärkeää. Arjen ruoan laittaminen yms, miten jaksaa, kuinka kauan on turvallista. Palveluiden keskittäminen kuntakeskuksiin, syrjäkylille jää vähemmän. Kuljetuspalveluiden varassa ollaan. Pitkät matkat. Asioitukuljetukset määräpäivinä, sosiaalihuoltolain mukaiset kuljetuspalvelut ovat, osaksi toimii.
- ✓ ... ollaan maahanmuuttajille avoin kohtaamispaikka, jossa saa ohjausta ja neuvontaa hyvinkin matalalla kynnyksellä, meille ei tarvii tulla ongelmien kanssa saa tulla, vaikka olohuoneeseen oleilemaan.
- ✓ Vaikka maahanmuuttajat halusivat käyttää vanhuksia ulkona, tulee rajoitteet ja viitataan asetuksiin ja rajoituksiin, kun on omat säännökset ja lakiasetukset, ei onnistukaan.
- ✓ Monesti niin päin, että voi olla ikääntyvien ihmisten harrastus ja toisaalta maahanmuuttajamiehistä löytyy niitä jotka olisivat innostuneita. Hyvinvoinnin näkökulma tulee tässä vahvasti.

Haastattelujen kehittämis ehdotuksia suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan laatimistavoitteisiin:

- ✓ Meidän palveluohjauksessamme eri tahoilla, jotka tunnistavat väkivaltaa, siinä on iso korjaamisen paikka. Koulut, työpaikat, sos. ja terveystoimi, jopa poliisiin. Ihmisiä hakeutuu avun piiriin liian vähän. Ei ole heikko signaali -pankkia. Se on hyvin paljon sama kuin hiljainen tieto. On erilaisissa verkostoissa tiedotusvälineissä keskustelemalla asiakkaiden poliittisten vaikuttajien kanssa, julkaisuja ja tutkimuksia lukemalla, niitä kerätään jatkuvasti, olla uteliaana elämän ja ympäristön suhteen. Yrittäjien kanssa ja mukaan saamisessa auttaa se, että se entistä enemmän tuodaan selvästi mitä yksittäinen yritys tai yritykset hyötyvät siitä, että panostetaan siihen vaikkapa turvallisuuteen. Jos puhutaan matkailusta, niin siellä on hyvää esimerkkiä siitä, että yritysten ja matkailun maine ja elossa olemisen ehto on turvallisuus. Ja silloin kun yritystoimijat ymmärtävät sen, että se tuottaa niin suuren lisäarvon sille yritykselle ja on sen olemassaolon ehto.
- ✓ Verkostotoimintaa ja pitää saada hankeriippumatonta toimintaa. Terminologia ja käsittely niin ettei nosteta turvallisuutta esille, vaan saadaan itsestään selväksi osaksi kaikkea tekemistä. Jos verkosto lähtisi pohtimaan paikallisyhteisön kyvykkyyksiä? Kykyä ottaa koppia arjen turvallisuusasioista, nostetaan isomman joukon kykyä tietoja ja asenteita. Jos pystytään käynnistämään tällainen tyypinen toiminta, niin nämä terävät kärjet eli viranomaisia tukeva osaaminen, syntyy siitä joukosta. Enempi ihmisiä mukaan tätä kautta. Miten paikallisyhteisössä se sitoutuminen, juuri sillä ajatuksella että eri järjestöt, joilla kaikilla oma syynsä ja taustansa ja ytimensä, monilla arjen turvallisuutta tukeva toiminta on vaan osa toimintaa, tarkestelemalla rakenteellisuuden kautta ei johda eteenpäin - miten saadaan uudet toimijat kiinnostumaan järjestötoiminnasta vs relevantti kysymys on tunnistaa nämä psykologiset mekanismit yhteisöllisyyden ja osallisuuden mekanismit, sitä kautta toiminnan mahdollisuuksia, voi olla minkälaisella tahansa sitoutumisen tasolla ja osaamisen kärjellä. Ei edellytetä, että olet tämän yhdistyksen maksava jäsen ja käyt kokouksissa, vaan tehdään paikallisyhteisön omien tarpeiden näkökulmalla. Tarvitaan varautumista ja valmiutta, kunnissakin pitää olla hyvin mietityt toimintamallit. Jos turvallisuus saadaan hyvinvointikertomuksiin, ja indikaattoreihin upotettua, jos kuntien talousmekanismitkin ohjaavat kuntia ottamaan ne tekemisen tasolle.
- ✓ Pitäisi olla määritelty verkoston rooli, ja riittävän korkealla tasolla organisaatioissa määritellä se. Kunnanjohtajat keskeisiä toimijoita. Sama maakunnallisella tasolla. Viestintää ja hyötyjen osoittamista. Toimintamallin hyöty ja merkitys kunnalle kerrottava. Ehkäisevää toimintaa, sen hyödyn todentaminen on pitkän aikavälin toimintaa (ehkä valtuustokausi ei riitä). Vaatii uskoa tapaamaan toimia. Lyhytaikaisia vaikutuksia on näytettävissä mutta ei riitä. Esim. talousvaikutukset tai kuntalaisten hyvinvointi. Kunnanjohtaja avainroolissa. Tutkimus vaikutuksista olisi tärkeää. Viranomaisten tiedon kulkeminen on haaste mm. tietosuojasyistä. Joku järjestelmä, että voisi huolen esittää matalalla kynnyksellä. Viranomaisten käyttämä. Hyvinvointisuunnitelmaan ja sen työstämiseen liittyvien prosessien kehittäminen niin että voisi kerätä

kokemustietoa ihmisiltä. Verrata muihin indikaattoreihin. Kokemusten kerääminen olisi järjestelmällisempää ja tulisi osaksi prosessia. Myös vaikutusten arvioinnissa.

Järjestöjen rooli kokemustiedon keräämisessä

- ✓ Keskustellaan mutta ei tehdä suunnitelmaa. Tässä kehittämisen paikka. Saattaa niitä olla kylissä, mutta ei tiedetä Lapin kylät ry:ssä. Porukalla järjestettäisiin tilaisuuksia ja saataisiin julkisuutta. Turvallisuusverkosto on hyvä. Turvallisuuskahvit? Ihmiset vaihtuvat usein, miten pysyvyyttä
- ✓ Ikäihmisten näkemys pitäisi saada

Haastattelutulokset turvallisuuden näkökulmasta

Haastatteluissa korostuivat rakenteet ja organisaatiot (esimerkiksi järjestöt), määritelmät (turvallisuus/valmius) sekä toimintamallit ("Lapin malli") raameina sille, miten tiekartan teemoja *turvallisuuden* osalta voidaan viedä eteenpäin. Raamien sisälle kehitettiin keinoja kuten esimerkiksi kuulemistilaisuudet, osallistaminen, turvallisuussuunnittelu, hankkeet, kyläkahvit ja muu livetoiminta. Myös roolijaot ja viestintä ovat olennainen osa sekä muodollisten puitteiden että sisältöjen toimivuudessa. Järjestöjen haastattelutuloksissa on luonnollisesti kansalaisnäkökulma vahvasti mukana, mikä näkyy erityisesti esitetyissä keinoissa.

Haastattelutulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Haastateltavien mukaan suomalaiset ovat järjestökansaa, mikä mahdollistaa *sosiaalisen osallisuuden* toteutumisen monin eri tavoin myös järjestöissä toimimisen kautta. Sosiaalinen osallisuus on muotoutumassa erityisesti nuorimpien ikäluokkien keskuudessa pitkäaikaisesta toimintaan sitoutumisesta pop up -tyyppiseksi toiminnaksi. Sosiaalista osallistumisaktiivisuutta lisää toiminnasta vastaavien kiinnostus ja innostuneisuus. *Yhteisöllisyyden* ja yhteisen toiminnan perusta muodostuu osallisuudesta paikallisyhteisöön ja yhteiseksi koetusta asiasta, jota kannattaa edistää. Paikallistuntemus on keskeisessä roolissa päätettäessä kuntalaisten hyvinvointia edistävästä toiminta- ja kehittämistarpeista. Haastateltavien mukaan *hyvinvoinnin* perustan muodostaa turvallisuus ja turvallisuuden tunne. Viranomaisten olisi hyvä tiedostaa järjestösektorin pop up -tyyppisen toimintamahdollisuuden ilman pitkiä sopimusjärjestelyjä.

Haastateltavat esittävät perustettavaksi matalan ilmoituskynnyksen järjestelmää, johon voisi ilmoittaa havaittuja huolia. Järjestöt voisivat myös kerätä kuntalaisilta kokemustietoa hyvinvointisuunnitelman laatimista varten.

Taulukkoon 56. on poimittu keskeinen informatiivinen haastattelusaldo yksityistä sektoria edustavilta asiantunti-jahaastateltavilta.

6.3 Yksityisen sektorin asiantuntijahaastattelut

Taulukko 56. Yksityisen sektorin asiantuntijoiden (n=2) haastattelusaldo avaintemoista.

Arjen turvallisuuden tiekartan avaintemojen realisoituminen	
Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuus arjen turvallisuuden merkityksessä on keskeisessä roolissa. Liittyy sekä kovaa että pehmeää, hyvinvointia, yrittäjien jaksamista. Se on aivan kriittistä, onko miellä työvoimaa. Keskeinen asia myös arjen turvallisuudessa, kaikkien osapuolten turvallisuutta. Yrittäjien epävarmuus työvoimasta tuottaa turvattomuutta. ✓ Oikeastaan se turvateknologian toimittaminen sinne koteihin, oli se ryhmä tai perhekoti tai mikä vain, ei ole väliä missä asuu. Palvelutarpeen määrittäminen kuuluu teknologian piiriin, palveluverkoston tiedottaminen, kaikki ei ole hälytyksiä, vaan voidaan ohjelmoida nappi niin että se menee sovitulle taksikuskille ja tietää että olisi kyyti. Palveluverkoston hallinta kuuluu meidän kuvioomme. Ei siinä mielessä olla vain kiinnostuneita siitä onko kaatunut tai karannut, vaan että tarviiko palveluita ja voidaan prioriteetin mukaan kohdentaa. Kaikki palvelupyynnöt voidaan laittaa kuitattaviksi. Voi olla kiinteistön hallintaa, palovaroittimia, asuinympäristön hallintaa. Kärkihankkeessa todettiin, että puhelinverkot eivät ole mikään turvaverkko. Tieto auttajille tulee siitä, että yhteys katkeaa. Katkoksia tulee aika paljon, ja on katvealu-eita, vaikka kuinka laitettaisiin tukiasemia. Jos on sähköt tai verkot pois yhteiskunnassa ylipäänsä, on tosi haavoittuva tämä yhteiskunta. Vaikka verkko olisi kuinka varmaa, niin verkon valvonta pitää olla, että tiedetään että häiriö on päällä. Kun saisi sitä kiinteetä porukkaa kyliin. Jotka olisivat päivälläkin siellä. Kaikki on arjen turvallisuutta, oli sitten sisällä tai ulkona tai kylässä, kaikki on osa
Sosiaalinen osallisuus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maakuntatasolla eri ryhmien edustus pitää olla mukana, jotta erilaisten tahojen näkemys tulee huomioitua. Tekojen osalta viranomaiset, tässä tapauksessa Lapin liitto, Kolpeneen kuntayhtymän hyvinvointialueen sote-uudistus: kaikki ne tahot, joiden toimilla on vaikutusta ihmisten eli yrittäjien ja palkansaajien asioihin. Viranomaiset. Omassa työssä huomannut sen, että signaaleja henkilökohtaisilla kontakteilla, jalkautumalla ympäri Lappia eri yrittäjien yritysten yritysyhdistysten tilaisuuksiin, siinä heikot signaalit, joita tulee ottaa huomioon, tunnistaa ja ottaa toimintaan mukaan. Siinä on tekemistä, että yritykset ja julkinen sektori löytää työvoimaa syrjäisillä seuduilla. Pitää koko ajan olla mukana keskustelussa. ✓ Taksikuski käytti kaupassa ja kanto ostokset ja vei jääkaappiin asti, että kun miettii semmoista, että kun on tehneet näitä asioita ilmaiseksi, ovat isoja asioita. Piiri kerta viikkoon, missä kokoontui, ja niissä on hyvä kasata sitä porukkaa ja nähdä missä se on menossa. Tavallaan tosi arvokkaita sen kannalta, että näkee toisiaan ja kuntoa jne. Vaikea saada aktiivisia toimijoita, varsinkin kun keski-ikä alkaa olla 70. Hallinta tulee aika lailla ykköseksi, miten hallitaan se epämääräinen porukka. Kaikki kokee että tässä kannattaa olla, olen silloin kun pystyn olemaan.
Yhteisöllisyys	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Subjektiivinen näkemys: pääosa ihmisistä kantaa tällä hetkellä vastuuta itsestään ja muista paremmin kuin aikaisemmin. Ylätasolta on huomattu, että asiat voidaan pilata huonolla viestinnällä. Se liittyy suoraan siihen, tuleeko kansalaiset mukaan vai ei. ✓ täällä pohjoisessa naapureitten kurkkiminen on aika yleistä ja hyvä asia, luo turvallisuutta ja seurantaa. Se tulee se etelän malli tännekin, että ei välitetä eikä katsota. Puuttuu yhteistyötä eri polkujen ja toimijoiden välillä. Konkreettinen yhteistyö puuttuu, puheen tasolla on mutta toimialueiden rajat ovat ja vedotaan tietosuojaan ja pykäliin. organisaatioitten välinen byrokratia ja itsensä suojaaminen mennyt liian pitkälle, ihmetellään miksi ei ole aikaa tehdä sitä varsinaista työtä. Osalla paikkakunnista toimii hyvinkin, kun tunnetaan toisensa, mutta jos mietitään tällaista hiljaista tietoa mitä siellä on, niin ehkä porukka ei välttämättä tuo sitä esille. Pelätään sitä, että joutuu vastuuseen ja on toiminut väärin, olisi paljonkin hiljaista tietoa. Kolmas sektori, ja sitten tietenkin varmaan niin kuin seurakunnat. Niitä olisi helppo lähestyä tahona, jos ne olisivat tavallaan jonkunlaisena organisaattorina. Voisi olla sellainen taho, joka käynnistäisi kolmatta sektoria mukaan, ei menisi niin viralliseksi kuten kotihoito. Olisi vähän pehmeämpi arvo. aktiiviset kylät on aina helpompia, niillä on kyläyhdistyksiä ja kaikkia. Yhteisöllisyys kaikkien suurin voimavara. Pitäisi saada juridinen leima pois asialta. Sitä kautta tulisi yhteisöllisyys. jos lähtee lomalle, niin ei tarvii kantaa huolta siitä. Jos muodostetaan kylälle turvaverkko niin siinä

oleminen ja siitä irtautuminen pitäisi tehdä helpoksi, pitää olla se joku taho, joka on viime kädessä vastuussa. Kylän yhteinen toimiminen, erilaisia palveluntuottajia, ja palvelutarpeita, niin pikkuisia palvelutarpeita voi täyttää ja se täyttää sun työajan, ja pitää sut siellä kylällä. Ei ehkä ole totuttu ostamaan niitä palveluja, sekin varmaan yksi hidastava tekijä. Yhteisöllisyys ja jos palveluntuottajat olisivat omalta kylältä, voisi murtaa sitä ajatusmalleja. Jos katsoo vapaaehtoisia, niin siinä on yhteiskunnalla aikamoinen rooli, että niiden pitäisi ottaa vastuu siitä ja arvostus antaa siitä työstä, veikkaan että löytyisi resurssi. Ei ole rahasta kiinni, jos yhteiskunta haluaa sen tehdä, vapaaehtoiset eivät laske tuntipalkkaa.

Hyvinvointi

- ✓ Edellisen kriisin aikaan perustettiin turvaverkko yrittäjille, jossa monialaisesti asiantuntijoita valmiudessa auttamaan yrittäjiä henkisissä, sosiaalisissa ja taloudellisissa vaikeuksissa. Sillä ei ollut käyttöä. Liittyy paradoksi, samat ongelmat Lapin yrittäjillä kuin muualla, kynns täällä vain paljon korkeampi pyytää apua tai tarttua palveluihin, jotka on tarkoitettu auttamaan. Paljon saatu asioita eteenpäin yrittäjien sosiaaliturvan osalta, lähentynyt palkkatyössä olevien sosiaaliturvaa. Siellä elementtejä, jotka vaativat vielä työtä. Lisätäkseen yrittäjän turvallisuutta. Yrittämiseen liittyy aina riski, joka lisää turvattomuuden tunnetta. Yksi osa-alue on, jos puhutaan työvoimasta haasteista sen osalta. Meillä on tekemistä koko Suomessa ei van Lapissa, nuoren oppijan polusta tulevaan ammattiin tai syrjäytymiseen. Polkuja ammattiin on lähes vain kaupungeissa
- ✓ Seitsemän vuotta sitten kuituyhtiöille sanottiin, ettei sillä tee mitään, ellei saa sinne palveluita tai kuka sitä tarvitsee. Jos siellä ei ole mitään, on liian kallis. Pitäisi enemmän luoda luonnollista elämää kyliin ja sitä kautta luoda niitä työpaikkoja sinne, että olisi sekä autettavia ja auttajia siellä. Yli rajapintojen katsomista ja osuuskunnassa sitä ajatusta, että jos lähtee 50 km päässä töissä, menee aikaa ja kuluja, että vaikka tienaisia kotikylällä vähempi niin nettona jää käteen kuitenkin saman verran. Kotihoidolla varmaan matkoja menee hirveästi. Jos pystyttäisiin katsoa tarpeen perusteella palvelut ja tavallaan vähän tarvehetkisesti ne palvelut. Eihän kotihoidolla ole mitään toiminnanohjausta vaan vain sähköinen kalenteri. Eihän se ole mitään toiminnanohjausta. Teknologiaa ja näitä hyödyntää, ja olisi erilaisia palveluverkkoja, niin ei kuormittaisi niin sitä hoidollista puolta. Saataisiin sitä kautta enemmän sille hoidolliselle puolelle, kun seurustelu puoli siirtyisi muualle, katsotaan että kodinhoitaja on nykyisin kaikki. Taksikuskit yms on osa sitä turvaverkkoa, sieltä se muodostuu. Teknologian käytettävyyden käyttö pitenee, käyttöajat laajenevat, että saadaan oikeasti luotua palveluverkkoja sinne, niin saadaan vietyä teknologiaa sinne. Jos ei ole kuin palvelun tarvitsijoita, niin eihän me saada vietyä teknologiaa sinne. Lähdetään katsomaan kylää, mitä siellä on, miten me sitä voidaan tukea. Mekin vietyä teknologiaa kotiin, hirveän vähän loppujen lopuksi ennakkoluuloja ja teknologiavastaisuutta. Kotihoidon puolelta enempi. Ei hyväksytä toimintamalleja, ei ole pelkkää tietoturva, vaan muutosvastarinta. Rovaniemellä kärkihanke 22 asukasta, joilla 6kk jatkui kotona asuminen kahden vuoden seurantajaksolla, 100 €/kk yritykselle mutta säästöä kaupungille kaupungin kulut 50000 koko ajalta, säästöä 2,5miljoonaa säästöä. 4000€/kk kustannukset lks. Kaupungin kustannukset kasvavat koko ajan, omaa palveluntuotantoa ulkoistetaan eli työntekijöitä vähempi mutta johtoporrasta enempi. Jos lähdetään tekemään lakipykälät edellä, ei tehdä mitään, ja todetaan ettei voitu tehdä mitään. Pitäisi lähteä niin ylhäältä ohjaus ja rakentaminen

Haastattelujen kehittämis ehdotuksia suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan laatimistavoitteisiin:

- ✓ Viimeisen vuoden aikana korostunut lisää ja tullut paljon lisää koronakriisin myötä keskeisiä turvallisuuskysymyksiä, epävarmuuden sietäminen, viestinnän aiheuttama päättäjien aiheuttama epävarmuus ja epäohdonmukaisuus. Siihen liittyy paljon turvattomuutta. Murroksessa palvelujen osalta, sote-uudistus aiheuttaa turvattomuutta kansalaisissa ja yrittäjissä. Yksi esimerkki päätöksentekoon liittyvästä turvattomuuden tunteesta. Kun asiat venyvät ja venyy, niin tulee epätietoisuutta ja turvattomuutta. Mikä minun asemani on työntekijänä, asiakkaana, yrittäjänä. Asiat pitäisi saada selväksi, joita on toistakymmentä vuotta vatuloitu. Sillä lisätään arjen turvallisuutta. Kyselyt yrittäjille ei ole paras tapa. Henkkoht kontaktit paras tapa. Työyhteisöjen osaamisen kehittämisessä on huomattu, että silloin kun mennään yritysten sisään ja kysytään mitä tarvitsette, tekemällä kyselyjä ei avaudu. millä yrittäjiä saadaan kertomaan omia kokemuksia ja ottamaan osaa tällaiseen työskentelyyn. Ne pitää ensin kartoittaa henkilön nimitasolla, että kuka se voisi olla, eri toimialoilta, ottamalla suoraan yhteyttä. Yleinen kysymys kuka olisi kiinnostunut ei tuota tulosta
- ✓ Mielikuvan luomisesta siinä on kyse, että toimitaan näin, luodaan malli ja organisoidaan. Jos ette pysty kylällä toimimaan niin täältä otetaan koppi. Kotihoidossa kokeiltiin sitä, että hälytykset ja tiedot, jotka meni omaisille tai naapurille tms, niin pääasiassa meni oikein hyvin. Ihmiset vaihtelevat siinä, että kenet ne haluavat auttamaan, on se sitten kotihoito tai omaiset tai viranomaiset tai naapuri. Pitäisi luoda mielikuvamalleja. Nyt voisi olla hyväkin sauma rakentaa sellaista kuvaa, että tekee 6h töitä mutta nettoansio onkin sama, kun ei tule kuluja esim. liikkumisesta jne. Plus se, että miettii sitä muittenkin luo sellaista palveluverkkoa, siellä olisi ennen kaikkea kiinteästi porukkaa kylissä. Jos olisi sellaista porukkaa, joka tekee maksua vastaan sitä työtä, siitä syntyisi luontaista. Se on asennekysymys, että saadaan kolmas sektori toimimaan. Jos ei ole yhteiskunnalla tahtotilaa niin ei ole. Kunnat ja joissakin toiminnoissa seurakunnat. Kunta tai kaupunki koska jos mietitään, niin heidän rahojansa siinä säästetään. Ettei näe sitä kustannuksena vaan sijoituksena. Jos ne haluaa että asukas asuu kotonaan, niin sehän on heille säästöä. Ei tänä päivänä kiinnosta

Haastattelutulokset turvallisuuden näkökulmasta

Yrittäjien haastatteluissa painottui jaksaminen, epävarmuus, työvoiman saanti, palveluverkostot ja palveluosaaminen sekä vastuun kantaminen ja sekä yhteistyön konkretia. Vastausten sisällöt erottautuivat siten edellisestä eli järjestöjen julkisen sektorin asiantuntijahaastatteluista. Yksityisten yritysten vastauksissa näkyy myös rahoittamisen ja kustannusten jakamisen näkökulmaa.

Haastattelutulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta yksityistä sektoria edustavat haastateltavat korostivat henkilökohtaisten kontaktien merkitystä ja osallistumista yrittäjähdistysten tilaisuuksiin toiminnan kannalta keskeisten signaalien tunnistamisessa, kuten ammattitaitoisen työvoiman rekrytoimiseksi harvaan asutulle maaseudulle. Maakuntatasolla on tärkeää ottaa mukaan eri toimijatahojen ja intressiryhmien edustus päätöksentekoprosesseihin ja hallintouudistuksiin (esim. Sote-uudistus). Matalan asiointikynnyksen mahdollistaminen kolmannen sektorin ja seurakuntien toiminnan kautta osaltaan edistää paikallista *yhteisöllisyyttä*. Yhteiseen toimintaan (esim. kylän turvaverkko) osallistuminen ja poisjättäytyminen olisi hyvä saada vaivattomaksi. Yrittäjien näkökulmasta yhteisöllisyyttä muodostuu käyttämällä paikallisia palveluja, mikä paikallista elinvoimaa ja sekä palveluiden tuottajien että palvelujen *käyttäjien hyvinvointia*.

6.4 Asiantuntijahaastatteluiden väliyhteenveto

Haastattelujen tuloksissa on kohderyhmien välisiä eroavaisuuksissa, mikä auttaa ymmärtämään paremmin eri tahojen tarpeet turvallisuuteen liittyen. Myös toteuttamisen keinoissa on variaatioita sen mukaan, mikä on haastattelun kohderyhmä. Siinä missä julkisen sektorin asiantuntijoilla on monitoimijaisuus, tilannekuvahuomiot ja kohteiden laaja-alaisuus, puhuvat järjestöjen edustajat kansalaisnäkökulmasta ja yksityinen sektori taloudellisen toteuttamisen näkökulmasta. Näkökulmien synteesi tuo arvokkaan kokonaisuuden *turvallisuuden* laaja-alaisuuden ymmärtämiseen ja keinovalikoimien monipuolisuuteen.

Asiantuntijahaastateltavat erittelivät edustamastaan organisaation tavoitteista ja lähtökohdista sosiaalista osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. *Sosiaalisen osallisuuden* ja *osallistumisen* taustalla korostuu välillinen ja välitön toimintaan osallistumisen motiivii sekä kokemus toiminnan tulosten merkityksellisyydestä. *Yhteisöllisyys* on muuttanut muotoaan perinteisestä usein spontaanistakin naapuriavusta kohti virallisempaa eri tavoin organisoitua ja juridisoitua toimintaa. *Hyvinvointia* määrittää paikallinen ja alueellinen elinvoima väestö- ja elinkeinorakenteen lisäksi. Järjestösektorin toiminnalla on yhä keskeisempi rooli arjen hyvinvoinnin tuottamisessa niiden joustavien toiminta- ja reagoitumahdollisuuksien vuoksi.

Paikallinen elinvoimaisuus luo kumuloituvan positiivisen kehityskehän, josta eri toimijat hyötyvät. Julkisen, yksityisen ja järjestösektorin toimijoiden verkostoituminen sekä paikalliset ja alueelliset vaikuttajahenkilöt luovat sekä puitteita että innostusta paikallisspesifille kuntalisten hyvinvointia ja turvallisuutta lisäävälle tarvittaessa valtuustokauden tai budjetti vuoden ylittävälle toiminnalle. (Taulukko 57.)

Taulukko 57. Asiantuntijahaastatteluiden arjen turvallisuus TOP 3.

	Julkinen sektori	Järjestösektori	Yksityinen sektori
Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Viranomaisresurssit ja vasteajat ✓ Verkostoyhteistyö ✓ Yhteinen tilannekuva 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestöyhteistyö osana hyvinvointityötä ✓ Osallistaminen ✓ Kansalaisvaikuttaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Työvoiman saatavuus ✓ Teknologian hyödyntäminen ✓ Yrittäjien sosiaaliturvaverkko
Sosiaalinen osallisuus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jalkautuminen ja aktiivinen tiedon tuominen tarvitsijoille ✓ Ennakoivuus ja kontaktointi ✓ Toimijoiden sitouttaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ryhmätapahtumat ja henkilökohtainen tapaaminen ✓ Vastuunotto ja vanhemmuus ✓ Vertaistuki 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eri ryhmien edustus ✓ Henkilökohtaiset kontaktit ja jalkautuminen ✓ Henkilökohtainen apu
Yhteisöllisyys	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Naapuriapu ja kohtaaminen ✓ Viranomaisten näkyvyys ✓ Verkostoituminen ja järjestöyhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tunnetaidot ✓ Paikallisyhteisön osallistuminen ✓ Yhteisöön osallistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kansalaisten kokemus mukana olemisesta ✓ Auttamistyön oikeanlainen organisointi ✓ Yhteistyö palveluiden tuottamisessa
Hyvinvointi	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hyvinvoinnin toimintamallin ratkaiseminen (kunta/aluetaso) ✓ Tietojohtaminen ✓ Hyvinvoinnin ymmärtäminen laaja-alaisena kokonaisuutena 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuus ja turvallisuuden tunteen huomiointi ✓ Viestintä ✓ Haavoittuvien ryhmien tukeminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Syrjäytymisen ehkäisy ✓ Palveluverkot ja verkopalvelut (tietoliikenne kyliin) ✓ Toimittava yli organisaatorajapintojen

7 KANSALAISTAPAHTUMAT

Arjen turvallisuuden tiekartta –hankkeen kansalaistapahtumien tarkoituksena oli kysyä ihmisiltä itseltään, mitä heidän arkensa turvallisuuden parantamiseksi tulisi tehdä. Tapahtumat valikoitiin sillä perusteella, että mahdollisimman moni ikäryhmä tulisi tavoitetuksi, samoin maantieteellisesti eri osat Lapin maakuntaa, sekä erilaisissa olosuhteissa asuvat ihmiset (kaupunkilaisnuoret, kylillä asuvat lapset, kylätoimijat, sekä raja- ja saamelaisalueen ikäihmiset; Taulukko 58.). Olemassa olevat yhteistyötahot haluttiin hyödyntää mahdollisimman sujuvan etenemisen varmistamiseksi, koska hankkeen toteutusaika kokonaisuudessaan oli tiivis, ja tapahtumat tuli järjestää muutaman kuukauden sisällä, jotta niiden tuottama sisältö ehdittiin analysoida ja hyödyntää tiekarttaa laadittaessa.

Taulukko 58. Sometapahtumien osallistujakartta.

Sometapahtumapaikka, organisaatio ja aika	Osallistujamäärä
Lapin yliopiston harjoittelukoulun yhdeksäsluokkalaiset	66
Kylätoimijatapahtuma	19
Sámisosterin Birgen Ruovttus -hankkeen ikäihmisten ryhmät	14
Karungin alakoulun koululaiset	72

Osallistujia tapahtumiin saatiin alkuperäisen tavoitteen mukaisesti eri ikäryhmistä, eri maantieteellisiltä alueilta, ja eri näkökulmia edustaen melko laajasti. Lapsia ja nuoria osallistui lukumäärällisesti eniten, johtuen toteutustavasta eli osana koulunkäyntiä. Ikäihmisiä tavoitettiin lukumäärällisesti vähiten, mutta keskustelua tilaisuuksissa syntyi runsaasti ja monesta näkökulmasta.

7.1 Karungin alakoulun 1.–6. luokkalaiset

Karungin alakoulu yhteistyötahona valikoitui aiemman yhteistyön pohjalta. Alakoululaisten kanssa lähestymistavaksi haluttiin positiivinen, hyviä asioita ja turvallisuutta korostava näkökulma. Rehtori Juhani Kurjen kanssa yhteistyössä päädyttiin siihen, että pienimmät oppilaat 1.–3. luokkalaiset piirsivät ja isommat oppilaat 4.–6. luokkalaiset kirjoittivat aiheesta. Rehtorin kautta heille toimitettiin piirustus- ja kirjoituskilpailun ohjeistus:

Piirustus- ja kirjoituskilpailu: Milloin sinulla on turvallinen olo?

1-3lk Piirrä tai maalaa kuva haluamallasi tyylillä siitä, mikä tai kuka tekee olosi turvalliseksi ja hyväksi. Anna ajatusten lentää!

4-6lk Kirjoita tarina tai vaikka runo siitä, milloin, missä tai kenen ansiosta sinulle tulee hyvä ja turvallinen olo.

Sekä piirustuksista että kirjoituksista valitaan kolme, jotka saavat pääpalkinnon. Kaikki osallistujat saavat pienen muiston kilpailusta. Piirustuksesi tai kirjoituksesi tulee näkyville Lapin ammattikorkeakoulun nettisivuille, someen ja ehkä myös lehteen, mikäli huoltajasi ovat antaneet siihen luvan.

Pääpalkintojen saajat valitsee Arjen turvallisuuden tiekartta -hankkeen asiantuntijaryhmä. Valintaperusteena ei ole paras piirustus- tai kirjoitustaito, vaan se millä tavalla kilpailun aihetta eli turvallisuutta on tuotu esiin.

Kaikki tuotokset julkaistaan Lapin ammattikorkeakoulun Arjen turvallisuuden tiekartta -hankkeen internetsivuilla, osa myös Lapin ammattikorkeakoulun sivuilla, sekä mahdollisesti muissa yhteyksissä hankkeen viestinnässä esimerkiksi lehdissä tai somessa.

Rehtorilta ja huoltajilta saatujen lupien perusteella organisoitiin ja toteutettiin piirustus- ja kirjoituskilpailu. Kaikille osallistujille toimitettiin Liikenneturvan lahjoittamat heijastimet ja hankkeen hankkimat kypäraavaimenperät sekä voittajille lisäksi Lapin ammattikorkeakoulun reput (piirtäjille) ja Liikenneturvan lahjoittamat pyöräilykypärät (kirjoittajille).

Kirjoittajista hankkeen asiantuntijaryhmä valitsi kolme palkittavaa. Piirustuksista palkittavia valittiin kuusi eli kaksi joka luokkatasolta. Palkittavat valittiin aiheen käsittelyn pohjalta, myös sukupuolijakauma huomioitiin.

Taulukoissa 59.–61. on dokumentoitu Karungin alakoulun luokkien 1–6. oppilaiden autenttiset tuotokset (piirroksia ja tekstejä) niiltä osin, kuin lupa niiden julkaisemiseen huoltajilta saatiin. Sosiaalisen osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemat yhdistettiin tässä analyysissä yhteisöllisyydeksi.

Kirjoituksia kilpailuun toimitettiin 15. Piirustuksia yhteensä 57.

Taulukko 59. Turvallisuus Karungin alakoululaisten kuvaamana ja kertomana.

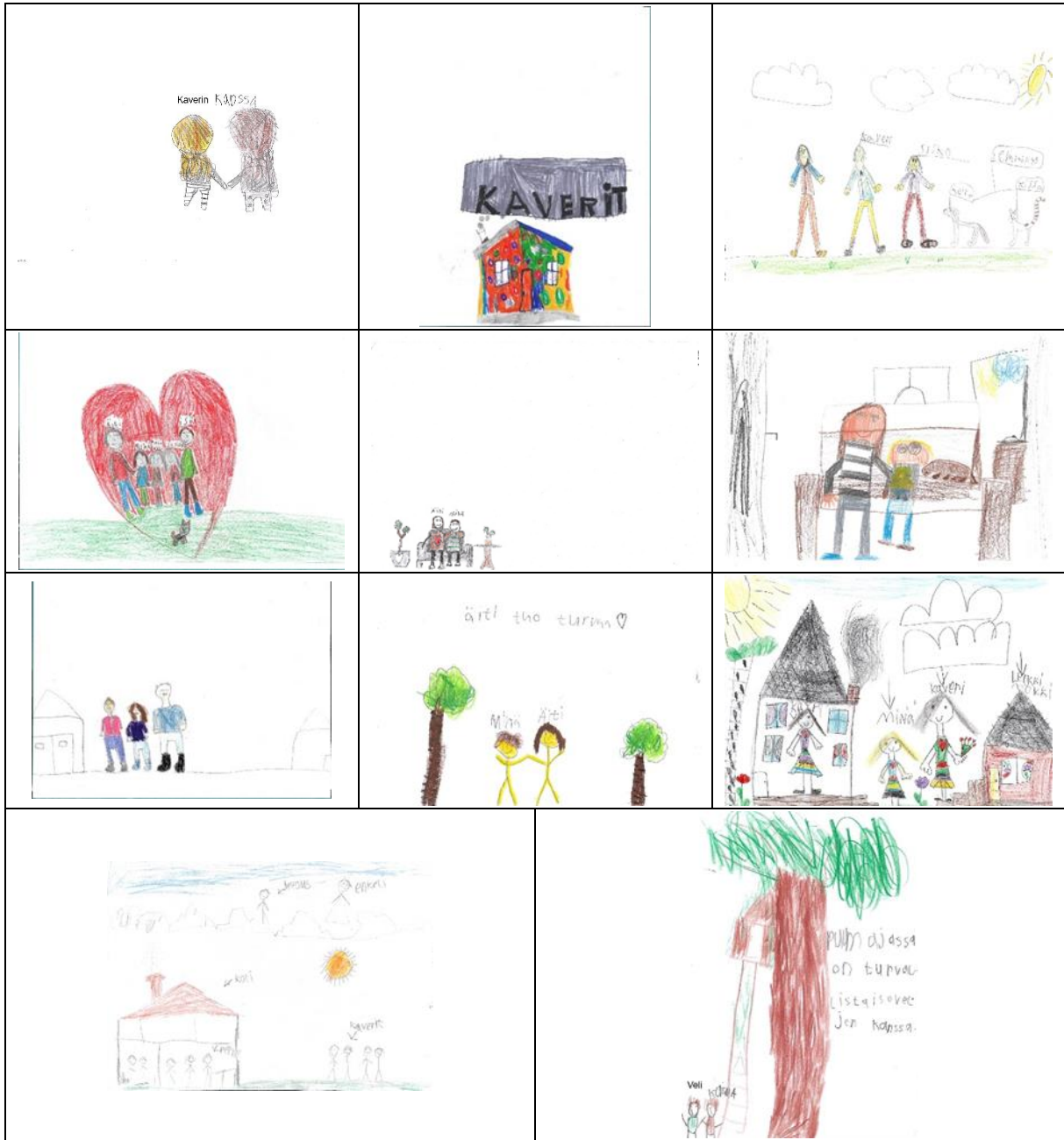
		
		
		
<p>Turvallinen olo</p> <p><i>"Kerrot minulle: sinulle tulee turvallinen olo kotonasi. Okei. Kerron sinulle: Kun saa perheen kanssa asua, ja ystäviä ympärillä. On turvallista olla, kun on eläimiä lähellä. On täällä hyvä asua, turvallisessa Suomessa Ei täällä käydä sotia, eikä koulussa kiusata. On kavereiden kanssa kivaa, kun he minusta välittää. Kun ulkona paistaa aurinko ja nurmikko vihertää. On silloin turvallisinta, kun luottaa itseensä. Itsevarmuus on tärkeää, nykyhetkessä. Tulee minulle turvallinen olo, näistä asioista. En tiedä kovin muista, mutta minä olen minä!"</i></p>		
<p>Milloin sinulla on turvallinen olo?</p> <p><i>"Turvallinen olo tarkoittaa, että ei ole vaaroja tai uhkia. turvallinen olo voi tulla kotona, koulussa tai vaikkapa kaverilla. Kaikilla on joskus turvallinen olo, mutta se ilmenee jokaisella vähän eri lailla. Minulla itsellä tulee turvallinen olo kotona kun vanhemmat ovat läsnä. vanhemmat auttaa minua monessa asiassa ja silloin minulle tulee turvallinen olo. Joillakin turvallinen olo voi tulla</i></p>		

vaikka kaverilla, kun leikkii hauskoja leikkejä. Turvallinen olo voi myös tulla sisarusten läsnäolosta ja hauskoista tekemisistä yhdessä. Kavereiden kanssa on hauska olla ja silloin tulee monesti myös turvallinen olo.”

Turvallisuus

”Minulle turvallisuuden tunteen tuo koti. Kotona äiti ja isi ovat iloisia aina. Turvallisuutta tuo se, kun teemme perheen kanssa erilaisia asioita. Kaveritkin tuovat minulle paljon turvallisuuden tunnetta. Kaverit tuovat paljon iloa, koska niiden kanssa on kiva olla ulkona. Perheen kanssa on kivaa olla pyörimässä ja tehdä muita aktiviteetteja. Koti tuo todella paljon turvaa. Se on turvallisuuden tunnetta, kun saa olla perheen kanssa kotona.”

Taulukko 60. Yhteisöllisyys (ml. sosiaalinen osallisuus & yhteisöllisyys) Karungin alakoulu-
laisten kuvaamana ja kertomana.

Minulla on turvallinen olo kun ...

Hyvät puolet

Kuuntelen musiikkia .
 Olen kaverin kanssa .
 Joku on kanssani .
 Olen kotona .
 Perheenjäsenet on kotona .
 Äiti ja isä on olemassa .

HUONOT PUOLET

Olen yksin .
 Minua kiusataan .
 Minua ärsytetään .

Mistä turvallinen olo tulee?

"Minulle turvallinen olo tulee kun olen kotona perheen kanssa tiedän, että perheeseen voi luottaa joten uskallan puhua kotona mistä vaan. Jos ei perhettä olisi minua pelottaisi pitäisin kaiken surun sisälläni ja olisin hiljainen ja surullinen. Jos mieltäni painaa niin ystävätkin osaavat lohduttaa en joudu koskaan olemaan yksin vaan aina on joku tukemassa. Silloin, kun lähden kotoa mietin, että tuleeko minulla epäturvallinen olo. Kun lähden jonnekin kauemmas ilman äitiä, niin viestitellen äitin kanssa joka päivä jonku aikaa."

Milloin minulla on turvallinen olo?

"Minulla on turvallinen olo kotona perheen kanssa. Koska perheeseen voi luottaa. Luotettavien kavereiden seurassa on myös turvallinen olo. On hyvä että olisi edes yksi kaveri keneen pystyisi luottamaan, ja jos on turvaton olo niin kaverit lohduttaa. Pystyn luottamaan myös sukulaisiin. Harrastuksissa on myös turvallinen olo, koska yleensä siellä on joku aikuinen tai vanhempihenkilö, joka auttaa jos apua tarvitsee."

Turvallinen olo

Minulle tulee turvallinen olo kun olen ystäväni kanssa. Ystäväni tuovat minulle turvallisen olon, koska he ovat minulle tuttuja ja saavat minut nauramaan kun olen heidän kanssaan. Heille on helppo kertoa asioista ilman että suuttuvat minulle. He antavat minun olla oma itseni ja puolustavat minua. En halua usein olla yksin, mutta minulla on onneksi kavereita joiden kanssa voin olla vapaa ajalla sekä koulussa.

Minulla on turvallista olla kotona koska voin olla siellä ihan miten haluan, ja koti on tärkein ja turvallisin paikka jonka tiedän. Kotona on myös minun oma huone, jossa on kiva pitää omaa aikaa ja rauhoittua.

Perheen kanssa on kiva olla koska he tuntevat minut ja lohduttavat aina. Heille on helppo myöntää asiat ja olevat aina minun puolella. Tärkeimmät heistä minulle ovat siskoni. He tuovat minulle turvallisen olon, koska voin luottaa heihin.

Kesäloma tuo minulle turvallisen olon, koska ei ole koulua eikä stressiä kokeista. Ei tarvitse herätä aikaisin aamulla ja kiirehtiä kyytiin. Saa olla kavereiden, perheen ja sukulaisten kanssa.

Mökillä on kiva käydä. Siellä voi harrastaa urheilua, laskettelua, kävelyä ja pyöräilyä. Siellä on paljon sukulaisia. Ja heidän kanssa on mukava olla. Siellä on kiva sisustus ja se tuo minulle turvallisen ja mukavan olon.

"Musiikki on minulle tärkeää. Kuuntelen sitä päivittäin ja pidän laulamisesta. Se tuo minulle turvallisen olon, koska se auttaa minua rauhoittumaan ja keskittymään."

Turvallinen olo

"Minut tekee turvalliseksi se ,että saan olla tuttujen ihmisten ja eläinten kanssa. Myös se ,että olen tutussa paikassa. Kotona tunnen oloni turvalliseksi perheen ansiosta , säännöistä , tutuista äänistä ja hajuista. Vaikka en olisi kotona , mutta perheeni on siellä missä minäkin , tunnen oloni silti turvalliseksi , koska perheeni on siellä . Erilaiset esineet eivät vaikuta turvallisuuteeni. Säännöt tekevät minut turvalliseksi , koska jos ei riko sääntöjä ei tapahdu mitään mistä pitäisi huolestua. Ystävät tekevät minut turvalliseksi , koska ne ovat minulle tuttuja ja voin puhua heille mistä vaan milloin vaan. Sukulaiset ovat myös minulle tuttuja ja turvallisia. Jos kaikki ovat iloisia , minulla on turvallinen olo , jos jokin on vihainen minulla ei ole niin turvallinen olo kun olisi turvallisenä. Valo tekee myös minut turvalliseksi , koska ei ole mitään pelättävää. Lempi asiat tekevät minut myös turvalliseksi. Sukulaiset tuntevat itsensä turvalliseksi minun seurassaan , koska en riko sääntöjä. Hyvä olo tekee minut turvalliseksi."

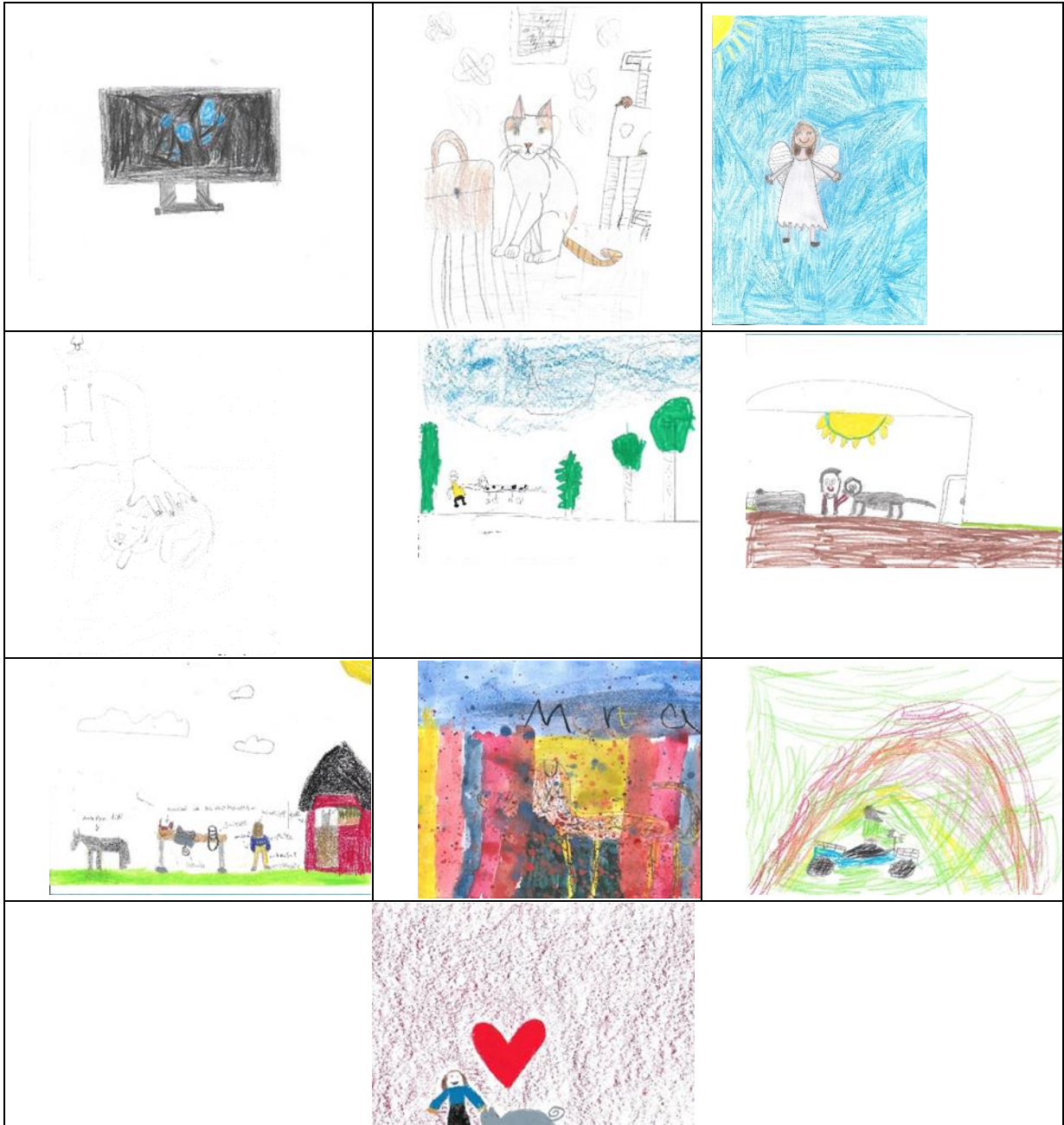
Turvallinen olo

"Minulle turvallinen olo tulee, kun ystävät, perhe ja läheiset tukee. Ystävät myös turvan luo, mutta välillä yksin olo myös turvan tuo. Musiikki tuo minulle turvaa, koska siitä tulee hyvä olo, ja silloin en mieti mitään turhaa. Kavereihin voin aina luottaa, ja ne minulle paljon iloa tuottaa."

Turvallisuus

"Minulla on turvallinen olo, kun istun sohvalla parhaan kaverini kanssa, syön popcornia, juttelen ja katson frendejä. Minulla on turvallinen olo kun luen oikein pitkää romaania vilttiin käpertyneenä. Minulla on turvallinen olo kun istun koiranpentujen kanssa lattiatta ja silittelen niitä. Minulla on turvallinen olo kun käyn koiran kanssa lenkillä metsäpolulla. Minulla on turvallinen olo kun itken hevosemme karsinassa, ja ja tuntuu siltä, että sekä hevonen että tallikissa ymmärtävät minua. Minulla on turvallinen olo kun voinkertoa ystävälleni kaiken, ja hän kuuntelee minua."

Taulukko 61. Hyvinvointi Karungin alakoululaisten kuvaamana ja kertomana.

Mistä tulee turvallinen ja hyvä olo?

"Minulle tulee turvallinen olo, kun saan olla yhdessä perheeni kanssa. Rakkaat vanhempani auttavat, lohduttavat ja ovat tukenani aina, kun tarvitsen heitä ja sisarukseni viihdyttävät ja naurattavat minua niin, että minulle tulee hyvä olo. Vanhempani ovat viisaita, rauhallisia, kilttejä ja rakastavat minua ja kahta sisarustani. Siitä tulee hyvä ja turvallinen olo."

"Luonto rauhoittaa ja piristää minua. Luonnon helmassa on mukava retkeillä, leikkiä ja vain oleskella, sekä kuunnella lintujen laulua johon sekoittuu puron solinaa. Luonnonäänet ja pehmeä kasvillisuus johon voi kätkeytyä lepäämään hetkeksi tuovat rauhallisen ja turvallisen olon. On myös kiinnostavaa ja sympaattista tarkkailla eläinten liikkeitä ja katsoa, kun ne pyydystävät ruokaa, telmivät ja lepäilevät rauhanomaisesti. Mielestäni on paljon mukavampaa tarkastella eläimiä niiden luonnollisessa elinympäristössä, koska ne ovat silloin vapaina ja saavat mennä minne haluavat. Se saa minut tuntemaan itsenikin vapaaksi murheistani ja rentoutumaan. Olen huomannut, että jos olen lähellä jotain vesistöä rentoutuminen on helpompaa. Kun valo heijastuu veden pinnasta ja vesimittarit liukuvat veden pinnalla muodostaen kuvioita jotka muistuttavat jotain, mutta lopulta näytävätkin joltain aivan muulta, minun on helppo rentoutua ja tempautua rauhalliseen tunteiden virtaan, joka kuljettaa minua hitaasti kohti sitä tunnetta johon ei voi päästä muuta kuin unohtamalla kaiken muun ja jolla ei ole nimeä. Minä kutsun tätä tunnetta perimmäiseksi onnellisuudeksi ja rakastan sitä."

"Aamuisin minulla on usein hyvä ja turvallinen olo, koska minulla ei ole minnekään kiire ja voin vain olla. Pidän siitä, kun auringonvalo sivelee unisia kasvojani ja herättää minut lempeästi ja hiltalleen unien maailmasta. Tällöin nousem iloisena ja reippaana uuteen päivään ja alan tehdä iloisena aamutoimia. Aamupala tuo turvaa ja onnea joka päivä. On ihanaa kävellä portaita alas ja haistaa, että joku on paistanut kananmunia paahdoleivän päälle ja ottanut appelsiinimehun valmiiksi esiin. Silloin tiedän, että on tulossa hyvä ja onnellinen päivä ja hyppelehdin loppumatkan aamupala pöydälle."

"Meillä on lemmikki koira, nimi on Martta. Martta on iloinen ja innokas saksanseisoja, joka tuottaa minulle paljon iloa ja turvallisuuden tuntua. Meillä on lemmikkeinä myös kanoja ja ne ovatkin minulle todella tärkeitä. Minä olen nimennyt neljä näistä siivekkäistä ihanuuksista. Kolme niistä on viime vuoden tipuja ja yksi oli kana jo, kun se tuli meille toissa vuonna. Lemmikimme ovat minulle rakkaita ja ne tuottavat minulle hyvää oloa."

Turvallinen olo

Minulle tulee turvallinen olo monissa tilanteissa. Turvallisemmalta minusta silti tuntuu olla omien perheenjäsenten seurassa. Joskus minulla on turvallisinta olla omassa huoneessa ihan omassa oloissa ilman että kukaan häiritsee omaa rauhaa.

Minulle turvalliseen oloon vaikuttaa myös ilmapiiri. Rauhattomassa ja vihaisessa ilmapiirissä voi olla turvattomampi olo. Iloisessa ja rauhallisessa ilmapiirissä voi tuntea olonsa helpommin turvallisiksi.

Tunnen oloni turvallisiksi ja tärkeiksi kavereiden seurassa. Minun kavereiden kanssa meillä on hyvä ilmapiiri niin tunnen oloni turvallisiksi.

Minulla tulee joskus turvaton olo kun stressaan. Koe stressi tuo minulle turvattomuuden tunnetta ja epävarmuutta. Myöskin vanhempien riitely ja kinastelu tuo minulle turvattomuuden tunnetta sillä pelkään ja alan stressaamaan epäolennaisia asioita niissä tilanteissa kun riitaa ilmenee.

Tulokset turvallisuuden näkökulmasta¹²²

Alakoululaiset muodostavat kuvan turvallisuudesta kokemusmaailman kautta, jossa ytiminä turvallisuuden kuvantamiseen ja sanoittamiseen toimivat omaiset, perhe, kaverit, kodin tunnelma, koulu, luottamus, aistien tuottamat havainnot, vuorovaikutus oma tila ja ennakoitavuus. Erityisesti perhe ja suhteet koulutovereihin ovat keskeinen hyvinvoinnin luoja koululaisten elämässä.

¹²² Karungin alakoulun 1.–6. luokkalaisten piirustukset ja kirjoitukset analysoidaan turvallisuus ja hyvinvointiluokituksella piirustus- ja kirjoituskilpailun tehtävän eriytyessä ikäryhmittäin: **1-3Ik** Piirrä tai maalaa kuva haluamallasi tyylillä siitä, mikä tai kuka tekee olosi turvallisiksi ja hyväksi. Anna ajatusten lentää! ; **4-6Ik** Kirjoita tarina tai vaikka runo siitä, milloin, missä tai kenen ansiosta sinulle tulee hyvä ja turvallinen olo

Tulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Sekä kirjoituksissa että piirustuksissa toistuivat hyvinvoinnin perustan muodostavat koti, perhe, kaverit ja lemmikit -teemat. Perhe, sisarukset ja/tai vanhemmat oli kuvattu yhteensä 17 piirustuksessa ja koti 12:ssa. Ystävät tai kaverit olivat yhdeksässä piirustuksessa, ja lemmikit olivat aiheena 16 piirustuksessa. 14 piirustusta kuvasi erilaisia yksittäisiä asioita turvallisuuden tunteeseen ja sen tuomiseen liittyen: harrastuksia (*esim. ratsastus*), arjen tekemistä (*syöminen*), leikki- ja kokoontumispaikkoja (*esim. maja*) tai hengellisiä asioita (*enkeli tai Jeesus*). Sama piirustus usein sisälsi elementtejä useammista näistä kategorioista.

Em. teemojen lisäksi erityisesti kirjoituksissa tuotiin esiin turvallisuutta myös negatiivisempien tunteiden kautta – esimerkiksi mikä auttaa, kun on surullinen olo, tai kuinka silloin ei ole turvallinen olo, jos vanhemmat riitelevät tai itsellä on epävarma olo. Kirjoituksissa korostui perheen, ystävien ja kodin merkitys, 4.-6.luokkalaiset eivät maininneet eläimiä tai lemmikkejä yhtä usein kuin nuoremmat koululaiset. Näiden aiheiden lisäksi useammassa kirjoituksessa nostettiin esiin erilaisten harrastusten ja tekemisten merkitys, sukulaisten turvaa tuova vaikutus, ja toisaalta myös musiikin tärkeys. Tämän lisäksi Karungin isommille koululaisille turvallisuutta toi esimerkiksi luonto, tavallinen arki, kesäloma sekä sääntöjen noudattaminen.

7.2 Lapin yliopiston harjoittelukoulun yläkoulun 9. luokkalaiset

Nuorten äänen edustajiksi valikoitui Rovaniemen harjoittelukoulun luokat 9 A, B ja C, osana kunkin luokan yhteiskuntaopin tuntia. Näihin luokkiin päädyttiin, koska haluttiin kaupunkimaisessa ympäristössä asuvien näkemyksiä, sekä luontevan yhteistyön harjoittelukoulun erityisen aseman (Lapin yliopiston yhteys) takia. Lisäksi aihe soveltui hyvin yhdeksännen luokan yhteiskuntaopin opetussuunnitelmaan, koska siinä käsiteltiin kansalaisvaikuttamista: osana työpajaa hankehenkilöstö kertoi nuorille hieman kehittämishankkeista ja siitä, miten niiden kautta voi vaikuttaa esimerkiksi arjen turvallisuuden kehittämiseen. Luokilta osallistui yhteensä 66 oppilasta Arjen turvallisuuden työpajaan. Nuoret osallistuivat kukin luokassa omalta tietokoneeltaan, hanketyöntekijät pitivät työpajan Microsoft Teamsin välityksellä. Nuorten äänet ja video kuva ei välittynyt hanketyöntekijöille. Yhteiskuntaopin opettaja *Noora Rinne-Kanto* hoiti työpajan järjestelyt koulun päässä, sekä fasilitoi työpajaa luokassa.

Aluksi nuorille kerrottiin hanketoiminnasta osana kansalaisen vaikuttamismahdollisuuksia, sekä Arjen turvallisuuden tiekartta –hankkeen perusidean ja sisällön. Taustoituksen jälkeen nuoret saivat ensimmäiseksi tehtäväksi pohtia mitä arjen turvallisuus heidän mielestään on:

- *Padlet: kirjaa ajatuksia siitä mitä arjen turvallisuus sinusta on*
- *Mieti asiaa oman, perheen, kavereiden tai muiden läheisten näkökulmasta”*

Nuoret kirjasivat ajatuksiaan padlet-työkaluun. Seuraavassa vaiheessa yhdeksäsluokkalaisille annettiin tehtäväksi kirjata ajatuksiaan siitä, miten arjen turvallisuutta Lapissa voisi ja pitäisi parantaa.

- *Padlet: kirjaa ajatuksia siitä, miten arjen turvallisuutta Lapissa voisi ja pitäisi parantaa*
- *Mieti asiaa oman, perheen, kavereiden tai muiden läheisten näkökulmasta*

Taulukkoon 62. on poimittu keskeinen informatiivinen työpajasaldo, joka saatiin Rovaniemen harjoittelukoulun luokista 9 A, B ja C.

Taulukko 62. Lapin yliopiston harjoittelukoulun luokkien 9 A, B ja C oppilaiden (n=66) autenttiset vastaukset turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nopeuskamerat ✓ 112 <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lait ✓ Koulussa valvotaan turvallisuutta ✓ Poliisi ✓ Säännöt ✓ Hätäkeskus ✓ Liikenneturva ✓ Nettipoliisi ✓ Liikenteessä liikkuvia poliiseja vois vähentää runsaasti ✓ Sakottaa ilman tarkempaa syytä ✓ Poliisi on aika yli reagoiva ✓ Nuorempien sisarusten yksin kulkeminen liikenteessä huolestuttaa ✓ monet eivät pidä maskia naamalla ✓ Kaupoissa ilman maskia kulkeva porukka ✓ Pyörän tai jonkun muun varastetuksi tuleminen pelottaa ✓ EN USKALLA KÄVELLÄ ULKONA ILMAN ISIÄ ✓ Illasta kävely keskustan alueella tuntuu turvattomalta ✓ poliisit ovat yli reagoivia ✓ Yksin ei uskalla kävellä keskustassa ✓ illalla ulkona liikkuminen on välillä pelottavaa ✓ liikenteessä liikkuvat poliisit pitäis lakkauttaa ✓ koulukiusaaminen. opettajat eivät puutu aina ✓ Liikenteessä turvallisesti liikkumista pitäisi painottaa enemmän ✓ netin turvallisuus. Sieltä voit löytää kenestä tahansa henkilökohtaista tietoa ✓ Kouluympäristön pitäisi olla turvallisempi paikka. Ei pitäisi pelätä kiusatuksi tulemista. Kiusaamiseen pitäisi puuttua vakavammin ✓ polliisi. tuntuu turvattomalta poliisin lähellä ku ne puhalluttaa ilman syytä tai todisteita. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Omien asioiden leivittäminen netissä voi olla vaarallista ✓ Netiketti ✓ Arki on turvallinen ✓ On surullista, että kaverini joutui soittamaan puhelua kansani vain lyhyen kotimatkan ajan koska häntä ahdisteltiin ✓ Harrastukset eivät ole tarpeeksi "helpoja" vaan niissä pitäisi olla super hyvä että voi harrastaa. Nuorille enemmän tekemistä, että ilki-valta ja esim. vaaarallinen liikennekäytös vähenee ✓ Yksityisyydensuoja ✓ Ikärajoitukset ✓ Netissä ei saa kiusata ✓ Netissä ei saa haukkua ja siihen pitäisi puuttua enemmän ✓ Otettais tosiinsa nuorten mielipiteet ✓ Joku angry birds puiston tapanen puisto koska nykyään siellä on eniten nuorempia lapsia vanhempien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvalliset ja luotettavat vanhemmat ja turvallinen kotiympäristö ✓ Isi pelastaa hätätilanteessa ✓ Ystävällinen käytös kavereita ja perhettä kohtaan ✓ Turvallinen perhe ja kotiympäristö ✓ Elinympäristö on turvallinen ✓ Illasta keskustan alueella liikkumisessa pelottaa aikuisten miesten ahdistavat kommentit ja pelko tulla käsiksi käydyksi ✓ Kouluissa, päiväkodeissa jne. voisi opettaa erilaisista ihmisistä. Mikä on "normaali"? Onko normia? ✓ Asiattomaan kommentointiin ei puututa tarpeeksi usein ✓ Tietyt opettajat ✓ Kotona on turvallista ✓ Kotirauha ✓ Asia joka vaikuttaa turvallisuuteen on ympäristö ja ihmiset ✓ Opettajien seksistinen vertailu oppilaissa saisi loppua kanse ✓ Opettajien ei tarvis vertailla niitä meihin 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Saatavilla oleva terveydenhuolto ✓ Arki on hieno asia ✓ Rutiinit ✓ Ei sitä koronaa tartte pelätä kö se on vaa perus nuha ✓ Ei tääl oo ees korona ja pitää olla maski pääl ja muka istuu kämpil ✓ Mielenterveyspalvelut helpommin saataviksi ✓ Nettivalaistusta jotta tietää, mitä siellä saa ja ei saa tehdä ✓ Koulu ✓ Sairas hoito ✓ Rajoitukset ✓ Maskit ✓ Lastensuojelu ✓ Maskipakko ✓ Opiskelijoille pitäisi antaa enemmän alennusta kulttuuritapahtumiin ja ylipää-tään tapahtumiin ja elintarvikkeisiin. Jos hän esim opiskelle pitkän aikaa, joksikin hyväksi ammatiksi, olisi kiva hänenkin saada ihan hyvä elämä siksi aikaa. Esim ei tarvitse joka päivä miettiä mitä hän pystyy ostamaan ✓ Opettajien huomioida oppilaiden mielenterveyttä

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Koulukiusaamisen seuraaminen ja siihen puuttuminen ✓ Nastarenkaat ✓ Heijastimet ✓ Omat valinnat ja painostukset ✓ Nastakengät ✓ Teiden hiekoitus ✓ Palovaroitin ✓ Palomies ✓ Palovaroitin ✓ Palo ✓ Laki ja säännöt ✓ Kypärä ✓ Yleiset säännöt ✓ Ei väkivaltaa henkistä tai fyysistä ✓ Liikenneturvallisuus ✓ Opettajat jotka käy käsiksi lapsiin ja sanoo epä asiallisia pitäisi potkaista ulos. Ei ole ollu hauskaa tai huutaa ✓ Esim bussikuski vois puuttua tilanteeseen jos joku tulee ahdistelemaan. Eli niille työntekijöillekki jonkinlaista koulutusta asiaan. ✓ Aikusetkaan ei saisi kiusata lapsia ✓ Cat calling pitäisi loppua Eli epäsovimaton huutelu ✓ Miehet huutelee kaupungilla vaikka ei edes ole pimeää ✓ Narkit ja juopot pois ulkoa ja busseista. ✓ Raiskauksesta kovempi tuomio ✓ Valvonta ✓ Bussikuskien ja kaupan myyjien pitäisi puuttua humalaisten huutelemiseen ✓ Nettikiusaamiseen puuttuminen ✓ Kiusaaminen pitäisi loppua ✓ Koulukiusaamiseen puuttuminen ✓ Parempi poliisivalvonta iltaisin - naiset ✓ Paremmat katuvalot ✓ Kadulla huutelemisen vähentäminen ✓ Parempi nettivalvonta (nettikiusaaminen) ✓ Pimeällä kulkeminen pelottaa ✓ Tiettyjä sääntöjä tiukentaa ja tiettyjä löysätä ✓ Liian tiukat säännöt saa jotkut teinit "kapinoimaan" ✓ Vartiit ihme leikkipoliiseja ✓ Liukkaat tiet ✓ Vastuulliset autonajajat ✓ Poliisit, palokunta ja sairaala ✓ Yhteiset säännöt 	<p>ja nuorten aika on vasta myöhemmällä illalla</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Identiteetti ✓ Muiden samanlaiset kokemukset ✓ Ei keskustele tuntemattomien kanssa ✓ Kyky pystyä estää epä mukavat henkilöt netissä ✓ Sosiaaliset tukiverkostot ✓ Lukioon yksin meneminen pelottaa ✓ Jokaisen pitäisi pystyä ilmaista itseään vapaasti ✓ Sananvapautta ei tajuuta ✓ Ihmisten pitäisi hyväksyä kaikki sellaisia kun ne on ✓ Opettajien pitäisi saada ottaa oppilaiden elämästä enemmän tietoa ✓ Enemmän anarkiaa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sosiaalisen median tuominen todellisuuteen, esim. Muokkaaminen kiellettyä. Tällöin ei tule "väärää kuvaa" ja ulkonäköpaineita ✓ Aikuisten tai vanhempien pitäisi puuttua nuorien käyttäytymiseen ✓ Enemmän aikuisia jonne turvautua ✓ Vaitiolo velvollisuuden muistuttamisesta ✓ Perhe ✓ Lasten oikeanlainen valvonta sosiaalisissa tilanteissa ✓ Ihmisten halu tietää ja oppia mikä on turvallisempaa kuin aiemmin on ollut. ✓ Koulu ✓ Oma koti ✓ Nuoret jotka hengaavat joka päivä kaupungilla ja lököttää housuja pelottaa ✓ Semmoset emk kanisterit on iha hulluja ja tosi pelottavia näyttävät aina siltä et haluavat tappaa ku kävelen ohi kerranki ku kävelin ohi ni kuulin ku olivat jää karhun teurastanu pelokällä yhdellä ninja go ✓ Ammattikoululaiset pelottavat ✓ Kun opettajat huutaa mulle pelottaa ✓ Vois ihmiset hymyillä enemmän 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Enemmän nuorisotiloja ✓ Talous ✓ Sairaalat ✓ Sosiaaliturva, lastensuojelu ja sijaisperheet ✓ Kun opettaja kannustaa/kehuu ✓ Hyvä tiedonvälitys ✓ Hyvä tukiverkko ✓ Ei tarvitse pelätä kotona ✓ Paljon ihmisiä samassa bussissa korona aikana ✓ Ensi apu ✓ Tieto lisää turvallisuutta ✓ Kotiturva ✓ Turvalliset elintarvikkeet ja tuotteet ✓ Pelottaa että rovaniemi menee velkaan ✓ Itteä ainaki huolettaa et yhteiskunnan rahat loppuu ja sit joutuu maksaan tulevaisuudessa kauheesti veroja ✓ Kehonhuolto ✓ Puistoja joissa on penkkejä mihin voi vaan mennä istumaan ja ajattelemaan ✓ Mahdollisuus mennä jonneki vaikka lukeen kirjaa omassa rauhassa jos ei halua olla kotona mut ei myöskään halua harrastaa liikuntaa ✓ Harrastus tukiraha ✓ Lisää erilajien harrastuspaikkoja, halleja yms jotta ei olisi niin ahdasta = turvallisempaa ja mielekkäämpää liikuntaa
---	---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kiireiset bussikuskit ✓ Suojatiet ✓ Liikennesäännöt ✓ Teiden kunto ✓ Heijastin ✓ Teiden kunnossapito ✓ Tapaturmien ennaltaehkäisyä ✓ Katulamput ✓ Onnettomuudet ✓ Kaikista pelottavin asia on sudentie mafi 65 en tosiasia lähtis aukomaan kaikista pahin niistä on (sudentien ritari) ✓ KANISTERI = GANGSTA KOVAJÄTKÄ SEMMONE JOKA KUULUU ESIM CRIPSEIHIN ELI TOSIVAARALLISIIN POLIISEIHIN ✓ Alaikäiset jotka käyttää päihteitä PALJON pelottaa minua hirveästi! ✓ Lumiaura ✓ Huumeitten hinnat alas, että enemmänn työttömiä huumeitten käyttäjiä. ✓ HIEKOITUS ✓ Väkivallan tunnistamisen parantaminen ✓ POTKULLA JOSTAI SPINJITSUSTAA PUHUIVAT IHIME HAMPUISEJA !!!!! ✓ Pyörien huoltaminen ✓ Kaikkien mopoihin toimivat vilkut ✓ Paremmat aidat baareihin ✓ Pimeän kelin turvaajat, jotka vähentävät seksuaalista väärinkäyttöä ✓ Hampit on scary asf kun ne vie aina koko omaisuuden mennessään kun tulevat vastaan helemapelti ku skootterikin lähti kävelemään :((((✓ Tien huolto ✓ Paremmat bussikuskit ✓ Jos vaikka korjais niitä kuoppia teissä ko nehä saattaa hajottaa skootterin ✓ Ulkona liikkumiseen eteenkin iltaisin ✓ Liikenneympyröitä vähemmäksi 		<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vanhempien kasvatuksen tarkka silmällä pito ✓ Alkoholiongelmaisten pitäisi olla paremmin katseen alla ✓ Nuorisoporukan kävely ohi pelottaa, ne aina katsovat tosi vihaisesti ja tuomitsevasti ✓ Kotivalvonnan parantaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Avun saamisesta helpompaa ✓ Liian hämärällä alkaa koulu ja ei näe hyvin, olisi turvallisempaa, jos aurinnoudesta tultaisiin kouluun ✓ Avun hakemisesta sosiaalisesti hyväksyttävämpää ✓ Päihdeongelmaiset ✓ Koulussa esim. Ensiavun ja laitteiden turvallisen käytön opettaminen ✓ Lastensuojelu ✓ Aikuisten ihmisten valaistaminen ✓ Koronarajoista ja säännöksistä. Hox. Kassajono ✓ Talouden pitäisi pystyä olla jokaiselle tarpeeksi hyvä jokapäiväiseen ruokaan ✓ Elintarvikkeiden turvallisuuden tiukempi valvonta
<p>Johtopäätökset/suosituksuet suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisen ja kannustavan nuorten perheen ja muun lähiyhteisön merkityksen tiedostaminen ja toimintamahdollisuuksien varmistaminen ✓ Somekäyttäytymiseen lisää tietoutta nuorille, heidän vanhemmilleen sekä opettajille ✓ Nuorten virallisten ja matalan asiointikynnyksen tukiverkoston ylläpitämiseen lisää resursseja ✓ Nuorten osallistaminen heitä koskevaan (hyvinvointi) päätöksentekoon ✓ Peruskouluun lisää toimintaresursseja moniammatilliseen verkostotyöhön ja opettajien ammattitaidon päivittämiseen 			

Tulokset turvallisuuden näkökulmasta

Yläkoululaisten *turvallisuuskokemus* muodostuu alakoululaisia laajemmasta sosiaalisesta tilasta, jossa vaikuttavina elementteinä toimivat oma kaveripiiri, sosiaalinen media ja nettiympäristö, mutta myös perhe, läheiset ja kuva viranomaisista. Yläkoululaiset ovat kohdanneet alakoululaisia enemmän tai pitempään turvallisuuden haasteita, esimerkiksi kiusaamista ja heillä on kokemuksia sekä käsityksiä myös turvallisuusviranomaisten toiminnasta ja koululaisiin kohdistuvista rajoitustoimista ja valvonnasta. Erityispiirteenä näkyy luonnollisesti korona, joka on tuonut arkeen ja koulun käyntiin sekä kanssakäymiseen poikkeavuutta. Myös oma vaikuttaminen ja yhteiskunnalliset huolenaiheet nousevat nuorten turvallisuuskuvaan.

Tulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Yläkoululaisten kirjoitelmista on eriteltävissä turvallisuuden ja hyvinvoinnin lisäksi myös sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. *Sosiaalinen osallisuus* muodostuu yläkoululaisten keskuudessa face to face sekä somessa tapahtuvasta kanssakäymisestä. Harrastusmahdollisuudet (ml. matalan kynnyksen) myös edistävät sosiaalista osallisuutta yhteisten kokemusten jakamisen lisäksi. *Yhteisöllisyys* yläkoululaisten keskuudessa realisoituu perhe- ja kaveripiirissä sekä turvallisessa elinympäristössä. Yläkoululaisten mukaan yhteisöllisyyttä murentaa aikuisten epäasiallinen toiminta tekoineen ja puheineen. *Hyvinvointi* muodostuu yläkoululaisten mukaan toimivista hyvinvointipalveluista (ml. terveydenhuolto, mielenterveyspalvelut, sosiaalipalvelut, lastensuojelu), harrastusmahdollisuuksista sekä rutiineista opettajien kannustavan palautteen lisäksi.

Yläkoululaiset kaipasivat somekäyttäytymiseen liittyvän informaation jakamista nuorten lisäksi heidän vanhemmilleen ja opettajille. Peruskouluun pitäisi saada myös lisää toimintaresursseja sekä opettajien ammattitaidon päivittämiseen että nuorten koulun käyntiä tukevaan moniammatilliseen työhön turvallisen ja kannustavan koulunkäyntimäristön luomisen lisäksi.

7.3 Saamelaisenioreiden keskustelutapahtuma

Projektisuunnittelija osallistui etäyhteyksillä Sámisoster ry:n Birgen Ruovttus –hankkeen ikäihmisten ryhmätoiminnan tapaamisiin Karigasniemellä, Nuorgamissa ja Utsjoella. Nämä ryhmät valikoituivat siksi, että haluttiin saada ikäihmisten ja toisaalta saamelaisalueen ja rajayhteisön ihmisten ääntä kuuluviin arjen turvallisuuden kehittämiskohteita kartoitettaessa.

Sámisosterin ikäihmisten tapaamiset ovat vapaamuotoisia, kuitenkin teemoitettu jollakin valitulla aiheella ja sisällöllä. Projektisuunnittelija osallistui tapaamisiin etänä, muut osallistujat olivat läsnä paikan päällä. Tapaamisia ei nauhoitettu mahdollisimman rennon ja autenttisen osallistumisen takaamiseksi, ja jotta osallistujat voivat puhua vapaasti. Projektisuunnittelija teki muistiinpanoja tapahtuman aikana.

Tapaamisen aluksi projektisuunnittelija esitteli lyhyesti hankkeen, avasi hieman arjen turvallisuuden käsitettä, ja sen jälkeen jatkettiin keskusteluna:

- *Mitä arjen turvallisuuden parantamiseksi pitäisi tehdä? -Mitä asioita pitäisi parantaa?*
- *Miten niitä voisi parantaa? -Kuka voisi sen tehdä?*

Tämän jälkeen osallistujat keskustelivat haluamistaan aiheista, tarvittaessa projektisuunnittelija tai Sámisosterin ryhmän vetäjä *Merja Pieski* herätti keskustelua aiheista kuten kotona asumisen tai liikkumisen turvallisuus, erilaisten palveluiden saatavuus tai vaikkapa saamen kielen käyttö.

Taulukkoon 63. on poimittu keskeinen informatiivinen ryhmäkeskustelusaldo, joka saatiin Sámisosterin Birgen Ruovttus -hankkeen ikäihmisiltä.

Taulukko 63. Sámisosterin Birgen Ruovttus -hankkeen ikäihmisten ryhmäkeskustelujen (n=14) muistiinpanoihin perustuva keskustelu turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Teiden turvallisuus tärkeää etenkin, jos ikäihmisen asuvat kotona - > pitäisi tehdä kartoitus, ettei tule yllätyksenä. Ihmiset, jotka tottuneet toimimaan itse, eivät valita tai pyydä apua herkästi. ✓ Jo suunnitelma tuo turvallisuutta. Turvallisuuden tunne tärkeää. Palvelut pitäisi olla puhelinsoiton päässä. ✓ SEK-keräyspiste: poliitikkojen kinnastelu sulki homman. Romut ja huonekalut ilmestyy keräyspisteiden viereen, Utsjoelle pitäisi viedä 2 viikon välein auki. Ivalossa seuraava piste 170 km päässä. Kylätalon takana romujäte. Heikentää turvallisuutta. ✓ Rutiinit tuovat arjen turvaa. ✓ Auttaja-Aslak on hyvä, toivotaan että rahoitus säilyy. Riski jatkuvuudelle. Riski kun rahat poliitikkojen päätettävissä, jos organisaatioilla, menee enemmän tarpeen pohjalta. Toimii niin että avopalvelun ohjaajan kanssa tehdään sopimus, määritellään tarve ja tehdään suunnitelma. ✓ Korona ei ole ainakaan lisännyt turvallisuuden tunnetta. Kohtaamisilla iso merkitys. Karasjoella ja Hammerfestissä nyt satoja tapauksia. ✓ Ambulanssi halutaan Karigasniemelle. Sopimus on Norjan kanssa, toimii 112 kautta. Paitsi että 112 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuntosali/liikuntahalli tullut kylälle, toimii hyvin. Pavelutalo jos tulisi koulun vierelle, olisi tämänkin vieressä. Järjestettyä toimintaa hyvin vähän, 2x nuorten ilta/viikko. Kuntosalivuoro tiistaisin ikäihmisille. Samisosterin kautta 2x/vko kohtaamispaikka. Nuorisolle on kohtaamispaikka mutta ikäihmisille ei. ✓ Rajat kun meni kiinni ja liikumista muutenkin rajoitettu, perheet eivät olekaan päässeet autamaan niin kuin ennen, eikä ole nähty perheenjäseniä -> tiedottaminen siitä miten ja milloin rajat aukeavat ollut huonoa. ✓ Tunneseikka, puhuu mielellään saamea, on kotoisaa, kun puhutaan saamea. Kieliasia o ymmärrysasia. Utsjoen vastaa saamenopetuksesta -> jos koko peruskoulu ja lukio olisi saamenkielistä, valtio maksaisi. Saamelaislukion rehtorin luulisi, että pitäisi osata saamea, koska 2kielinen kunta ja 2kieliset koulut. Ei osaa. Lääkäri ja hoitaja ja puhelinvastaja osaa saamen kieltä. Joskus ennen on työntekijöiltä voitu edellyttää saamen kielen taitoa, ei enää nykyään, katsotaan eduksi. Ennen korvaus saamen kieltä puhuville ja työssään tarvitseville oli pienempi, nykyään 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yhteisöllinen toimintatapa. Jos esim. Tulee hätä, että varmasti pääsee pihaan. ✓ *Harvaan asuttu pitäjä, vanhusväestöllä voimat loppuu, omaiset asuvat kaukana, viranomaisten ja sosiaalitoimi: miten rahaa jaossa ja miten kohdennettu -> vapaaehtoistyö ja sen saaminen pystyy tärkeää. Mitä ne mallit voisi olla? Avuntarvetta paljon. Nuori polvi ei ole mukana vapaaehtoistyössä. Nuoret joutuneet lähtemään töiden perässä muualle ✓ Avun pyytäminen ei ole helppoa! Kun kerran on pyytänyt, on koettu hyväksi ja sitä kautta kynnyks madaltunut. "tuntuu että itte pitää pärjätä, jos haluaa kotona olla" ✓ Kylätalkkari voisi ehkä olla hyvä? ✓ Joskus ongelmia koska valtakunnan raja ja tapakulttuurin eroja. Tässä oli hanke, jossa hyviä käytäntöjä, loppui kun hanke loppui. Tämä koettiin ongelmaksi suuremminkin. ✓ Kauppaan voi soittaa ja he tuovat, tai sitten antavat jollekulle mukaan joka menossa sinnepäin. Kaikki auttavat mielellään. Korona-aikana ollut myös seurakunnan/Samisosterin asiointiapu. ✓ Nuorgamissa ei kulttuuritoimintaa, kaikki Utsjoella kirkonkylällä. Ei kuljetuksia sinne. Kimppakyyti. ✓ Rajakauppa pitää taajaman hengissä. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kotipalvelu toiminut hyvin. ✓ Yksi ajankohtainen asia: suunnitellaan palvelutaltoa, 17 huoneistoa. Kunnalliset ja 3.sektorin palvelut saman katon alle. Turvattomuutta tuo, kun alettu politikoida minne sijoitetaan: onko vanhuksilta kysytty asiasta? Miten esim. Kokevat sijainnin? Ei ole kysytty kuntalaisilta ollenkaan. Pitäisi tehdä selvitys, jossa kuultaisiin myös tulevia asukkaita. Poliitikot saattavat pönkittää omaa asemaa sijainnin mietinnässä. Sijoitus koulun yhteyteen? Yhteisöllisyys voisi kasvaa. Vähemmistöjen kieli, kulttuuri ei säily, jos sukupolvet eriytetään omiin lokeeroihinsa -> keskustelu kuntalaisten kanssa? Tiedot myös heille. ✓ Halutaan uusia asukkaita mutta iäkkäät muuttajat suuri riski kunnan palveluille. ✓ Asuntopula perheille! Kunnan asunnot pieniä. Selvitys: jos vanhukset muuttavat palvelutaloihin, voiko heiltä jääneitä asuntoja vuokrata? ✓ Kotisairaanhoidaja nykyisin saatavilla joka päivä. ✓ Omakotitaloissa asutaan, niissä paljon tekemistä, siihen käytännön työhön kaivataan apua. ✓ Nuorgamista 47 km Utsjoen kirkonkylälle, siellä suurin osa palveluista. Terveystenhoitaja Nuorgamissa ehkä kerran viikossa? ✓ Puhelinyhteydet pääasiassa hyvät, netti pätkii ajoittain. Rajan lähellä hätänumeroon soittaessa, jos Norjan verkossa, menee poliisille, ei hätänumeroon.

<p>soittaminen, jos Norjan verkossa, menee Norjaan poliisille. TÄRKEÄ ASIA.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Puhelimen kuuluvuus paikoin edelleen huonoa! Ei voi enää jäädä yksin mökille, koska kuuluvuus huonoa eikä välttämättä pysty soittamaan apua, jos tarvitsee. Ongelma kun lankapuhelimet vietiin pois. ✓ Olemassa jo auttava Aslak, koettu todella hyväksi. Saamenkielinen miespuolinen sosiaalityöntekijä (lähihoitaja), on täystyöllistetty ja joutuu priorisoimaan mitä tekee ja miss käy. Tekee ihan käytännön töitä kuten puuhoitoa, pihatöitä, puunkaatoa, invaramppien tekoa jne. Kausiluontoista tekemistä monesti. Saamelaiskäräjiltä rahat. 2 kpl Utsjoen kunnalla. ✓ Turvattuuden tunnetta on yksin asuessa. "viime vuonna ei ollut mitään ongelmaa, nyt pitää olla puhelin mukana". Suututtaa kun tulee kankeaksi eikä ole voimia. Itsen vaikea hyväksyä, että vanhenee. ✓ Utsjoella 2 ambulanssia, ensivasteryhmä ja terveysasema ja SPR, varsin hyvin siinä asiat. Aslak helikopteri, myös Norjan puolelta. Nuorgam VPK. Tarvittaessa myös Norjasta. ✓ Poliisi lähin Ivalossa, 1,5 h päässä, tulee kun ehtii. Poliisi priorisoi tehtäviä. Joskus joku sellainen tehtävä, että poliisi katsoo, ettei ole matkaamisen arvoista, ihmiselle kuitenkin voi jäädä hätä ja huoli päälle -> miten nämä hoidetaan? POLIISIN PUUTTUMINEN ISO ASIA 	<p>suurempi. Esimies arvioi tarvitaanko pelkkää puhumista vai myös kirjoittamista. Lähikunnissa korvaus pienempi. Saamen kielen kielistrategia. Nettisivuilla osaavien kohdalle pallukat, joista näkee ketkä osaa. Miten vuodeosastolla hoitajaa kohdatessa? Saamen kielen taidolla iso merkitys, myös rajan yli yhteistyössä. Kunnanhallitus olisi hyväksynyt, että lukio olisi ollut suomenkielinen, onneksi yksi hallitukset jäsen puuttui asiaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tiedonsaanti joskus hankalaa. Jos tieto vain netissä, ei tavoite kaikkia. On opetettu vanhuksia, miten löytää ja käyttää, ei onnistu silti. Pitäisi olla joku puhelinnumero mihin voi kaikissa asioissa soittaa ja kysyä. Omaiset auttavat tarvittaessa löytämään tahon, johon ottaa yhteyttä. ✓ Norjan rajan aukeamista odotetaan innolla, rajoittanut kovasti yhteydenpitoa omaisiin ja ystäviin rajan yli. Korona muutenkin kurittanut elämää monella tapaa, koska rajat kiinni, vaikuttanut ihmisten toimeentuloon jne. Miksi koronarajoituksissa ei ole erotettu Ruotsin raja vs Norjan raja? ✓ Turvallisuudentunteen lisäämiseen keinoja. Esim. Yhdessä perheessä oli ranneke, lapsilla kamera ja videoyhteys ikäihmiseen, öisin itkuhälytyn -> ongelmana lähinnä yksinäisyys päivisin, kun perheenjäsenet töissä. ✓ Sukupolvien välistä yhteyttä korona rajoittanut. Ennen oli jonkin 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Saamelaisalueen koulutuskeskus järjestänyt inarinsaamen koulutuksia, hyvä menestys. ✓ Kirkko toiminut mallikkaasti, opettanut saamea työntekijöilleen. Iso merkitys että Isä meidän -rukous saameksi. Kieli avain kulttuuriin ja vuorovaikutukseen. ✓ Kysymykseen onko apua tai palvelua lumenluontiin tai kaupassakäyntiin - yleensä ystävät naapurit auttavat. Kotisairaanhoido toimii hyvin, pidetään hyvin huolta. Turvaranneketta kaikki ei halua, ja toisaalta osa ei myöskään verkon puolesta aina toimi. ✓ Kokemus: naapuri kaatunut kotonaan/pihallaan kahdesti, lonkkamurtuma -> puhelin "jossain", makasi 16 h lattialla ennen kuin löydettiin. ✓ Avun pyytämisen kynnsä todella korkea, pärjäämisen kulttuuri on vahva. Ennenkin on pärjätty. Avun pyytäminen ei ole ensimmäinen vaihtoehto. Saattaa olla myös pelkoa siitä, että joku päättää, ettei pärjää kotona tms -> tietoisuutta palveluista matalalla kynnyksellä, ajatuksella että tällaista on että sinulla olisi mukava kotona, ja että tavoitteena nimenomaan tukea kotona asumista mahd pitkään. Turvarinki ihmisistä? ✓ Koronan myötä tuli joksikin aikaa asiointiapu/kaupassakäyntirinki. ✓ Korona kurittanut kulttuuritoimintaa, ei ole ollut yhtään mitään. Kirjasto-auto yhteinen Norjan kunnan kanssa -> Nuorgam ja Karigasniemi ei kirjastopalveluja. Utsjoen kirjastossa käy paljon ihmisiä, jopa 40 päivittäin. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kunnalla 2kpl hoivatyöntekijää, tiettyinä päivinä Nuorgamissa. Lääkäripalveluita myös Kirkkoniemessä, mutta "minusta Suomessa terveydenhoito toimii paremmin". Yhteistyö rajan yli toimii hyvin, jos akuutti tarve on toiminut. ✓ Tiet hyvässä kunnossa ja auraus toimii. Julkinen liikenne ei toimi "miten voi olla joukkoliikennettä, kun ei ole joukkoja". Ennen oli postiauto 2x ja Eskelinen, nyt koronan myötä ennen joka päivä kulkenut Eskelinen ei ole kulkenut ollenkaan. Nyt vie taas kouluun ja takaisin. Julkinen liikenne ei toimi koska ei tarpeeksi maksajia (asiakkaita). Omat ja kimppakyydit millä kuljetaan. ✓ Palveluiden hoitaminen saamen kielellä ei edelleenkään täysin onnistu. Joskus siitä tehty vain vaikeaa, eli joka kerta/vuosi pitää ilmoittaa haluavansa palvelua saameksi ja perustella miksi. Kaupassa ei voi asioida saamen kielellä. Kielipesiä on perustettu myös saamelaisalueen ulkopuolelle, se hyvä asia. Totuttu hoitamaan asioita suomeksi, vaikka saame äidinkieli. Hyvä se että muistisairaanhoidaja, lääkäri, hoivatyöntekijä ja auttaja Aslak saamenkielisiä. "Mainostetaan että on saamenkielinen lukio, vaikka ei se oikeasti ole", palveluita ei saa saameksi. Muistisairaille saamen kielen merkitys suuri. Elämänhistorian tunteminen tärkeää. ✓ Ei joukko/asiointiliikennettä (juurikaan) ✓ Utsjoen kirkonkylällä apu on lähellä. ✓ Saamenkieliset palvelut tärkeä asia -> tulenko ymmärretyksi niin kuin haluan? Esim. Taksikuljetukset terveydenhoitoon, sos. Ja terveyspalvelut. Jos tuttu, yhteisöön kuuluva, ehkä helpompi pyytää apua tai esimerkiksi kertoa kivusta omalla kielellä.
--	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nyt koronan ja rajojen kiinni laittamisen takia poliisia ja etenkin rajavartiolaitosta näkynyt aivan eri tavalla. ✓ Kunnassa myös kriisiryhmä. ✓ Defibrillaattorit, mistä löytyy? Onko sijainnit tiedossa (esim. Karigasniemellä koulun liikuntasalissa – mutta miten sinne pääsee? Ovet lukossa) ja miten ko. Paikkoihin pääsee, onko lukossa? Deffoja on paljon, mutta tarvitaan ehkä myös koulutusta käyttöön, saavutettavuuden varmistamisen lisäksi. Myös nuorisolle koulutusta käyttöön. ✓ Karigasniemellä on auttaja-Aslat ja hoivatyöntekijät, saamen kieli. ✓ Arjen turvallisuuden tekijä: ikäihmiselle laminoituna tärkeät puhelinnumerot? ✓ Korona tuonut paljon rajoitteita -> miten siitä opiksi ja turvallisuuden tunne takaisin? 	<p>verran. Yhdessä tekemisestä yhteyttä sukupolvien välille.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Talkooporukkaa löytyy hyvin, mutta samat ihmiset joka paikassa, saattavat väsyä. Nuoria ei ole lähtenyt mukaan, mutta ei kyllä ole varsinaisesti pyydettykään. Järjestötoiminnassa epäilään, että ihmiset pelkäävät vastuuta. Miten löydetäisiin uudet muodot toiminnalle -> verkostoituminen, miten toisilla alueilla hommat toimivat? 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rajan yli tapahtuva normaali elämä pysähtynyt täysin koronan myötä, vaikuttaa vahvasti arjen turvallisuuteen ja sen kokemiseen. SAAMENMAA-AJATTELU, raja ollut vain nimellinen tähän asti. Turvallisuuden tunne takaisin! ✓ Ennen koronaa kulttuuritoimintaa paljon, mm. Saamen musiikkiakatemia erittäin hyvä, teatteria, elokuvia jne. ✓ Eläkeläisille voisi järjestää toimintaa päivisin. ✓ Vanhusneuvosto oli joskus ennen hyvä ja aktiivinen, järjesti esim. Yhteisiä tapahtumia joihin kuljetus myös kyliltä. Nykyään ei enää mitään. Voisi hyödyntää myös yhteyden lasten/koulujen kanssa. ✓ Utsjoella ollut nuori opettamassa digitaitoja. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pitkät välimatkat vaikuttavat arkeen paljon, mutta siihen totuttu. Tuo tiettyjä haasteita (esim. Synnytys) ✓ Korona vs raja vs terveystoimet. Esimerkkinä nuoren loukkaantuminen moponnettomuudessa Karigasniemellä, th sai saattaa rajalle mutta ei mennä mukaan Norjan puolelle, äiti pääsi mukaan. Ivalo ei ottanut takaisin koronan pelossa, siirrettiin Rovaniemelle loppujen lopuksi -> kipeä olotila pitkittyi koska rajan yli ei voinut ambulanssi mennä. ✓ 13 uutta asukasta Utsjoelle -> suurin ongelma asunnot, etenkin perheasunnoista pulaa. Voisi olla lyhyen ajan asumisen palveluita, voisi käydä kokeilemassa viihtyykö. ✓ Voisi olla uuden tulokkaan tietopaketti, esim. Että kun ei ole raha-automaattia, voi rahaa nostaa kaupasta yms muuta käytännön neuvoa. Hyvin otettu mukaan toimintaan ja vapaa-aikaan. Yhteisöllisyys vahvaa.
<p>Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kevyen liikenteen väyliä kaivataan enempi etenkin lomakeskuksiin. Turistit etenkin aiheuttavat riskejä, kun ajavat esim. Keskellä tietä, tai autollakin pysäyttävät miten sattuu porokuvia varten. Etenkin ulkomaalaiset. ✓ Hankkeen paikka: luontoaktiiviteetteja, kokoontumispaikka, viikoittain joku tapahtuma. Esim perhokalastusta, hirvenmetsästystä, verkkojen laskua -> monella omat veneet mutta yksin ei pysty enää harrastamaan eikä ole perhe enää alueella, ennen tehtiin perheen kanssa. Nuoret muuttaneet töiden perässä muualle. ✓ Voisiko tulla hanketta talkoohengen herättelyyn? Uusien toimintatapojen kehittämiseen vapaaehtoistyössä ja yhteisöllisyydessä. Tarvitaan lisää arjen tavallista vuorovaikutusta, mikä mahdollistaisi avun pyytämisen ja tarjoamisen osana yhdessä toimimista. Etenkin sukupolvien välillä. ✓ Mistä löytyy tärkeät puhelinnumerot? Tiedonkulussa parannettavaa. Posti nykyään hidas, ja netistäkin saattaa löytyä vanhaa tietoa, jos sieltä osaa etsiä 			

Tulokset turvallisuuden näkökulmasta

Turvallisuuden kokeminen saamelaisyhteisössä perustuu monilta osin yhteneväisiin havaintoihin ylipäätään harvaan asutun alueen väestön kanssa. Etäisyys palveluihin, teknisten järjestelmien ja liikennejärjestelmän toimivuus ja yksilöllisen palvelun tarpeet vaikuttavat turvallisuuskokemukseen. Saamelaisyhteisössä erityispiirteenä on luonnollisesti odotukset oman kulttuuritaustan huomioon ottamisesta palveluiden toteuttamisessa ja tässä esimerkiksi palveluiden saaminen omalla äidinkielellä tuottaa turvallisuutta.

Tulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Haastateltujen mukaan saamelaisyhteisössä omalla äidinkielellä kanssakäyminen valtakunnan rajat ylittävällä Saamenmaalla luo perustan *sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin* toteutumiselle niin arjen hyvinvointiasioinnissa kuin harrastusmahdollisuuksissakin. Perinteisen *sosiaalisen osallisuuden* mahdollistavan face to face -kanssakäymisen rinnalle tullut verkkoasiointi luo uudenlaisia haasteita sukupolvien kohtaamiselle. Myös koronapandemia on vaikeuttanut niin valtakunnan rajat ylittävää kanssakäymistä kuin eri sukupolvienkin tapaamisia ja ikäihmisten arjessa auttamista. *Yhteisöllisyyttä* luo erityyppinen matalan kynnyksen avunpyytämismahdollisuus, kuten esimerkiksi asiointiapu- ja kaupassakäyntirinki perinteisen naapuriväestön lisäksi. Yhteisöllisyyttä edistää myös kulttuuritoiminta. *Hyvinvointi* perustuu haastateltavien mukaan mahdollisimman läheltä kotoa saavutettaviin saamenkielisiin hyvinvointipalveluihin, toimiviin liikenne- ja verkkoyhteyksiin sekä ylisukupolvisen kanssakäymisen mahdollistamiseen.

Saamelaisyhteisöön kuuluvat ikäihmiset esittivät talkoohengen ja uusien vapaaehtoistyömuotojen kehittämistä sekä monikanavaisen tiedonvälityksen kehittämistä ja sen reaaliaikaisuudesta huolehtimista.

7.4 Kylätapahtuma

Koska Lappi on harvaan asuttua seutua ja Lapissa on 289 toiminnallista kylää (Lappilaiset Kylät ry), pidettiin tärkeänä myös kylätoimijoiden ja kylissä asuvien lappilaisten näkemysten kysymistä arjen turvallisuuden kehittämiskohteiden kartoituksessa. Tapahtuma järjestettiin yhteistyössä Lapin kyläasiamies Pirjo Riskilän kanssa. Kyläasiamies välitti kutsua verkostoissaan mm. sähköpostitse ja sosiaalisen median välityksellä, samoin Lapin ammattikorkeakoulu hyödynsi somekanaviaan ja mm. osti maksullisen Facebook-mainoksen mahdollisten osallistujien tavoittamiseksi.

Ilmoittautuneita tapahtumaan tuli 19 eri puolilta Lappia. Osallistujia tapahtumapäivänä 26.4. oli 16. Tapahtuman alussa esittäydettiin, ensin järjestäjät ja sitten osallistujat. Tämän jälkeen hankkeen työntekijät esittelivät hankkeen, sekä avasivat käsitettä arjen turvallisuus, jotta pienryhmätyöskentelyssä puhuttaisiin samoista asioista. Pienryhmätyöskentelyssä vastattiin kysymykseen:

- *Mitä kylien ja kylissä asuvien arjen turvallisuuden parantamiseksi seuraavan n. 7 vuoden aikana pitäisi tehdä? Mitkä ovat niitä asioita mitä pitäisi parantaa, mitkä voisivat olla niitä keinoja millä niitä parannettaisiin, ja kuka voisi olla se taho, joka ne asiat tekee?*

Pienryhmätyöskentelyyn käytettiin 40 minuuttia, minä aikana osallistujat keskustelivat ja täydensivät padlet-pohjiinsa kehittämiskohteita lappilaisen arjen turvallisuuden kehittämiseksi kylissä. Pienryhmätyöskentelyn jälkeen palattiin yhteiseen tilaan, ja keskusteltiin ryhmien tuloksista. Tilaisuuden lopulla kyläasiamies Pirjo Riskilä piti lyhyen puheenvuoron siitä, miten Lappilaiset kylät ry voi tukea kyliä esimerkiksi kylien turvallisuussuunnitelmien laatimisessa, ja hankkeen projektipäällikkö kertoi, miten tiekartan rakentaminen etenee tilaisuuden jälkeen.

Taulukkoon 64. on poimittu keskeinen informatiivinen pienryhmätyöskentelysaldo, joka saatiin kylätoimijatapahtumaan osallistujilta.

Taulukko 64. Kylätoimijatapahtumaan osallistujien (n=19) autenttiset vastaukset turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sydäniskurit kylätaloille, kyläkaupalle tai keskeiseen kiinteistöön kylällä ✓ Säännölliset ensiapukoulutukset kyläläisille ✓ Kylätalojen varustaminen kylien turvallisuutta silmällä pitäen ✓ Kyläturvallisuuskoulutukset säännöllisiksi kylille ✓ Ulkoilureitistöille hyvät opasteet ja sos paikannusmerkit reittien varrelle. ✓ Kylien turvallisuussuunnitelmat kunnan päätöksentekoon ✓ Perinteinen senioripuhelin ei ole kovin kummoinen turvaväline hätätilanteissa. ✓ Vanhojen, hoitamattomien kiinteistöjen purkaminen. Voi aiheuttaa vaaratilanteita esim. Lapsille ja eläimille. ✓ Vpk:n toiminnan turvaaminen ✓ Kiinteistöjen merkitseminen näkyvästi, esim. Talon numerot hätätilanteita varten. ✓ Luonnon olosuhteisiin varautuminen, myrsky, ym. ✓ Kelirikkoaika kun kylä on hiekkatien päässä (10 km asvaltilla) ✓ Pienempi nopeusrajoitus tai pyörätie ✓ Ilmaston myötä jäällä liikkuminen on muuttunut vaaralliseksi kaikin talvikuukausina. Ikiaikaiset tiedot ja säännöt eivät enää päde edes missään vesistössä. ✓ Parempaa kunnossapitoa maaseudun tiestölle. Vaaratekijä etenkin hätätilanteissa. Nopeampi aurausaikataulu. ✓ Yksinäiset ihmiset. ...kylällä on paljon yksin asuvia vanhuksia ja lisää tulee. Kylätie on melko vilkkaassa käytössä, isoja traktoreita ja henkilöautot ajaa melko lujaa. Murtovarkaitakin on vierailut, nykyään lukittava ovet, ei riitä enään luuta ovelta. ✓ Ikäihmisten pihateiden huolto ✓ Kaikilla pitäisi puhelin toimia. Paljon kyläalueita, joilla puhelin ei toimi. Lisäantenneja on laitettu mutta pätkivät. Sähköinen asiointi, etäyhteydet eivät mahdollisia. Läheltä piti tilanteita ollut, apua ei saa hälytettyä. Kumppanuuspöytä eli tärkeät henkilöt keskustelemaan asiasta. Raha tai kannattavuus ei voi olla syy. Valtion asia! ✓ ...tien risteys todella vaarallinen. Tie mäen alla, jossa näkyvyys todella heikko. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uusi kylätoimintamalli, osallistuminen silloin kun asia kiinnostaa. Kevyt malli, miksi en jaksa/ehdi tai ei kiinnosta. Tästä tutkimusta tai selvitystä, ideoita tarvitaan ✓ Osallistuvatko kylien yritykset jotenkin? ✓ Miten peräkammarin pojat osallistumaan ja lähtemään mukaan ja lähtemään mukaan? Sellaista toimintaa, joka poikia kiinnostaa ✓ Vaikka kännykkä on, kaikki eivät käytä/osaa käyttää älypuheliinta ✓ Lasten ja nuorten viihtyvyys. Tarvitaan kylille lapsille ja nuorille tekemistä ja paikkoja joissa 'olla'. Jos kyläyhdistys ei ole aktiivinen, kuka tällaista asiaa ajaa? ✓ Miten olla osa kyläyhteisöä, jos ei voi edes soittaa, saattikka käyttää sähköisiä palveluita. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Parastaminen, 'varastetaan' hyvät ideat ja parannetaan/muokataan sitä. Yhteinen alusta? Kyläsuunnitelmat nähtäväksi ✓ Yhteisöllisyyden edistäminen/kehittäminen. Yhteisöllisyys toisi eri ikäryhmiä mukaan ✓ Olisiko nyt aika toimia fiksusti, ei vain omaa kylää ajatellen ✓ Kylien välinen yhteistyö, työnjako, yhteistoiminnallisuus yhdistysten välillä, leviämät hartiat. Yhdistetään voimat, ei tehdä päällekkäistä työtä vaan yhteisesti. Ressurssien tehokkaampi käyttö. Ei kaikissa kylissä samaa, 'erikoistuminen' alueella ✓ Keikkakalenteri myös vapaaehtoistyölle? Halukas voisi ilmoittaa ja toisaalta osallistua vapaaehtoisena tekemään pienen tehtävän avuksi. Ongelman mm. Luotettavuus ja turvallisuus ✓ "kyläkummi" toiminta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mihin nyt on rahoitusta, mihin on 'piikki auki' Digitalisaatioon ja verkko-yhteyksiin panostetaan. Nyt hakemaan yhteistyössä teemalla puhelin-yhteydet kuntoon kaikissa kylissä ✓ Miten vapaaehtoiset jaksavat? ✓ Nuoret voisivat saada kesä- ja harjoittelutöitä kylien auttamis- ja turvapalveluissa. Esim. 4H tms. Voisi kouluttaa ja organisoida toimintaa. ✓ Ikäihmisten palvelut kuntoon. Esim. Joissakin paikoissa kotihoitoa ei tule viikonloppuisi. Työosuuskunnat ratkaisuksi? Hallinnointi ja keikkakalenteri osuuskunnalla, työntekijä voi asua muualla ja menee sieltä asiakkaalle. ✓ Palveluiden turvaaminen ✓ Tietoa lapsiperheille kylien asumisympäristöstä ja sen eduista. Kylien olosuhteet paremmiksi lapsiperheille, ja jos ne ovat, tietoa ja markkinointia jotta lapsiperheet "löytävät" kylät ✓ Ikäihmisten syrjäytyminen ja turvattomuus ✓ Nuorten syrjäytyminen ✓ Kylätalkkarit. Ei löydy sopivaa ihmistä - miten tähän löytyisi ratkaisu? Esimerkiksi ikäihmisille. Työosuuskunta tähänkin ratkaisuksi? ✓ Nuorten hyvinvoinnin turvaaminen ✓ Ikäihmisten kotihoito ✓ Viranomaiskartoitus, millainen on pienen kylän ikäjakauma. Haasteet ovat erilaiset, sen mukaan onko

<ul style="list-style-type: none"> ✓ ...maantiet ovat erittäin kapeita ja vanhanaikaisia minkäänlaista kevyttä liikennettä ajatellen. Lisääntynyt rekkaliikenne ei ole aina-kaan helpottanut tilannetta. ...kylälle ulkoilureitti, jonka varrelle laavu. Koska ...tie on tällä hetkellä hengenvaarallinen ulkoilijoille. ...kylälle haluttiin kävely ja pyörätietä, lähti eri aikaan perustelujan kanssa. 😊👁️ ✓ Onko kylän asumukset, joissa tulisijoja ammattimaisesti tarkistettu ja nuohottu millon viimeksi? ✓ Maanviljelijöiden lietealtaat tulisi olla aidattuja. ✓ Ettei tarvitse ojassa kävellä tai istua kotona. Autot ajavat tosi kovaa vaikka nopeusrajoitus on 80, joka sekin on liian hurja kylän kohdalla. Tukkirekkoja suhahtelee. ✓ Nopeusrajoituksia tarvitaan ...kylän alueelle. Kylien hiihtoladun tien ylitys on rajoitusalueella, jossa on nyt rajoitus 100 km/h. Mutkia ja näkymä useassa kohtaa huono. ✓ Kylän sijainnista, asukkaista ja muistakin turvallisuuteen liittyvistä asioista pitäisi olla ajantasainen verkkopalvelu esimerkiksi paikka-tietoalustalla 	<p>Kylätuki, ne opettavat, jotka osaavat</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yhteisöllisyyden turvaaminen ja vapaaehtoisten toimijoiden hyvinvoinnin varmistaminen 	<p>asukasryhmissä esim. Lapsiperheitä tai paljon yksinasuvia vanhuksia. Huom: Yksityisyyden suojan takia ei yksinasuvien, mahdollisesti apua tarvitsevien vanhusten nimiä saa esim. 3:n sektorin toimija.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestetäänkö/tilataanko yhteiskoulutusta? Hätäensiapu, sydäniskurin käyttö? Kyselyn voi järjestää esim. Kyläyhdistys. ✓ Kylän oman Vapepa-ryhmän perustaminen. Ensihuoltokoulutus ryhmälle. Ryhmän jäsenistä rekisteriin tieto, mihin voi osallistua: etsintään, muonitukseen, lapsien hoitoon, tulkaukseen tms. Onko käytettävissä moottorikelkka, vene, mönkijä jne.
<p>Johtopäätökset/suositukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Auttamis- ja turvapalveluihin jonkinlainen yleishyödyllinen yhdistys- tai osuuskuntamalli. Sieltä voisi saada jopa palkkaa ja kulukorvauksia tehtyjä töitä vastaan. ✓ Kyselykartoitus asukkaiden varautumisesta. Onko taloudessa testattu palovaroitin, sammutuspeite, 112-sovellus? Onko yksinäisellä ikäihmisellä sovittu naapuriapua sairaskohtauksen varalta? Miten toimit sähkökatkon tai vesiongelman aikana? Onko kaapeissa kotivaraa? ✓ Hiljaisen tiedon siirtäminen iäkkäiltä seuraaville polville, yhdessä tekeminen esim. Perinneruoat ✓ Joka kylälle pitäisi saada vapaaehtoisten muodostama auttamis-, turva- ja viestintäpalvelu täydentämään viranomaistoimintaa ja tuomaan paikallistuntemusta erilaisiin tilanteisiin ja tarpeisiin. ✓ Tiedonjako on ongelma. Viranomaiset ja kunnan työntekijät eivät voi kolmannelle sektorille jakaa tietoa apua tarvitsevista, ja samalla yritetään siirtää vastuuta kolmannelle sektorille. 			

Tulokset turvallisuuden näkökulmasta

Kylätoimijatapahtumassa nousivat esille *turvallisuuden* tuottaminen omalla varautumisella, teknisellä osaamisella ja yhteisöllisyyden rakentamisella. Huolet liittyivät yksinäisyyteen, ihmisten selviytymiseen arjessa, luonnonolosuhteiden vaikutukseen sekä avun saatavuuteen.

Tulokset hyvinvoinnin näkökulmasta

Kylätapahtumaan osallistuneiden mukaan *sosiaalista osallisuutta* saavutetaan mielekkään ja motivoivan toiminnan sekä digiasiointi- ja yhteydenpito-osaamistaitojen kehittämällä matalan kynnyksen kylätoimintaan osallistumisen lisäksi. *Yhteisöllisyyden* edistäminen voi lisätä eri ikäisten keskinäistä kanssakäymistä sekä kyläisten välistä yhteistyötä. Myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisen vaivattomuus lisää yhteisöllisyyttä kylätoimijatapahtumaan osallistuneiden arvion mukaan. Heidän mukaansa *hyvinvointitarpeet* eriytyvät ikäryhmittäin ja elämänvaiheittain. Vapaaehtoistoimintaan osallistuvien hyvinvoinnista on tärkeää huolehtia, jotta he jaksavat tuottaa toisille hyvinvointia toiminnallaan.

Kylätoimijatapahtumaan osallistuneet esittivät yleishyödyllisen yhdistys- tai osuuskuntamallia auttamis- ja turvapalveluiden tuottamiseksi sekä kyselyn tekemisestä kuntalaisten varautumisesta ennakoimattomiin hätätilanteisiin. Hiljaisen tiedon välittäminen sukupolvelta toiselle on myös tärkeää vapaaehtoisten muodostaman auttamis-, turva- ja viestintäpalvelun muodostamisen lisäksi.

7.5 Kansalaistapahtumien väliyhteenvedo

Kansalaistapahtumat tuottivat tietoa erityisesti niin sanotun lähiarjen turvallisuuden käytännöllisistä kysymyksistä ja huolenaiheista mutta myös ratkaisuvaihtoehdoista. Tähän lähiarkeen sisältyvät koululaisten osalta perheen, ystävien ja koulun turvallisuus, kun taas kylissä korostuvat liikenneyhteyksiin, palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvät asiat sekä yksinäisyys ja huolenpito ikääntyneistä. Saamelaisyhteisöissä kyse on myös omalla äidinkielellä saatavien palveluiden turvaamisesta.

Sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointi eriytyy kohderyhmän ikä- ja elämänvaiheen mukaan. *Alakoululaisilla* korostuu lähin perhepiiri ja päivittäinen kaveripiiri harrastusten ja arjen yhdessäolon lisäksi hyvinvoinnin tuottajana. *Yläkoululaisilla* päivänpiiri ja sosiaalinen verkosto on alakoululaisia laajempi digiyhteisöineen ja siihen liittyvine osallisuus- ja yhteisöllisyysshaasteineen sekä identiteettikysymyksineen. Hyvinvoinnin osalta yläkoululaisilla korostuvat kohderyhmäspesifit saavutettavat oikea-aikaiset terveys- ja sosiaalipalvelut. *Saamelaisseinioreilla* sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin keskeisen perusta luo äidinkielellä saatavat ja saavutettavat palvelut. Ylisukupolvinen sosiaalinen osallisuus ulottuu valtakunnan rajat ylittävään saamelaisyhteisöön. Hyvinvoinnin osalta heillä korostuu välittömät tarpeenmukaiset hyvinvoinnin arjen tukipalvelut. *Lappilaiskylissä* sosiaalisen osallisuuden ja yhteisöllisyyden perustan muodostaa iästä ja sosioekonomisesta asemasta riippumaton yhteinen tekeminen vapaaehtoistyön mahdollistumisen lisäksi. Hyvinvointia luo riittävä varautuminen ennakoimattomiin tilanteisiin muun muassa kansalaistaitokoulutusten avulla sekä ikäryhmittäisiin hyvinvointitarpeisiin vastaaminen.

Peruskoululaisilla sääntöjen noudattamiseen, arjen rutiineihin sekä kannustavaan perhe-, kaveri- ja kouluyhteisöön resurssoimisen some-etikettiosaamisen lisäksi korostuu koululaisten keskuudessa. Aikuisväestöllä elämisen arjen kannalta tärkeiden puhelin- yms. yhteystietojen ja aukioloaikojen ajantaisuudesta huolehtiminen sekä tiedon välittäminen julkisen, yksityisen ja järjestösektorin toimijoiden välillä on tärkeää liikenneturvallisuuden kehittämisen lisäksi. (Taulukko 65.)

Taulukko 65. Kansalaistapahtumien arjen turvallisuus TOP 3.

	Karungin alakoulun 1.–6. luokkalaiset	Lapin yliopiston harjoittelukoulun 9. luokkalaiset	Saamelaisseinioreiden keskustelutapahtuma	Kylätapahtumat
Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Koti ✓ Kaverit ✓ Koulu 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ystävät ✓ Perhe ✓ Liikenne ja lähiympäristö 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Palvelut omalla äidinkielellä ✓ Yhteydet ja saavutettavuus ✓ Yhteisöllisyys 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yhteydet ja infra ✓ Yhteisölliset palvelut ✓ Digitaalisuuden hyödyntäminen
Sosiaalinen osallisuus	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Omien taitojen kokeminen osana kasvua ✓ Hyväksytyksi tuleminen ✓ Oleminen mukana arjessa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Netin käyttö ja yksityisyyden suoja ✓ Identiteettikysymykset ✓ Tukiverkostot 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Valtiorajojen avoimuus auttaa yhteisöllisyyttä ✓ Äidinkielen säilyminen ja käyttö ✓ Sukupolvien väliset yhteydet 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kylien yritykset mukaan kehittämistyöhön ✓ Lapsille ja nuorille tekemistä ✓ Kylätuki, osaaminen käyttöön
Yhteisöllisyys	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Perhe tärkein viiteryhmä ✓ Yhdessä tekeminen ✓ Tuen saaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Netin käyttö ja yksityisyyden suoja ✓ Identiteettikysymykset ✓ Tukiverkostot 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lähiomaiset ✓ Avun saaminen ja vapaaehtoistoiminta ✓ Kulttuuritoiminta ja koulutus 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eri ikäryhmät mukaan ✓ Kylien välinen yhteistyö ✓ Vapaaehtoisten toimintamahdollisuuksien varmistaminen
Hyvinvointi	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Osana turvallisuuden kokemusta ✓ Iloinen ja rauhallinen ilmapiiri ✓ Säännöt luovat perustaa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Terveyspalvelut, erityisesti mielenterveys ✓ Kannustaminen ✓ Itsensä toteuttaminen rakentavalla tavalla 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kotipalvelu ja kotisairaanhoido ✓ Tiet ja viestiyhteydet ✓ Palvelut äidinkielellä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ikäihmisten palvelut ✓ Kylien markkinointi ✓ Koulutukset

8 SEUTUKUNNALLISET TYÖPAJAT

Seutukunnalliset Arjen turvallisuuden työpajat järjestettiin niin, että niiden aikataulusta sovittiin ensin kunkin seutukunnan kunnanjohtajien kanssa, ja samalla kerrottiin heille Arjen turvallisuuden tiekartta –hankkeen perusideasta.

Kutsut työpajoihin välitettiin kunnanjohtajien kautta. Kutsuja pyydettiin jakamaan ainakin seuraaville tahoille kunnassa:

- hyvinvointikoordinaattori/hyvinvointikertomuksesta vastaava taho
- liikenneturvallisuustyöryhmän edustaja/turvallisuudesta vastaava taho
- järjestöyhdyshenkilö
- kulttuuri/liikuntapuolen edustaja
- yritys/elinkeinokoordinaattori
- muita tarpeelliseksi katsomianne tahoja kunnasta tai yhteistyöorganisaatioista

Riittävän osallistujamäärän varmistamiseksi projektisuunnittelija kartoitti lisäksi kuntien internetsivustojen avulla kutsuttavia henkilöitä. Hyvinvointikertomuksesta vastaavaa tahoa tai järjestöyhdyshenkilöä ei monenkaan kunnat sivustolta sellaisenaan löytynyt. Kutsut ohjattiin pääasiassa kuntien johtotasolle, kuten tekninen johtaja, sosiaali-/hyvinvointijohtaja, sivistysjohtaja, elinkeinojohtaja sekä vapaa-ajanjohtaja. Nimikkeet ja työnkuvat vaihtelevat kunnittain. Kutsu välitettiin monessa kunnassa suoraan ko. henkilöille, osassa kuntia kunnanjohtaja tai muu yhteyshenkilö jakoi kutsun halutuille tahoille. Lisäksi projektisuunnittelija tai projektipäällikkö soitti kutsutuille henkilöille n. viikkoa ennen kutakin työpajaa. Näin tavoitettiin suuri osa kutsutuista henkilöistä.

Taulukossa 66. on eritelty työpajatilaisuuksiin kutsutut ja osallistuneet toimijatahoittain ja seutukunnittain.

Taulukko 66. Työpajatilaisuuksiin kutsutut ja osallistuneet toimijatahoittain ja seutukunnittain, henkilöä.

Toimijataho	Itä-Lapin seutukunta		Kemi-Tornion seutukunta		Pohjois-Lapin seutukunta		Rovaniemen seutukunta ¹²³		Tornionlaakson seutukunta		Tunturi-Lapin seutukunta		Yht.	
	Kutsutut, N	Osallistuneet, n	Kutsutut, N	Osallistuneet, n	Kutsutut, N	Osallistuneet, n	Kutsutut, N	Osallistuneet, n	Kutsutut, N	Osallistuneet, n	Kutsutut, N	Osallistuneet, n	N	n
Hyvinvointikoordinaattori/hyvinvointikertomuksesta vastaava taho/hyvinvointijohtaja/perusturvajohtaja	12	4	5	3	8	5	Roi:2 Ranua:4	Roi:2 Ranua:3	5	4	9	5	45	26
Liikenneturvallisuustyöryhmän edustaja/turvallisuudesta vastaava taho/Tekninen osasto	6	2	5	0	4	2	Roi:1 Ranua:2	Roi:0 Ranua:0	3	2	5	1	26	7
Järjestöyhdyshenkilö ¹²⁴	2	1	4	4	0	0	Roi:1 Ranua:1	Roi:1 Ranua:1	0	0	0	0	8	7
Kulttuuri/liikuntapuolen edustaja	3	1	3	2	2	2	Roi:0 Ranua:	Roi:0 Ranua:	0	0	3	2	11	7
Yleishallinto	7	6	8	5	5	2	Roi:2 Ranua:1	Roi:2 Ranua:1	3	2	7	5	33	23
Sivistysosasto	4	1	5	1	0	0	Roi:0 Ranua:5	Roi:0 Ranua:2	2	1	6	5	22	10
Muita tahoja kunnasta tai yhteistyöorganisaatioista	14	4	12	3	7	4	Roi:6 Ranua:1	Roi:5 Ranua:1	3	1	6	5	49	23
Kutsutut ja osallistujat yhteensä	48	19	42	18	26	15	Roi: 12 Ranua: 14	Roi: 10 Ranua: 8	16	10	36	23	194	103

¹²³ Rovaniemen seutukunnan tilaisuudet järjestettiin erillisinä sopivan ajankohdan löytymisen haasteiden takia.

¹²⁴ Järjestöyhdyshenkilöiden määrästä ei varmuutta, koska tietoa ei löydy kaikkien kuntien sivuilta tai henkilöiden tehtäväkuvauksista.

Työpajojen alussa projektipäällikkö esitteli Arjen turvallisuuden tiekartta -hankkeen, minkä jälkeen *Pekka Iivari* avasi puheenvuorollaan arjen turvallisuuden käsitettä. Seuraavaksi osallistujat ohjattiin pohtimaan hyvin toimivia asioita kussakin kunnassa tai seutukunnassa arjen turvallisuuden tiimoilta (*taulukot 67, 70, 73, 76, 79, 82, 85*). Osallistujat kirjasivat onnistuneita asioita padlet-seinälle (*taulukot 68, 71, 74, 77, 80, 83, 86*). Näin harjoiteltiin padlet-työkalun käyttöä, mitä hyödynnettiin myös pienryhmätyöskentelyssä.

Tämän jälkeen osallistujat siirtyivät Teamsin sattumanvaraisesti jakamiin pienryhmiin pohtimaan arjen turvallisuuden kehittämiskohteita kunnissaan. Kukin pienryhmä työsti sisältöjä pienryhmäkohtaiseen padlettiin. Pienryhmien tehtävänä oli tuottaa ideoita ja kehittämisehdotuksia seuraavalla tehtävänannolla:

”Mitä Lapissa/kunnassasi asuvien arjen turvallisuuden parantamiseksi seuraavan n. 7 vuoden aikana pitäisi tehdä? Mitkä ovat niitä asioita mitä pitäisi parantaa, mitkä voisivat olla niitä keinoja millä niitä parannettaisiin, ja kuka voisi olla se taho, joka ne asiat tekee?”

Ryhmiä ohjeistettiin myös valitsemaan henkilö, joka esittelee pienryhmän tulokset muille.

Pienryhmätyöskentelyn jälkeen kokoonnuttiin yhteiseen tilaan. Pienryhmät esittelivät tuloksensa koko ryhmälle. Keskustelun jälkeen *Leena Viinamäki* ja *Pekka Iivari* pitivät yhteenvetopuheenvuoron työpajan tuloksista. Työpajan seuraavassa vaiheessa osallistujat priorisoivat tuottamansa kehittämisehdotukset. Työpajan aikana projektisuunnittelija työsti padlettien kehittämisehdotukset O365 Forms-pohjalle äänestykseksi, jossa osallistujat seuraavaksi määrittelivät prioriteettijärjestyksen kaikkien ryhmien ehdotuksille luokituksella: **1 Erittäin kiireellinen 2 Melko kiireellinen 3 Vähiten kiireellinen**. Priorisoinnin tulokset on esitetty taulukoissa 69, 72, 75, 78, 81, 84, 87, joissa vastaukset ovat muodossa % vastaajista. Osallistujat käyttivät n. 10 minuuttia priorisointilomakkeen täyttämiseen, minkä jälkeen tutustuttiin priorisoinnin tuloksiin. Osassa työpajoista priorisoinnin ja yhteenvetopuheenvuoron järjestys oli päinvastainen.

8.1 Itä-Lapin seutukunta

Taulukoissa 67.–69. on kuvattuna Itä-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneiden onnistumiskuvaukset, työpajasaldo sekä arviot työryhmissä esitetyistä kehittämistarpeiden tärkeydestä.

Taulukko 67. Itä-Lapin seutukunnan työpajaan 11.5.2021 osallistuneiden (n=19) autenttiset onnistumiskuvaukset.

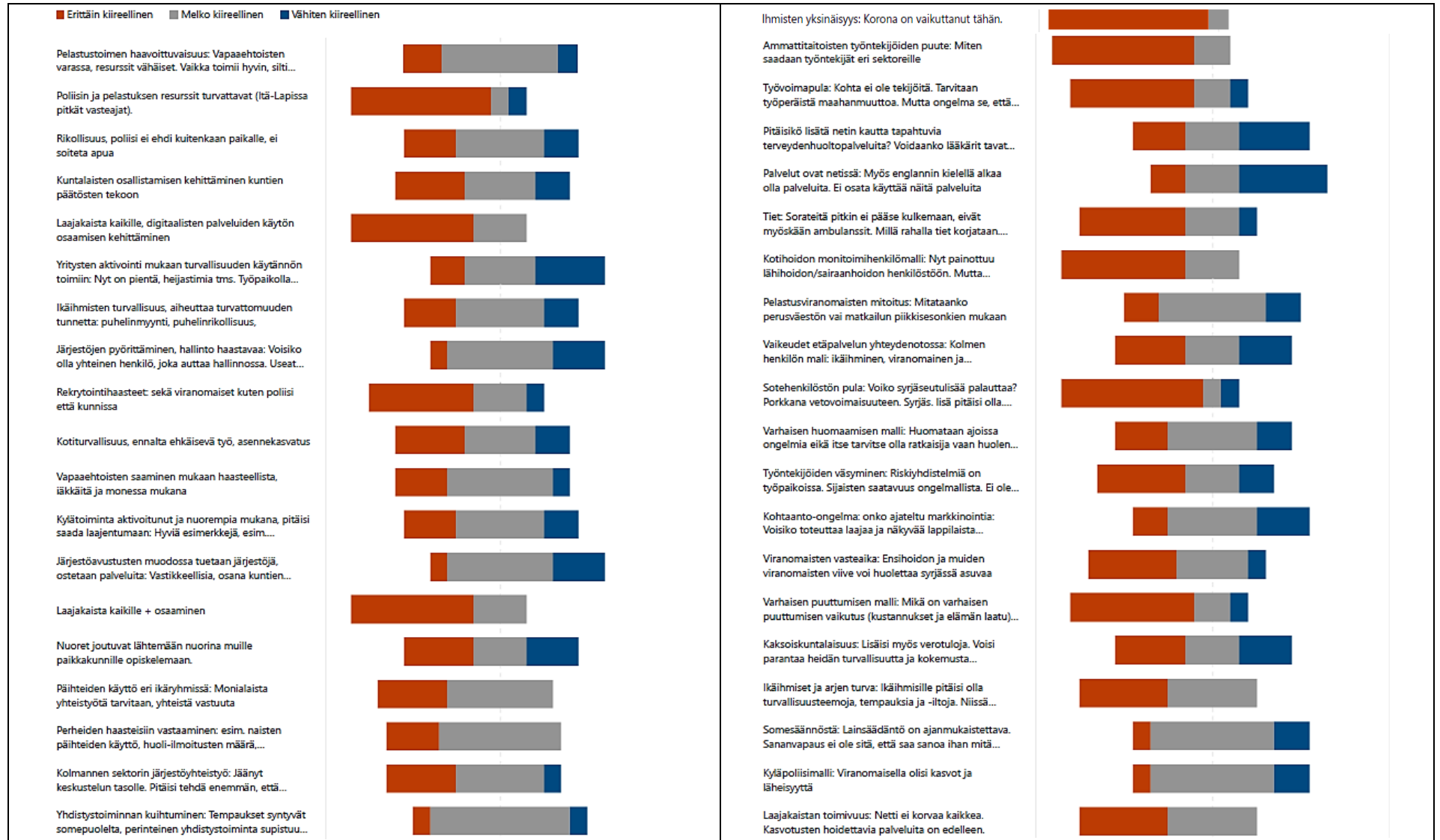
Poliisipalvelut parantuneet ja tulleet näkyväksi osaksi arkea	viranomaisyhteistyö varhaisen puuttumisen perusteet käytössä	Laaja HyTu työryhmä	Kunnan hyvinvointityöryhmään kuuluu turvallisuuden asiantuntijoita.
Puhelin ja nettiyhteydet on saatu jo aika hyväksi	Työmaiden riskikartoitukset	Pelastuspalvelu toimii todella hyvin	Itä-Lapin hyvinvointityöryhmän perustaminen ja toiminta
Hyvät tavat kunniaan- koulussa	Koronan torjunta on onnistunut hyvin	Liikenneturvallisuustoimenpiteitä saatettu käytäntöön.	Missä arjen turvallisuuden työssä on kunnassani onnistuttu? Pieniä tai isoja asioita. Mikä toimii, mistä annat ruusuja?
Aktivointiosalla tuettu kolmannen sektorin toimintaa työllistämässä ja ennaltaehkäisevässä arjenturessä työssä	Kiusaamiseen puututaan	Järjestöyhteistyö	
valmiusharjoitukset	Vaarojen ja haittojen arvioinnit työpaikoille	Liikenneturvallisuustyöryhmä	
Palveluiden saatavuuteen voi luottaa	Tunemme pienessä kunnassa toisemme, ketään ei jätetä yksin		
Koronaohjeistukset laadittu asianmukaisesti	Vahva verkostomainen yhteistyö yritysten ja yhdistysten kanssa		
kattavat sotepalvelut	High Five hanke		
Äkkää vastuusi -kiusaaminen pois...	Tulvien ennaltaehkäisytoimenpiteet		
Koronaturvallisuudesta huolehtiminen	Viranomaisyhteistyö		
Joiltakin osin työpaikoilla läheltäpiti-ilmoitukset	Esteettömyys kartoituksia toteutetaan		
kunnan sisäinen riskien arviointi ja -suunnitelma hallintokunnittain	Itä-Lappi koetaan turvallisena paikkana		
	High Five hanke		

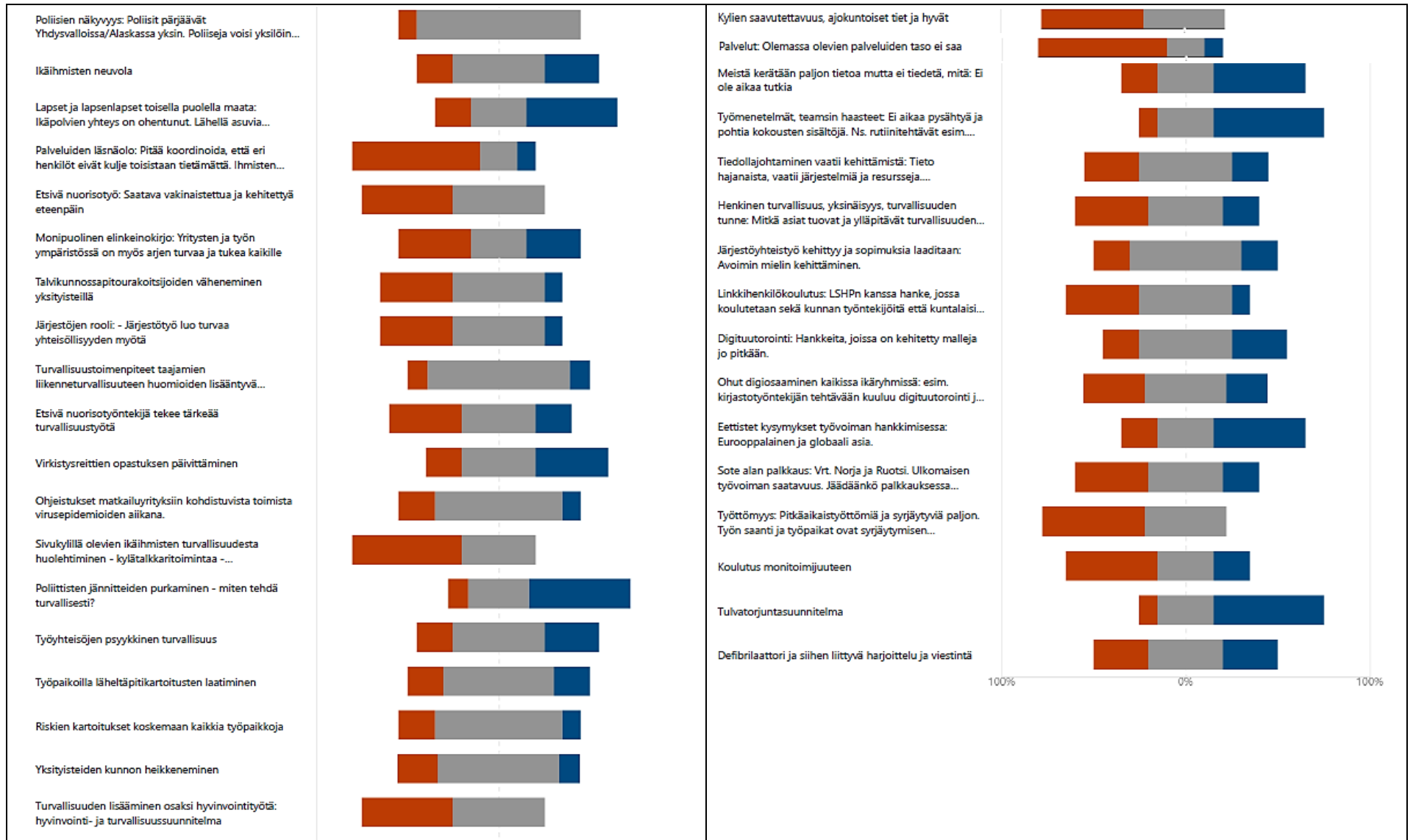
Taulukko 68. Itä-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden (n=19) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tulvasuunnitelmat ✓ Defibrilaattori ja siihen liittyvä harjoittelu ja viestintä ✓ Tulvatorjuntasuunnitelma ✓ Toimitilojen turvallisuus, kuten pelastussuunnitelmat, ensiaputaidot ✓ Riskien kartoitukset koskemaan kaikkia työpaikkoja ✓ Työpaikoilla läheltäpitikartoitusten laatiminen ✓ Virkistysreittien opastuksen päivittäminen ✓ Turvallisuustoimenpiteet taajamien liikenneturvallisuuteen huomioiden lisääntyvä ikäihmisten määrä ✓ Ohjeistukset matkailuurityksiin kohdistuvista toimista virusepidemioiden aikana. ✓ Talvikunnossapitourakoitsijoiden vähentyminen yksityisteillä ✓ Yksityisteiden kunnan heikkeneminen ✓ Laajakaista ✓ Ikäihmiset ja arjen turva. Ikäihmisille pitäisi olla turvallisuusteemoja, tempauksia ja -iltoja. Niissä viranomaiset voisivat jakaa tietoa ja selviämistä arjessa. ✓ Viranomaisten vasteaika. Ensihoidon ja muiden viranomaisten viive voi huolettaa syrjässä asuvaa ✓ Kyläpoliisimalli. Viranomaisella olisi kasvat ja läheisyyttä ✓ Poliisien näkyvyys. Poliisit pärjäävät Yhdysvalloissa/Alaskassa yksin. Poliiseja voisi yksilöinä jakautua mikä toisi enemmän näkyvyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Varhaisen huomaamisen malli. Huomataan ajoissa ongelmia eikä itse tarvitse olla ratkaisija, vaan huolen voi välittää eteenpäin ihmiselle, joka selvittää asiaa tarkemmin. ✓ Vaikeudet etäpalvelun yhteydenottoa. Kolmen henkilön mali: ikäihminen, viranomaisen ja lapsi/omainen. Mahdollistetaan kolmen hlön suojattu yhteys ✓ Kotihoidon monitoimihenkilömalli. Nyt painottuu lähihoidon/sairanhoidon henkilöstöön. Mutta jatkossa voi tehdä esim. ruokaa ja halkoja. Ihmiset tarvitsevat myös keskustelukumppania. ✓ Pitäisikö lisätä netin kautta tapahtuvia terveydenhuoltopalveluita? Voidaanko lääkärit tavata kasvatusten netin kautta? Pitäisi kuitenkin saada lähihoidon tukihenkilöstö, joka auttaisi palvelun saatavuudessa. ✓ Laajakaistan toimivuus. Netti ei korvaa kaikkea. Kasvatusten hoidettavia palveluita on edelleen. ✓ Palvelut ovat netissä. Myös englannin kielellä alkaa olla palveluita. Ei osata käyttää näitä palveluita 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestöjen rooli - Järjestötyö luo turvaa yhteisöllisyyden myötä. - Yhteystiedot tulisi olla saatavilla ✓ Työyhteisöjen psyykinen turvallisuus ✓ Sivukylillä olevien (ikä)ihmisten turvallisuudesta huolehtiminen – kylätalkkaritoimintaa - laajakaistan/valokuidun hyödyntäminen ✓ kolmas sektori ja yhteisöllisyys ✓ Monipuolinen elinkeinokirjo. Yritysten ja työn ympäristössä on myös arjen turvaa ja tukea kaikille ✓ Palveluiden läsnäolo. Pitää koordinoita, että eri henkilöt eivät kulje toisistaan tietämättä. Ihmisten kohtaaminen kuitenkin tärkeämpää ✓ Kaksoiskuntalaisuus. Lisäisi myös verotuloja. Voisi parantaa heidän turvallisuuttansa ja kokemusta yhteisöllisyydestä ✓ Yhdistystoiminnan kiihtyminen. Tempaukset syntyvät somepuolelta, perinteinen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuuden lisääminen osaksi hyvinvointityötä: hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma ✓ Poliittisten jännitteiden purkaminen – miten tehdä turvallisesti? ✓ Etsivä nuorisotyöntekijä tekee tärkeää turvallisuustyötä ✓ Nuoret, netti ym yhteydet, TYÖ, Ikäihmisten neuvola ✓ Etsivä nuorisotyö. Saatava vakinaistettua ja kehitettyä eteenpäin ✓ Varhaisen puuttumisen malli ollut käytössä terveydenhuollossa ✓ Varhaisen puuttumisen malli. Mikä on varhaisen puuttumisen vaikutus (kustannukset ja elämän laatu) sen sijaan, että puututaan vasta myöhemmin, jolloin kustannukset ovat kalliimpia. ✓ Kohtaanto-ongelma: onko ajateltu markkinointia. Voisiko toteuttaa laajaa ja näkyvää lappilaista yhteismarkkinointia asumaan, elämään ja olemaan? Edulliset tontit ja asuin ympäristö vetovoimana markkinoinnissa. ✓ Työntekijöiden väsyminen. Riskiyhdistelmiä on työpaikoissa. Sijaisten saatavuus ongelmallista. Ei ole korvaavia henkilöitä. Tarvitaan ratkaisuksi mm. kuntien välistä yhteistyötä. ✓ Työttömyys. Pitkäaikaistyöttömiä ja syrjäytyviä paljon. Työn saanti ja työpaikat ovat syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä keskeistä. ✓ Eettiset kysymykset työvoiman hankkimisessa. Eurooppalainen ja globaali asia. ✓ Sote alan palkkaus. Vrt. Norja ja Ruotsi. Ulkomaisen työvoiman saatavuus. Jäädäänkö palkkauksessa mopen osaan. ✓ Työvoimapula. Ollaanko jo takamatkalla verrattuna muihin Euroopan maihin

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pelastusviranomaisten mitoitus. Mitataanko perusväestön vai matkailun piikkisesonkien mukaan ✓ Somesäännöstä. Lainsäädäntö on ajanmukaistettava. Sananvapaus ei ole sitä, että saa sanoa ihan mitä tahansa ✓ Palvelut. Olemassa olevien palveluiden taso ei saa mennä alas, se alkaa näky-mään arjen turvassa ✓ Tiet. Sorateitä pitkin ei pääse kulkemaan, eivät myöskään ambulanssit. Millä rahalla tiet korjataan. Tämä on konkreettinen arjen turvan asia. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapset ja lapsenlapset toisella puolella maata. Ikäpolvien yhteys on ohentunut. Lähellä asuvia sukulaisia vähän ✓ Ihmisten yksinäisyys. Korona on vaikuttanut tähän. Todellinen ihmisten kohtaaminen jäänyt pois. Miten saisimme ns hiljaiset ihmiset ja väliinpu-toajat mukaan 	<p>yhdistystoiminta supistuu ja aktiivien määrä vähe-nee</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kolmannen sektorin jär-jestöyhteistyö. Jäänyt keskustelun tasolle. Pi-täisi tehdä enemmän, että saisimme yhteis-työtä järjestöjen kunnan ja kaupungin kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sotehenkilöstön pula. Voiko syrjäseutulisiä pa-lauttaa? Porkkana vetovoimaisuuteen. Syrjäs. lisää pitäisi olla. Esim. palomiehiä ei saada paikkakun-nalle. Myös opintolainan poismaksu houkutteena. ✓ Koulutus monitoimijuuteen ✓ Työvoimapula. Kohta ei ole tekijöitä. Tarvitaan työperäistä maahanmuuttoa. Mutta ongelma se, että koko Eurooppa samassa tilanteessa. Työvoi-maa hankittava hallitusti. Järjestelmät ovat jäykät ja työmarkkinajärjestöjen vastustus. ✓ Ammattitaitoisten työntekijöiden puute. Miten saa-daan työntekijät eri sektoreille
<p>Hankkeen tutkijoiden johtopäätökset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Alueen väestö- ja elinkeinorakenteen muutos haastaa paikallisten opiskelu- ja työssäkäyntimahdollisuuksien toteutumisen ✓ Tiedolla johtamisen edellytys on alueen tilanneanalyysien laatiminen tarvittavine johtopäätöksineen, jotta alueen vetovoimaisuutta ja elinvoimaisuutta voidaan lisätä ✓ Ammattitaitoisen ja pysyvän henkilöstön rekrytoimisessa eläköityvän henkilöstön tilalle on avainasemassa työhyvinvointiin resursoiminen sekä alueen elinvoimai-suus palvelutarjontoiineen ✓ Digitalisaatio vähentää etäisyyksien merkitystä, mikä mahdollistaa asiointimahdollisuuksia kotona, edellyttäen digiasiointiosaamista ja toimivia verkkoyhteyksiä ✓ Hallinnollisista uudistuksista toteutuessaan SOTEuudistus: 1) yhdistää sotepalvelut ja pelastustoimen tehtävät rinnakkaisiksi toiminnoiksi, 2) korostaa järjestösektoriin roolia welfare mix -hyvinvointipalveluiden tuottamismallissa ✓ Ennaltaehkäisevän työn optimaalinen hyödyntäminen syrjäytymisen ehkäisyssä korjaavan toiminnan sijaan kaikissa väestöryhmissä ✓ Yhteisöllisyyden merkityksen oivaltaminen kuntalaisten turvallisuuden tunteen muodostumisessa 			

Taulukko 69. Itä-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=10).

Työpajatuloksia turvallisuuden näkökulmasta

Itä-Lapin seutukunnassa profiloituvat palveluvasteen haasteet, ikäihmisten tarpeet ja viranomaisten mitoitukset. Itä-Lapin voimakas väestö- ja elinkeinorakenteen muutos luo omia haasteita turvallisuuden ratkaisuihin. Rekrytointihaasteet, savutettavuus, laajakaistayhteydet sekä yksinäisyyteen liittyvät kysymykset erottautuvat Itä-Lapissa erityisinä kehittämisalueina.

Työpajatuloksia hyvinvoinnin näkökulmasta

Itä-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneiden mukaan *sosiaalista osallisuutta* edistää ongelmien varhainen huomaaminen ja puuttuminen sekä digitalisaation hyödyntäminen arjen asiainnissa ja ylisukupolvittaisessa yhteydenpidossa. Haasteena on saavuttaa hiljaiset ja väliinputoajat osallistumaan yhteisiin tapahtumiin. *Yhteisöllisyyden* muotoutumisessa ja säilymisessä korostui järjestötoiminnan rooli, kylätalkkaritoiminnan merkitys sekä toimintojen koordinointi päällekkäisyyksien välttämiseksi. Työpajaan osallistuneet esittivät varhaisen puuttumisen mallin hyödyntämistä preventiivisessä hyvinvointityössä sekä turvallisuusteeman lisäämistä osaksi hyvinvointityötä ja kuntalaisten *hyvinvoinnin* edistämistä.

Itä-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneet korostivat kuntalaisten syrjäytymisen ehkäisyssä ennaltaehkäisevän työn hyödyntämistä ja sen merkitystä kaikissa väestöryhmissä. Myös yhteisöllisyyden merkityksen oivaltaminen kuntalaisten turvallisuuden tunteen muodostumisessa on tärkeä hyvinvoinnin osa-alue.

8.2 Kemi-Tornion seutukunta

Taulukoissa 70.–72. on kuvattuna Kemi-Tornion seutukuntatyöpajaan osallistuneiden onnistumiskuvaukset, työpajasaldo sekä arviot työryhmissä esitetyistä kehittämistarpeiden tärkeydestä.

Taulukko 70. Kemi-Tornion seutukunnan työpajaan 7.5.2021 osallistuneiden (n=18) autenttiset onnistumiskuvaukset.

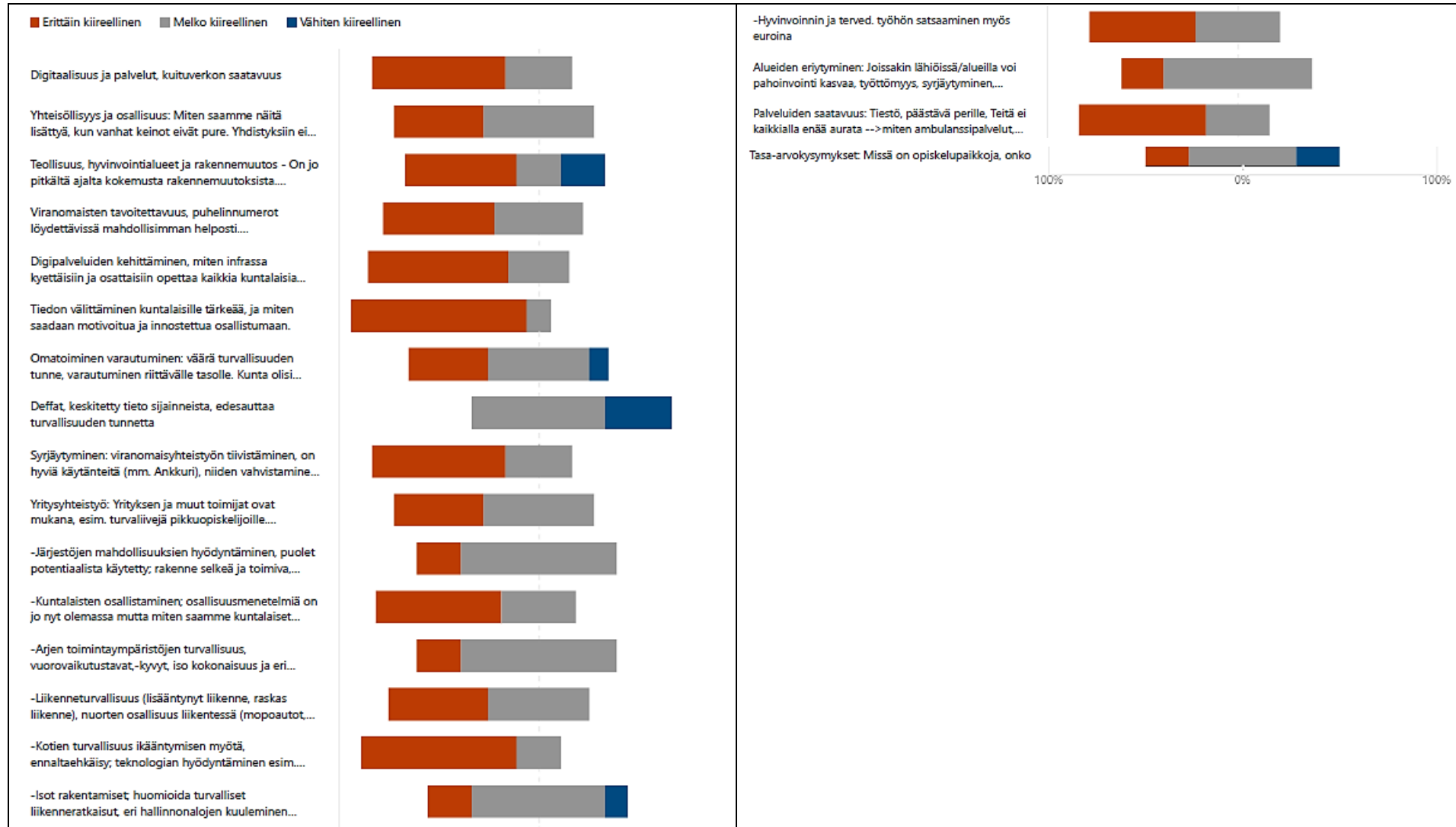
<p>Kylien kehittämistyö</p> <p>Erilaiset toimintamallit Oulunkaaren kautta esim. Lape, tuen portaat sekä Ankkuri-malli</p>	<p>Erittäin matala organisaatio - ja keskustelukynnys</p> <p>Yhteistyö järjestöjen kanssa kehittynyt ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen panostetaan enemmän.</p>
<p>Järjestöyhteistyökäytänteitä kehitetty, yhdyshenkilöverkosto toimii</p>	<p>Hyvinvointityön rakenteita kehitetty</p>
<p>Yhteistyö 3. sektorin kanssa</p>	<p>Hyte-työ</p> <p>Aktiivinen ja osallistuva hyte-työ, vaikka iso ryhmä, Oulunkaar myötä Simossa vakiintunut jokavuotiseksi</p>
<p>Järjestöjen osalta tehty pitkään yhteistyötä Majakan avulla, nyt myös kunnat vahvemmin mukana järjestöyhdyshenkilöiden kautta</p>	<p>Yhteistyö Oulunkaaren ja kunnan toimijoiden välillä parantunut Simossa.</p>
<p>Ennaltaehkäisevään työhön panostettu aiempaa enemmän</p>	<p>Simo</p> <p>Tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa</p>
<p>Hyviksi todettuja toimintamalleja, esim. Ankkuri, HSS, Marak ja liikenneturva -yhteistyö</p>	<p>Tornio-brändi on luotu osallistamalla kuntalaisia.</p> <p>Hyvinvointityön rakenteet hyvällä mallilla ja prosessitkin kehittyneet ja kehittymässä</p>
<p>Erittäin matala organisaatio - ja keskustelukynnys</p>	<p>Missä arjen turvallisuuden työssä on kunnassani onnistuttu? Pieniä tai isoja asioita. Mikä toimii, mistä annat ruusuja?</p>
<p>Järjestötreffeiltä saatu eväitä yhteistyöhön</p>	
<p>Tornion kylien välinen yhteistyö + yhteistyö kaupungin suuntaan</p> <p>Yhteistyö sivistystoimen ja sote-toimijoiden kanssa sujuvaa</p>	

Taulukko 71. Kemi-Tornion seutukunnan työpajaan osallistuneiden (n=18) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ammattitaitoinen henkilöstö. Mikä on saatavuus, rekrytointimahdollisuudet? ✓ Uusi yksityistieläkelainsäädäntöön liittyvät seikat, kuntien palveluiden supistuminen. Teitä ei kaikkialla enää aurata -->miten ambulanssipalvelut ✓ Palveluiden saatavuus. Tiestö, päästävä perille ✓ Viranomaispalvelut. Keskittäminen ja etäntyminen (poliisi ja pel laitos) vaikuttaa turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen / vasteajat ✓ Syrjäytymisen ehkäisy. lästä riippumatta on turvattu muustekijä ✓ Työ tuo turvallisuutta ✓ Yritysyhteistyömalleja. Liikenneturvallisuudessa on hyviä malleja. Yrityksen ja muut toimijat ovat mukana, esim. turvaliivejä pikkuopiskelijoille. Järjestöillä hyviä yhteyksiä yrityksiin. Pikkuteot, ei aina noteerata, kasvattavat hyvänolon tunnetta molemmin puolin. Hyväntekeväisyys tempauksia ✓ Nuoret rikostentekijät. Ankkuri on on yksi hyvä käytäntö, mutta poliisilla ei ole antaa riittävästi resurssia. Pitäisi saada kiinni alkuvaiheessa, jotta voidaan puuttua. Yhteyshenkilöt vaihtuvat poliisillakin. ✓ Syrjäytyneet, huumeiden käyttäjät terrorisoivat koko aluetta. Oliko poliisilla ennen puhelinnumero, johon pystyi ottamaan yhteyttä. Mutkan kautta, pitäisi olla suora numero, jotta voisi selvittää esim. miten edetään tällaisessa tilanteessa ✓ Deffat. Keskitetty tieto siitä, missä ovat kuntien sisällä, edesauttaa turvallisuuden tunnetta. ✓ Tienkäyttäjälinja. Keräävät vain palautetta, tiehallinnon saavutettavuus on huonontunut ✓ Selkeyttä ja tavoitavuutta esim. puhelinnumeroihin. Numerot pitäisi olla paremmin löydettävänä. Kun hätä on suurin, pitäisi löytää apua. Huolipuhelin, tarvitaan numeroita, joihin saa yhteyttä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Verkko ja etäpalvelut. Sosiaalisen ympäristön supistuminen, joukkueharrastusten puuttuminen, ollaan pelimaailmassa, muiden kohtaaminen on vähäistä. Miten saadaan nuoret harrastusten piiriin, aktiivisiksi kansalaisiksi -->tulevaisuuden haaste ✓ Peruspalveluiden saatavuus, muutkin kuin viranomaispalvelut. Kauppa, pankkipalvelut. Monilla ei ole osaamista käyttää. Ei ole vaikutusmahdollisuuksia ✓ Kuituyhteydet ja palveluiden digitaalisuus. Kuituverkot pitää saada maaseudulle/vanhusväestölle ✓ Palvelut ovat verkossa, miten taataan, että kaikki saavuttavat. Palvelut myös paperisina ✓ Digipalveluiden kehittäminen. Pitäisi olla helppoja myös ikäihmisille, miten olisi kaikkien juttu? Lähemmäksi ihmistä, kynnyksentalammaksi ✓ Kuntalaisten osallistaminen ✓ Järjestöjen mahdollisuuksien hyödyntäminen, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Asuinalueet ja rakennemuutos. Väestön keskittyminen kaupunkialueille ->palvelut voivat romahtaa, perheet lähtevät -->turvattu muutta ✓ Alueiden eriytyminen. Joissakin lähiöissä/alueilla voi pahointo kasvaa, työttömyys, syrjäytyminen, teollinen rakennemuutos. Tätä kehitystä on jo havaittu, mutta se voi syventyä edelleen ✓ Yhteisöllisyys & Osallisuus. Miten saamme näitä lisättyä, kun vanhat keinot eivät pure. Yhdistyksiin ei saada toimihenkilöitä ✓ Kunnan rooli. Kunta olisi promoottori ja toimijat ympärillä aktivoituisivat ✓ Arjen aktiviteetit monien saavutettavaksi. Miten kehitetään, tiedonvälittäminen ✓ Naapuriapu. Miten voidaan innostaa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Palveluiden käyttö / suuntautuminen. Asiakkaat valitsevat asiointisuuntansa, monet voivat suuntautua Pohjois-Pohjanmaalle ✓ Teollisuus, hyvinvointialueet ja rakennemuutos. On jo pitkältä ajalta kokemusta rakennemuutoksista. Selvityksiä tehty ja viedään toteutukseen ✓ Asuntokanta/kiinteistökanta. On myös riski kunnalle. Uudisrakentamisen hinta on korkeampi kuin vanhojen asuntojen hinta ✓ Kuntien talous. Suuren tuotantolaitoksen lopettaminen on riski myös julkiselle taloudelle / kunnalle ✓ Hyvinvointialueet. Miten tämä ratkaisu muotoutuu? ✓ Edunvalvonta. Laindäädäntöön vaikuttaminen, alueen sisällä / maakuntatasolla vaikuttaminen, ✓ Hyvinvointialueet. Erikoissairanhoidon palveluiden turvaaminen, miten huomioidaan pitkät etäisyydet ja kaksi väestökeskittymää = edunvalvonta-asioita ✓ Opintonsa keskeyttäneet. Miten heitä tuetaan, että saavat koulutuksensa suoritettua? ✓ Ikäluokkien pieneneminen koulutuspalveluiden haasteena. Miten kuntina voimme vastata tähän? ✓ Tasa-arvokysymykset. Missä on opiskelupaikkoja, onko niitä

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Väärä turvallisuuden tunne, odotukset. omatoimisuus, reippautta kansalaisille ✓ Arjen toimintaympäristöjen turvallisuus; liikenneturvallisuus, päihteet liikenteessä ✓ Kotien turvallisuus ikääntymisen myötä- kodin ja toimintaympäristön turvallisuus; esteettömyys, teknologia ja esteettisyys ✓ Arjen toimintaympäristöjen turvallisuus, vuorovaikutustavat, -kyvyt, iso kokonaisuus ja eri elämänkaaren vaiheissa esiintyy eri tavalla (koulu, perhe); Lapin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma ✓ Liikenneturvallisuus (lisääntynyt liikenne, raskas liikenne), nuorten osallisuus liikenteessä (mopoautot, mönkijät), päihteet liikenteessä, nopeudet; Liikenneturva tekee tiiviimpää yhteistyötä enemmän kuin nyt esim. vierailut, tietoiskut ✓ Kotien turvallisuus ikääntymisen myötä, ennaltaehkäisy; teknologian hyödyntäminen esim. puhelimissa, arjen liikumisympäristöt kuntien /AVI:n vastuulla ✓ Isot rakentamiset; huomioida turvalliset liikenneratkaisut, eri hallinnonalojen kuuleminen suunnitteluvaiheessa, EVA:n käyttö 	<p>puolet potentiaalista käytetty; rakenne selkeä ja toimiva, asiakirjat sitoutumiseen. Kunnat/järjestöt, järjestöyhdyshenkilö tärkeä mutta tarvitsee resurssointia työhön.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuntalaisten osallistaminen; osallisuusmenetelmiä on jo nyt olemassa mutta miten saamme kuntalaiset osallistumaan 		<p>saatavilla. Tässä voi olla mahdollisuutena digitaaliset ratkaisut</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Liikenneyhteydet. Erityisesti julkinen liikenne ✓ Sote&sivistys-yhteistyö. Ennaltaehkäisevä työ korostuu, rakenteet ja käytännöt ✓ Alueen kiinnostavuuden lisääminen. Jotta on yrityksiä ja ihmisiä ✓ Yritystoiminta. ovatko ihmiset valmiita maksamaan palveluista. Jos kunta jakaa esim. hieketushiekkaa vanhuksille, pitääkö jakaa kaikille? Eivät kaikki ole varattomia vanhuk-sia. 'Kunhan joku toinen maksaa'. ✓ Tiedonvaihto viranomaisten kesken. Tapahtuu jo mutta voiko sujuvoittaa ✓ Omatoiminen varautuminen. Yhteiskunnan tuki ei ole heti paikan päällä ✓ Hyvinvoinnin ja terved. työhön satsaaminen myös euroina. Mitä, miksi, miten ja kuka
<p>Hankkeen tutkijoiden johtopäätökset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Digitalisaatiokehitys muokkaa kansalaisten asiointikulttuuria ja asiointimahdollisuuksia ikä- ja väestöryhmittäin digiasiointiosaamisvaatimuksineen ja verkkoyhteys-edellytyksineen ✓ Väestö- ja elinkeinorakenteen muutos sekä hallinnolliset uudistushankkeet (esim. SOTEuudistus) haastavat alueen elinvoimaisuuden kehittämisen sekä hyvinvointi-alueiden myötä paikallisen edunvalvontakulttuurin ✓ Ikäluokkien pieneneminen heijastuu alueen koulutuspaikkatarjontaan ja paikallisiin opiskelumahdollisuuksiin ja siten myös työssäkäyntimahdollisuuksiin ✓ Kaiken ikäisten kansalaisten syrjäytymisen osalta painotus ennaltaehkäisevään työhön korjaavasta työstä ✓ Ammattitaitoisen työvoiman saatavuushaasteita määrittää alueen elinvoimaisuus, julkikuva ja palvelutarjonta ✓ Järjestösektori on vielä osin alihyödynnetty welfare mix -perustaisen hyvinvointipalveluiden tuottamisessa sekä monialainen ja -toimijainen yhteistyö ✓ Kuntalaisten osallistaminen hyvinvointipolitiiseen päätöksentekoon 			

Taulukko 72. Kemi-Tornion seutukunnan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=10).

Työpajatuloksia turvallisuuden näkökulmasta

Kemi-Tornion seutukunnassa keskustellaan esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisystä, nuorista rikoksentekijöistä ja liikenteen turvallisuudesta. Myös peruspalveluiden saatavuus, tiedon välittäminen sekä arjen turvallisuus ja kotiympäristöt ovat ajankohtaisia *turvallisuusteemoja* Meri-Lapissa.

Työpajatuloksia hyvinvoinnin näkökulmasta

Kemi-Tornion seutukuntatyöpajaan osallistuneiden mukaan *sosiaalista osallisuutta* edistää järjestötoimintamahdollisuuksien ja digitalisaation hyödyntäminen sekä haastaa vaikutusmahdollisuuksien puuttuminen, kuntalaisten osallistaminen ja arjen verkkopalveluiden saavutettavuus ikäryhmästä riippumatta. *Yhteisöllisyyden* muotoutumisen haasteena on asuinalueiden eriytymiskehitys sosioekonomisten ja hyvinvointitekkijöiden osalta sekä arjen aktiviteettien saavutettavuuden lisääminen. Arjen *hyvinvoinnin* yhden perustan luo toimiva julkisen liikenteen tarjonta. Työpajaan osallistuneet pohtivat sitä, ikäkohorttien pientyessä voidaan turvata riittävät ja monipuoliset koulutuspalvelut sekä mitä Sote-uudistuksessa perustettavien hyvinvointialueiden myötä totetuu paikallinen edunvalvonta ja erikoissairaanhoidon säilyminen seutukunnassa.

Kemi-Tornion seutukuntatyöpajaan osallistuneet arvioivat järjestösektorin olevan alikäytössä monikanavaisten hyvinvointipalveluiden tuottamisessa ja monitoimijaisessa yhteistyössä. Kuntalaisten osallistaminen hyvinvointipoliittiseen päätöksentekoon sekä ennaltaehkäisevä hyvinvointityö eri väestöryhmien keskuudessa on tärkeää hyvinvointipalveluja käyttävien kuntalaisten ja niitä tuottavien viranomaisten näkökulmasta.

8.3 Pohjois-Lapin seutukunta

Taulukoissa 73.–75. on kuvattuna Pohjois-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneiden onnistumiskuvaukset, työpajasaldo sekä arviot työryhmissä esitetyistä kehittämistarpeiden tärkeydestä.

Taulukko 73. Pohjois-Lapin seutukunnan työpajaan 6.5.2021 osallistuneiden (n=15) autenttiset onnistumiskuvaukset.

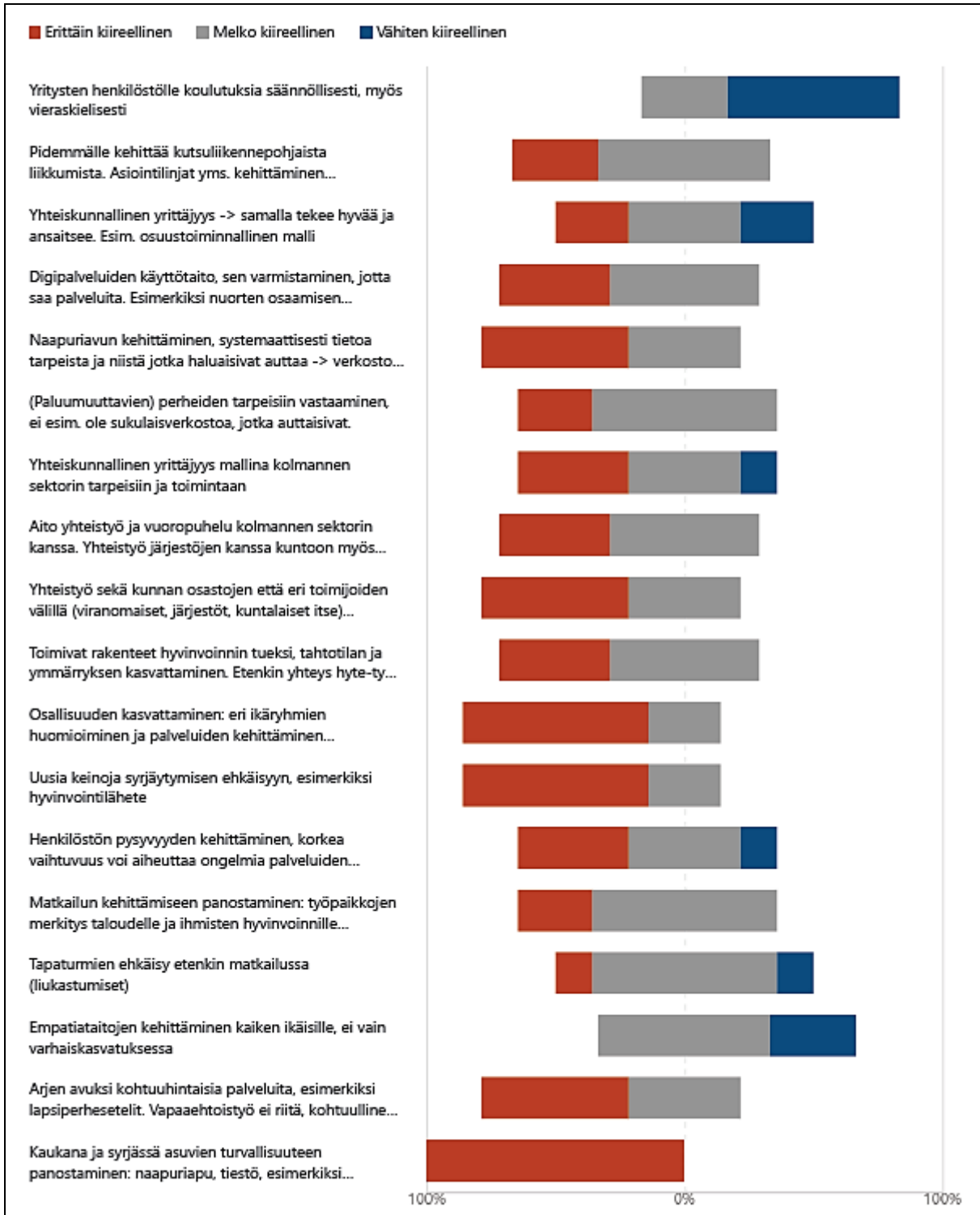
<p>Joukkoliikenne yhteydet haaste</p>	<p>Hyte-työn resurssit ja rakenteet menneet eteenpäin, samoilla rakenteilla voidaan edistää arjen turvallisuuteen liittyviä asioita</p>
<p>Osallisuutta eri ryhmien kesken lisätty</p>	<p>Reittiturvallisuus parantunut kovasti</p>
<p>Järjestöyhteistyö toimii, Järjestökeskus Kitinen koordinoi, Likiliike-konseptin käyttööotto</p>	<p>Yhteistyöhankkeita mm Pyhä-Luoston kanssa.</p> <p>Liikuntapaikat, reittiturvallisuus ja niistä tiedottaminen, sähköisten palvelujen käyttö laajentunut, hyvinvointikeskus Sopukka avattu viime vuonna, ikäihmisten välimuotoisten asuntojen suunnittelu tehty</p>
<p>Viranomaisyhteistyö etenkin koronan myötä lisääntynyt, Teams myös lisännyt kokonaisuutta</p>	<p>liikenneturvallisuustyöryhmän yhteiset kokoukset</p>
<p>Turvallisuuteen satsataan enemmän joka suunnalla</p>	<p>Korona-poikkeusjärjestelyiden toteuttamisessa.</p>
<p>Monitoimikeskus (koulu) rakenteilla, rakentamiseksi</p>	<p>Säännölliset elvytyskoulutukset/ harjoitukset soten henkilökunnalle 2krt vuodessa</p>
<p>Hyvä perusturvallisuuden tunne</p>	<p>Missä arjen turvallisuuden työssä on kunnassani onnistuttu? Pieniä tai isoja asioita. Mikä toimii, mistä annat ruusuja?</p>
<p>Utsjoen kunnan liikenneturvalliisuus työryhmän palaverit</p>	
<p>Arjen turvallisuuden tietämys kokonaisvaltaisesti</p>	
<p>Tiedostetaan asia entistä paremmin</p>	

Taulukko 74. Pohjois-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden (n=15) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaukana/syrjässä asuvat. Pääseekä kulkemaan, mitä jos jotain sattuu, joku järjestelmä ✓ Yksinasuvien turvallisuus. kaikki kulkijat eivät ole hyvillä aikeilla liikkeellä ✓ Rakennusten turvallisuus. Lukitusjärjestelmät, valvonta, ajat muuttuvat ✓ Varautuminen. Yllättäviä juttuja voi tapahtua, esim. kouluampumiset. Muutkin rakennus ✓ Tiestöt ja reitistöt. Siellä missä ihmisiä liikkuu, monipuolisesti turvallisuusajattelu, esim. suojatiet yms. ✓ Ikäihmisten kotona asumisen turvallisuus ja tavoittaminen ✓ Inarissa liukastumisia tapaturmina, iso osa näistä on matkailijoille sattuneita. Kunta hiekottaa, jakaa liukueste, matkailuyritykset omat alueensa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ikäihmiset/kaikki ettei pudota käreilyltä, että osataan käyttää digipalveluita. On sekä mahdollisuudet että tietotaito, jotta saadaan lähipalveluita. Oli hanke, jossa nuoret ihmiset kävivät opettamassa ikäihmisille digitaatioita. Siinä heräsi uudella tavalla yhteisöllisyyttäkin. ✓ Palveluliikenne siitä näkökulmasta, että pystyy osallistumaan, myös kimpakyydit. Voi osallistua kunnan toiminnan kehittämiseen, kulttuuritahtumaan yms. Todella tärkeä asia. ✓ Osaavatko ihmiset olla enää itse aktiivisia? Urheilulla/seuroilla on tiloja, onko kulttuurilla ✓ Kylätoiminnan aktivointi etänä. Onko kyläläisiä, jotka osaavat? Onko aktiivisia toimijoita? ✓ Digi-harrastukset. Nouseva trendi, ei näy ulkopuolelle, harrastajat voivat osallistua/innostaa muita mukaan ✓ Yhdistykseen nuoria toimijoita mukaan. iso rakennemuutos, miten saadaan kunnan nuoret mukaan ✓ Monipuoliset harrastukset, muutakin kuin liikuntaa. Ajanhengesä eläminen, nuoret tietävät mutta entä harrastusten tarjoajat ✓ Empatiataidot ja niistä muistuttaminen (kaiken ikäiset, myös lapset) Varhaiskasvatus, koulu, kodit, työpaikat 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nuoria perheitä paluumuuttamaan: tulevat toisenlaisiin olosuhteisiin, ehkä iso yllätys että täällä vaikea saada esimerkiksi muutamaksi tunniksi lastenhoitoapua, kun ei ole sukulaisverkostoa ympärillä. MLL yms että osaisivat vastata uusiin tarpeisiin. ✓ Jokivarren kylissä on paljon naapuriapua, jotka osaavat asioita ja halukkaita tekemään naapureiden hyväksi asioita. -> koottaisiin verkostoa, miten naapuriapua olisi saatavissa. Paljon vapaaehtoisia, jotka kokevat asiat tärkeiksi, olisivat ehkä valmiita tekemään enemmän, jos tietäisivät mitä tarvitaan ✓ Pieniä, harvaan asuttuja kyliä ja vähän väkeä: perusyhteisöllisyys ja turvallisuus, sitä muokattaisiin tietoisesti esim. naapureiden auttamisella. Ikäihmisten turvallisuus ✓ Yhteistyö toimijoiden kesken, yhteen hiileen puhaltaminen. yhdessä tulee hyviä ideoita, voidaan viedä asioita eteenpäin ✓ Naapuriapua. Vähän on ilmassa sellaista, että kunnan pitäisi tehdä kaikki. Myös kuntalaiset aktiivisesti 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yhteiskunnallinen yrittäjyys -> samalla tekee hyvää ja ansaitsee. Osuustoiminnallinen malli esimerkiksi, ei sido jäseniä yrittäjiksi mutta auttaa kattamaan kuluja ja antamaan vaivanpalkkaa ✓ Tieasiat ja kulkuyhteydet: vielä pidemmälle kehittää kutsuliikennepohjaista liikkumista. Etenkin ikäihmiset ja huonot kelit: omalla autolla liikkuminen voi olla suuri riski. Asiointiliikenteen kehittäminen tältä pohjalta. Sodankylässä palveluliikenne vähintään kerran viikossa joka kylään. ✓ Viestintä siitä mitä on saatu aikaan. Yhteinen yksi lause/pikkuinen juttu, että yrityksetkin puhuvat samasta asiasta mitä on tehty ✓ Yrityksien henkilöstölle koulutuksia säännöllisesti. Myös vieraskielisesti, ettei jää strategiaksi tai paperin tekstiksi. ✓ Syrjäytyneisyys, kokonaisuutena pitäisi tehdä jotakin. Sekä nuorison että vanhemman väestön, korona tuonut asian esiin ja yksinäisyys lisääntynyt ✓ Nuoret, syrjäytyminen. Yhteistyö kouluviranomaiset-kunta. Jos ei tiedä, kuka on syrjäytynyt. Voiko tietoja jakaa toimijoiden kesken? Miten saadaan koppi syrjäytyneistä? ✓ Erilaiset arjen apuna toimivat kohtuuhintaiset palvelut mm. lastenhoito, ikäihmisten auttaminen, vapaaehtoistyöresurssit ei yksin riitä ja työntä tekevät ansaitsevat korvauksen työstään. Lapsiperheseteliä selvitetty kunnassa mm ✓ Onko riittävästi kotihoidon palveluissa resursseja ja kylätyöntekijöitä kaivattu enemmän ✓ Matkailu tuo verotuloja kuntaan, tämä mahdollistaa kunnalle palveluverkoston ylläpidon. Kunta omalta osaltaan antaa yritysneuvontaa, tekee alue- ja asukasmarkkinointia yhteistyössä Inari-Saariselkä-matkailun kanssa, jne. Panostaa terveysturvallisuuteen

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yksinäisyyden lisääntyminen korona-aikana ✓ Etätilaisuudet ja osallistuminen eivät tavoita kaikkia ikäihmisiä, eristäytyminen. Vastuu: omaisilla, kunnalla ✓ Kaikille osallisuuden mahdollisuuksia, avoimet paikat, harrastukset, tapahtumat. Kaikki kunann toimialat panostavat tähän, mm. Osallisuuskeskus Ainola, ilmaiset tapahtumat, edulliset harrastusmahdollisuudet ✓ Kuntalaiset mukaan suunnittelemaan hyvinvointipalveluja. Eri kohderyhmien tavoittaminen ja osallistaminen ✓ Digitaalisen yhteyden ylläpitäminen ✓ Digiosaamisen kehittäminen opetus-suunnitelmissa ✓ Digiosaamisen jakamisen sukupolvien kesken ✓ Matalankynnyksen keskus, saavutettavuus ✓ Osallisuuskeskus!! 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yhteistyö kunnan toimijoiden/osastojen kesken. Jos ei ole yhteistyötä, menee yksin puurtamiseksi ✓ Keinoja puuttua varhain, matalalla kynnyksellä esim. Hyvinvointilähete tms., järjestöjen palvelut. ✓ Eri ikäryhmien huomioiminen, erityisesti ikäihmisten asumisen kehittäminen, palveluiden järjestäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ✓ varaisovanhemmat tai varalapsit, kun omat on kaukana ✓ kuuluminen yhteisöön ✓ Samat henkilöt sekä työssä että vapaa-ajan toimijoina ✓ osuuskuntatoiminta, ikäihmisten pihojen/teiden auraus ✓ järjestöjen avustukset, toimivuus, vapaaikatoimi, tukiperheet, tukihenkilöt 	<p>yhteistyössä yritysten kanssa, jotta päästään palaamaan "normaaliin".Edunvalvonta valtion päätöksiin jne. Pidetään huolta perheistä, joissa työttömyyttä</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Matkailua kehitetään koronan jälkeen uudelleen, jotta työpaikat säilyvät alueella ja perheiden hyvinvointi tätä kautta palaa entiselleen/ paranee ✓ Henkilöstön pysyvyyden parantaminen, henkilöstön vaihtuvuus voi nostaa kynnystä hakeutua palveluiden piiriin ✓ Pystyttävä perustelevaan indikaattorein ja muulla tavalla tiedolla johtamisen avulla hyten:n ja talouden yhteys ✓ Rakenteet, tahtotila , ymmärrys toimiviksi kunnissa hyte-työn osalta, erityisesti hytetyön ja talouden yhteys ✓ Liikkuvapalvelupiste/ monitoimiauto voisi olla hyvä ratkaisu ✓ KULKUYHTEYDET!!! Julkinen liikenne asettaa haasteet ✓ Tasavertaisuus, kumppanuus ✓ hanketyöntekijät ideoimaan ✓ "neljännen sektorin"-toimintamalli ✓ Yhteiskunnallinen yrittäjyys on haastavaa, ✓ tulosidonnaisuus
<p style="text-align: center;">Hankkeen tutkijoiden johtopäätökset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Toimintakontekstia rakenteistaa väestö- ja matkailupainotteinen elinkeinorakenne sekä yhteiskunnan digitalisaatio digiosaamis- ja verkko-yhteysvaateineen ✓ Kehittävän vuoropuhelun lisääminen palveluiden käyttäjien ja tuottajien välillä ✓ Ylisukupolvinen digikylästyksen ja harrastustoiminnan mahdollistaminen ✓ Vastuullisen yhteisöllisyyden edistäminen alueen väestörakenteen ja muuttovoiton myötä ✓ Hyvinvointityö-turvallisuus-talous-yhtälön tasapuolistaminen sekä hyvinvointityön painopisteen muuttaminen ennaltaehkäisevään työhön toimintamuotojen vaikuttavuusarvioinnin kautta kuntaa tiedolla johdettaessa ✓ Syrjäytymisen haaste eri ikä- ja kansalaisryhmissä ✓ Järjestösektorin osallistaminen alueen hyvinvointityöhön ja voimavaraksi 			

Taulukko 75. Pohjois-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=7).

Työpajatuloksia turvallisuuden näkökulmasta

Pohjois-Lapin seutukunnan *turvallisuuskysymyksiin* kuuluvat erityisesti kaukana ja syrjässä asuvien turvallisuus, ikäihmisten kotona asuminen ja yksinäisyys. Seutukunnassa on tarvetta panostaa osallisuuden kasvattamiseen, naapuriapuun ja yhteistyöhön.

Työpajatuloksia hyvinvoinnin näkökulmasta

Pohjois-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneiden mukaan *sosiaalista osallisuutta* ja toimintoihin osallistumista edistää toimiva palveluliikenne, monipuoliset harrastusmahdollisuudet sekä osallistumismahdollisuudet erilaisiin toimintoihin. Myös kuntalaisten osallistaminen hyvinvointipalveluiden kehittämiseen on tärkeää. Digitalisaatio on lisännyt ylisukupolvittaista sosiaalista osallisuutta nuorten opastaessa ikäihmisille digiasiointia sekä lisännyt asiointikanavia ja harrastusmahdollisuuksia. *Yhteisöllisyyden* perustan luovat vapaaehtoistyö ja naapuriapu sekä yhteistyö palveluja tuottavien toimijoiden (viranomaiset & järjestötoimijat) ja palveluja käyttävien kuntalaisten keskuudessa. Kuntalaisten arjen *hyvinvoinnin* keskeisen perustan luo toimiva asiointiliikenne sekä syrjäytymisuhan tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Työpajaan osallistuneet pohtivat hyvinvointityöhön käytettävissä olevien resurssien riittävyyttä ja palvelumuotojen monipuolisuutta suhteessa palveluiden kysyntään eri väestö- ja ikäryhmissä.

Pohjois-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneet esittivät kehittävän vuoropuhelun lisäämistä palveluiden käyttäjien ja niitä tuottavien välille, hyvinvointityön painopisteen siirtämistä korvaavasta preventiiviseen hyvinvointityöhön sekä järjestösektorin osallistamista hyvinvointityöhön.

8.4 Rovaniemen seutukunta

Taulukoissa 76.–81. on kuvattuna Rovaniemen seutukunnan työpajoihin osallistuneiden onnistumiskuvaukset, työpajasaldo sekä arviot työryhmissä esitetyistä kehittämistarpeiden tärkeydestä.

Rovaniemen (Taulukot 76.–78.) ja Ranuan (Taulukot 79.–81.) työpajat toteutettiin erillisinä aikataulusyistä.

Taulukko 76. Rovaniemen työpajaan 26.5.2021 osallistuneiden (n=10) autenttiset onnistumiskuvaukset.

<p>Kyläasukkaiden turvallisuus</p> <p>-Rovaniemen kaupungin alueelliset palvelut ja kyläyhdistykset edistävät kylillä asuvien arjen turvallisuutta</p> <p>Kaupungin ja eri organisaatioiden välinen yhteistyö poikkeustilanteissa kuten esim. räjähdysmäisesti lisääntynyt maahanmuutto 2015-2016</p> <p>Kaupunginjohtaja ja -johto vaikuttavat olevan kiinnostuneita ennalta estävästä ja arjen turvallisuutta parantavasta työotteesta.</p>	<p>Turvallisuusverkoston työ on erittäin tiivistä ja aikaansaavaa.</p> <p>Järjestötyöllistämisen lisäämisessä ja kehittämisessä</p> <p>Ikäihmisten arjen turvallisuuden edistämiseen on panostettu</p> <p>-Rovaniemi-Apu, puhelut korona-aikana -ikäihmisten palveluiden, vanhusneuvoston ja muiden toimialojen/ toimijoiden yhteistyö</p>
<p>Poikkihallinnollisen hyvinvointi- ja turvallisuustyön tärkeys</p> <p>-hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen kuuluu kaikille</p> <p>Rovaniemi Apu -toiminnan toteuttaminen oli onnistuminen.</p>	<p>Ennaltaehkäisevän työn tärkeyden tunnustamisessa</p> <p>VPK ylläpitää kylien turvallisuusosaamista ja tarjoaa mielekästä tekemistä</p> <p>Verkostoyhteistyön kehittämisessä</p>
<p>Kansalaistalo</p> <p>Kansalaistalo on osoittanut tarpeellisuutensa.</p> <p>Poikkihallinnollisen työn kehittämisessä ja koordinoinnissa, mm hyvinvointisuunnitelmatyö</p> <p>Rovaniemellä yhteistyö viranomaisten ja virkamiesten välillä sujuu hyvin.</p>	<p>Kaiku-kortti</p> <p>Kaiku-kortti on mahdollistanut vaikeassa tilanteissa olevien osallistumisen kulttuuri- ja liikuntapalveluihin.</p> <p>Koronapandemian toimenpiteissä</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiedottaminen, - oikeasuhtaiset toimenpiteet - johdon sitoutuneisuus - testaus, jäljittäminen, suojautuminen ---> tilanne rauhallinen
<p>Ikäihmisten hyvinvointiin on panostettu</p> <p>Ohjaamoverkoston luomisessa nuorisotakuun toteuttamisen tueksi</p>	<p>Kaikkia maakunnallisen turvallisuussuunnitelman ennalta estäviä työmuotoja toteutetaan Rovaniemellä.</p>

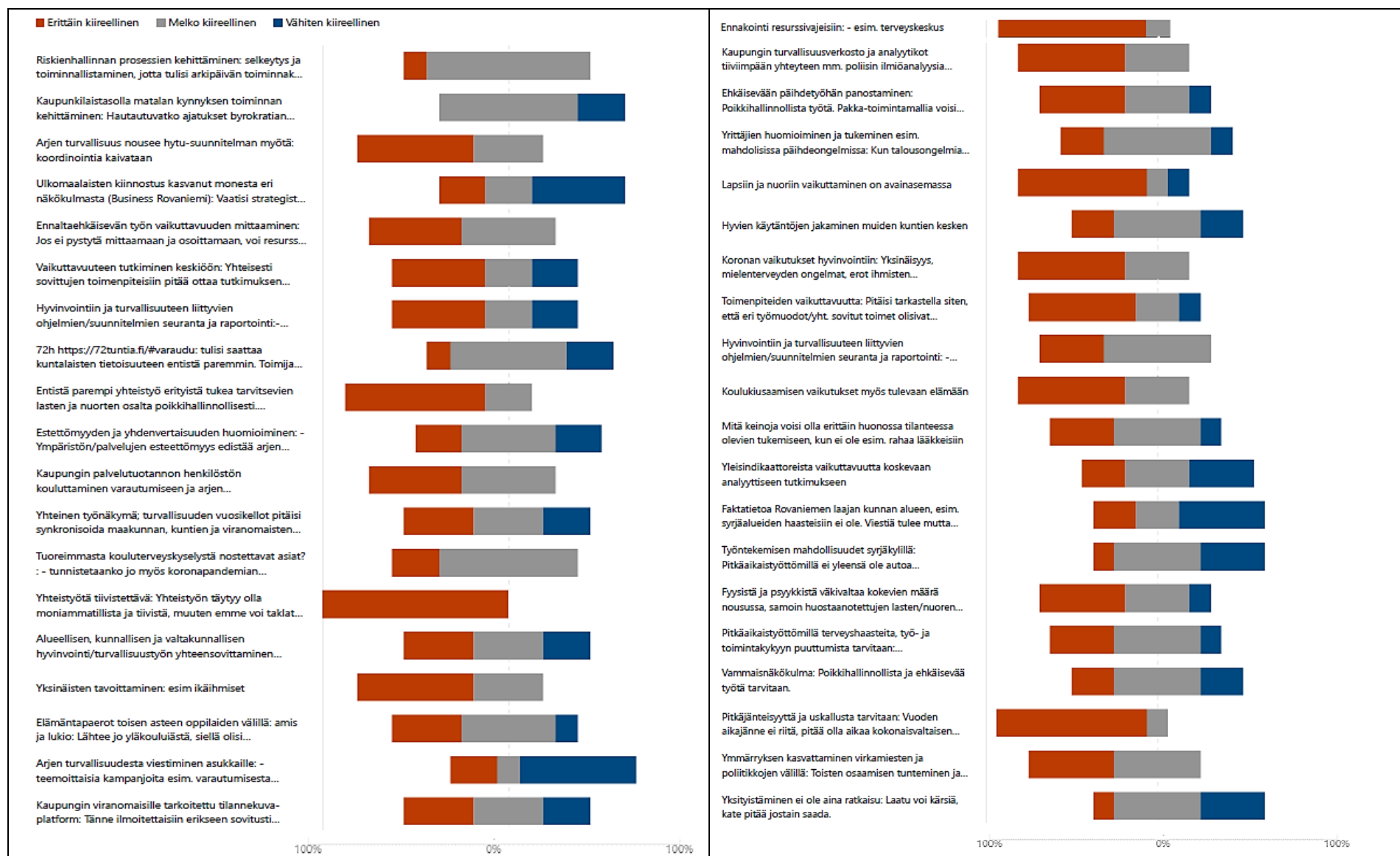
Taulukko 77. Rovaniemen työpajaan osallistuneiden (n=10) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

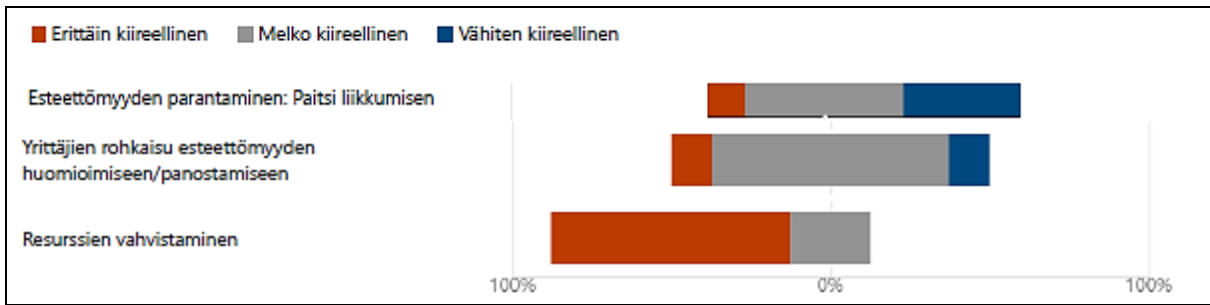
Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yrittäjien rohkaisu esteettömyyden huomiointiin/panostamiseen ✓ Esteettömyyden parantaminen: Paitsi liikkumisen osalta myös esim. nettisivujen osalta. Myös psyykkinen esteettömyys = uskaltaa hakea apua, kun sitä tarvitsee. ✓ Ulkomaalaisten kiinnostus kasvanut monesta eri näkökulmasta (Business Rovaniemi): Vaatisi strategista suunnittelua esim. suurvaltapolitiikka/geopolitiikka huomioiden. Miten varaudutaan mahdolliseen uhkaan. Kun koronasta selviää, kiinnostus esim. ulkomaalaisten investointien näkökulmasta varmasti kasvaa ✓ Arjen turvallisuus nousee hytusuunnitelman myötä: koordinoitua tarvitaan 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Koronan vaikutukset hyvinvointiin: Yksinäisyys, mielen-terveyden ongelmat, erot ihmisten hyvinvoinnissa kasvaneet. Tässäkin hyvien käytäntöjen kerääminen ja niistä oppiminen. ✓ Asiakkaiden yksilöllinen kohtaaminen on haaste: Resurssien puitteissa ei ehdi yksilölliseen ohjaukseen. Palveluita on mutta ehditäänkö ohjamaan niitä käyttämään? Resursseja pitäisi olla koko kokonaisuudelle. Paljon hyviä hankkeita jää hyödyntämättä. ✓ Elämäntapaerot toisen asteen oppilaiden välillä: amis ja lukio: Lähtee jo yläkouluiästä, siellä olisi vaikuttamisen paikka. Myös perheiden tuki ja perheisiin vaikuttaminen. Mitä keinoja löydetäisiin, monia malleja on, löytyiskö vielä jotain uutta aikaisempaan vaiheeseen. ✓ Kaupunkilaistasolla matalan kynnyksen toiminnan kehittäminen: Hautautuvatko ajatukset byrokratian rattaisiin? 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ymmärryksen kasvattaminen virkamiesten ja poliitikkojen välillä: Toisten osaamisen tunteminen ja tunnistaminen ✓ Fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa kokevien määrä nousussa, samoin huostaanotettujen lasten/nuoren määrä, miten puututaan? Luvut koko maan lukuja suurempia ✓ Faktatietoa Rovaniemen laajan kunnan alueen, esim. syrjäalueiden haasteisiin ei ole. Viestiä tulee mutta analyysia on haastavaa tehdä. Pitäisi pystyä huomiomaan paremmin aineiston koostamisen ja analyysin näkökulmasta: Voisiko oppilaitoksia hyödyntää tässä? Hytuoikeuksien yhteistyö? ✓ Koulukiusaamisen vaikutukset myös tulevaan elämään ✓ Ehkäisevään päihdetyöhön panostaminen: Poikkihallinnollista työtä. Pakka-toimintamallia voisi hyödyntää ✓ Lapsiin ja nuoriin vaikuttaminen on avainasemassa ✓ Hyvien käytäntöjen jakaminen muiden kuntien kesken 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yksityistäminen ei ole aina ratkaisu: Laatu voi kärsiä, kate pitää jostain saada. ✓ Pitkäjänteisyyttä ja uskallusta tarvitaan: Vuoden aikajänne ei riitä, pitää olla aikaa kokonaisvaltaisen muutoksen saamiseen. Esim. Organisaatiomuutokset, valtuustokaudet haasteita ✓ Vammaisnäkökulma: Poikkihallinnollista ja ehkäisevää työtä tarvitaan. ✓ Pitkäaikaistyöttömillä terveystaasteita, työ- ja toimintakykyyn puuttumista tarvitaan: Perusterveydestä ei vastaa tällaisiin haasteisiin, vaatii erilaista osaamista. Tiedon analysointi siitä näkökulmasta, miten vaikuttaa työllistymiseen, ✓ Työntekemisen mahdollisuudet syrjäkyllä: Pitkäaikaistyöttömillä ei yleensä ole autoa käytettävissä ja työpaikat ovat usein keskustassa ✓ Mitä keinoja voisi olla erittäin huonossa tilanteessa olevien tukemiseen, kun ei ole esim. rahaa lääkkeisiin ✓ Yrittäjien huomiointi ja jaksamisen tukeminen yleensä ja myös esim. mahdollisissa päihdeongelmissa: Kun talousongelmia alkaa kokoontumaan, apua ei haeta heti vaan uskotaan, että tilanne lutviutuu omin avuin. Erityisesti yksinyrittäjät ovat suurella vaarassa. ✓ Resurssien vahvistaminen ✓ Ennaltaehkäisevän työn arvostaminen/ymmärtäminen ja vaikuttavuuden mittaaminen: Jos ei pystytä mittaamaan ja osoittamaan, voi resurssit pienentyä. Onko vastakkainasettelua eri kohderyhmien näkökulmasta. Erityisesti nuoriin panostaminen tärkeää ✓ Riskienhallinnan prosessien kehittäminen: selkeytys ja toiminnallistaminen, jotta tulisi arkipäivän toiminnaksi. Asiakirjoja on, vielä paremmin toimintaan

Hankkeen tutkijoiden johtopäätökset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:

- ✓ *Rovaniemen kansainvälistymisen haasteet*
- ✓ *Kuntalaisten yksinäisten hyvinvointitarpeiden huomioiminen ennaltaehkäisevässä ja korjaavassa hyvinvointityössä*
- ✓ *Eri intressitahojen sitouttaminen ja tiedolla johtaminen hyvinvointityöhön*
- ✓ *Maaseudulla asuvien kuntalaisten elämismahdollisuuksien kehittäminen*
- ✓ *Hyvinvointipalveluiden monituottajuuden mahdollisuuksien ja haasteiden tunnistaminen ja tiedostaminen*

Taulukko 78. Rovaniemen työpajaan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=8).

Taulukko 79. Ranuan työpajaan 20.5.2021 osallistuneiden (n=8) autenttiset onnistumiskuvaukset.

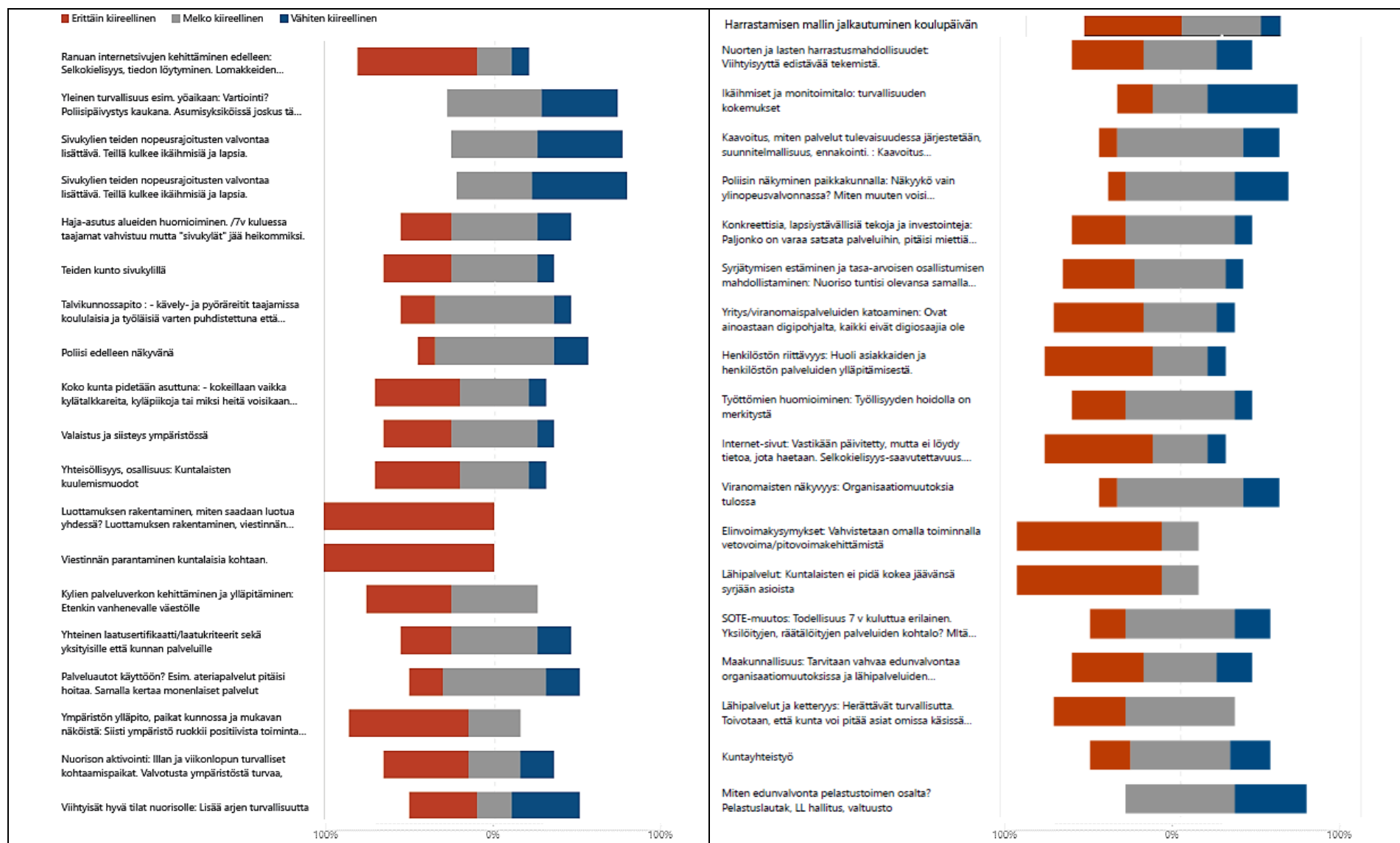
Kaikki mukaan -ajattelu	Luovuus, joustavuus, yhteistyö yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi
Fyysiseen esteettömyyteen pyrkiminen rakentamisessa	Välitetään läheisistä, naapureista
Turvalliset ja vastuullinen henkilökunta lasten kanssa työskentelyyn.	Mahdolliset turvattomuuden kokemukset otetaan puheeksi siellä missä pitää.
Reagoidaan ympäristön ongelmiin	Halu viedä asioita eteenpäin yhdessä.
Tunnetaan asuin ympäristöt -> palvelusuunnitelma	lääkärit luottavat kunnan palvelujen saatavuuteen
Hyvät terveystalot	Ketterä moniammatillinen työskentely
Kunnan sisäinen viranomaisyhteistyö hyvää, myös poliisin kanssa	Silta - monialainen työryhmä: Nuorten kanssa työskentelevien verkosto
Yksilölliset palvelut räätälöiden	
Ennaltaehkäisevän työn kampanjat, näkyvät ja kohdennetut	Missä arjen turvallisuuden työssä on kunnassani onnistuttu? Pieniä tai isoja asioita. Mikä toimii, mistä annat ruusuja?
lääkärit luottavat kunnan palveluiden saatavuuteen	

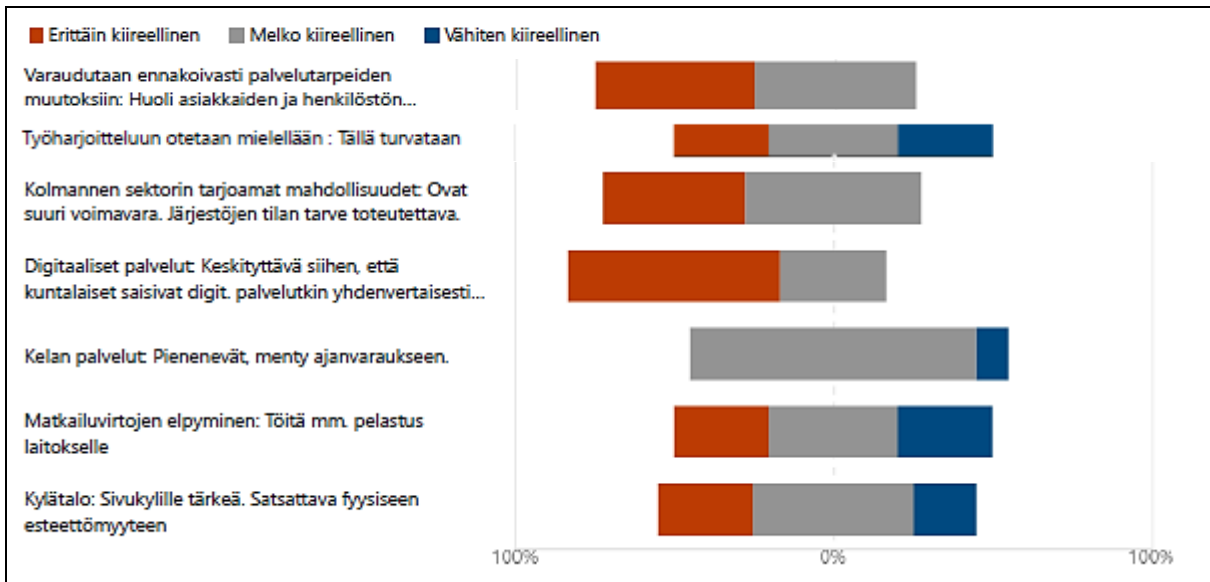
Taulukko 80. Ranuan työpajaan osallistuneiden (n=8) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Matkailuvirtojen elpyminen: Töitä mm. pelastus laitokselle ✓ Kylätalo: Sivukylille tärkeä. Satsattava fyysiseen esteettömyyteen ✓ Miten edunvalvonta pelastustoimen osalta? Pelastuslautak, LL hallitus, valtuusto ✓ Lähipalvelut ja ketteryys: Herättävät turvallisuutta. Toivotaan, että kunta voi pitää asiat omissa käsissä mahd hyvin. ✓ Ikäihmiset ja monitoimitalo: Käyttäytymisen ja turvallisuuden kokemukset ✓ Talvikunnossapito: Kevyenliik. väylät puhdistamatta ✓ Viihtyisät hyvä tilat nuorisolle: Lisää arjen turvallisuutta ✓ Esteettömyys, saavutettavuus sivustoille: Pitäisi voida myös kuunnella. ✓ Sivukylien teiden nopeusrajoitusten valvontaa lisättävä. Teillä kulkee ikäihmisiä ja lapsia. ✓ Poliisi edelleen näkyvänä ✓ Viranomaispalvelujen säilyminen poliisi/pelastus/ ensihoito vähintään nykyisellä tasolla. ✓ Valaistus ja siisteys ympäristössä: Ympäristön epäsiisteys lisää huonoa käyttäytymisen mallia ✓ Yleinen turvallisuus esim. yöaikaan: Vartiointi? Poliisipäivystys kaukana. Asumisyksiköissä joskus tämä huolena ✓ Teiden kunto sivukylillä ✓ Talvikunnossapito: - kävely- ja pyöräreitit taajamissa koululaisia ja työläisiä varusten puhdistettuna, että kannustaa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Digitaaliset palvelut: Keskeyttävä siihen, että kuntalaiset saisivat digit. palvelutkin yhdenvertaisesti, digiosaamisen kehittäminen on tärkeää ✓ Lähipalvelut: Kuntalaisten ei pitä kokea jäävänsä syrjään asioista ✓ Yhteisöllisyys, osallisuus: Kuntalaisten kuulemis- muodot ✓ Syrjäytymisen estäminen ja tasa-arvoisen osallistumisen mahdollistaminen: Nuoriso tuntisi olevansa samalla viivalla harrastusten suhteen ✓ Konkreettisia, lapsiystävällisiä tekoja ja investointeja: Paljonko on varaa satsata palveluihin, pitäisi miettiä hyötysuhdetta esim. hyvinvoinnin näkökulmasta. Esim. ilmainen välinevarasto harrastuksia ajatellen. Kuntoiluvälineitä voisi olla kirjastosta lainattavissa? 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kolmannen sektorin tarjoamat mahdollisuudet: Ovat suuri voimavara. Järjestöjen tilan tarve toteutettava. ✓ Harrastamisen mallin jalkautuminen koulupäivän jatkeeksi ✓ Nuorten ja lasten harrastusmahdollisuudet: Viihtyisyyttä edistävää tekemistä. ✓ Ympäristön ylläpito, paikat kunnossa ja mukavan näköistä: Siisti ympäristö ruokkii positiivista toimintaa ja estää ilkeiden teon halua ✓ Nuorison aktivointi: Illan ja viikonlopun turvalliset kohtaamispaikat. Valvotusta ympäristöstä turvaa. ✓ Kylien palveluverkon kehittäminen ja ylläpitäminen: Etenkin vanhenevalle väestölle 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kelan palvelut: Pienenevät, menty ajanvaraukseen ✓ SOTE-muutos: Todellisuus 7 v kuluttua erilainen. Yksilöityjen, räätälöityjen palveluiden kohtalo? Mltä hyvää tulee, sekin huomioitava. ✓ Maakunnallisuus: Tarvitaan vahvaa edunvalvontaa organisaatiomuutoksissa ja lähipalveluiden saatavuudessa ✓ Elinvoimakysymykset: Vahvistetaan omalla toiminnalla vetovoima/pitovoimakemittämistä ✓ Kuntayhteistyö ✓ Viranomaisten näkyvyys: Organisaatiomuutoksia tuossa ✓ Työttömien huomioiminen: Työllisyyden hoidolla on merkitystä ✓ Internet-sivut: Vastikään päivitetty, mutta ei löydy tietoa, jota haetaan. Selkokielisyys-saavutettavuus. Onko näiden kehittäminen jäänyt kesken? ✓ Koko kunta pidetään asuttuna: - kokeillaan vaikka kylätalkkareita, kyläpiikoja tai miksi heitä voisi kutsua ✓ Nettisivujemme selkeys vielä kerran syyniin. Ihmiset eivät löydä esim. yhteystietoja ✓ Haja-asutus alueiden huomioiminen. /7v kuluessa taajamat vahvistuu mutta "sivukylät" jää heikommiksi. ✓ Ranuan internetsivujen kehittäminen edelleen: Selkokielisyys, tiedon löytyminen. Lomakkeiden päivittäminen yms ✓ Työharjoitteluun otetaan mielellään: Tällä turvataan henkilöstötarpeen ennakointia ✓ Varaudutaan ennakoivasti palvelutarpeiden muutoksiin: Huoli asiakkaiden ja henkilöstön palveluiden ylläpitämisestä. Äkilliset poissaolot, vaikeampi saada ammattitaitoista henkilöstöä. Pitkällä aikavälillä onnistunut hyvin. ✓ Yritys/viranomaispalveluiden katoaminen: Ovat ainoastaan digipohjalta, kaikki eivät digiosaajia ole

<p>lähtemään kouluun/töihin/menoihin muutoin, kun moottorivälinein</p> <p>✓ Poliisin näkyminen paikkakunnalla: Näkykö vain ylinopeusvalvonnassa? Miten muuten voisi näkyä/osallistua? Enemmän ohjausta, liikenneturvaa, positiivista neuvontaa. Porkkanaa enempi etenkin nuorille</p>			<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaavoitus, miten palvelut tulevaisuudessa järjestetään, suunnitelmallisuus, ennakointi: Kaavoitus mahdollistaa ikäjakauman huomioimisen ✓ Palveluautot käyttöön? Esim. ateriapalvelut pitäisi hoitaa. Samalla kertaa monenlaiset palvelut ✓ Luottamuksen rakentaminen, viestinnän tehostaminen ✓ Viestinnän parantaminen kuntalaisia kohtaan. ✓ Yhteinen laatusertifikaatti/laatukriteerit sekä yksityisille että kunnan palveluille
<p>Summa summarum suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Viranomais- ja hyvinvoinnin peruspalveluiden saamisen varmistaminen paikkakunnalta</i> ✓ <i>Digipalveluiden saavutettavuus asuinalueesta ja väestöryhmästä riippumatta</i> ✓ <i>Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksiin resurssointi</i> ✓ <i>Järjestösektorin mahdollisuuksien tiedostaminen ja hyödyntäminen kuntalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämiseksi</i> ✓ <i>Monikanavaisen kuntalaisviestinnän kehittäminen</i> 			

Taulukko 81. Ranuan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=10).

Työpajatuloksia turvallisuuden näkökulmasta

Rovaniemen seutukunnan *turvallisuusprofiilissa* korostuu kaupunkimaisen alueen tarpeet kuten esteettömyys, kansainvälisyys sekä elinkeinoelämä ja yrittäjyys. Turvallisuutta kehitetään lasten ja nuorten tarpeiden huomioimisella, moniammatillisella yhteistyöllä sekä ennakoinnilla.

Ranuan seudulla korostuu sen sijaan enemmän kylätoiminnan ja harvaan asutun alueen merkitys. Jälkimmäisen osalta tarpeita nousee esimerkiksi saavutettavuudessa, viranomaispalveluiden säilymisessä, viestinnässä ja luottamuksen rakentamisessa.

Työpajatuloksia hyvinvoinnin näkökulmasta

Rovaniemen työpajaan osallistuneiden mukaan koronapandemia on eriyttänyt *sosiaalista osallisuutta* ja siten myös hyvinvointieroja. Sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi keskeistä on varhainen puuttuminen ja tuen antaminen riittävän ajoissa. *Yhteisöllisyyden* toteutumiseksi asetetaan omat haasteensa Rovaniemen kunnan laajuus pitkine välimatkoineen. Työpajassa pohdittiin, miten esimerkiksi voidaan puuttua lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymiseen. *Hyvinvointityössä* olisi hyvä tiedostaa preventiivisen hyvinvointityön rooli osana hyvinvointipalveluja sekä hyvinvointipalveluiden tuottajasektorin luonne (yksityinen vs. julkinen vs. järjestösektori).

Ranuan työpajaan osallistuneet korostivat *sosiaalisen osallisuuden* näkökulmasta digipalveluiden yhdenvertaista saavutettavuutta ja lähipalveluiden tuottamista, joita kuntalaiset eivät koe jäävänsä syrjään. *Yhteisöllisyyden* toteutumisessa järjestösektorilla on keskeinen rooli sekä kylien palveluverkolla erityisesti ikääntyville kuntalaisille. Kuntalaisten *hyvinvoinnin* muotoutumisessa asuinpaikasta riippumaton hyvinvointipalveluiden saavutettavuus on keskiössä. Kunnan ja yksityisen sektorin tuottamille hyvinvointipalveluille olisi hyvä laatia yhteiset laatukriteerit.

Rovaniemen seutukunnan työpajoihin osallistuneiden mukaan on tärkeää sitouttaa eri intressitahot hyvinvointityöhön sekä hyödyntää tiedolla johtamista kehittäessä monituottajamallin perustuvia hyvinvointipalveluja kuntalaisten yksilöllisiin hyvinvointitarpeisiin asuinpaikasta riippumatta. Lisäksi on tärkeää varmistaa digipalveluiden saavutettavuus seutukunnan eri alueilla asuville erilaisille väestöryhmille sekä kehittää monikanavaista viestintää.

8.5 Tornionlaakson seutukunta

Taulukoissa 82.–84. on kuvattuna Tornionlaakson seutukuntatyöpajaan osallistuneiden onnistumiskuvaukset, työpajasaldo sekä arviot työryhmissä esitetyistä kehittämistarpeiden tärkeydestä.

Taulukko 82. Tornionlaakson seutukunnan työpajaan 7.5.2021 osallistuneiden (n=10) autenttiset onnistumiskuvaukset.

Perhekoti Villa Heleena	Kolmannen sektorin aktivointi vapaaehtoistyöhön
Kuntaan on tullut uusia tuulia ja parannuksia uusien johtajien myötä	Kunnallinen kotipalvelu
Ikäihmisten seuralaispalvelun pilotti Pellossa.	Eri hallintokuntien välinen yhteistyö kunnassa on kehittynyt mutta varaa kehittyä on
koronaan liittyvä tiedottaminen on saanut paljon kiitosta Pellossa	Missä arjen turvallisuuden työssä on kunnassani onnistuttu? Pieniä tai isoja asioita. Mikä toimii, mistä annat ruusuja?
Kuntien ja kuntayhtymien välinen yhteistyö (korona)	
Aktiivinen viestintä	

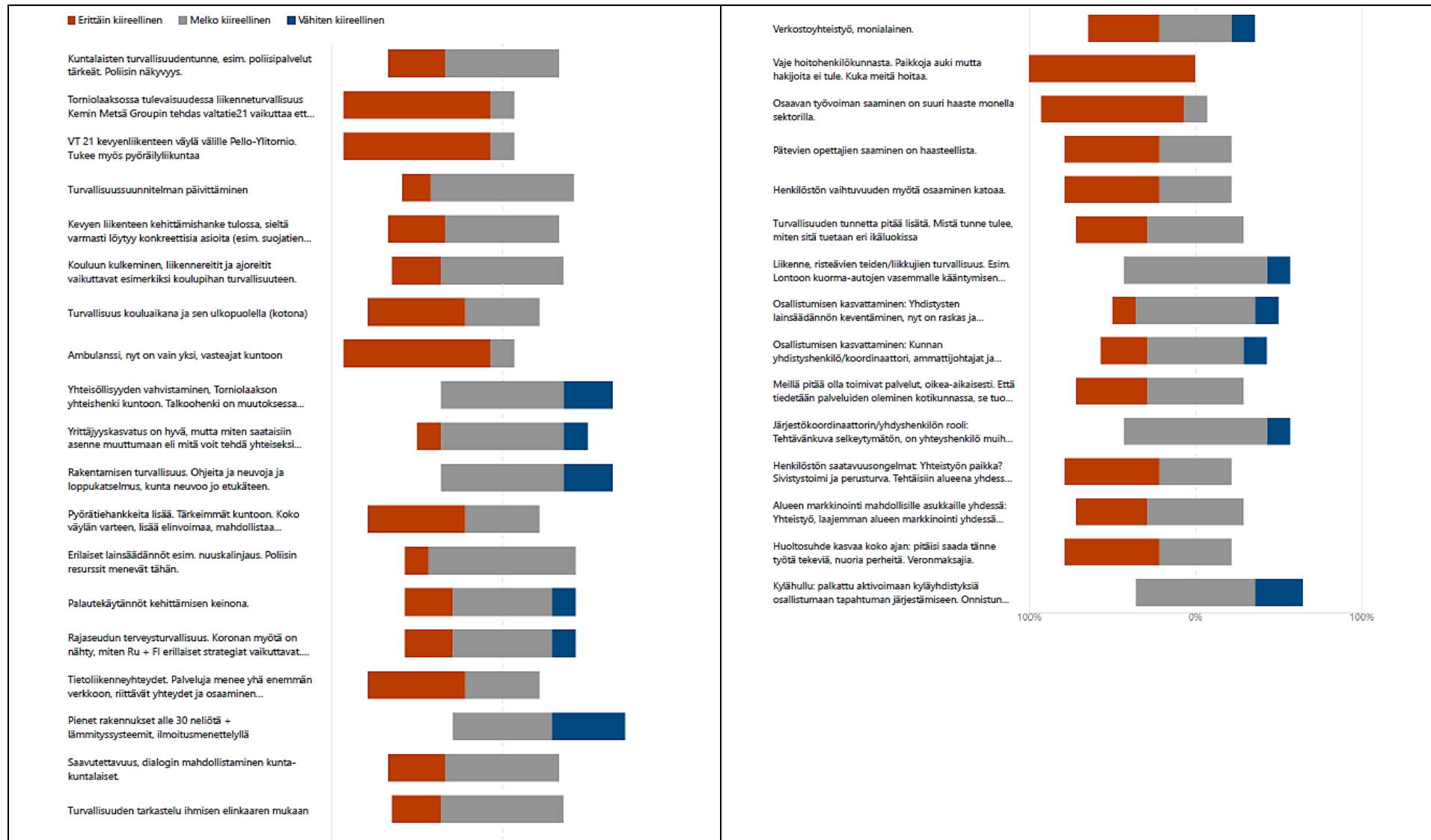
Taulukko 83. Tornionlaakson seutukunnan työpajaan osallistuneiden (n=10) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ambulanssien vasteaika ✓ Valtatie 21 ja liikenteen kasvu, rekkaralli, kevyen liikenteen väylien rakentaminen ✓ Liikenneturvallisuus, Koulun kulkeminen, liikennereitit ja ajoreitit vaikuttavat esimerkiksi koulupihan turvallisuuden. Torniolaaksossa tulevaisuudessa liikenneturvallisuus Kemin Metsä Groupin tehdas valtatie21 vaikuttaa, että rekkaliikenne kasvaa paljon, vaikuttaa liikenneturvallisuuteen Pellossa ja Ylitorniossa paljon. Yhteistyö tärkeää. ✓ Turvallisuudentunne, Kuntalaisten turvallisuudentunne, esim. poliisipalvelut tärkeät. Pelloon saatu lisäresurssia. ✓ Turvallisuussuunnitelman päivittäminen. Kevyen liikenteen kehittämishanke tulossa, sieltä varmasti löytyy konkreettisia asioita (esim. suojatien sijainnit tai hidasteet) ✓ Liikenneturvallisuus, VT21 kehittäminen ✓ rekkaliikenne hurjaa ja vaarallisia tilanteita riittää ✓ Liikenne, risteävien teiden/liikkujien turvallisuus. Esim. Lontoon kuorma-autojen vasemmalle kääntymisen äänimerkki ✓ Turvallisuuden tunne. Mistä tunne tulee, miten sitä tuetaan eri ikäluokissa ✓ Turvallisuuden tarkastelu ihmisen elinkaaren mukaan ✓ Pienet rakennukset alle 30 neliötä +lämmityssystemit, ilmoitusmenettelyllä ✓ Rakentamisen turvallisuus. Ohjeita ja neuvoja + loppukatselmukset. Kunta neuvoo jo etukäteen ✓ Erilaiset lainsäädännöt esim. nuuskalinjauk. poliisin resurssit menevät tähän ✓ Rajaseudun terveysturvallisuus. Koronan myötä on nähty, miten Ru + FI erilliset strategiat vaikuttavat. Rajaseudun asukkaat tästä kärsivät ✓ Ambulanssi, nyt on vain yksi, vasteajat kuntoon. enemmän tarvitaan, tilat on kahdelle autolle 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Henkilöstön vaihtuvuuden myötä osaaminen katoaa. Rekryprosessi on jatkuvaa. ✓ Järjestöyhteys henkilön rooli? Tehtäväkuva selkeytymätön, on yhteys henkilö muihin viranomaisiin, onko aktiivinen yhteys henkilö myös kunnan omiin yhdistyksiin ✓ Urheiluseurat, yhdistysten osallistaminen. Yhdistysten lainsäädännön keventäminen, nyt on raskas ja burokraattinen ajattelu. Kunnan yhdistyshenkilö/koordinaattori, ammattijohtajat ja ammattisihteerit - vapauttaa tekemään varsinaisia ✓ Saavutettavuus, dialogin mahdollistaminen kuntakuntalaiset. Tärkeää vastata kuntalaispalautteeseen ✓ Palutekäytännöt kehittämisen keinona. On jo menossa, pyritään vastaamaan palautteisiin pikaisesti ja resurssien puitteissa ✓ Tietoliikenneyhteydet. Palveluja menee yhä enemmän verkkoon, riittävät yhteydet ja osaaminen 'mumollekin' 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuus kouluaikana ja sen ulkopuolella. Turvallisuus myös kotona. ✓ Korona-aika on ollut haastavaa rajan ylisessä yhteistyössä. ✓ Ihan kaikkia saatavilla olevia henkilöitä ei voi uudelleen kouluttaa ✓ Pätevien opettajien saaminen on haasteellista. Osaavan työvoiman saaminen on suuri haaste monella sektorilla ✓ Rekrytointiprosessit yhteistyössä seutukunnan sisällä? (Kommentti toisen ryhmän esille tuomaan ajatuksen). 1+1 on enemmän kuin kaksi. Lisääkö työpaikan vetovoimaisuutta esim. etelän hakijoiden näkökulmasta ✓ Kylähullu. Palkattu aktivoimaan kyläyhdistyksiä osallistumaan tapahtuman järjestämiseen. Onnistunut hyvin ✓ Yrittäjyyskasvatus on hyvä, mutta miten saataisiin asenne muuttumaan eli mitä voit tehdä yhteiseksi hyväksi. Mallien kehittäminen ✓ Verkostoyhteistyö, monialainen. Yhteisöllisyyden vahvistaminen. Talkoohenki on muutoksessa mutta halu tehdä yhteisöllisesti on vieläkin. Seuralaispalvelu-pilotti menossa ikäihmisille. Hyviä palautteita, turvallisuudentunne nousut. Pitäisi saada vapaaehtois pohjalle. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ VT 21 kevyenliikenteen väylä välille Pello-Ylitornio. Tukee myös pyöräilyliikuntaa ✓ Alueen markkinointi mahdollisille asukkaille. Yhteistyö, laajemman alueen markkinointi yhdessä hyvänä paikkana asua ja elää ✓ Henkilöstön saatavuusongelmat voivat johtaa palveluiden karkaamiseen muualle. Yhteistyön paikka? Sivistystoimi ja perusturva. Tehtäisiin yhdessä rekrytointiprosesseja ✓ Huoltosuhde kasvaa koko ajan. Pitäisi saada tänne työtä tekeviä, nuoria perheitä. Veronmaksajia. ✓ Meillä pitää olla toimivat palvelut, oikea-aikaisesti. Tiedetään palveluiden oleminen kotikunnassa, se tuo turvallisuuden tunnetta. ✓ Vaje hoitohenkilökunnasta. Paikkoja auki mutta hakijoita ei tule. Kuka meitä hoitaa ✓ Pyörätiehankkeita lisää. Tärkeimmät kuntoon. Koko väylän varteen (vrt. Ahvenenmaa), lisää elinvoimaa, mahdollistaa matkailijoiden palveluja

Hankkeen tutkijoiden johtopäätökset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:

- ✓ Kuntalaisten elinkaaren mittainen turvallisuuden tunteen merkitys heidän hyvinvoinnilleen
- ✓ Perinteisen yhteisöllisen epävirallisen auttamiskulttuurin lisääminen ja arkipäiväistäminen lisäämään kuntalaisten arjen hyvinvointia
- ✓ Liikenneturvallisuuteen liittyvät kysymykset korostuvat rekka- ja matkailijaliikenteen lisääntymisen myötä. Kevyen liikenteen väylien rakentaminen kuntien rajat ylittäen matkailijoiden ja kuntalaisten turvallisuutta lisäämään (kuntalaisten ja matkailijoiden liikuntaharrastus, hyöty- ja arkiliikunta)
- ✓ Kuntien väestö-, elinkeino- ja palvelurakenne sekä yleinen työllisyystilanne heijastuvat kuntien elinvoimaisuuteen ja kuntien kehittämismahdollisuuksiin sekä hyvinvointipalveluiden welfare mix -mallin toteutumismahdollisuuksiin
- ✓ Kunnan ja sen lähialueen julkinen imago näyttäytyy työvoiman rekrytointitilanteissa ja ammattitaitoisen henkilöstön saatavuudessa
- ✓ Suuruuden ekonomia harventaa kivijalkapalveluverkostoa digitalisaation haastaessa palvelujen käyttäjät ja tuottajat digiosaamisen ja toimivien verkkoyhteyksien kautta
- ✓ Valtakunnan rajat ylittävälle viranomaisyhteistyölle, kuntalaisten asioinnille ja työssäkäynnille asettaa omat haasteensa Ruotsin ja Suomen lainsäädäntö (rajaseudun terveysturvallisuus)

Taulukko 84. Torniolaakson seutukunnan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=7).

Työpajatuloksia turvallisuuden näkökulmasta

Tornionlaakson seutukunnassa korostuvat erityisesti liikenneturvallisuuskysymykset, mutta myös rakentamisen turvallisuus, osaavan työvoiman saaminen ja rajaseudun terveysturvallisuuskysymykset koronan aikana.

Työpajatuloksia hyvinvoinnin näkökulmasta

Tornionlaakson työpajaan osallistuneiden mukaan *sosiaalinen osallisuus* toteutuu enenevässä määrin digiverkkojen kautta. Myös järjestöt ja yhdistykset luovat osaltaan sosiaalisen osallisuuden mahdollisuuksia. Sosiaalisen osallisuuden mahdollistamisessa kuntalaisille on tärkeää vastata kuntalaispalautteeseen. Valtakunnan rajat ylittävälle *yhteisöllisyyden* toteutumiseksi on asettanut omat haasteensa koronapandemia. Työpajassa pohdittiin, miten ns. Kylähullun palkkaaminen kyläyhdistysten aktivoijana on onnistunut. Talkoohengen hiipumisesta huolimatta yhteisölliselle tekemiselle on edelleen motivaatiota ja tarvetta. Kuntalaisten *hyvinvoinnin* turvaamisessa keskeistä on kotikunnasta saatavat toimivat ja oikea-aikaiset hyvinvointipalvelut. Myös muuttoliike seutukuntaan pitäisi saada muuttovoittoiseksi palvelurakenteen ylläpitämiseksi.

Tornionlaakson seutukunnan työpajaan osallistuneiden mukaan on tärkeää edistää valtakunnan rajat ylittävää yhteistyötä ja kanssakäymistä sekä lisätä perinteistä epävirallista auttamiskulttuuria edistettäessä kuntalaisten hyvinvointia.

8.6 Tunturi-Lapin seutukunta

Taulukoissa 85.–87. on kuvattuna Tunturi-Lapin seutukuntatyöpajaan osallistuneiden onnistumiskuvaukset, työpajasaldo sekä arviot työryhmissä esitetyistä kehittämistarpeiden tärkeydestä.

Taulukko 85. Tunturi-Lapin seutukunnan työpajaan 10.5.2021 osallistuneiden (n=23) autenttiset onnistumiskuvaukset.

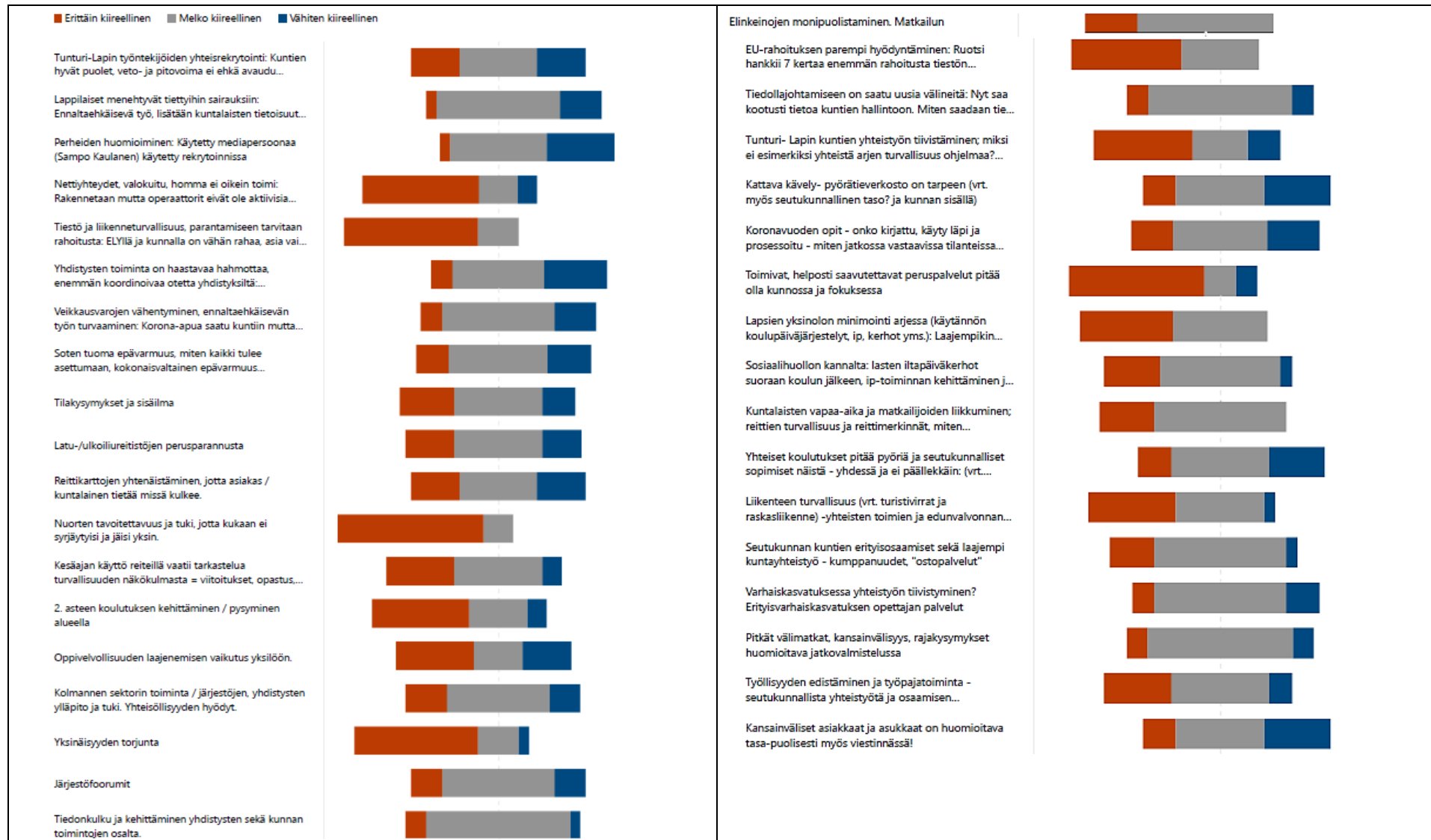
<p>Säännöllisesti kokoontuvat yhdistysfoorumit</p>	<p>Tasokkaat, monipuoliset ja saavutettavat kirjasto- ja kulttuuripalvelut - olemme koko Suomen kärkeä mm. lainauspalveluiden aktiivisuudessa</p>	<p>Yhteistyö palolaitoksen ja poliisin kanssa</p> <p>Kuntalaisten osallistaminen ja kuuleminen pienemmissäkin asioissa</p>	<p>Koronatestaamisessa pika-antigeenitestauksen käyttöönotto hyvin aikaisessa vaiheessa.</p>
<p>kehittämisrahoitusten taitava hyödyntäminen osana arjen turvallisuutta kohentavia toimia (mm. reitit, infra, opetus- ja kulttuuritoimi)</p>	<p>Ennaltaehkäisevään työhön (lapsille, nuorille ja perheille) on lisätty resursseja</p>	<p>Järjestöyhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen - yhteinen kylätalo (saavutettavuus ja mahdollisuuksien luominen)</p>	<p>Korona-ajan tiedotus. Hallitusti ja kootusti,</p>
<p>WALKERS- liikkuva nuorisauto</p>	<p>Ennaltaehkäisy lasten ja nuorten somekysämisessä</p> <p>Marko Fobba Forss kävi luennoimassa aiheesta</p>	<p>Tiedottaminen</p>	<p>Matkailualueiden turvallisuus</p> <p>Lapin matkailualueille on perustettu oma WhatsApp ryhmä, jonka kautta tietoa jaetaan alueiden kesken</p>
<p>Aktiiviset neuvostot (nuoriso- , vanhus- ja vammaisneuvostot)</p>	<p>Osallistamiskulttuurin vahvistaminen</p>	<p>Harrastusmahdollisuuksien kehittäminen</p>	<p>Missä arjen turvallisuuden työssä on kunnassani onnistuttu? Pieniä tai isoja asioita. Mikä toimii, mistä annat ruusuja?</p>
<p>Turvallisuuden tunne</p> <p>Viestintä alueiden turvallisuudesta ulospäin myös englanniksi on tärkeää!</p>	<p>Ikäihmisten toimintatuokiot</p>	<p>Korona-ajan tiedottaminen</p>	
<p>Opastaminen reiteillä. Työtä vielä tekemättäkin ;)</p>	<p>Tiedonkulku toimijoiden kesken tiivistynyt myös yksityisen ja julkisen sektorin kesken.</p>		
<p>Turvallisuuskoulutuksiin osallistuminen</p>	<p>Monipuoliset liikuntapalvelut</p>		
<p>100- Harrastusmalli lapsilla ja nuorilla</p>	<p>Yhteistyö yksityisten ja julkisten terveyspalveluiden kanssa esim.</p>		
<p>Työntekijöiden osallistaminen terveyspalveluiden kehittämisessä.</p>	<p>Valvontalaitteisiin panostaminen (sähköiset ulko-ovien lukot ja kameravalvonta)</p>		
<p>Kehittyvät ja monipuoliset työllisyyspalvelut</p>	<p>Monipuolinen ja tasokas nuorisotoimen toiminta</p>		
<p>KiVa-kouluohjelma</p>	<p>Sidosryhmäyhteistyö välitöntä ja nopeaa - pela, poliisi, SPR, VAPEPo, kunta...</p>		
<p>Koulunuorisotyön kehittäminen</p>			

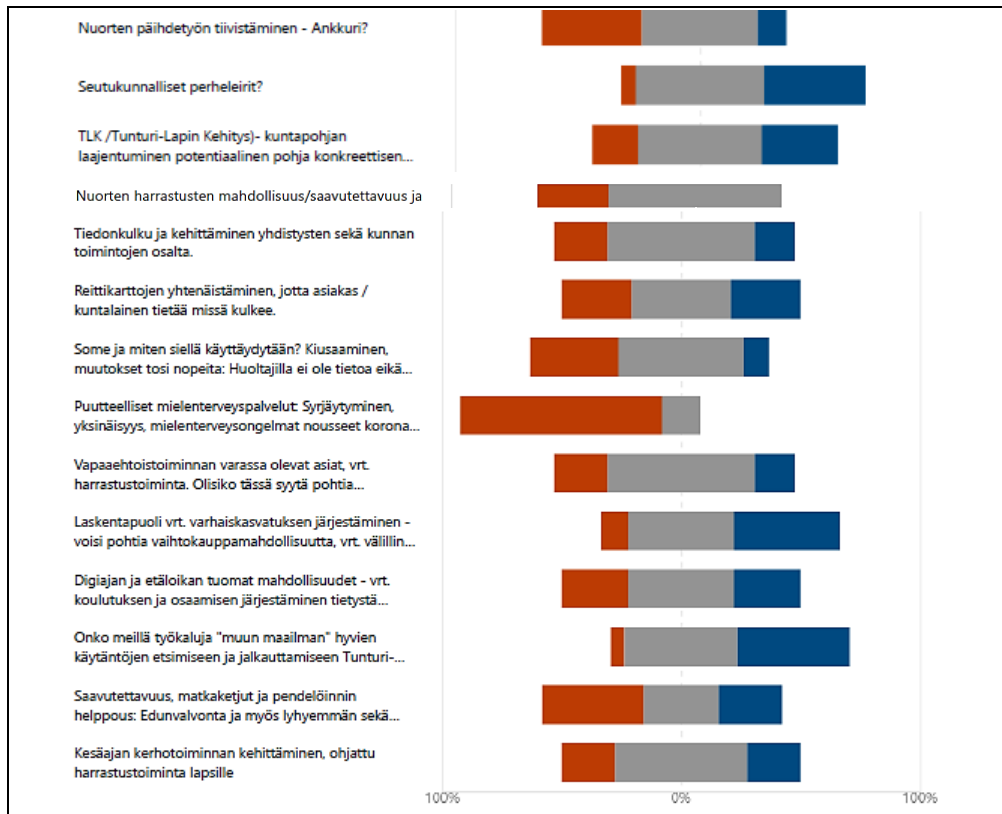
Taulukko 86. Tunturi-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden (n=23) autenttiset vastaukset kehittämistarpeista turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointiteemoihin luokiteltuna.

Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tiestö ja liikenneturvallisuus, parantamiseen tarvitaan rahoitusta. ELYllä ja kunnalla on vähän rahaa, asia vain todetaan mutta ratkaisua ei löydy? ✓ Reittikarttojen yhtenäistäminen, jotta asiakas / kuntalainen tietää missä kulkee ✓ Kesäajan käyttö reiteillä vaatii tarkastelua turvallisuuden näkökulmasta = viitoitukset, opastus, esteettömyys, turvallisuus ✓ Koronavuoden opit - onko kirjattu, käyty läpi ja prosessoitu - miten jatkossa vastaavissa tilanteissa (opit ja kehittämiskohteet) ✓ Liikenteen turvallisuus (vrt. turistivirrat ja raskasliikenne) -yhteisten toimien ja edunvalvonnan mahdollisuus ✓ Kuntalaisten vapaa-aika ja matkailijoiden liikkuminen; reittien turvallisuus ja reittimerkinnot, miten pelastusprosessi toimii ✓ Kattava kävely- pyörätieverkosto on tarpeen (vrt. myös seutukunnallinen taso? ja kunnan sisällä) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Some ja miten siellä käytäydtyään? Kiusaaminen, muutokset tosi nopeita. Huoltajilla ei ole tietoa eikä taitoa puuttua näihin. Sometietoisuutta pitäisi kasvattaa vanhempien keskuudessa, suurin haaste. Melkein päivittäin tulee nuoria tietoon/hakeutuu hakeamaan apua. Yhdessäoleminen on siirtynyt soomeen, muuttunut vanhempien ajoista ✓ Yhdistysten toiminta on haastavaa hahmottaa, enemmän koordinoivaa otetta yhdistyksiltä. Kuumamossa on osallistumiskoordinaattori. Voisiko olla hlö, joka selvittäisi yhdistyskenttää ja kokemuksia yhteistyötä. ✓ Yksinäisyyden torjunta ✓ Nuorten harrastusten mahdollisuus/saavutettavuus ja välimatkojen merkitys niiden toteuttamiseen ✓ Oppivelvollisuuden laajenemisen vaikutus yksilöön. ✓ 2. asteen koulutuksen kehittäminen /pysyminen alueella 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nettyyhteydet, valokuitu, homma ei oikein toimi. Rakennetaan mutta operaattorit eivät ole aktiivisia saamaan uusi käyttäjiä. Tulos tulee laitemyynnistä, joten eivät satsaa markkinointiin. Nyt on rahoitusta, meneekö raha hukkaan, jos operaattorit eivät toimi aktiivisesti? Tämä pitäisi sisältyä rakentamissopimuksiin, pitää sisältyä velvoite ja/tai sanktio. Pitää tehdä asukkaiden kanssa yhteistyötä. Nyt ilmoitetaan, että valokuitua ei ole saatavissa, vaikka tietojen mukaan se on saatavissa. ✓ Perheiden huomioiminen. Käytetty mediapersoonaa (Sampo Kaulanen) käytetty rekrytoinnissa ✓ Tiedonkulku ja kehittäminen yhdistysten sekä kunnan toimintojen osalta. ✓ Järjestöfoorumit ✓ Kolmannen sektorin toiminta / järjestöjen, yhdistysten ylläpito ja tuki. Yhteisöllisyyden hyödyt. ✓ Vapaaehtoistoiminnan varassa olevat asiat, vrt. harrastustoiminta. Olisiko tässä syytä pohjata palkitsemisjärjestelmiä vapaaehtoistoimijoille? Hyvät yhteiset mallit. Jatkuvuus ja kestävä toiminta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Puutteelliset mielenterveyspalvelut. Syrjäytyminen, yksinäisyys, mielenterveysongelmat nousseet koronan aikana. Ammattilaisia on vähän ja jos tulee yksikin poistuma, on ongelma. Puutteet ja haavoittuvaisuus heijastuu monelle sektorille kunnassa. ✓ Tiedollajohtamiseen on saatu uusia välineitä. Nyt saa kootusti tietoa kuntien hallintoon. Miten saadaan tieto jalkautumaan eri asteisiin, päätöksentekoon ja kuntalaisille. ✓ EU-rahoituksen parempi hyödyntäminen. Ruotsi hankkii 7 kertaa enemmän rahoitusta tiestön rakentamiseen kuin Suomi. Parempi valmistelu maakunnan/seutukuntien tasolla. Artikkelit Iltaapäivälehdessä: miten Lappiin muutetaan esim. kyliin, kun tiet ovat niin huonossa kunnossa? ✓ Lappilaiset menehtyvät tiettyihin sairauksiin. Ennaltaehkäisevä työ, lisätään kuntalaisten tietoisuutta välttää sydäntautiriskiä. Yrittäjät mukaan, sydänmerkki-tuotteet esille. Koulut/päiväkodit tarjotaan sydänmerkki-ruokaa. Seurataanko? Matkailuyritykset, esim. hiihtokeskuksissa, panostetaan tähän. Voisi olla Lapin valtti, kilpailuetu ✓ Hyvinvointikoordinaattori voi olla yhdistysyhdyshenkilö? Uusi tehtävä, mikä on tehtävänkuva, on vasta kehittymässä. Kuka on Lapin maakunnallinen koordinaattori? ✓ Soten tuoma epävarmuus, miten kaikki tulee asettumaan, kokonaisvaltainen epävarmuus työntekijöiden keskuudessa ✓ Veikkausvarojen vähentyminen, ennaltaehkäisevän työn turvaaminen. Korona-apua saatu kuntiin mutta entä jatkuvuus? Entä yhdistykset? ✓ Tunturi-Lapin työntekijöiden yhteisrekrytointi. Kuntien hyvät puolet, veto- ja pitovoima ei ehkä avaudu muualla asuville. Youtube-kanava? Blogit? Avata todellisuutta ja mahdollisuuksia. Pitkät välimatkat mutta liikkuminen nopeaa (ei ruuhkia). Mittaaminen aikana, ei kilometreinä. ✓ Työntekijöiden saatavuuden varmistaminen. paljon on ollut yritystä ratkaista tätä mutta lisäponnistuksia tarvitaan. Kuntien yhteistyö? Esim. Sote- ja koulupuolella ei etätyö oikein onnistu ✓ Kuka tekee: Yhteistyössä kuntien kesken sekä osin kuntien itse tehtäviä kokonaisuuksia. ✓ Työllisyyden sesonkiluontoisuus

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kansainväliset asiakkaat ja asukkaat on huomioitava tasa-puolisesti myös viestinnässä! ✓ Turvallisuuden tunne – ennaltaehkäisevät toimet, viestintä ja laaja yhteistyö ✓ Tunturi- Lapin kuntien yhteistyön tiivistäminen; miksi ei esimerkiksi yhteistä arjen turvallisuus ohjelmaa? Säännölliset tapaamiset Tunturi-Lapin kuntien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nuorten tavoitettavuus ja tuki, jotta kukaan ei syrjäytyisi ja jäisi yksin. ✓ Lapsien yksinolon minimointi arjessa (käytännön koulupäiväjärjestelyt, ip, kerhot yms.) Laajempikin merkitys esim. vanhempien työssäkäynnin osalta) ✓ Seutukunnalliset perheleirit? ✓ Kesäajan kerhotoiminnan kehittäminen, ohjattu harrastustoiminta lapsille ✓ Sosiaalihuollon kannalta: lasten iltapäiväkerhot suoraan koulun jälkeen, iptoiminnan kehittäminen ja on oleellinen asia luomaan turvallisuutta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ TLK /Tunturi-Lapin Kehitys) - kuntapohjan laajentuminen potentiaalinen pohja konkreettisen yhteistyön kehittämiseksi (vrt. Leader) ✓ Seutukunnan kuntien erityisosaamiset sekä laajempi kuntayhteistyö - kumppanuudet, "ostopalvelut" ✓ Varhaiskasvatuksessa yhteistyön tiivistäminen? Erityisvarhaiskasvatuksen opettajan palvelut ✓ Työllisyyden edistäminen ja työpajatoiminta - seutukunnallista yhteistyötä ja osaamisen kohdentamista. Laajempi yhteistyö elinkeinokentän kanssa? Työtehtävien laajempi hyödyntäminen ✓ Yhteiset koulutukset pitää pyrkiä ja seutukunnalliset sopimiset näistä – yhdessä ja ei päällekkäin (vrt. yrityskoulutuskalentrit yrityspuolella 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Elinkeinojen monipuolistaminen. Matkailun sesonkiluonteisuus, ympärivuotisuuden realisoituminen. ✓ Reitit ja liikunta ✓ Ladut/ulkoilureitit. Latu-/ulkoilureitistöjen perusrannasta ✓ Tilakysymykset ja sisäilma ✓ Saavutettavuus, matkaketjut ja pendelöinnin helppous. Edunvalvonta ja myös lyhyemmän sekä pitemmän aikavälin suunnitelmat; yhteiset rahoitusmahdollisuudet ✓ Onko meillä työkaluja "muun maailman/Suomen" hyvien käytäntöjen etsimiseen ja jalkauttamiseen Tunturi-Lapin kuntiin? Ei keksitä pyöriä uudestaan, vaan hyödynnetään jo hyvät kokemukset, toiminnot ja käytännöt ja osataan hyötykäyttää konkreettisesti ✓ Laskentapuoli vrt. varhaiskasvatuksen järjestäminen - voisi pohtia vaihtokauppamahdollisuutta, vrt. välillinen laskutus". Voisi helpottaa käytännön järjestelyitä ja vähentää turhaa byrokratiaa ✓ Digiajan ja etäloikan tuomat mahdollisuudet - vrt. koulutuksen ja osaamisen järjestäminen tietystä kunnasta muihin kuntiin - tätä potentiaalia ei saa unohtaa osana kehitystyötä ✓ Pitkät välimatkat, kansainvälisyys, rajakysymykset huomioitava jatkovalmistelussa. ✓ Nuorten päihdetyön tiivistäminen - Ankkuri? ✓ Toimivat, helposti saavutettavat peruspalvelut pitää olla kunnossa ja fokuksessa
Hankkeen tutkijoiden johtopäätökset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:			
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Suuruuden ekonomian uhkana väestömäärän ja -rakenteen kehityksen vuoksi asiointipisteiden ja opiskelumahdollisuuksien etäännyminen ✓ Elinkeinorakenteen monipuolistaminen edistäisi alueen ammattitaitoisen ja pysyvän henkilöstön rekrytointiongelmien ratkaisua alueen elinvoiman lisääntymisen lisäksi ✓ Digitalisaation hyödyntämismahdollisuuksia rakenteistaa kansalaisten digiosaaminen ja toimivat verkkoyhteydet ✓ Syrjäytymisen ehkäisyä pitää kehittää suunnitelmallisesti ✓ Yhteisöllisyys alueen voimavaraksi kansalaisia, viranomaisia ja järjestösektoria osallistamalla yhtä'aikaa toimintoihin → kuntalais-, kunta- ja seutukuntayhteisöllisyyttä 			

Taulukko 87. Tunturi-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden arviot työryhmien kehittämistarpeiden tärkeydestä % vastaajista (n=19).

Työpajatuloksia turvallisuuden näkökulmasta

Tunturi-Lapin seutukunnan tarpeet *turvallisuuden* kehittämisessä kohdistuvat vapaa-aikaan ja reitistöihin liittyvät asiat. Liikenneturvallisuus, nuorten peruspalvelut, päihdetyö sekä syrjäytyminen ja nuorten päihdepalvelut sekä toimivat peruspalvelut sisältyvät olennaisesti turvallisuustekijöihin.

Työpajatuloksia hyvinvoinnin näkökulmasta

Tunturi-Lapin työpajaan osallistuneiden mukaan *sosiaalinen osallisuus* toteutuu enenevässä määrin digiverkkojen kautta erityisesti nuorten keskuudessa, mikä haastaa huoltajat ja nuorten parissa työskentelevät some ja digiosaamisen osalta. Yksinäisyyden torjunta, iltapäiväkerhot sekä asuinpaikasta riippumattomat harrastusmahdollisuudet luovat pohjaa sosiaalisen osallisuudelle. Työpajassa pohdittiin *yhteisöllisyyden* toteutumisen- ja lisäämismahdollisuuksia eri väestöryhmien keskuudessa vapaaehtoistyöhön perustuvan järjestö- ja yhdistystoiminnan kautta. Digiverkkojen kautta yhteisöllisyys ei voi realisoitua heikkojen verkkoyhteyksien vuoksi. Kuntalaisten *hyvinvoinnin* toteutumisen perustan muodostavat työpajaan osallistuneiden näkemyksen mukaan toimivat ja helposti saavutettavat peruspalvelut sekä preventiiviseen hyvinvointityöhön resursoiminen.

Tunturi-Lapin seutukunnan työpajaan osallistuneiden mukaan on tärkeää suunnitelmallisesti kehittää syrjäytymisen ehkäisykeinoja sekä ottaa yhteisöllisyys voimavaraksi osallistamalla kuntalaisia, viranomaisia ja järjestösektorin toimijoita yhteistoiminnalliseen hyvinvointia edistävään kehittämistyöhön.

8.7 Seutukuntatyöpajojen väliyhteenvedo

Seutukuntatyöpajoihin osallistui runsaasti väkeä eri hallinnonaloilta kaikista Lapin kunnista. Kokoonpano vaihteli alueittain. Työpajasisällöt heijastavat tätä vaihtelua, alueittain hieman eri asiat nousivat esiin, mutta yhteisiäkin teemoja löytyi: yhteistyö ja verkostoituminen, niin viranomaisten kuin järjestöjen ja hallinnonalojen yli nousi esiin jokaisessa työpajassa, ja korostui etenkin onnistumisia pohdittaessa. Lisäksi monia hyväksi havaittuja toimintamalleja turvallisuuden ja hyvinvoinnin saralla lueteltiin kaikissa työpajoissa.

Kehitettävissä asioissa hajontaa oli enemmän, mutta sieltäkin tiettyjä teemoja voidaan nostaa esiin: viestinnän kehittämisen tärkeys, osallisuuden kasvattaminen ja syrjäytymisen ehkäisy, liikkumisen turvallisuuden parantaminen, tietoliikenneyhteyksien parantaminen, sekä esimerkiksi resurssivajeeseen vastaaminen. (Taulukot 88.–89.)

Taulukko 88. Arjen turvallisuuden ja hyvinvointityöonnistumiset, TOP 3.

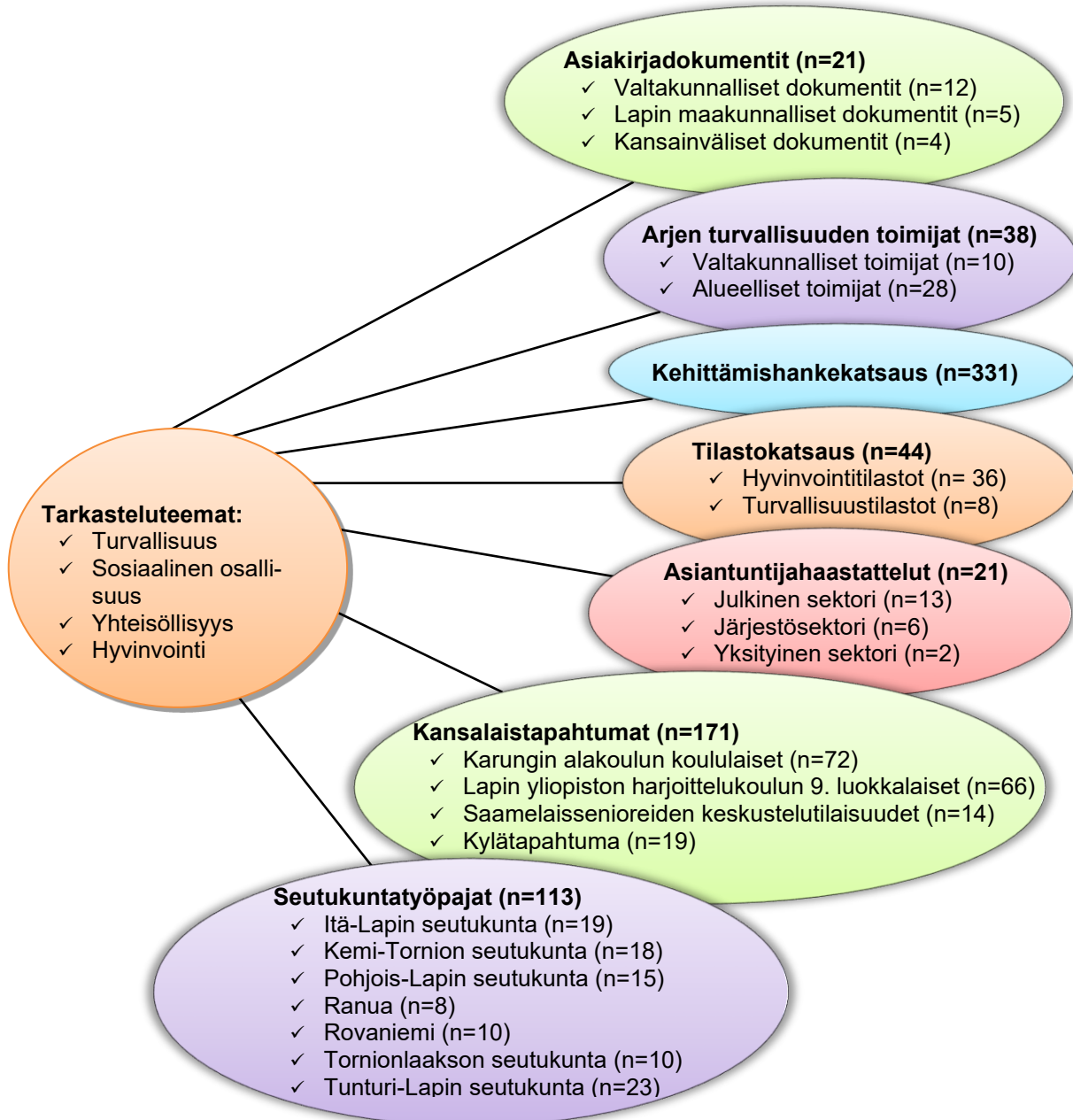
Pohjois-Lapin seutukunta	Liikenneturvallisuus	Reittiturvallisuus	Viranomaisyhteistyö
Torniolaakson seutukunta	Yhteistyö ja johtajuus	Viestintä	Ikäihmisten palvelut
Kemi-Tornion seutukunta	Yhteistyö kylät, järjestöt, yhdistykset	Hyte-yhteistyö	Toimintamallit
Tunturi-Lapin seutukunta	Järjestöyhteistyö ja sidosryhmät	Palvelumallit (nuorisoauto, KiVa-koulu)	Osallistaminen (työntekijät mukaan)
Itä-Lapin seutukunta	Riskikartoitukset, ennaltaehkäisy	Vahva verkostoituminen	Kattavat sotepalvelut
Ranua	Palveluiden saatavuus	Asuinympäristö ja esteettömyys	Moniammatillisuus ja monialaisuus
Rovaniemi	Verkostoyhteistyö	Ikäihmisten turvallisuus	Ennaltaehkäisevyys

Taulukko 89. Kehittämisen prioriteetit, TOP 3.

Pohjois-Lapin seutukunta	Kaukana / syrjässä asuvien turvallisuus	Osallisuuden kasvattaminen	Uudet keinot syrjäytymisen ehkäisyyn
Torniolaakson seutukunta	Liikenneturvallisuus (VT21) ja kevytliikenne	Vasteaikojen parantaminen	Tietoliikenneyhteydet
Kemi-Tornion seutukunta	Tiedon välittäminen kuntalaisille	Kodin turvallisuus ikääntymisen myötä	Syrjäytymisen ehkäisy ja osallistaminen
Tunturi-Lapin seutukunta	Nuorten tavoitettavuus ja tuki	Tiestö ja liikenneturvallisuus	Elinkeinojen monipuolistaminen
Itä-Lapin seutukunta	Yksinäisyyden torjuminen	Laajakaista kaikille	Poliisin ja pelastustoiminnan resurssit
Ranua	Yhteistyötä tiivistettävä	Pitkäjänteisyyttä ja uskallusta	Ennakointi resurssivajeisiin
Rovaniemi	Luottamuksen rakentaminen	Viestinnän parantaminen	Tiedolla johtaminen

9 SUMMA SUMMARUM: LAPIN ARJEN TURVALLISUUDEN TIEKARTTA

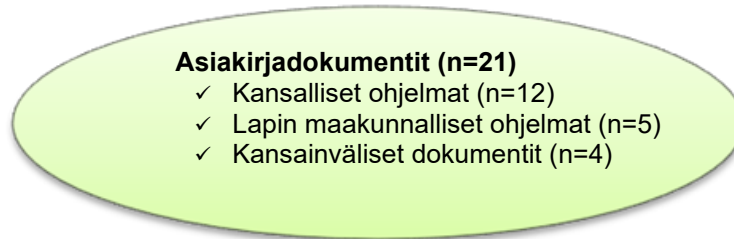
Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen (1.12.2020–30.9.2021) tutkimusaineistot muodostuvat seitsemästä osa-aineistosta (Kuvio 47.). Hankkeen toteuttajatiimi on kuvannut aineistotriangulatiivisella kehittämisasetelmalla lapinlaisen arjen moniulotteisuutta sekä sanojen että numeroiden kertomana turvallisuuden, sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Aineistojen moninaisuudella on tavoiteltu vakuuttavuutta Lapin arjen turvallisuuden tiekartan laatimiselle niin toimenpidekokonaisuuksien kuin toimenpide-ehtotustenkin osalta.

Kuvio 47. Arjen turvallisuuden tiekartta - aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen aineisto ja analyysiteemat.

9.1 Strategia- ja hankekatsaus

Strategiakatsauksessa on käsitelty alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti keskeisimmät strategiat ja ohjelmat

Strategiakatsaus

Kehittämistyön pitää olla tavoitteellista. Valtakunnalliset ja maakunnalliset strategiat ja ohjelmat ohjaavat arjen turvallisuuden kehittämistä. Strategiakatsaus avaa arjen turvallisuuden painopisteitä sisäisen turvallisuuden, harvaan asuttujen alueiden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Lapin arjen turvan suunnittelussa ja toteuttamisessa nämä strategiat ja ohjelmat ovat jo tähänastisessa työssä ohjanneet kehittämistyötä tavoiteltuun suuntaan. Katsauksessa on käsitelty 12 valtakunnallista, viisi alueellista ja neljä kansainvälistä asiakirjaa

Keskeisimpänä johtopäätöksenä voimme todeta, että arjen turvallisuuden kehittämistyö Lapissa on noudattanut toimintaa ohjaavien strategioiden ja ohjelmien linjauksia. Sekä kansalliset että alueelliset strategiat ovat korostaneet avoimen verkostoyhteistyön tärkeyttä ja sen tuomia mahdollisuuksia, ja toisaalta ennaltaehkäisyn tärkeyttä myös arjen turvallisuutta ajateltaessa. Syrjäytymisen ehkäisy, ihmisten hyvinvointi ja sen edistäminen ovat turvallisuussuunnittelun keskiössä – arjen turvallisuus on osa hyvinvointia. Monitoimijainen yhteistyö, jossa niin valtakunnalliset, maakunnalliset kuin kunnalliset toimijat, sekä elinkeinoelämä ja järjestöt toimivat suunnitelmallisesti yhdessä, on joka näkökulmasta tavoiteltava asia. Tätä yhteistyötä arjen turvallisuuden osalta Lapissa on tehty jo pitkään.

Hankekatsaus

Lapissa on toteutettu paljon erilaisia kehittämishankkeita arjen turvallisuuteen liittyen.

Hankekatsauksessa huomioitiin hankkeet, joiden toimenpiteet kohdistuivat kokonaan tai ainakin osittain Lappiin. Tarkasteluteemoiksi valittiin turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointi. Tarkasteluajanjaksoksi valikoitui EU:n rahoituskausi 2014–2020, jotta saamme tietoa riittävän pitkältä ajalta analyysia varten. Keskeisimmät rahoituslähteet ovat EU:n rakennerahastot, STEA, Ministeriöt ja säätiöt sekä Leader (kattavat noin 90 % kartoituksen hankkeista). Näillä ehdoilla hankkeita tähän tarkasteluun löytyi 331 kappaletta.

Tarkasteltuja hankkeita ovat toteuttaneet useat eri toimijat, eri rahoituslähteiden avulla, ja niillä on pyritty ratkaisemaan monenlaisia haasteita lappilaisten ihmisten elämässä. Erityisesti osallisuuteen on panostettu runsaasti kehittämisvaroja. Yhteisöllisyyden kehittämiseen ja turvallisuuteen suoranaisesti suunnattuja hankkeita puolestaan on Lapissa toteutettu vähemmän, vaikkakin näiden merkitys nähdään suurena. Lapsiin ja nuoriin on Lapin kehittämishankkeissa panostettu erityisen paljon, ja monet erityisryhmät on myös huomioitu laajasti.

9.2 Toimijat

Lappilaisten arjen turvallisuuteen vaikuttavia toimijoita on lukuisia sekä valtakunnallisella että maakunnallisella tasolla.

Arjen turvallisuuden toimijat (n=38)

- ✓ Valtakunnalliset toimijat (n=10)
- ✓ Alueelliset toimijat (n=28)

Toimijakatsauksessa keskityttiin aktiivisesti Lapin turvallisuuden ja hyvinvoinnin toteuttamisessa ja kehittämisessä mukana oleviin tahoihin. Yleisenä huomiona voitaneen todeta, että tahot edustavat hyvin laajasti sekä maakuntaa maantieteellisesti, väestöryhmittäisesti, että lähestymisteeman osalta.

9.3 Tilastot

Tilastokatsaus kuvaa hyvinvointi- ja kontrolliturvallisuutta koko maan, Lapin maakunnan ja lappilaiskuntien toimintakontekstissa vuodesta 2000 alkaen viimeisimpään saatavilla olleeseen tilastovuoteen saakka tarvenäkökuilmasta eli mihin asioihin pitäisi resursoida lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan rakentamisessa (ks. Mankkinen 2014, 4; Viinamäki ym. 2019; Taulukko 90.).

Tilastokatsaus (n=44)

- ✓ Hyvinvointitilastot (n= 36)
- ✓ Turvallisuustilastot (n=8)

Hyvinvointitilastokatsaus

Hyvinvointitilastokatsauksessa kuvataan hyvinvoinnin kehittymistä kuntalaisen näkökuilmasta. Esimerkiksi 75 vuotta täyttäneiden %-osuuden kehitys väestöstä tulkitaan kuntalaislähtöisesti myönteiseksi kehityssuunnaksi, koska se kuvaa väestön yleisen elintason nousua ja hyvinvointipalvelujärjestelmän kehittymistä väestön tarpeita vastaaviksi (Saarenheimo ym. 2014; Komp-Leukkunen ym. 2021).

Väestörakenteen osalta nuorimpien ikäryhmien %-osuus (0–15-vuotiaat, 16–24-vuotiaat, 25–64-vuotiaat) on vähentynyt lappilaiskunnissa sekä koko maassa, mikä heijastuu huoltosuhteisiin (ml. väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhte). Taloudellisen huoltosuhteen kehityksen suunta varioi lappilaiskunnissa. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on noussut jokaisessa lappilaiskunnassa sekä koko maassa. Lappilaiskunnat monikulttuuristuvat väestökehityksen osalta myötäillen koko maan kehitystä.

Koulutusrakenteen osalta lappilaisten koulutustaso on noussut sekä keskiasteen että korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa koko maan tapaan. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 -vuotiaiden %-osuus on vähentynyt lappilaiskunnissa lukuun ottamatta Ylitornion kuntaa, jossa se on hieman noussut.

Taloudellisen hyvinvoinnin osalta toimeentulotukea saaneiden 18–24- ja 25–64-vuotiaiden sekä täyttä kansaneläkettä saaneiden kehitykset ovat samansuuntaisia jokaisessa lappilaiskunnassa. Kunnan yleisen pienituloisuusasteen, toimeentulotukea saaneiden 65

vuotta täyttäneiden, toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden ja toimeentulotuki euroa/asukas -osuuksien osalta lappilaiskuntien kehitys on eriytynyt.

Sosiaalisen hyvinvoinnin osalta lappilaiskuntien kehitys varioi. Lastensuojelun osalta lappilaiskuntien tilanne varioi, eivätkä tilastot ole kattavia, koska osassa kuntia tilastoituja tapauksia on alle 5. Työttömien %-osuus työvoimasta on vähentynyt jokaisessa lappilaiskunnassa, vaikka koko maassa sen osuus on noussut. Yhden hengen asuntokuntien %-osuus asuntokunnista on lisääntynyt jokaisessa lappilaiskunnassa sekä koko maassa.

Terveydellisen hyvinvoinnin osalta kuntalaisten terveyttä kuvaavien sairastavuusindeksin ja kansantauti-indeksin kehitys varioi lappilaiskunnissa. Ainoastaan Enontekiöllä, Kolarissa, Muoniossa, Sodankylässä ja Torniossa sekä sairastavuus- että kansantauti-indeksi on laskenut tarkasteluajanjaksolla. Sen sijaan erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen %-osuus väestöstä on noussut jokaisessa lappilaiskunnassa sekä koko maassa.

Turvallisuustilastokatsaus

Poliisin tietoon tulleissa omaisuusrikoksissa nousevat esille erityisesti Lapin suurimmat kaupungit, Kemi, Rovaniemi ja Tornio. Pienissä maaseutukunnissa on keskimääräistä huomattavasti vähemmän poliisin tietoon tulleita omaisuusrikoksia. Maakunnan alueella kuten myös valtakunnallisesti trendi on ollut laskeva. Tosin vuoden 2020 osalta on omaisuusrikoksissa havaittu lisääntymistä valtakunnallisesti. Omaisuusrikoksia on tilastoitu enemmän viikoksi vuonna 2011.

Alioikeuksissa tuomittujen 15 vuotta täyttäneiden henkilöiden määrä on laskenut valtakunnallisesti ja Lapin alueella 2000-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen kuluessa. Myös tässä tilastossa vaikuttavat yksittäisten henkilöiden määrien vaihtelut harvaan asutun maaseudun kunnissa, erityisesti Pelkosenniemen, Utsjoen ja Savukosken osalta. Sama ilmiö näkyy päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyissä rikoksissa syyllisiksi epäiltyjen vaihtelut pienissä kunnissa. Valtakunnallisesti ja Lapissa on havaittavissa selkeä laskeva trendi myös näiden rikosten kohdalla.

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat nostaa esille pieniä kuntia, joissa maatilatalouden osuus elinkeinorakenteesta on keskimääräistä korkeampi. Myös suurteollisuuspainotteisessa Kemissä suhteelliset osuudet ovat verraten korkeita.

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot ovat kasvussa sekä valtakunnallisesti että Lapissa. Tilastossa korostuvat harvaan asutun maaseudun kunnat, joissa en ikääntynyttä väestöä, mutta myös matkailun osuus on suhteellisempi suurempi kuin useimmissa muissa kunnissa. Valtaosa tapaturmista sattuu muualla kuin liikenteessä ja muulloin kuin työajalla, eli kotona tai vapaa-ajalla.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksoissa (65 vuotta täyttäneillä) ei ole valtakunnallisesti merkittäviä muutoksia 2000-luvun aikana, mutta Lapissa hoitojaksojen määrä on kasvussa ikääntyneiden keskuudessa. Keskimääräistä selvästi enemmän tapauksia on Kemissä ja Sallassa.

Käytettävissä olevat turvallisuuden indikaattorit eivät mittaa turvallisuuden tunteeseen liitettäviä seikkoja, mutta katsauksesta voidaan muodostaa yleiskuvaa kahdesta arjen turvallisuuden sektorista. Tämän perusteella voidaan alustavina havaintoina todeta, että Lapissa tilastoidun turvallisuuden indikaattorit noudattelevat valtakunnallisia trendejä, mutta erityisesti matkailulla (vapaa-ajan tapaturmat) sekä muulla elinkeinorakenteella (vammat, myrkytykset), ikääntymisellä (65 vuotta täyttäneiden hoitojaksot) ja kaupunkien sekä harva-alueen profiilieroilla (omaisuusrikokset) voidaan selittää turvallisuuden dynamiikkaa.

Taulukko 90. 2000-luvulta tilastojen kuvaamana lappilaiskuntalaisten hyvinvointia pähkinänkuoressa¹²⁵.

INDIKAATTORI	MUUTOSSUUNTA: ↑/↔/↓, tarkastelualueittain
VÄESTÖRAKENNE	
1. Väestö 31.12., 2000–2020	↑: Koko maa, Kittilä, Rovaniemi ↓: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki, Ylitornio
2. Demografinen huoltosuhde, väestöllinen 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
3. Taloudellinen huoltosuhde, elatusuhde 2000–2019	↑: koko maa; Kemijärvi, Posio, Simo, Utsjoki, Ylitornio ↓: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tervola, Tornio
4. 0–15-vuotiaat, % väestöstä 2000–2019	↓: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
5. 16–24-vuotiaat, % väestöstä 2000–2019	↓: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
6. 25–64-vuotiaat, % väestöstä 2000–2019	↓: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
7. 65–74-vuotiaat, % väestöstä 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
8. 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
9. Opiskelijat, % väestöstä 2000–2019	↓: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
10. Työlliset, % väestöstä 2000–2019	↑: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tervola, Tornio ↔: koko maa ↓: Kemijärvi, Posio, Simo, Utsjoki, Ylitornio
11. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä 2002–2018	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
12. *Ulkomaalaistaustaiset 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
13. *Ulkomaan kansalaiset, % väestöstä 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
14. *Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä /1 000 asukasta 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
KOULUTUSRAKENNE	
15. Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
16. Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
17. *Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2000–2019	↑: Ylitornio ↓: koko maa; Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio

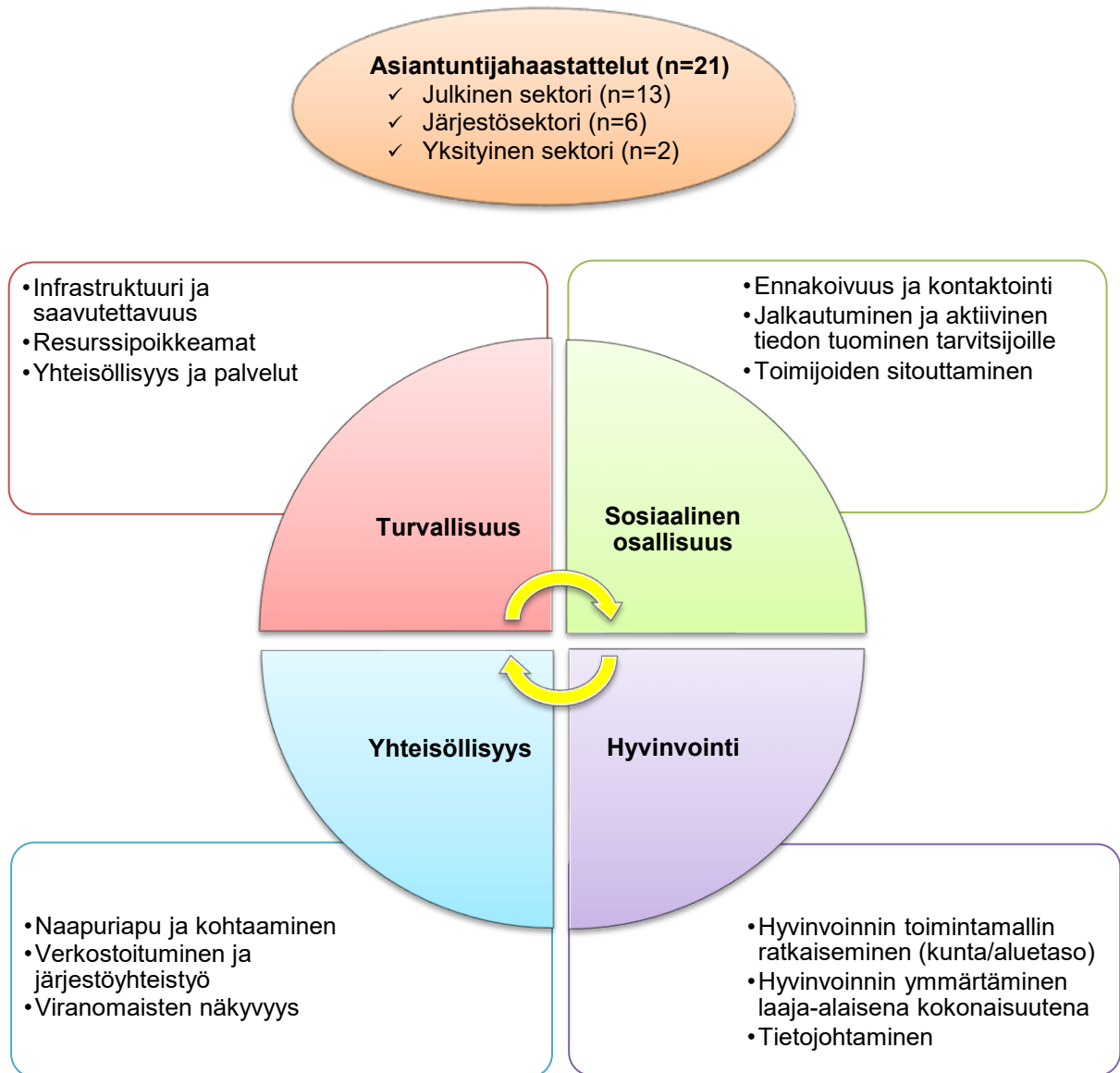
¹²⁵ * = indikaattorissa on puuttuvia kuntatietoja, koska alle 5 tapaukset on salattu kuntatasolla.

TALOUDELLINEN HYVINVOINTI	
18. Kunnan yleinen pienituloisuusaste 2000–2019	<p>↑: koko maa; Kemi, Kemijärvi, Kolari, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Salla, Savukoski, Tervola, Ylitornio</p> <p>↓: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Keminaa, Kittilä, Muonio, Ranua, Rovaniemi, Simo, Sodankylä, Tornio, Utsjoki</p>
19. *Toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2000–2019	<p>↑: koko maa, Simo</p> <p>↓: Lapin maakunta, jokainen tilastoitu lappilaiskunta Simon kuntaa lukuun ottamatta</p>
20. Toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2000–2019	<p>↑: koko maa</p> <p>↓: Lapin maakunta, jokainen lappilaiskunta</p>
21. *Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2000–2019	<p>↔: Posio</p> <p>↓: koko maa; Lapin maakunta; jokainen tilastoitu lappilaiskunta Posion kuntaa lukuun ottamatta</p>
22. *Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet (% vastaavan ikäisestä väestöstä) 2000–2019	<p>↓: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta</p>
23. *Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä 2000–2019	<p>↑: Pelkosenniemi, Ylitornio</p> <p>↔: koko maa</p> <p>↓: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio</p>
24. Toimeentulotuki, euroa/asukas 2000–2019	<p>↑: koko maa; Kemi, Rovaniemi, Savukoski, Tervola ja Ylitornio</p> <p>↓: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Keminaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Salla, Simo, Sodankylä, Tornio, Utsjoki</p>
SOSIAALINEN HYVINVOINTI	
25. *0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2008–2019	<p>↑: koko maa; Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Keminaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Simo, Sodankylä, Tornio, Utsjoki</p> <p>↓: Kemi, Pello ja Ylitornio</p>
26. *Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2000–2019	<p>↑: koko maa; Lapin maakunta; Inari, Kemijärvi, Keminaa, Kolari, Muonio, Posio, Ranua, Rovaniemi, Simo, Sodankylä, Tornio, Ylitornio</p> <p>↓: Kemi, Pello</p>
27. *Huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2000–2019	<p>↑: koko maa; Lapin maakunta; Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminaa, Rovaniemi, Sodankylä, Tornio, Ylitornio</p>
28. Työttömät, % työvoimasta 2000–2020	<p>↑: koko maa</p> <p>↓: Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta</p>
29. *Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta 2000–2020	<p>↑: koko maa; Enontekiö</p> <p>↓: Lapin maakunta; Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Ylitornio</p>
30. *Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta 2000–2020	<p>↑: Posio, Savukoski, Ylitornio</p> <p>↓: koko maa; Lapin maakunta, Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Ranua, Rovaniemi, Salla, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio</p>
31. Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista 2006–2019	<p>↑: Kemi, Posio</p> <p>↔: koko maa</p> <p>↓: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Keminaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki, Ylitornio</p>

32. Yhden hengen asutokunnat, % asutokunnista 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
33. Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asutoväestöstä 2000–2019	↑: Lapin maakunta; Enontekiö, Kemijärvi, Kittilä, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tervola, Tornio ↔: Ylitornio ↓: koko maa, Inari, Kemi, Keminmaa, Kolari, Muonio, Ranua, Simo, Utsjoki
TERVEYDELLINEN HYVINVOINTI	
34. Sairastavuusindeksi 2001–2018	↑: Lapin maakunta; Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Tervola, Utsjoki, Ylitornio ↓: Enontekiö, Kolari, Muonio, Sodankylä, Tornio
35. Kansantauti-indeksi 2001–2018	↑: Lapin maakunta; Inari, Kemi, Kemijärvi, Kittilä, Pello, Rovaniemi, Simo, Tervola, ↓: Enontekiö, Keminmaa, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Posio, Ranua, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tornio, Utsjoki, Ylitornio
36. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja, % väestöstä 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; jokainen lappilaiskunta
TURVALLISUUS	
37. Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset /1 000 asukasta 2000–2019	↑: koko maa; Lapin maakunta; Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Salla, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Ylitornio ↓: Enontekiö, Inari, Kemi, Posio, Ranua, Rovaniemi
38. Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset /1 000 asukasta 2000–2019	↑: Simo, Tornio, Ylitornio ↓: koko maa; Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä, Tervola, Utsjoki
39. Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset /1 000 asukasta 2000–2018	↑: Koko maa; Lapin maakunta; Enontekiö, Muonio, Rovaniemi, Savukoski, Tervola, Utsjoki, Ylitornio ↓: Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Salla, Simo, Sodankylä, Tornio
40. Päihhteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäillyt /1 000 asukasta 2000–2019	↑: Keminmaa ↓: koko maa; Lapin maakunta; Inari, Kemi, Kemijärvi, Kittilä, Posio, Rovaniemi, Sodankylä, Tornio
41. Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt /1 000 vastaavan ikäistä 2000–2019	↑: Kittilä, Muonio, Simo ↔: Ylitornio ↓: koko maa; Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kolari, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki
42. Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat /10 000 asukasta 2000–2019	↑: Lapin maakunta; Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kolari, Muonio, Ranua, Simo, Tervola, Tornio, Ylitornio ↓: koko maa; Enontekiö, Inari, Kittilä, Pello, Posio, Rovaniemi, Salla, Sodankylä
43. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä /10 000 vastaavan ikäistä 2002–2019	↑: Lapin maakunta; Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki, Ylitornio ↓: koko maa; Keminmaa, Kittilä, Pello
44. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot (/10 000 asukasta) 2002–2017	↑: koko maa; Lapin maakunta; Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kolari, Muonio, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki, Ylitornio ↓: Enontekiö; Kittilä, Pelkosenniemi

9.4 Asiantuntijahaastattelut

Asiantuntijahaastattelut edustavat subjektiivista kokemus- ja näkemystietoa lappilaisen arjen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista monikanavaisen hyvinvointipalveluiden tuottamismallin mukaisesti lappilaisessa toimintakontekstissa hyvinvointipalveluiden tuottamisen näkökulmasta. (Kuvio 48.)

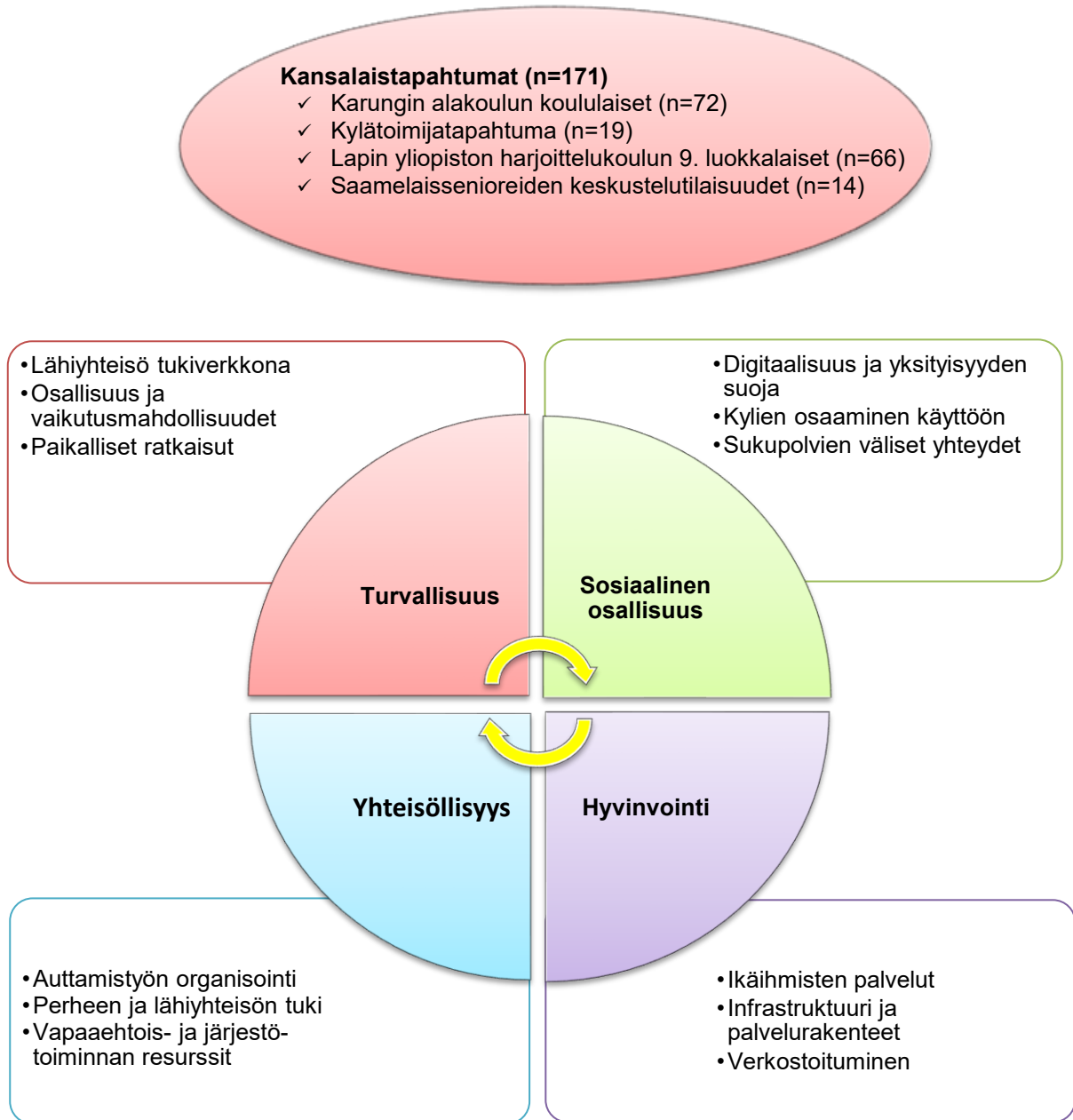

Kuvio 48. Summatiivinen asiantuntijahaastattelusaldo.

Asiantuntijahaastatteluissa painottuivat resurssikysymykset, verkostoitumisen toimijoiden kanssa ja heidän sitouttaminen. Asiantuntijoiden roolina on myös tarkastella aihetta datan ja tiedon näkökulmasta, jossa näkyvänä ilmentymänä on esimerkiksi tietojohtaminen osana turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisessä.

9.5 Kansalaistapahtumat

Eri ikäryhmiä edustavat kansalaistapahtumat subjektiivista kokemustietoa lappilaisen arjen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista maaseutu- ja kaupunkikontekstissa hyvinvointipalveluiden käyttämisen näkökulmasta. (Kuvio 49.)

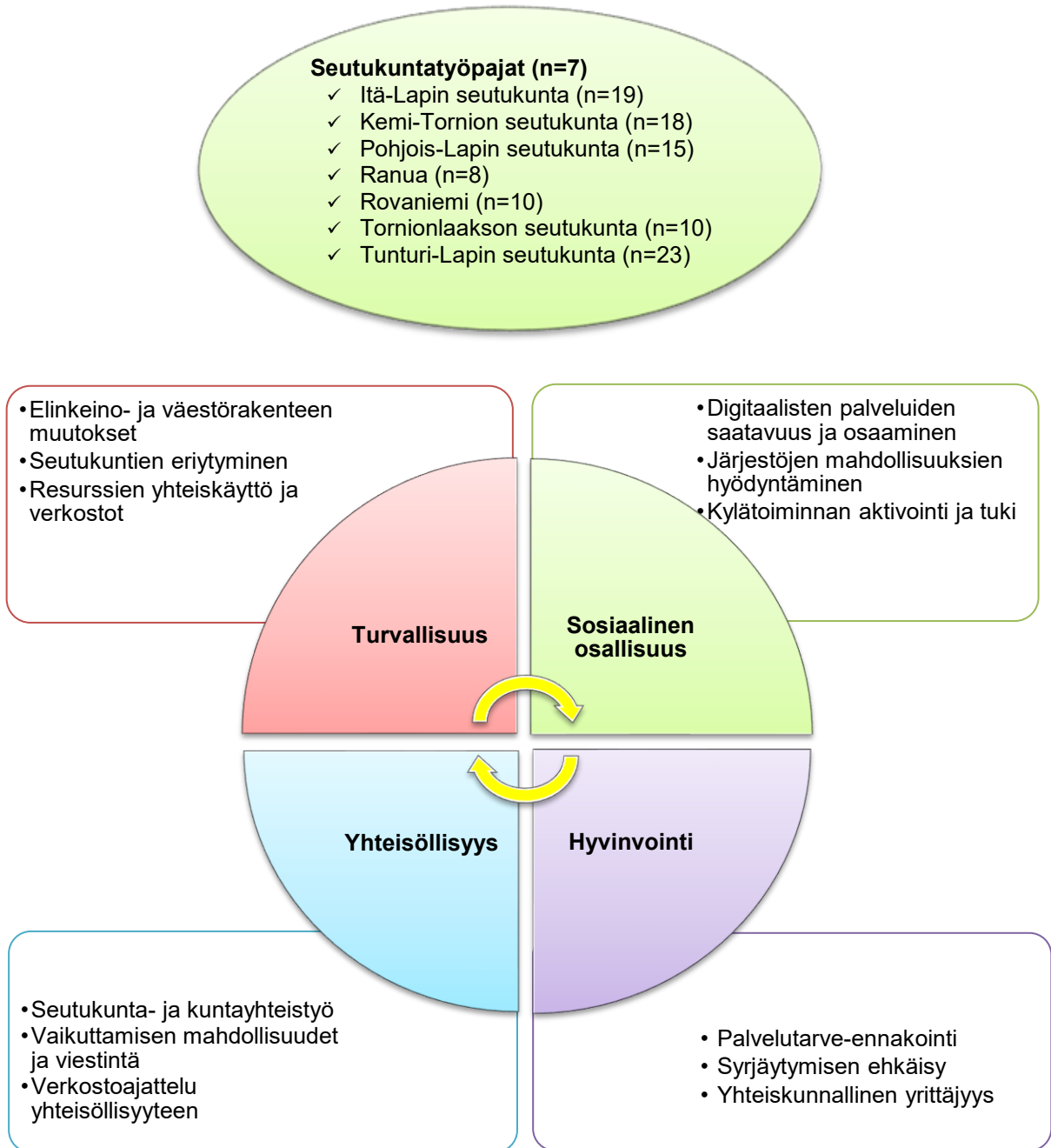

Kuvio 49. Summatiivinen kansalaisfoorumisaldo.

Kansalaisfoorumin näkökulmaan liittyy ylisukupolvisuus ja vapaaehtoistoiminta sekä lähiyhteisö myös maantieteellisesti kuten kylät turvallisuuden ja hyvinvoinnin kontekstina. Kansalaiset eli käytännössä kuntalaiset odottavat vaikuttamisen mahdollisuuksia sekä tätä tukevia rakenteita.

9.6 Seutukunnittaiset työpajat

Seutukunnittaiset työpajat edustavat lappilaiskuntien viranomaisten subjektiivista kokemus- ja näkemystietoa kuntalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden muotoutumisen reunaehdoista paikallisine erityispiirteineen. (Kuvio 50.)

Kuvio 50. Summatiivinen seutukuntatyöpajasaldo.

Seutukunnille keskeinen kehys on elinkeinot ja väestörakenne sekä niiden muutokset, kuntayhteistyö ja ylikunnallisuus sekä laajennettu toimijanäkökulma, jossa korostuvat vaikkapa järjestöt. Resurssien laaja yhteiskäyttö näyttäytyy mahdollisuutena seutukuntatasolla.

9.7 Neljä vaihtoehtoista tiekarttareittiä

Lapin korkeakoulukonsernissa on hyödynnetty useiden vuosien ajan ns. kaksiulotteista SWOT-analyysiä¹²⁶ summaamaan kansalaisten hyvinvointia edistävien tutkimusavusteisten kehittämishankkeiden keskeisiä tuloksia jatkotoimenpide-esitysten lisäksi. Kaksiulotteinen SWOT-analyysi mahdollistaa nykytilanteen ja lähitulevaisuuden tilannearvioiden samanaikaisen huomioimisen esitettäessä erilaisia potentiaalisia kehittämissstrategisia vaihtoehtoja. SWOT-analyysiä on hyödynnetty 1960-luvulta lähtien sen monikäyttöisyyden vuoksi (esim. Gürel 2017; Puyt ym. 2020; Benzaghta ym. 2021).

Nelikentäksi muotoillussa SWOT-analyysissä esitämme menestymis-, kehittämis-, varautumis- ja selviytymisstrategiset lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan toteutumisen vaihtoehdot. Analyysi pohjautuu Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen toteuttamista varten kerättyihin ja analysoituihin aineistoihin. SWOT-analyysissä eritellään,

- miten nykyisistä vahvuuksista ja lähitulevaisuuden mahdollisuuksista voi muotoutua lappilaisille arjen turvallisuuden menestymisstrategia
- miten nykyiset heikkoudet voidaan minimoida lähitulevaisuuden mahdollisuuksien kanssa lappilaisten arjen turvallisuuden kehittämissstrategiaksi
- miten lähitulevaisuuden uhkatekijät voidaan eliminoida minimiin nykyisten vahvuuksien kautta varautumisstrategisin keinoin lappilaisten arjen turvallisuuden mahdollistumisen osalta
- miten nykyisistä heikkouksista ja lähitulevaisuuden uhkatekijöistä voidaan luoda realistinen **selviytymisstrategia** lappilaisille arjen turvallisuuden osalta.

Kuviossa 51. esiteltyjä strategisia vaihtoehtoja ja niiden toteutumista ohjaavat kuntien, seutukuntien ja maakunnan hyvinvointipoliittiset tavoitteet käytettävissä olevien resurssien ja valtakunnallisten hallintojärjestelmämuudistusten (SOTE-uudistus) lisäksi.

¹²⁶ Viinamäki (2007, 232–236); Suikkanen ym. (2014b, 321–330), SAAVUTETTAVIA DIGIPALVELUITA KANSALAISILLE ... (2018); Alapuranen ym. (2019, 75–79); Halme ym. (2020, 138–163).

Kuvio 51. Lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan toteutumisen strategisia vaihtoehtoja.

Kuviot 51.–52. täydentävät toisiaan. Menestymis-, kehittämis-, varautumis- ja selviytymisstrategiset lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan toteutumisen vaihtoehdot jakaantuvat kolmelle vastuu- ja aluetasolle eli maakuntatasolle, kunta ja seutukuntatasolle sekä kuntalaistasolle. Jokaisella tasolla toimivilla on keskeinen rooli hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden muodostumisessa.

Kuvio 52. Lappilaisen arjen turvallisuuden tiekartan toteutuminen vastuutahottain.

9.7 Lappilaisen hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden edistämisen tiekartta¹²⁷

Visio ja tavoitteet

Lappilainen turvallisuus ja hyvinvointi syntyy kumppanuudesta kunnan, oppilaitosten, yritysten, kolmannen sektorin toimijoiden sekä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Lapin Arjen turvallisuuden tiekartta toteuttaa Lapin kestävän talouden tavoitteita turvallisuuden, hyvinvoinnin, työllisyyden ja osallisuuden vahvistamisen näkökulmista.

Arjen turvallisuuden tiekartan ja toimintamallin tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten yhteenkuuluvuutta ja lisätä suvaitsevaisuutta. Tavoitteena on, että jokainen Lapin asukas kantaa omalta osaltaan vastuuta hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä, ja tätä tuetaan tarjoamalla hyvinvointia ylläpitäviä ja ennaltaehkäiseviä matalan kynnyksen turvallisuuspalveluja julkisen, yksityisen ja järjestösektorin tuottamina.

Yhteistyöllä edistetään yhteisten resurssien suuntaamista ja paikallisten resurssien laaja-alaista hyödyntämistä siten, että eri toimijat nivovat osaamisensa ja voimavaransa yhteen. Tuloksena tuotetaan eri toimijoiden välisiä palvelutarjottimia, joissa yhden luukun palvelut toteutuvat. Näin turvataan lappilaisille hyvän elämän perusta. Arjen turvallisuuden toimintamallia kehitetään ja vahvistetaan tulevaisuudessa.

Toimenpidekokonaisuudet¹²⁸

Tiekartan kymmeneen toimenpidekokonaisuuteen on koottu tiekarttaa työstettäessä esiin nousseita toimenpide-ehdotuksia. Kutakin käsitellään kolmesta näkökulmasta: tausta, tarve ja toimenpide-ehdotukset. Toimenpiteitä on sovitettu yhteen samaan aikaan valmistelussa olleiden Lappi-sopimuksen, Lapin veto- ja pitovoimatiekartan sekä hyvinvointialueen valmistelun kanssa. Toimenpiteiden toteutusaikataulu on 2021-2027. Tarkempi aikataulutus toteutetaan yhteistyössä Lappi-sopimuksen toimeenpanosuunnitelmatyön kanssa.

Toimenpide-ehdotukset ovat konkreettisia ehdotuksia seuraaviksi askeleiksi kussakin toimenpidekokonaisuudessa. Niille on hahmoteltu mahdollisia rahoituslähteitä ja mahdollisia toteuttajia. Ensimmäisenä ehdotetun toteuttajatahon on tarkoitus viedä toimenpidettä eteenpäin.

Toimenpidekokonaisuus 1: Asuin- ja kotiympäristön turvallisuuden edistäminen

Tausta:

Lapissa on neljä kaupunkia, 21 kuntaa ja 289 toiminnallista kylää. Vietämme suuren osan arjestamme kotona tai liikkuen asuinympäristössämme. 80 % tapaturmista tapahtuu kotona tai vapaa-ajalla. *Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset* korostavat asumisen turvallisuuden tärkeyttä turvallisuussuunnittelussa. Tavoitteena on, että ikäihmiset voisivat asua kotonaan mahdollisimman pitkään. Kotihoidon asiakkaina on yhä iäkkäämpiä ja huonokuntoisempia asiakkaita.

Valtioneuvoston periaatepäätös hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä puolestaan listaa neljä painopistettä, joista hyvät arkiympäristöt ovat yksi. Kansalaisten yksilöllinen ja yhteisöllinen turvallisuuden tunne on keskeinen osa heidän hyvinvointiaan ja elämänhallintaansa. Hyvinvointipalveluverkoston harventumisen myötä pitkien välimatkojen

¹²⁷ Työstetty yhteistyössä Lappi-sopimuksen valmistelutiimin kanssa.

9.7 alaluvun sisältö on referoitu teoksesta Helameri, E., Iivari, P., Raasakka, E. & Viinamäki, L. 2021. Lapin arjen turvallisuuden tiekartta.

¹²⁸ Toimenpide-ehdotukset on raportoitu pääotsikkotasolla. Tarkemmat kuvaukset luettavissa teoksesta Helameri, E., Iivari, P., Raasakka, E. & Viinamäki, L. 2021. Lapin arjen turvallisuuden tiekartta.

Lapissa käyntiasiointimatkat voivat muodostua pitkiksi. Tämä heijastuu palveluiden piiriin hakeutumisen viiveenä, realisoituen pahimmillaan erilaisina pitkittyneinä hyvinvointivajeina.

Tarve:

Tiekarttatyöpajoissa ja haastatteluissa tuotiin esiin tarvetta kartoittaa erilaisia tapoja tuoda arjen turvallisuutta ja sujuvuutta harvaan asutuille seuduille, ikäihmisille, lapsille ja nuorille. Jotta kylät pysyvät elinvoimaisina, täytyy niiltä löytyä palveluita ja toisaalta töitä siellä asuville. Asuin- ja kotiympäristön turvallisuuteen ja turvallisuusosaamiseen on tarvetta panostaa edelleen.

Toimenpide-ehdotukset

- Ikäihmisten kotona asumisen asiakaslähtöinen toimintamalli Lappiin.
- Kyläpelastajamallin jalkauttaminen Lappiin
- Lapin kylien ja kortteleiden arjen turvallisuuden kehittäminen: hyvien käytäntöjen kartoitus ja mallintaminen sekä olemassa olevan digialustan ja viestinnän kehittäminen
- Nuorisoon kohdistetun live-häiriökäyttäytymisen tunnistaminen ja puuttumisen mallien kehittäminen ympäröivälle yhteisölle
- Yritysten osallistaminen kylien ja asuinympäristöjen turvallisuustekoihin

Toimenpidekokonaisuus 2: Digitaalisuuden edistäminen

Tausta:

Digitaalisuus on yhä keskeisempi osa yhteiskuntaamme. Esimerkiksi *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätöksessä* todetaan, että osaaminen ja mahdollisuus käyttää digitaalisia palveluita on keskeinen tapa mahdollistaa ihmisten osallisuutta yhteiskunnassamme. *Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tilanneraportissa 2020* todetaan, että tie-, tieto- ja sähköverkon toimivuus on turvallisen ja sujuvan arjen perusta harvaan asutuilla alueilla. Jo nyt osa palveluista tuotetaan ainakin osittain digitaalisesti.

Digitaalinen osallisuus on keskeinen asia lappilaisen ihmisen arjessa. Digitaalisia palveluita ja eri väestöryhmien digiosaamista on kehitetty erilaisilla hankkeilla, samoin laajakaistayhteyksiä on Lapissa rakennettu paikoin hankkeilla. Etäpalveluista on haettu ratkaisuja mm. palveluiden viemiseen lähelle ihmisten arkea, työn monipaikkaistumiseen ja ihmisten väliseen yhteydenpitoon erityisesti korona-aikana.

Tarve:

Digisyrjäytymisen ehkäisyyn, palveluiden saavutettavuuteen, digiosaamisen vahvistamiseen sekä verkkoyhteyksien rakentamiseen tarvitaan edelleen panostusta. Tiekarttatyöpajoissa ja haastatteluissa tarve kohdistui erityisesti seutukunnalliselle ja maakunnalliselle koordinoinnille etäasioinnin mahdollistumiseksi. Edelleen tarvitaan osaamista, uusia toimintamalleja ja ideoita digitaalisuuden mahdollisuuksien hyödyntämiseen sekä tietoa verkko/kyberturvallisuudesta.

Toimenpide-ehdotukset:

- Digiosaaminen työturvallisuuden osana
- Digiverkkoyhteyksien saatavuuden ja saavutettavuuden varmistaminen koko maakunnan alueelle
- Kunta- ja järjestötyöntekijöiden digiosaamisen kehittäminen kuntalaisten digiosallisuuden tukemiseksi
- Lappilaiset lapset ja nuoret verkossa
- Selvitys verkon turvallisuusriskeistä, verkkoturvallisuusosaamisen ja siihen liittyvien työkalujen kehittäminen

Toimenpidekokonaisuus 3: Järjestö- ja kansalaistoiminnan roolin vahvistaminen ja toiminnan jatkuvuus

Tausta:

Suomessa on vahva järjestösektori. Lapissa rekisteröityjä yhdistyksiä elokuussa 2021 oli 4767 kappaletta. Järjestöt ja seurakunnat ovat perinteisesti toimineet julkisen ja yksityisen sektorin ohella mm. tarjoten palveluita kuntalaisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Seurakuntien, järjestöjen ja kansalaistoiminnan merkitystä hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden tuottamisessa ja tukemisessa ihmisten elämässä korostetaan turvallisuuden ja hyvinvoinnin strategioissa, kuten *Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla tai Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 -valtioneuvoston periaatepäätös*.

Järjestö- ja kansalaissektorilla on ollut useita eri rahoituslähteitä, joiden jatkuvuus on vaakalaudalla. Niiden kautta järjestöt ovat voineet toimia ketterästi oikea-aikaisesti ennaltaehkäisevässä hyvinvointi- ja turvallisuustyössä.

Tarve:

Järjestö- ja kansalaistoiminnan merkitys hyvinvoinnin ja turvallisuuden saralla tunnustetaan laajasti, mutta käytännön tasolla yhteistyö julkisen sektorin ja yksityisten yritysten kanssa jää osin vajaaksi (welfare mix). Tätä yhteistyötä tulee edelleen vahvistaa esimerkiksi hankkeilla, joissa toteuttajina on sekä yrityksiä, viranomaisia, oppilaitoksia että järjestö- ja kansalaissektorin toimijoita. Uusia ratkaisuja järjestötoiminnan jatkuvuuteen tulee kehittää, sillä järjestötoimijoiden vanheneminen ja uuden sukupolven toimintaan mukaan saaminen on haasteellista.

Järjestö- ja kansalaistoimintaa osallistavia toimenpide-ehdotuksia on tämän tiekartan muissakin toimenpidekokonaisuuksissa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Järjestötyöllä edistämässä nuorten hyvinvointia ja uusia valmiuksia työelämään
- Kuntien järjestöyhdyshenkilöiden roolin kehittäminen ja järjestöyhdyshenkilöverkoston toiminnan tukeminen,
- Uusien kolmannen sektorin toimintamallien kehittäminen ja kokeilu

Toimenpidekokonaisuus 4: Lapin elinvoimaisuuden vahvistaminen ja edunvalvonta

Tausta:

Lapin maakuntaohjelma eli Lappi-sopimus linjaa maakunnan kehittämisen suuntaviivoja, ja nostaa esiin Lapin arktisen osaamisen asiantuntijana. Lapissa on jo pitkään tehty erinomaista työtä maakunnan kehittämisessä ja edunvalvonnassa yhteistyössä laajan toimijajoukon kanssa. Erilaisten intressien yhteensovittaminen on perusta lappilaiselle yhteistyölle ja rinnakkaiselolle. Maakuntamme on harvaan asuttu, mutta toimiva infrastukturimme mahdollistaa mm. satojen tuhansien kotimaisten ja ulkomaisten vierailijoiden käynnit vuosittain. Elinvoimainen saamelaisyhteisö, puhdas luonto, toimiva rajayhteistyö kolmella ulkorajallamme luovat Lapille ainutlaatuisen toimintaympäristön ja tuovat lisäarvoa yhteistyölle.

Tarve:

Lapissa on meneillään monenlaisia muutoksia elinkeino – ja ikärakenteessa, minkä lisäksi koronavirusepidemian myötä mm. monipaikkaisuuden suhteen on noussut esiin aivan uusia tarpeita kehittää toimintaa ja panostaa maakunnan edunvalvontaan. Eryteisesti mahdollisuudet seutukunnallisessa yhteistyössä, mutta toisaalta haasteet viranomaisten resursseissa ja

osaavan henkilöstön saatavuudessa nousivat esiin tiekarttatyöpajoissa ja asiantuntijahaastatteluissa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Alueellisesti kattavan oppilaitosverkoston ylläpitäminen
- Paikalliset ja seudulliset, rajayhteisön sekä kulttuurisensitiiviset erityispiirteet huomioivan elinvoimaisuuden edistäminen
- Poliisin ja pelastuslaitoksen resurssit
- Seudullinen yhteistyö seutukuntien elinvoimaisuuden lisäämiseksi ja väestökehityksen positiiviseksi saamiseksi
- Uusia toimintamalleja erityisesti turvallisuus-, sote- ja opetusalan rekrytointiin
- Valtakunnalliseen lainsäädäntötyöhön (esim. yksityistielaki) ja hallintouudistuksiin (esim. SOTEuudistus) vaikuttaminen ja lappilaisten erityispiirteiden esille tuominen

Lapin veto- ja pitovoima -tiekartta:

Lapin veto- ja pitovoima -tiekartta julkaistiin kesäkuussa 2021. Siellä on erityisesti Lapin elinvoimaisuuden vahvistamiseen ehdotettuja toimenpiteitä.

Toimenpidekokonaisuus 5: Liikkumisen turvallisuuden kehittäminen

Tausta:

Liikkumisen turvallisuudessa vihreä siirtymä, vähähiilisyiden tavoite ja uudet vapaa-ajan liikkumistavat ovat tuoneet lisää kehittämistarvetta Lappiin. Maakuntamme runsas matkailijamäärä näkyy Lapin liikenteessä. Tämän lisäksi Lapissa asutaan pitkien välimatkojen takana, ja sähköautojen latausverkko ei ole vielä kattava. Liikenneturvallisuus nostetaan esiin tärkeänä kokonaisuutena mm. *Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset -dokumentissa, sekä Lapin maakunnallisessa turvallisuussuunnitelmassa 2020–2023. Lapin liikenneturvallisuussuunnitelma* ohjaa maakunnallista työtä, ja uusi valtakunnallinen liikenneturvallisuusstrategia on valmistumassa. Lisäksi Lapin seutukunnilla on omat liikenneturvallisuussuunnitelmansa.

Tarve:

Erityisesti teiden korjausvelan vähentämiseen, kunnossapitoon, turvallisuuteen ja kevyen liikenteen lisääntymiseen liittyen Lapissa on tarpeita kehittää liikenneverkkoa, liikenneturvallisuusosaamista sekä edunvalvontaa rahoitukseen liittyen.

Toimenpide-ehdotukset:

- Edunvalvontaan vaikuttaminen: korvamerkittyä erillismäärärahaa, jota Lapin ELY-keskus voisi käyttää pelkästään liikenneturvallisuuskäytöstä
- Kuntien sisäisten ja kuntarajat ylittävien kävely- ja pyöräilyreittien tarpeiden kartoittaminen sekä väylien rakentaminen vihreän siirtymän mahdollistamiseksi
- Matkailijoiden ja matkailuliikenteen vaikutukset Lapin liikenneturvallisuuteen
- Pyöräilyä tukevan yritystoiminnan kehittäminen
- Uudet liikkumisen muodot (esim. sähköpyöräily ja sähköiset potkulaudat): liikenneturvallisuusriskien kartoittaminen

Toimenpidekokonaisuus 6: Osallisuuden kasvattaminen

Tausta:

Osallisuuden mahdollistaminen ja tukeminen ovat keskeisimpiä näkökulmia hyvinvointi- ja turvallisuustyössä. Osallisuuden kasvattaminen on myös syrjäytymisen ehkäisyä. *Valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden strategiasta* todetaan, että Suomen keskeisin sisäisen turvallisuuden haaste on laajeneva, monimuotoinen syrjäytyminen.

Sisäisen turvallisuuden strategiassa mainitaan tämän lisäksi turvallisuuden tunne tärkeänä osana arjen turvallisuutta. Lasten ja nuorten turvallisuus nousevat esiin omana kokonaisuutenaan, kuten esimerkiksi *Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset -asiakirjassa tai Lapin maakunnallisessa turvallisuussuunnitelmassa 2020–2023*.

Osallisuuden ja lähidemokratian merkitystä korostetaan useimmissa hyvinvoinnin ja turvallisuuden strategioissa. Ohjelmakaudella 2014–2020 Euroopan rakennerahastojen toimintalinja 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta ohjasi kehittämisvaroja ja siten kehittämishankkeita runsaasti sosiaalisen osallisuuden kasvattamiseen sekä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten syrjäytymisen ehkäisyyn.

Hyvinvointi- ja turvallisuustilastokatsauksen perusteella lappilaiskuntien hyvä- ja huono-osaisuusprofiili on eriytynyt varsin voimakkaasti kuntien välillä – jopa naapurikuntien keskuudessa –kunnan väestö- ja elinkeinorakenteen, väestön koulutustason sekä valitun hyvinvointistrategisen vision mukaan.

Tarve:

Tiekarttatyöpajoissa ja haastatteluissa todettiin, että kehittämistoimista huolimatta ongelmien kasautuminen ja syrjäytyminen ovat edelleen keskeisiä haasteita lappilaisten arjessa. Tarvetta on edelleen panostaa eri ikä- ja väestöryhmien osallisuuden lisäämiseen esimerkiksi monitoimijaisen yhteistyön avulla. Kuntalaisten turvallisuutta ja etenkin turvallisuuden tunnetta on tarpeen kartoittaa, jotta kehittämistoimet osataan kohdistaa oikein. Tarvetta nähtiin kokonaiskuvulle hyvien kehittämishankkeiden tuloksista ja jatkoehdyntämisestä. Tarvetta on myös tukea ja mahdollistaa järjestö- ja kansalaistoimintaa ja niiden yhteistyötä yritysten, kuntien ja viranomaisten kanssa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Barentsin alueen asukkaiden luottamuksen- ja turvallisuudentunne
- Fyysinen ja psyykinen esteettömyys ja saavutettavuus kunnan toimintaympäristössä ja palveluissa
- Koulunkäyntiavustajien osaamisen kehittäminen: yhteistyö huoltajien kanssa ja ei-aktiivisten huoltajien osallistaminen
- Lapin lasten, nuorten ja nuorten aikuisten syrjäytymispolkujen kartoitus
- Opetussuunnitelmien kehittäminen monitoimijaisessa yhteistyössä
- Osallisuuden kasvattamisen hyvät käytännöt: kartoitus ohjelmakaudelta 2014–2020 ja disseminaatioalustojen valinta

Toimenpidekokonaisuus 7: Paikallisen ja alueellisen arjen turvallisuustyön mallien vahvistaminen

Tausta:

Lapissa paikallista ja alueellista hyvinvointi- ja turvallisuustyötä on kehitetty aktiivisesti ja monitoimijaisesti jo pitkään, osittain erilaisten kehittämishankkeiden avulla. Hyväksi todettuja toimintamalleja on kehitetty, pilotoitu, ja otettu käyttöön. Arjen turvan toimintamalli on kansainvälisellä ja kansallisella tasolla tunnistettu hyväksi käytännöksi ja mainitaan kansallisissa strategioissa, kuten Sisäisen turvallisuuden toimeenpanoraportissa ja Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tilanneraportissa 2020. Tämän lisäksi em. tilanneraportissa todetaan, että toimivat peruspalvelut niin kaupungeissa kuin harvaan asutulla maaseudulla ovat hyvinvoinnin ja turvallisuuden perusta. Valtakunnallisia malleja ovat Hoito syytteen sijaan (HSS), moniammatillinen riskienarviointimalli (MARAK) ja nuoria rikoksenteijöitä varten suunniteltu moniviranomaisyhteistyöhön perustuva Ankkuri-malli. Näitä malleja on pilotoitu Lapissa, ja laajempaan käyttöön ottoon on tarvetta.

Tarve:

Tiekartan työpajoissa ja asiantuntijahaastatteluissa korostui tarve tuottaa erityisesti ennaltaehkäiseviä palveluita entistä taloudellisemmin ja asiakaslähtöisemmin. Arjen turvan toimintamallin mukaisesti resurssien yhdistämisen ja kohdistamisen kautta kunnat lisäävät yhteistyötä ja kustannustehokkuutta hyvinvointi- ja turvallisuuspalveluiden tuottamiseen.

Valtakunnalliset mallit, kuten HSS, MARAK ja Ankkuri, edesauttavat kuntien palvelujen tarkastelua enemmän asiakasnäkökulmasta ja ilmiölähtöisesti.

Toimenpide-ehdotukset:

- Arjen turvan toimintamallin arviointi ja päivittäminen
- Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö -toimintamallin arviointi ja laajempi jalkauttaminen
- Valtakunnallisten mallien arviointi ja jalkauttamissuunnitelma Lappiin: Ankkuri, Hoito syytteen sijaan (HSS), MARAK
- Welfare mix -hyvinvointipalveluiden tuottamismallin seudullisten toteuttamismahdollisuuksien arviointi

Toimenpidekokonaisuus 8: Sosiaalisesti kestävä talouden edistäminen**Tausta:**

YK:n kestävä kehityksen agendan mukaisesti Suomessa tavoitellaan kestävä kehitystä niin ympäristön, talouden, kuin ihmisten hyvinvoinninkin suhteen. Sosiaalisesti kestävä talous (Social Economy) on kestävä kehityksen osa-alue, jossa yhdistyvät kannattava liiketoiminta ja yhteiskunnallinen hyöty.

Lappilaisissa strategioissa (mm. Lappi-sopimus ja Lapin AMK strategia) sosiaalisesti kestävä talous on noussut maakunnalliseksi kehittämiskohteeksi. Euroopassa Social Economy -toiminnalla on 11 miljoonalla työntekijällä (n. 6 % työvoimasta) ja kahdella miljoonalla organisaatiolla (10 % EU:n liiketoiminnasta) merkittävä ihmisten osallisuutta ja työllisyyttä vahvistava vaikutus (EU-komissio 2019).

Toimintaympäristön muutokset ohjaavat etsimään uusia innovatiivisia liiketoimintamalleja ihmisten työllistämiseen. Alustavien maakunnallisten selvitysten ja hankkeiden lisäksi tarvitaan kehittämistoimia sosiaalisesti kestävä talouden edistämiseksi.

Tarve:

Työpajoissa ja asiantuntijahaastatteluissa korostui tarve ensinnäkin tehdä tunnetuksi sosiaalisesti kestävä talouden käsitettä. Tämän lisäksi koettiin tarpeelliseksi selvittää, kehittää ja tukea sosiaalisesti kestävä talouden mahdollisuuksia liiketoimintana Lapin maakunnassa. Toimintaympäristön ja -rakenteiden muuttuessa pitäisi ideoida uusia mahdollisuuksia tuottaa palveluita myös syrjäseuduilla. Esimerkiksi osuuskuntamuotoisen toiminnan soveltuvuus turvallisuus- ja hyvinvointipalveluiden tuottamiseen tulee selvittää tarkemmin.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kehitetään opetussuunnitelmia eri kouluasteilla sosiaalisesti kestävä talouden teemoihin
- Lapin mallin kehittäminen sosiaalisesti kestävä talouteen
- Osatyökykyisten ja vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen sosiaalitalouden keinoin Lapissa
- Sosiaalisesti kestävä liiketoiminnan pilotointi
- Sosiaalisten vaikutusten mittaaminen, julkiset hankinnat.
- Yritysten yhteiskunnallisen roolin mahdollistaminen ja tukeminen Lapissa

Toimenpidekokonaisuus 9: Tiedolla johtamisen edistäminen**Tausta:**

Tiedolla johtamiseen panostaminen nähdään painopisteenä useissa kansallisissa ja maakunnallisissa strategioissa. Esimerkiksi Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta esittää toimenpiteitä tiedon analysointiin, ennakointiin sekä toisaalta arviointiin ja seurantaan. Tietoa on saatavilla monista lähteistä, mm. hankkeissa ja kunnissa tuotetaan tietoa sekä hyvinvoinnin että turvallisuuden näkökulmista. Tietoa kerätään mutta sen analysointi ja jatkotoimien suunnittelu on haasteellista. Organisaatioissa ei ole riittävästi osaamista ja/tai resursseja tiedon hyödyntämiseen, eikä toimenpiteiden toteutusten seurantaan ole systemaattisia järjestelmiä. Laadullisen tiedonkeruun systematisointiin ei ole käytänteitä

Tarve:

Tarve helposti saatavilla olevalle, ajantasaiselle ja monia eri lähteitä yhdistävälle tiedolle, joka olisi laajasti saatavilla mm. yritysten, järjestöjen, kuntien ja viranomaisten käyttöön korostui työpajoissa ja asiantuntijahaastatteluissa. Järjestötieto ja järjestöissä oleva kokemustieto on saatava entistä paremmin verkostoyhteistyöhön mukaan.

Tiedonkeruun lisäksi tarvitaan osaamista tiedon analysointiin ja käyttöön. Yhteiset, toimivat järjestelmät/alustat toimenpiteiden toteutuksen seurantaan puuttuvat.

Vaikuttavuuden arviointi puolestaan nousi työpajoissa esiin mm. siksi, että siirtymä korjaavasta hyvinvointi- ja turvallisuustyöstä ennaltaehkäisevään työhön olisi helpompi perustella myös taloudellisesta näkökulmasta

Toimenpide-ehdotukset:

- Hiljaisen tiedon jakaminen: hyvien käytänteiden kartoitus ja käyttöönotto, case: kylien turvallisuus
- Pysyvä maakunnallinen käytäntö/malli hyvinvointi- ja turvallisuustiedon keräämiseen ja analysointiin – Lapin tiedolla johtamisen malli
- Tiedolla johtamisen osaamisen kehittäminen kunnissa
- Verkosto-osaamisen/johtamisen kehittäminen

Toimenpidekokonaisuus 10: Yhteisöllisyyden kasvattaminen**Tausta:**

Yhteisöllisyyden kokemus parantaa sekä yksilön hyvinvointia että turvallisuudentunnetta. Yhteisön, johonkin ryhmään kuulumisen merkitys nousee esiin jokaisessa turvallisuutta ja hyvinvointia käsittelevässä strategiassa. Lapin hyvinvointiohjelmassa 2025 korostetaan yhteisön merkitystä, ja esimerkiksi Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020 tilanneraportissa suositellaan, että vahvistetaan kylien yhteisöllistä turvallisuustoimintaa

perustamalla kyliin pelastusryhmiä. Hankkeessa toteutetun tilastotarkastelun mukaan huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset ovat eriytyneet lappilaiskunnissa varsin voimakkaasti.

Tarve:

Yhteisöllisyyden tukeminen on erityisesti tarpeen, kun väestörakenne Lapissa muuttuu, nuoremmat ikäpolvet muuttavat kauas vanhemmista polvista, ja uudet tavat muodostaa yhteisöjä perinteisten alueellisten tapojen lisäävät merkitystään. Työpajoissa ja haastatteluissa todettiin, että ihmisten vastuu omasta ja muiden turvallisuudesta on tärkeässä roolissa arjen turvallisuuden toteuttamisessa, minkä edellytyksenä on tunne, että kuuluu johonkin

Toimenpide-ehdotukset:

- Ei-suomenkielisten kuntalaisten osallisuuden kasvattaminen päätöksenteossa selko-kielisen viestinnän keinoin
- Kuntalaisten oman aktiivisuuden ja kokemusasiantuntijuuden kehittäminen kuntien päätöksenteossa palvelumuotoilun keinoin
- Yhteisöllinen auttamiskulttuuri 2020-luvulle
- Ylisukupolvisen tekemisen tukeminen

Seuranta ja jatkuvuus

Lapin arjen turvallisuuden tiekartta sisältää toimenpide-ehdotuksia tulevalle ohjelmakaudelle eli vuosille 2021–2027. Osa toimenpiteistä ehdotetaan toteutettavaksi ulkopuolisella rahoituksella, esim. rakennerahastoista, ja osa voidaan toteuttaa organisaatioiden omana toimintana, kuten oppilaitosten opinnäytetöinä. Ensisijainen mahdollinen toteuttaja on kunkin toimenpiteen kohdalla lueteltu ensimmäisenä

Tiekarttaa rakennettaessa lappilaiset organisaatiot ovat aktiivisesti osallistuneet sisällön ideointiin ja työstämiseen, joten lopputulos kuvastaa mahdollisimman laajasti eri tahojen tarpeita. Jatkon kannalta on tärkeää, että toteuttajaorganisaatiot ovat sitoutuneet tiekartan toimeenpanoon ja sen seurantaan. Tiekarttaa on eri vaiheissaan esitelty ja se on hyväksytty Lapin turvallisuusverkoston johtajakokouksessa, jossa on edustettuna seuraavien organisaatioiden ylintä johtoa: Lapin AMK, Lapin AVI, Lapin yliopisto, Lapin ELY-keskus, Lapin ensi- ja turvakoti, Lapin liitto, Lapin pelastuslaitos, Lapin poliisilaitos, Lapin sairaanhoitopiiri, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys, Lappilaiset kylät ry, Liikenneturva, Maanpuolustuskoulutus, Rikosuhripäivystys, SPR Lapin piiri, Sisäministeriö/sisäinen turvallisuus.

Lapin arjen turvallisuuden tiekartan toteutumista seurataan puolivuositain Lapin turvallisuusverkoston johtajakokouksen tapaamisissa.

KIRJALLISUUS

- Alapuranen, N., Järvi, S., Lakela, T., Selkälä, A., Vanhala, A. & Viinamäki, L. 2019. LOPPU-POHDINTA SUOSTUKSINEEN teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2019. ... Että asioita voisi hoitaa myös sähköisesti tarvittaessa ... Uusi lappilainen kunta – kuntien digitaaliset lähipalvelut –hanke verkkokyselyjen valossa. LAPIN AMKIN JULKAISUJA, Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 11/2019. Viitattu 13.5.2021 <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=25c4c751-08df-4c20-b333-a0c8234cf101>, 75–79.
- Arctic Smartness – Arktinen turvallisuus. Verkkosivusto. Lapin liitto. Viitattu 29.1.2021 <https://arcticsmartness.fi/arktinen-turvallisuus/>
- Benzaghta, M. A., Elwalda, A., Mousa, M. M., Erkan, I. & Rahman, M. 2021. SWOT analysis applications: An integrative literature review. *Journal of Global Business Insights*, 6(1). Viitattu 5.9.2021 <https://www.doi.org/10.5038/2640-6489.6.1.1148>, 55–73.
- ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023. Sisäministeriön julkaisu 2019:3. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161300/SM_3_19_ENSKA.pdf
- Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä. Lapin ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.4.2021 <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/arjenturvantiekartta/>
- Draper, S. W. 1988. What's going on in everyday explanation? Teoksessa Antaki, C. (toim.) *Analysing everyday explanation. A Casebook of Methods*. Sage. Newbury Park, 15–31.
- Euroopan komissio. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta. Verkkosivusto. Viitattu 29.1.2021 https://ec.europa.eu/info/european-pillar-social-rights-0/european-pillar-social-rights-20-principles_fi
- EU:n turvallisuusunionistrategia 2020–2025. Verkkosivusto. Viitattu 29.1.2021 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_fi
- Euroopan komission 6 painopistettä kaudella 2019–2024. Verkkosivusto. Viitattu 29.1.2021 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_fi
- Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta. Verkkosivusto. Viitattu 29.1.2021 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_fi
- Gürel, E. 2017. SWOT ANALYSIS: A THEORETICAL REVIEW. *Journal of International Social Research* 10(51). Viitattu 5.9.2021 https://www.researchgate.net/publication/319367788_SWOT_ANALYSIS_A_THEORETICAL_REVIEW DOI:10.17719/jisr.2017.1832, 994–1006.
- Halme, K., Hietalahti, A., Lang, T., Rätty, M. & Viinamäki, L. 2020. Päätelmät ja kehittämisehdotukset teoksessa Ahonen-Coly, S., Halme, K., Hietalahti, A., Lang, T., Rätty, M. & Saari, E. & Viinamäki, L. 2020. *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni - näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa*. Laurea Julkaisut | Laurea Publications 155, Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.5.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-599-3>, 138–163.
- Hankesuunnitelma 2020. Arjen turvallisuuden tiekartta - aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä. Viitattu 10.10.2021 <https://www.eura2014.fi/rriepa/projekti.php?projekti-koodi=S22302>
- Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020. Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla 23.10.2020. Sisäministeriön julkaisu 2020:15. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162501/SM_2020_15.pdf
- Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämissstrategia 2017–2020. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79506/04_17_HAMA_strategia_FINALa.pdf

- Helameri, E., Iivari, P., Raasakka, E. & Viinamäki, L. 2021. Lapin arjen turvallisuuden tiekartta. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja D. Muut julkaisut 5/2021. Viitattu 15.11.2021 <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=7783a9a0-90e8-490b-aa94-cbbb28b8415a>
- Helne, T., Hirvilampi, T. & Laatu, M. 2012. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Viitattu 5.3.2021 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34643/Sosiaalipolitiikka_rajallisella_maapallolla.pdf?sequence=4
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - Valtioneuvoston periaatepäätös. Sosiaali- ja terveysministeriö 17.6.2020. Viitattu 29.1.2021 https://stm.fi/documents/1271139/20825107/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030+-+valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf/66e90eeb-138e-b6b3-9b68-83232c174240/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030+-+valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf
- Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriö 15/2017. Viitattu 29.1.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-138-1>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. THL, TYÖPAPERI 33/2017. Viitattu 5.3.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Kalliokoski, T. 2020. Yhteisöllisyyden rajat yhteistoiminnan ja ihmisen perushyvien näkökulmasta. Teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Viitattu 15.11.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6077-5>
- Komp-Leukkunen, K. (ed.) 2021. Life-histories in Finland: First results from the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe. Viitattu 11.2.2021 https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/03/7385700b-life-histories-in-finland_share-kirja_lopullinen-verkkoon.pdf
- Kuntalaki 10.4.2015/410. Finlex. Viitattu 12.4.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Lapin hyvinvointiohjelma 2025. Me teemme kaikille hyvän elämän maailman puhtaimmassa maakunnassa. Tilannekuva, visio ja painopisteet 28.2.2019. Palmgren, M., Lapin liitto & Ahola, M., Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. Lapin liiton Julkaisusarja A53/2019. Viitattu 24.3.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Lapin-hyvinvointiohjelma-28.2.2019.pdf>
- Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman Toimeenpanosuunnitelma 2020–2025. Lapin liitto & Aluehallintovirasto, 4.2.2021. Viitattu 4.2.2021 https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2021/02/Lapin-hyvinvointiohjelman-ja-turvallisuussuunnitelman-toimeenpano-ohjelma-final_-2020-202527.1.2021.pdf
- Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023. Arjen turvaa Lapissa. Sisäisen turvallisuuden strategian mukaisen maakunnallisen turvallisuussuunnittelun ja yhteistoiminnan toteuttaminen Lapissa. Lapin turvallisuusverkosto. 84/2020. Aluehallintovirastojen julkaisuja. Viitattu 29.1.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Lapin-maakunnallinen-turvallisuussuunnitelma-2020-2023.pdf>
- Lappilaiset Kylät ry. Verkkosivusto. Viitattu 4.6.2021 <http://lappilaisetkylat.fi/fi/Kyl%C3%A4t>
- Lappi-sopimus. Lapin maakuntaohjelma 2018–2021. Lapin liitto 2017. Viitattu 29.1.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/08/Lappi-Sopimus2018-2021.pdf>
- Lepistö, J. & Heliskoski, J. 2019. Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Sisäministeriön julkaisuja 2019:33. Viitattu 8.8.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-304-0>
- Lowrance, W. W. 1976. Of Acceptable Risk. Kaufmann Incorporated, William.

- Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019. Sisäministeriön julkaisuja 2019:27. Viitattu 29.1.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-268-5>
- Mahdollisuuksien maaseutu – maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Alueiden kehittäminen, Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä 9/2014. Viitattu 29.1.2021 <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Mahdollisuuksien+maaseutu+25022014.pdf>
- Mankkinen, T. 2014. Arjen turvallisuus ja hyvinvointi. Teoksessa Vahvemmat yhdessä - Moniammatilliset toimintamallit arjen turvallisuuden parantamiseksi. Sisäministeriön julkaisu 31/2014. Sisäinen turvallisuus. Viitattu 11.2.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-999-9>, 4.
- Manuele, F. A. 1997. On the Practice of Safety, 2nd ed., John Wiley and Sons, New York
- Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma. Ohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2.5.2016. Viitattu 8.6.2021 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75103/MerkityksellinenSuomessa.pdf>
- Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021. Toimeenpanosuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:1. Viitattu 22.4.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4133-5>
- Puyt, R. W., Lie, F. B., de Graaf, F. J. & Wilderom, C.P.M. 2020. Origins of SWOT Analysis. Proceedings, 2020. Viitattu 5.9.2021 <https://doi.org/10.5465/AMBPP.2020.132>.
- Saarenheimo, M. (toim.) 2014. Ikäpolvien taju – elämänkulku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Viitattu 16.3.2021 https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2016/08/artikkelikoelma_webreso.pdf
- Saavutettavia digipalveluita kansalaisille ajasta ja paikasta riippumatta. Maaseutupoliitiikan politiikkasuositukset 2018:1. Viitattu 13.5.2021 https://www.maaseutupoliitika.fi/uploads/MANE-politiikkasuositukset/Saavutettavia_digipalveluita_kansalaisille_Maaseutupoliitiikan_politiikkasuositukset_1_2018_FINAL.pdf
- Salo, U-M. 2015. Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbäck, R. (toim.) UMPIKUJASTA Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Viitattu 8.9.2021 https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99323/umpikujasta_oivallukseen_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Maahanmuuton tilannekatsaus 2018. Sisäministeriön julkaisu 1/2018. Viitattu 13.9.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160869/SM_16_2018.pdf
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Finlex. Viitattu 12.4.2021 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Suikkanen, A., Viinamäki, L. & Selkälä, A. 2014a. Tutkijoiden tilannearvio Itä-Lapin seutukuntalaisten hyvinvoinnista teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2014. Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja A. Tutkimukset 1/2014. Viitattu 16.3.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>, 273–294.
- Suikkanen, A., Viinamäki, L. & Selkälä, A. 2014b. Hyvinvointibarometrien ja –selontekojen tuloksia hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2014. Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja A. Tutkimukset 1/2014. Viitattu 13.5.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>, 321–330.
- Suikkanen, A., Viinamäki, L., Selkälä, A. & Syväjärvi, A. 2015. Tutkimuksen toteutus. Teoksessa Viinamäki, L. & Selkälä, A. (toim.) 2015. 20 vuotta suomalaista näyttötutkintojärjestelmää – ”Näyttötutkinto on ollut silloin onnistunut valinta, jos työtön tai työttömyysuhanalainen henkilö saa tutkinnon läpi ja työllistyy haluamaansa työhön” Raportit ja selvitykset 2015:2. Opetushallitus, Viitattu 13.3.2021 http://www.e-julkaisu.fi/oph/nayttotutkintojarjestelmä_20_vuotta/#pid=4, 107–125.

- Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030. Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030 ja Tehemä pois -toimenpideoio 2014–2017. Lapin liitto, Julkaisu A40/2014. Viitattu 29.1.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2021/01/Lapin-jarjestostrategia.pdf>
- Tolppi, R. 2020. Positiivista kehitystä Lapin turvallisuustilanteessa: Turvallisuusindikaattorit 2010–2017/18. Lumen-lehti 1/2020. Viitattu 29.1.2021 <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2020/02/04/positiivista-kehitysta-lapin-turvallisuustilanteessa-turvallisuusindikaattorit-2010-2017-18/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turvallinen elämä ikääntyneille — toimintaohjelma ja toimintaohjelman päivitys. Sisäministeriön julkaisu 6 / 2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-182-4>.
- Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Sisäministeriön julkaisuja 2019:33. Viitattu 5.6.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-304-0>
- Turvallisesti yhdessä. Kansallinen rikosentorjuntaohjelma 2016–2020. Oikeusministeriön julkaisu 30/2016. Rikosentorjuntaneuvosto. URN:ISBN:978-952-259-522-5.
- Turvallisesti kaiken ikää: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:33. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8343-4>.
- Turvallisuutta kaikkialla - paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset. Sisäministeriön julkaisuja 2019:2. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161278/SM_2_2019_Turvallisuutta%20kaikkialla.pdf
- Töihin Suomeen - Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi. Sisäministeriön julkaisu 1/2018. Viitattu 26.3.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-176-3>
- Van Steen, J. (toim.) 1996. Safety performance measurement. Institution of chemical engineers, Warwickshire (UK).
- Viinämäki, L. 2007. Barometrin laatimisprosessin arviointi ja kehittäminen. Viinämäki, L. (toim.) 2007. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 6/2007, 232–238. Kemi. Viitattu 13.5.2021 <https://docplayer.fi/8026138-Leena-viinamaki-toim-pohjois-lapin-seutukunnan-hyvinvointibarometri-2007.html>, 232–236.
- Viinämäki, L. (toim.) 2014. Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013. Sarja A. Tutkimukset, Lapin ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.2.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>
- Viinämäki, L., Kivivirta, V., Selkälä, A., Voutilainen, O., Syväjärvi, A. & Suikkanen, A. 2017. ... ajasta ja paikasta riippumatta ... Digikansalaisuus ja palveluiden saavutettavuus maaseudulla –hankkeen loppuraportti. LAPIN AMKIN JULKAISUJA. Sarja A. Referee-tutkimukset 1/2017. Viitattu 26.3.2021 <http://www.theseus.fi/handle/10024/137218>
- Viinämäki, L., Silvenius, R. & Raasakka, E. 2019. Turvallisuus osana kehittyviä hyvinvointipalveluja. Teema-artikkeli. Lumen. Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 2/2019. Viitattu 11.2.2021 <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=a6b21928-6c75-490c-a297-641d40ce0b9b>
- Yhteinen raportti sosiaalisesta osallisuudesta 2003. Yhteenveto sosiaalista osallisuutta koskevien kansallisten toimintasuunnitelmien (2003–2005) tarkastelun tuloksista. EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO. Bryssel 12.12.2003 KOM (2003)773 lopullinen. Viitattu 5.3.2021 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0773&from=FI>

Aluehallintovirasto
Regionförvaltningsverket
Regional State Administrative Agency

LAPIN ALUEELLINEN TURVALLISUUSSUUNNITELMA 20-23 - Toimenpiteet, toimintamallit, teemat ja kehittäminen

Koronalexiti

1. Maakunnalliset teemat:

Liikkumisen
turvallisuus

Turvallinen
oppimis-
ympäristö

Nuorten
huumeiden
käyttö

Lapsiperheet
ja nuoret

Kylien
turvallisuus

Maahanmuuttajien
tuki

2. Yhteistoimintamallit, joilla tuetaan kuntia ja edistetään maakunnallisia temoja:

Yhteistyö kuntien, seutukuntien,
paikallisten viranomaisten, järjestöjen ja
elinkeinojen kanssa

Nuori, perhe,
ankkuritiimi

Kuntien esiopetus,
peruskoulut ja
2. asteen oppilaitokset,
Lapin AMK, Lapin yo

MARAK
toimintamalli

Hoito syytteen
sijaan

Ankkurimalli

Lapin turvallinen kasvu
ja oppimisympäristö

ARJEN TURVAN TOIMINTAMALLI

3. Paikallisella tasolla sovitut, maakunnallisiin temoihin liittyvät toimenpiteet:

Toimenpide

Toimenpide

Toimenpide

Toimenpide

Toimenpide

Toimenpide

4. Osaamisen kehittäminen alue- ja paikallistasolla:

Kehittämishanke (Lapin AMK)

- Tiedolla johtaminen
- Verkosto-osaaminen

Liitekuvio 1. Lapin alueellinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023.¹²⁹

¹²⁹ Lähde: Lapin AVI.

Liitetaulukko 1. Kansallinen asiakirjadokumenttikatsaus.

Dokumentti bibl. tietoineen	Arjen turvallisuuden tiekartan avaintemojen realisoituminen			
	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisu 15/2017, Sisäinen turvallisuus ✓ http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-138-1 	<p>Visio: Suomesta maailman turvallisin maa elää, asua, yrittää ja tehdä työtä.</p> <p>Teemat: ääriliikkeet ja -ideologiat, monimuotoinen polarisaatio, arvojen sirpaloituminen, julkinen talous, teknologia, maahanmuuton turvallisuusvaikutukset, globaali turvallisuusympäristö, syrjäytymisestä aiheutuvan turvattomuuden torjunta.</p> <p>Keinot: tehokkaat turvallisuusrakenteet ja -prosessit, syrjäytymiseen liittyvän riskollisuuden vähentämisen toimintamalli, toimintamallit sekä ohjeet viranomaisien, elinkeinoelämän ja järjestöjen keskinäiseen turvallisuusuhkia koskevan tiedon vaihtoon, hyödynnetään järjestelmällisesti kouluterveyskyselyjä, päivitetään ikääntyneiden turvallisuusohjelma (2011), vahvistetaan kaupunkien kykyä ehkäistä kaupunkien sisäistä segregatiokehitystä monimuotoisesti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Syrjäytymisen aiheuttamaa turvattomuutta torjutaan ennalta estävästi ✓ Demokratian ja osallisuuden toteutumisen kannalta olen naista ovat hyvinvointi, tasa-arvo, luottamus, koulutus, sosiaalinen pääoma, toimivat institutiot, työllisyys ja talous. ✓ Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten osuus on noussut Suomessa vuodesta 2011 alkaen. Ulkopuolelle jäämisen syynä ovat usein mielenterveysongelmat 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuutta edistävät mm. turvallinen koti-, asuin- ja työympäristö, toimivat peruspalvelut, väestön yhdenvertaisuus, hyvin suunniteltu liikenneympäristö, avun saanti silloin kun sitä tarvitaan, ja varmuus siitä, että rikoksiin syyllistyneet joutuvat edesvastuuseen teoistaan ✓ Sukupolvien väliset erot elämäntavoissa kasvavat. Kansainväliset aateyhdistykset ja alakulttuurit ovat läsnä Suomessa tietoverkkojen mahdollistaman yhteydenpidon ja tiedonvälityksen kautta. ✓ Muuttoliikkeen aiheuttama kulttuurinen monimuotoistuminen koskettaa Suomen eri alueita eri tavoin ja kasvattaa alueiden välisiä eroja. ✓ Maahanmuuttajan elämän laadun kannalta on ratkaisevaa, miten ja kuinka nopeasti muuttaja hyväksytään yhteisöihin ja millaisen aseman hän niissä saa 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Syrjäytymisen aiheuttamaa turvattomuutta torjutaan ennalta estävästi ✓ Yksilön ja yhteiskunnan kriisinkestokykyä ylläpidetään ja parannetaan ✓ Työ ei välttämättä enää toimi entiseen tapaan tulonjakoa tasaavana mekanismina. ✓ Taloudellinen hyvinvointi polarisoituu ✓ Nykyisen kaltaisen kehityksen jatkuessa taloudellinen hyvinvointi polarisoituu eri väestöryhmien ja alueiden välillä. Myös sosiaalinen, sivistyksellinen ja terveydellinen polarisaatiokehitys haastaa turvallista hyvinvointiyhteiskuntaa ✓ Harvaan asuttujen alueiden väestö vanhenee. Tämä asettaa yhteiskunnan, myös turvallisuusviranomaisten, palvelutarjonnalle erityisiä haasteita
Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kehitetään yhteiskunnan ja yksilöiden kriisinkestokykyä verkostomaisella yhteistyöllä valtio neuvoston, järjestöjen, yhdistysten ja elinkeinoelämän kanssa ✓ Maakuntien ja kuntien turvallisuustyössä huomioidaan myös yksilöt yhdenvertaisella ja osallistavalla tavalla 				

Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>31.5.2019</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisu 2019:27. ✓ http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-268-5 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Arjen turvallisuuteen vaikuttaa väestöryhmien kasvavat erot. Kaupungistuminen jatkuu ja se on yhteydessä väestön ikääntymiseen. Eri alueilla asuvien ja eri väestöryhmiin kuuluvien suomalaisten arki ja kokemukset erkaantuvat toisistaan. ✓ Laaditaan syrjäytymiseen liittyvän rikollisuuden vähentämisen toimintamalli. ✓ Luodaan toimintamallit sekä ohjeet viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen keskinäiseen turvallisuushuonon tiedon vaihtoon erityisesti moniammatillisessa työssä. ✓ Varmistetaan turvallisuusviranomaisten ja terveydenhuollon saumaton yhteistyö mielenterveysongelmista johtuvan väkivallan ja rikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi. Selvitetään mahdolliset säädösmuutostarpeet ja toteutetaan ne. ✓ Hyödynnetään kouluterveyskyselyjä nuorten alkavan syrjäytymisen torjunnassa. ✓ Päivitetään ikääntyneiden turvallisuusohjelma (2011) ja vahvistetaan kaupunkien kykyä ehkäistä kaupunkien sisäistä segregatiokehitystä. ✓ Viranomaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden tuottamien turvallisuutta edistävien palvelujen lisäksi keskeinen kehittämiskohde on ihmisten omat valmiudet. ✓ Varhaiskasvatuksen ja opetustoimen turvallisuusosaamisen vahvistamista erityisesti 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuushaasteiden monimuotoistuksessa ihmisten omaa kykyä kohdata ja selvittää näitä haasteita on vahvistettava koska yhteiskunnan rakennemuutokset haastavat järjestelmän kykyä ennalta ehkäistä kaikkia turvallisuusongelmia. ✓ Tuotetaan ratkaisut ja suositukset yksilön valmiuksiin, osaamiseen ja tietoihin varauduttaessa erilaisiin turvallisuustilanteisiin 72 tuntia – varautumiskonseptin mukaisesti sekä hyödyntäen arjen turvallisuuteen liittyvien ohjelmien tuloksia. ✓ Perustetaan sisäisen turvallisuuden palveluytely, joka toimii vuorovaikutteisena yhteistyöalustana asiantuntijoille, sidosryhmille ja kansalaisyhteiskunnalle sekä strategian toimeenpanon seurannan kanavana 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hyvien väestösuhteiden edistäminen on myös osa paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansallisia linjauksia ✓ Laaditaan ja toimeenpannaan toimintasuunnitelma kansalaisten kriisinkestokyvyn parantamiseksi. ✓ Yhteistyöverkoston kautta luodaan alueellisia tiedonvaihdon ja ongelmanratkaisun verkostoja viranomaisten, yritysten, oppilaitosten ja järjestöjen välillä sekä edistetään uusien turvallisuutta parantavien tuotteiden ja palveluiden syntyä. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuusongelmien ennaltaehkäisyllä paikallisesti ja alueellisesti pystytään vähentämään viranomaispalvelujen kysyntää myös muilla kuin varsinaisten turvallisuusviranomaisten menetelmillä ✓ Kehitetään strategista turvallisuusviestintää osana viranomaisten tavanomaista viestintää ja kriisiviestintää yhteistyössä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. ✓ Tuotetaan suositukset sisäisen turvallisuuden kirjaamisesta maakuntien ja kuntien strategioihin sekä yhtenäistetään kuntien ja maakuntien turvallisuussuunnittelu osaksi sähköisiä hyvinvointikertomuksia.

	<p>varhaiskasvatuksen johtajille sekä koulujen ja oppilaitosten rehtoreille.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vahvistetaan lasten ja nuorten arjen turvallisuustaitojen opetusta kouluissa sekä vahvistetaan lasten ja nuorten monilukutaitoon liittyvää osaamista. ✓ Lisätään lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua arjen turvallisuuteen liittyvään päätöksentekoon 			
Johtopäätökset/suositukses suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hyödynnetään olemassa olevaa tutkimustietoa ✓ Painopiste varhaiskasvatukseen sekä lasten ja nuorten sekä perusopetuksen arjen turvallisuusosaamista ✓ Lisätään eri väestöryhmien turvallisuustietoisuutta ja kriisien hallintaosaamista ✓ Edistetään paikallisia ja alueellisia hyviä väestösuhteita 				
<p>ENSKA. Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisuja 2019:3 ✓ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161300/SM_3_19_ENSKA.pdf 	<p style="text-align: center;">Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ennalta estävällä työllä vähennetään rikosten ja turvallisuutta heikentävien häiriöiden aiheuttamia taloudellisia ja inhimillisiä kustannuksia ihmisille ja yhteiskunnalle. ✓ Ylläpidetään ja vahvistetaan ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. ✓ Ylläpidetään ja vahvistetaan ihmisten luottamusta poliisiin tunnistuen ja ottaen huomioon eri väestöryhmien, vähemmistöjen ja eri ikäryhmien sekä maan eri alueiden erilaiset tarpeet. ✓ Tuetaan poliisin muita toimintoja erityisosaamisella ja huolehtimalla siitä, että ennalta estävän toiminnan yhteistyöverkostot ovat hyödynnettävissä myös muussa poliisitoinnassa <p>Kohderyhmät ja painopisteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Toimitaan lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa kanssa 	<p style="text-align: center;">Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ennalta estävässä toiminnassa poliisi pystyy kohdentamaan toimintaa alueille ja ryhmiin, joissa turvallisuutta on parannettava ja turvattomuuden tunne on suurinta sekä antamaan tietoa ja taitoja, joilla ihmiset pystyvät itse vahvistamaan omaa ja lähipiirinsä sekä ympäristönsä turvallisuutta. ✓ Ennalta estävällä toiminnalla ja vuorovaikutuksella ihmisten kanssa paikallisesti erityisesti ottaen huomioon eri vähemmistöt, väestö- ja ikäryhmät voidaan ylläpitää ja lisätä luottamusta poliisiin. ✓ Lähipoliisitoiminta ylläpitää vuorovaikutusta paikallisyhteisöjen kanssa ja 	<p style="text-align: center;">Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ✓ Hyvinvointiyhteiskunta ja tukiverkostot eivät enää tavoita kaikkia yksilöitä ja heidän lähipiiriään ja tämä luo haavoittuvuuksia, jotka vaikuttavat turvallisuuteen. ✓ Yksilövaikutusten lisäksi ennalta ehkäisevän toiminnan kautta vahvistetaan luottamusta ja yhteyttä paikallisyhteisöihin ja estetään vakavimpien rikollisuuden muotojen leviäminen. ✓ Jos poliisi menettää yhteyden ihmisiin ja paikallisyhteisöihin, heikentää se luottamusta poliisiin ja poliisin toiminta vaikeutuu. 	<p style="text-align: center;">Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Väestön hyvinvointi on yleisesti lisääntynyt, mutta samalla syrjäytyminen on monimuotoistunut ja ongelmat, kuten rikoksen tekijäksi ryhtyminen tai uhriksi joutuminen sekä turvattomuus kasaantuvat entistä pienemmälle osalle väestöstä. ✓ Toimintaympäristön muutokset ja sosiaalisen koheesion heikkenemisen vaikutukset kohdistuvat eri väestöryhmiin ja alueisiin eri lailla ✓ Vanhempien luottamus tai epäluottamus poliisiin ja laajemmin yhteiskuntaan periytyy usein lapsille, ja vanhempien kanssa toimimalla voidaan vahvistaa myös lasten ja nuorten luottamusta poliisiin.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lisätään vuorovaikutusta vähemmistöryhmien kanssa ✓ Ennalta ehkäistään ikääntyneisiin kohdistuvia rikoksia ✓ Ennalta estetään väkivaltaa ✓ Varmistetaan tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset ennalta estävä työtä tukevat yhteistyörakenteet ja – prosessit ✓ Lisätään teknologian ja innovaatioiden hyödyntämistä ennalta estävässä työssä 	<p>lisää poliisin tietoa siitä, mitä ympäristössä tapahtuu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vanhempien luottamus tai epäluottamus poliisiin ja laajemmin yhteiskuntaan periytyy usein lapsille, ja vanhempien kanssa toimimalla voidaan vahvistaa myös lasten ja nuorten luottamusta poliisiin. ✓ Vakavat väkivaltaiset teot ovat yleensä seurausta pitkästä, yksilötasoisesta kehityksestä. Puuttumalla tähän kehityskulkuun voidaan vähentää vakavan väkivallan, henkikirosten ja joukkosurmien riskiä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ennalta estävän toiminnan kannalta on tärkeää, että poliisi tuntee alueen vähemmistöuskontoihin liittyvät yhteisöt ja toimii yhteistyössä niiden kanssa. ✓ Onnistunut ennalta estävä työ edellyttää tietoa ja osaamista vähemmistöihin ja heihin liittyvistä erityiskysymyksistä. Näitä ovat esimerkiksi pohjoisessa saamelaisiin ja poroihin liittyvät asiat, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen erityiskysymykset, etnisten vähemmistöjen ja romanien kysymykset 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ikääntyneisiin kohdistuvien rikosten ennalta estämisellä on suuri merkitys, sillä rikoksen uhriksi joutumisella voi olla ikääntyneelle hyvin vakavat fyysiset ja henkiset seuraukset ja se voi vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa ja turvallisuuden tunteeseensa enemmän kuin mitä on teon vakavuus. ✓ Henkikirollisuuden taso on Suomessa tällä hetkellä Euroopan unionin kymmeneksi korkein ja keskimääräistä korkeampi myös kaikkien kehittyneiden teollisuusmaiden ryhmässä.
<p>Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ei mainittu elinkeinoa tai yritystä ✓ Osallistuminen alueelliseen ja paikalliseen turvallisuussuunnitteluun edistää poliisin ennalta estävässä strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamista ✓ Poliisin ennalta estävässä toiminnassa tulee luoda yhteistyömenettelyt kylätoimijoiden ja poliisin välille 				
<p>Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisu 2019:33 ✓ http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-304-0 	<p style="text-align: center;">Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman missio on: Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Missio suuntaa toimialarajat ylittävää, kansalaisyhteiskuntaa laajasti osallistavaa, yhteiskehittämiseen kannustavaa ja jatkuvasti kehittyvää yhteistä työtä turvallisen ja onnettomuuksista vapaan arjen mahdollistamiseksi. ✓ Yhteinen työn mahdollistaminen edellyttää 1) yhteisen ymmärryksen luomista, 2) yhteisistä tavoitteista sopimista ja 3) tavoitteellista yhteistä työtä. Yhteisen työn 	<p style="text-align: center;">Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Osaamiseen ja kyvykkyyden vaikutetaan mahdollistamalla kansalaistaitojen ja turvallisuusosaamisen kehittyminen elämänskaaren kaikissa vaiheissa ja toimintaympäristöissä. Myös fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitämisellä on merkittävä rooli onnettomuuksien ehkäisyssä. Samanaikaisesti varmistetaan, että heikentynyt toimintakyky tunnustetaan ja huomioidaan 	<p style="text-align: center;">Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Toimintakulttuuri on onnettomuuksien ehkäisyn vaikuttamisen kohteista laajin. Sillä tarkoitetaan muun muassa turvallisuuden tunnetta lisäävän luottamuksen vahvistamista yhteiskuntaa ja sen tuottamia palveluja kohtaan. Luottamusta vahvistetaan siten, että se parantaa ihmisten ja yhteisöjen omatoimisuutta sekä aktiivista osallisuutta onnettomuuksien ehkäisemisessä 	<p style="text-align: center;">Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tiedon ja teknologian rooli onnettomuuksien ehkäisyssä tarkoittaa muun muassa toimenpiteitä digitalisaation tarjoamien mahdollisuuksien laajamittaiseksi ja innovatiiviseksi hyödyntämiseksi, sekä viestinnän vaikuttavuuden kehittämiseksi. Vaikuttava viestintä liittyy oikean tiedon monikanavaisen saatavuuden varmistamiseen ja proaktiivisen viestinnän kehittämiseen. Proaktiivinen viestintä on sekä käyttäytymisen

lähtökohtana on tavoitteeseen liittyvän yhteisen tilannekuvan muodostaminen. Toimijat sitoutuvat tilannekuvan pohjalta sovittaviin yhteisiin tavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen. Onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvä yhteinen työ voi toteutua joko nykyisiä yhteistyöverkostoja tai uusia kumppanuuksia hyödyntäen. Sen tulee kuitenkin olla tavoitteellista, suunnitelmallista ja johdettua.

toiminta ja asuinympäristön ratkaisuihin

- ✓ *Asenteisiin ja jaettuihin käsityksiin* turvallisuudesta ja onnettomuuksien ehkäisystä vaikutetaan neljässä vaiheessa. 1. vaiheen tavoitteena on kohderyhmän kiinnostuksen herättäminen. 2. vaiheessa kiinnostusta vahvistetaan tarjoamalla erilaisia mahdollisuuksia käytännön turvallisuusosaamisen harjoitteluun ja vaikuttamiseen. 3. vaiheessa ihmisiä rohkaistaan toimimaan turvallisuuden parantamiseksi, onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja niiden vaikutusten vähentämiseksi. 4. vaihe liittyy positiivisten kokemusten jakamiseen. Se tukee osaltaan kiinnostuksen herättämistä ja aktiiviseen toimintaa rohkaisua.

- ✓ Välittämisen tunne lisääntyy ihmisten kuuluessa vahvemmin yhteisöihin
- ✓ Ihmiset ottavat vastuuta ja huolehtivat aktiivisemmin omasta sekä muiden turvallisuudesta

muuttamiseen tähtäävää sosiaalista markkinointia että mahdollisuus- ja vaikuttajaviestintää.

- ✓ Asiakasryhmien tarpeet tunnistetaan systemaattisesti ja pelastustoimi tuottaa tarpeisiin perustuen samankaltaista palvelua
- ✓ Ennakoivan työn mahdollistamiseksi on järkevää hyödyntää pelastustoiminnan, varautumisen, ensihoidon ja tukipalveluiden näkökulmia laajasti. Pelastustoiminnan ja ensihoidon tuntosarvien sekä kansallisten tutkimusten ja kerätyn tiedon myötä saadaan käsitys turvallisuuden ilmiöistä ja vaatimuksista, joihin on syytä tarttua. Varautumisen näkökulmasta tulee tarpeet ihmisten kriisinkestokyvyn vahvistamiseksi. Tuki-palveluilta saadaan tarvittavat resurssit ja muu tuki työssä onnistumiseksi.

Johtopäätökset/suositukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:

- ✓ Huomoidaan sisäisen turvallisuuden strategiset päämäärät, joita ovat 1) turvallisuusympäristön analysointi ja muutosten ennakointi, 2) syrjäytymisen aiheuttaman turvattomuuden torjuminen ennalta ehkäisevästi, 3) turvallisuusrakenteiden ja prosessien tehokkuus ja vaikuttavuus sekä 4) yksilön ja yhteiskunnan kriisinkestokyvyn ylläpitäminen ja parantaminen
- ✓ Eri väestöryhmät kattavat pelastuslaitosten sähköiset palvelut ovat käytössä vuoteen 2022 mennessä

Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategia 2017–2021. Toimeenpanosuunnitelma	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>✓ Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2020:1</p> <p>✓ http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4133-5pdf</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategian keskeinen tavoite on mahdollistaa oikea-aikainen, turvallinen ja vaikuttava hoito, hoiva ja palvelut, joista on mahdollisimman vähän haittaa potilaalle ja asiakkaalle. Ennakoiva riskienarviointi ja potilasturvallisuusosaamisen varmistaminen on tällöin tärkeää. Myös omavalvontasuunnitelman merkitys integroidun sote-mallin potilas- ja asiakasturvallisuuden työkaluna korostuu, kuten myös lääkinälliset laitteet ja niihin liittyvä turvallisuus. ✓ Riskejä hallitaan tunnistamalla ja analysoimalla niitä ja määrittelemällä toimet, joiden avulla mahdolliset vaaratapahtumat voidaan ennaltaehkäistä tai toiminnan riskejä pienentää. ✓ Järjestäjien sekä tuottajien ja toimintayksiköiden tulisi tehdä riskienhallintaa monialaisesti ja yli toiminta-alueajojen sidosryhmien kanssa huomioiden koko potilaan ja asiakkaan palvelupolku. ✓ Potilas- ja asiakasturvallisuus on osa laadun hallintaa ja sen jatkuvaa kehittämistä. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jokaisen tulee ymmärtää asiakkaan ja potilaan rooli aktiivisena osallistujana laadun ja turvallisuuden varmistamisessa. ✓ Asiakkaiden ja omaisten osallisuuden kannalta niin valvovalle viranomaiselle tehty kantelut kuin järjestäjälle ja tuottajalle tehty muistutukset tulisi hahmottaa läpileikkaavana osana omavalvonnan vaiheisiin liittyvää työtä. Niillä on erityistä arvoa niin toimintayksikön oman toiminnan arvioinnille, varmistamiselle ja kehittämiselle kuin myös valvojan kannalta ohjauksen sekä valvonnan kohdentamiselle omavalvonnan toimintaprosessiin tai suoraan potilas- ja asiakasturvallisuutta vaarantaviin tekijöihin. ✓ Potilaiden, asiakkaiden ja heidän läheistensä tai heitä edustavien tahojen aktiivinen osallistuminen potilas- ja asiakasturvallisuuden kehittämiseen on tärkeää. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Terveystieteiden laitteen turvallisen käytön varmistamiseksi tulisi olla kansallisesti määritellyt kriteerit. Osaamiskriteerien tulisi sisältää yhteiset määrittelyt näyttökriteereistä, näytön vastaanottamisesta sekä vastaanottajan osaamisvaatimukset. Kansallisesti tulisi linjata, minkä laitteiden kohdalla osaaminen on varmistettava ja dokumentoitava, kuinka usein varmistaminen tulee tehdä ja kuka organisaatiossa hyväksyy työntekijöiden laiteluvat. ✓ Lääkehoitojen laadun parantamiseksi tarvitaan alueelliset ohjausjärjestelmät ja niitä tulisi hyödyntää riskienhallinnassa sekä omavalvonnassa. ✓ Sosiaali- ja potilasasiamiehillä sekä alan järjestöillä on paljon kokemusta asiakkaiden ja potilaiden kokemuksista, ja järjestöjen rooli etenkin ruohonjuuritason jalkauttamistyössä voi olla merkittävä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategian toimeenpanosuunnitelma on laadittu voimassa olevan lainsäädännön pohjalta. Suunnitelma jo ennakoivasti ottaa huomioon alueiden järjestämistehtävän ja toisaalta kansallisen ohjauksen vahvistumisen sekä luottaa potilas- ja asiakasturvallisuuden vahvistamiselle myös tulevaisuudessa. ✓ Potilas- ja asiakasturvallisuusstrategian keskeinen tavoite on mahdollistaa oikea-aikainen, turvallinen ja vaikuttava hoito, hoiva ja palvelut, joista on mahdollisimman vähän haittaa potilaalle ja asiakkaalle. ✓ Omavalvonta on palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen kuuluvaa ennakoivaa, toiminnanaikaista ja jälkikäteistä laadun- ja riskienhallintaa sekä jatkuvuuden varmistamista, jolla osaltaan varmistetaan potilas- ja asiakasturvallisuuden toteutuminen
Johtopäätökset/suosituksot suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potilaiden ja asiakkaiden laadukas hoito ja palvelutuotanto sekä niiden kehittäminen edellyttävät ennakoivaa ja riskien hallintaa. Turvallisen työn tekemisen perustana on tietoisuus toimintaan liittyvistä riskeistä sekä turvallisista toimintatavoista ✓ Olemassa olevia tietovarantoja tulee kehittää ja hyödyntää aktiivisesti lääkehoidon toteutuksen ohjaamisessa ja toiminnan kehittämisessä kansallisella, alueellisella ja palveluyksikötasolla. ✓ Turvalliset ja vaikuttavat prosessit, palveluketjut ja toimintatavat edellyttävät organisaatiolta keskeisten prosessien ja hoito- ja palveluketjujen tunnistamista, määrittelyä, kuvaamista ja jatkuvaa kehittämistä. 				

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
2030 - Valtioneuvoston periaatepäätös ✓ Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön 17.6.2020 ✓ https://stm.fi/documents/1271139/20825107/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030+-+valtioneuvoston+periaatep%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf/66e90eeb-138e-b6b3-9b68-83232c174240/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030+-+valtioneuvoston+periaatep%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf	Painopiste 1. Kaikille mahdollisuus osallisuuteen Painopiste 2. Hyvät arkiympäristöt Painopiste 3. Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta ja palvelut Painopiste 4. Päätöksenteolla vaikuttavuutta	✓ Yksinasuvissa työkyvyttömiä tai pitkäaikaisesti sairaiden osuus on yli kaksinkertainen ei-yksinasuviin verrattuna. Yksinasuvat käyttävät muita enemmän monia sosiaalietuuksia, kuten asumis- ja toimeentulotukea	✓ Eri hallinnonaloilla on yhteiset tavoitteet, jotka pohjautuvat yksilöiden ja yhteisöjen lähtökohdista ja niihin yhteydessä olevien tekijöiden parempaan ymmärtämiseen ✓ Huono-osaisuuteen ja sen syihin on puututtava kaikissa väestö- ja ikäryhmissä. Hallinnonalojen lisäksi toimeenpanoon mukaan tarvitaan kansalaisyhteiskunta, yritykset, tutkimuslaitokset ja muut relevantit toimijat	✓ Eriarvoisuus hyvinvoinnissa ja terveydessä ilmenee lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien sekä sukupuolten välillä. Myös alueelliset erot koetussa hyvinvoinnissa sekä palveluihin pääsyssä ovat suuria ✓ Ongelmat hyvinvoinnissa, terveydessä ja turvallisuudessa kasaantuvat vain osalle ihmisistä ✓ Kansanterveyden hyvä kehitys on pysähtynyt
Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin: ✓ Ei mainintaa elinkeinot, yritykset ✓ Eriarvoistumisen ja eriytymisen ehkäisy on panostamista hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen ja ennaltaehkäisyyn ✓ Digitaaliset ratkaisut tukevat kaikkien ihmisten mahdollisuuksia toimia ja käyttää palveluja sekä ovat turvallisia				
Mahdollisuuksien maaseutu - maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014–2020	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
✓ Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Alueiden kehittäminen, Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 9/2014 ✓ https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Mahdollisuuksien+maaseutu+25022014.pdf	✓ Vanhusten mahdollisuus asua turvallisesti kotona ✓ Maaseudulla turvallisuuspalveluissa heikompi tilanne ✓ Turvallisuus on hyvää ja sujuvaa arkea ✓ Kansalaisten ja yhteisöjen vastuu turvallisuudesta on kasvanut ✓ Lisätään toimijoiden yhteistyötä ✓ Yhdistykset ja yksityissektori omaehtoiseen häiriötilanteiden hallintaan ✓ Tarvitaan turvallisuussuunnitelmia ja koulutusta	✓ Ikääntyneillä on erilaista osaamista sekä kiinnostusta paikalliseen aktiiviseen toimintaan ja maaseudun kehittämiseen ✓ Tiettyä kilometrimäärä merkitsee erilaista etäisyysvastusta eri väestöryhmille (vanhuus, huono terveys ja matala tulotaso vaikeuttavat palvelun hakemista kaukaa) ✓ Kansalais- ja vapaaehtoisuustoiminnan vahvistaminen merkitystä tulee korostaa	✓ Väestön ikääntyminen haastaa erityisesti harvaan asutun maaseudun kuntien ja paikallisyhteisöjen toimintatapoja ✓ Sote-palveluiden ja perusopetuksen palveluyksiköiden vähentämisen ja keskittämisen myötä asiakaslähtöisyys ja tuttuus heikentyy ✓ Paikallisen, kansallisen osallistavan kehittämisen kautta vahvistetaan ja kehitetään paikallisia yhteisöjä, yrityksiä ja alueen elinvoimaa	✓ Maaseudulla huollettavia, työttömiä ja työvoiman ulkopuolisia on enemmän työikäisiä ja työssäkäyviä kohden kuin kaupungeissa ✓ Palvelupisteiden keskittäminen ja palvelujärjestelmän monimutkaisuus heikentävät palveluiden saavutettavuutta ✓ Palvelut sijaitsevat yhä kauempana ja kulkeminen palveluiden luo vaikeutuu joukkoliikenteen vähentyessä ✓ Yhteiskunnan digitalisoituminen edellyttää tasa-arvoisia

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turv palveluita järjestetty onnistuneesti Lapissa yli sektorirajojen ✓ Sähkö- tietoverkkojen digitv puhelimen toimivuus ✓ Sähkön saanti turvattu myös kriiseissä ✓ Ruokatuotanto, maailmalla ruokaturva heikkenee ✓ Teiden hoito ja kunnostus äliikenneturvallisuus ✓ Rajanylitys ja rajaturvallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuntalaisille tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa myös muuten kuin perinteisen edustuksellisen demokratian kautta ✓ Maaseudulla tulee edistää toimenpiteitä, joilla tuetaan maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan, kuten maahanmuuttajien vastaanottoon ja sitouttamiseen kylä- ja asuinyhteisöön sekä työllistymistä edistäviin toimiin 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Maaseudulla asumista tukee asuinympäristöjen, työllisyyden, lähipalveluiden, liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien sekä yhteisöllisyyden kokonaisvaltainen kehittäminen ✓ Monipuolistetaan maaseudulla asumisen vaihtoehtoja vuokra-asuntokantaa ja yhteisöasumiskohteita lisäämällä 	<p>tietoliikenneyhteyksiä myös maaseudulle</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Korostetaan kansalaisten, kansalaistoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan roolia ja merkitystä hyvinvoinnin luojana ✓ Sähköisten palveluiden tehokas hyödyntäminen edellyttää helppoja käyttöliittymiä ✓ Tiedostetaan koetun hyvinvoinnin merkitys sekä siihen vaikuttavat elämisen arjen palvelut
Johtopäätökset/suosituksuet suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Otetaan elinkeinoelämä mukaan turvallisuussuunnitteluun ✓ Maaseudun asukkaiden ja paikallisten toimijoiden arkikokemus otetaan osaksi asioiden valmistelua ja päätöksentekoa 				
<p>Harvaan asuttu maaseutu – mahdollisuuksia täynnä. Harvaan asutun maaseudun kehittämissstrategia 2017–2020, 7.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 4/2017 ✓ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79506/04_17_HAMA_strategia_FINALa.pdf 	<p style="text-align: center;">Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Palvelujen saavutettavuus on turvattu myös harvaan asutulla maaseudulla. ✓ Turvallisuteen liittyviä haasteita lisäävät pitkät välimatkat, harva asutus ja turvallisuudesta vastaavien viranomaisten vähentyneet resurssit ja siten toimintojen keskittyminen. Pelastuspalveluiden saaminen paikalle saattaa harvaan asutulla maaseudulla kestää pitkiäkin aikoja. ✓ Yksin asuvien ikääntyneiden henkilöiden suhteellinen osuus on kasvanut etenkin Kainuun ja Lapin pienissä kunnissa, mikä on yksi keskeinen syy turvallisuuden tunteen heikkenemiseen. ✓ Edistetään arjen turvallisuutta harvaan asutulla maaseudulla 	<p style="text-align: center;">Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Voimavarana etenkin järjestötoiminnassa ovat alueen ihmiset. Paikallisten toimijoiden jaksamisesta on huolehdittava, sillä ongelmana on tekijöiden vanheneminen ja se ettei uusia tekijöitä – etenkin nuoria – saada mukaan. ✓ Digitaalisia palveluja kehitetään asukaslähtöisesti. Varmistetaan, että palvelut ovat kaikkien saatavilla ja asukkailla on sekä tietotaitoa, että tekniset valmiudet niitä hyödyntää 	<p style="text-align: center;">Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Paikallinen kehittämistoiminta on yksi keskeisimmistä maaseudun kehittämisen välineistä. Kylätoiminta, muu järjestötoiminta ja Leader-toiminta ovat osoittaneet, että paikallisella aktiivisuudella, vapaaehtoistyöllä ja hanketoiminnalla saadaan merkittäviä ja kestäviä tuloksia aikaan. ✓ Kunnat ja maakunnat lisäävät hankinnoissaan paikallisia palveluja ja tuotteita. Hankintakriteereissä otetaan käyttöön laadulliset kriteerit ympäristö- ja sosiaalisten näkökohdrien muodossa ja pilkotaan hankinnat pienempiin osiin. 	<p style="text-align: center;">Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Maaseudulle kohdistuvien terveyden ja hyvinvoinnin väjien vuoksi tarvitaan helposti saavutettavissa olevia sosiaali-, terveys- sekä terveyttä tukevia palveluja. Ongelmien ennalta ehkäisyyn on kehitettävä matalan kynnyksen sosiaalipalveluja terveyspalvelujen rinnalla. ✓ Sosiaali- ja terveysmenojen osuus kuntien kustannuksissa vaihtelee Etelä-Suomen 40 prosentista Pohjois-Suomen 70 prosenttiin, mihin on syynä erot mm. väestön ikärakenteessa, sairastavuudessa ja olosuhteissa. ✓ Kehitetään luontoon tukeutuvia terveys- ja

				<p>hyvinvointipalveluja asiakkaiden valinnanvapautta lisäämällä, palvelutuotannon tunnettuutta lisäämällä, hankintojen laatukriteerejä hyödyntämällä sekä kokeilutoiminnalla</p>
<p>Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p>				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tärkeäksi turvallisuutta parantavaksi toiminnaksi on osoittautunut keskeisten turvallisuutta edistävien viranomaisten eli poliisin, pelastustoimen ja rajavartiolaitoksen välinen viranomaisyhteistyö. Samoin kirkon, seurakuntien ja järjestöjen toiminta sekä omaehtoisen varautumisen merkitys kasvavat. ✓ Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuus mm. palvelujen tuotannossa tuo tulevaisuudessa mahdollisuuksia. Sote-uudistuksen tarkoituksena on edistää palvelutuotannon monipuolistumista niin, että asiakas voi valita palvelunsa julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin tuottajien joukosta. ✓ Huomioidaan harvaan asutun maaseudun olosuhteet ja mitataan ja arvioidaan palvelujen saavutettavuutta sote- ja maakuntauudistuksessa 				
<p>Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020: Tilanne-raportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisuja 2020:15 ✓ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162501/SM_2020_15.pdf 	<p style="text-align: center;">Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Keskeiset havainnot: ✓ Monipaikkaisuus ja kausittain kasvavat väkiluvut vaikuttavat esimerkiksi turvallisuuspalveluiden käyttöasteeseen ✓ Turvallinen yhteiskunta tarvitsee toimivan infrastruktuurin ✓ Tieverkon riittävä kunnossapito on keskeinen tien käytön turvallisuuden vaikuttava tekijä ✓ Valtaosa pitkäkestoisista sähkökatkoista tapahtuu taajamien ulkopuolella. ✓ Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat tärkeitä maaseudun työllisyyden, koulutuksen, terveyspalveluiden, sosiaalisten suhteiden ja turvallisuuden kannalta. ✓ Vesihuolto: Olemassa olevien vedenottamoiden ja vesihuoltoverkoston toimivuuden turvaaminen on näillä alueilla keskeinen turvallisuustekijä. 	<p style="text-align: center;">Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat tärkeitä maaseudun työllisyyden, koulutuksen, terveyspalveluiden, sosiaalisten suhteiden ja turvallisuuden kannalta.40 Suomessa jokaisella on oikeus saada vaikutukseen asuinpaikkaan tai yrityksen toimipisteeseen moitteettomasti toimiva puhelinyhteys sekä laajakaistayhteys miniminopeudella 2 Mbit/s.41 Tästä huolimatta harvaan asutuilla alueilla joudutaan paikoittain turvautumaan langattomiin mobiiliyhteyksiin, joiden toimintavarmuus on usein heikompi kiinteään laajakaistaan verrattuna. ✓ Toimivien tietoverkkojen merkitys on korostunut esimerkiksi vuonna 2020 	<p style="text-align: center;">Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Harva-alueiden yhteisöllisyys on osoittautunut merkittäväksi vahvuudeksi myös koronaepidemian aikana vuonna 2020. ✓ Kotivara, varalämmitysjärjestelmät ja naapuriapu auttoivat tilanteesta selviämässä esimerkiksi Kainuun tykkylumitilanteen aikana, vaikka ikäntyneiden, lapsiperheiden ja muiden apua tarvitsevien pärjäämisestä kannettiin huolta ✓ Erityisesti harvaan asutuilla alueilla hyvin toimiva yhteistyö turvallisuutta edistävien viranomaisten eli poliisin, pelastustoimen ja rajavartiolaitoksen sekä alueen asukkaiden ja järjestöjen välillä tukee merkittävästi harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta. ✓ Järjestötoimijat, esimerkiksi Maaseudun 	<p style="text-align: center;">Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kasvava paikkariippumattomuus ja vapaa-aika lisäävät harva-alueiden monipaikkaista käyttöä sekä tarvetta toimiville palveluille ja infrastruktuurille. Myös kunnan tuottamat peruspalvelut vaikuttavat osaltaan ihmisten sijoittumispäätöksiin. ✓ Uutena kehityksenä voidaan pitää 2000-luvulla alkanutta maaseudun paikalliskeskusten väestön vähenemistä. Nuoret muuttavat kohti kaupunkiseutuja ja isojen kaupunkien ympäristökuntia, minkä seurauksena ikärakenne harvaan asutulla maaseudulla vanhenee ja asutus harvenee entisestään ✓ Auton käyttö on usein välttämättömyys harva-alueilla. Moni käyttäisi julkista

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Poliisin läsnäolo nähdään usein turvallisuuden tunnetta kohentavana tekijänä. ✓ Suomen suuri pinta-ala ja pitkät etäisyydet luovat haasteita myös pelastustoimelle ✓ Matkailuille aktiivisilla alueilla on omat haasteensa, sillä turistien määrä lisää myös erilaisten onnettomuuksien todennäköisyyttä kausittaisesti. Esimerkiksi Lapissa matkailuun liittyvät aktiviteetit painottuvat luonnossa liikkumiseen, itsenäisesti tai opastettuna. Pitkät etäisyydet, vaikeakulkuiset maastot ja heikko kuuluvuus tuovat haasteita luonnossa liikkuvan henkilön auttamiseen onnettomuuden tapahtuessa ✓ Eri järjestöt ovat mukana vahvistamassa näitä hyvinvoinnin ja turvallisuuden strategisia tekijöitä. Järjestöillä on tärkeä tehtävä niin ihmisten keskinäisten verkostojen vahvistamisessa ja ihmisten oman elämän hallinnassa kuin eri viranomaisten tukijoukkoina ✓ Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistoimintamalli ✓ Sopimuspalokuntatoiminnan kansallinen yhteistoimintaryhmä 	<p>koronaepidemiaan liittyvässä poikkeustilanteessa, joka on entisestään kasvattanut etäysohjeiden ja -opetuksen merkitystä ja mittakaavaa</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Erityisesti harvaan asutuilla alueilla hyvin toimiva yhteistyö turvallisuutta edistävien viranomaisten eli poliisin, pelastustoimen ja rajavartiolaitoksen sekä alueen asukkaiden ja järjestöjen välillä tukee merkittävästi harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta. ✓ Järjestötoimijat, esimerkiksi Maaseudun tukihenkilöverkosto, tarjoavat keskustelu- ja käytännön apua erityisesti harva-alueilla asuvien vaikeisiin elämäntilanteisiin. 	<p>tukihenkilöverkosto, tarjoavat keskustelu- ja käytännön apua erityisesti harva-alueilla asuvien vaikeisiin elämäntilanteisiin.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Paikallisseurakunnat voivat itsenäisyytensä ansiosta suunnata ja kehittää toimintaansa paikallisten tarpeiden pohjalta. Aktiiviset toimijat kyläyhteisöissä saavat yleensä äänensä hyvin kuuluviin seurakunnissa. Seurakuntatoiminnan arvopohja rakentaa yhteistoiminnan edellytyksiä. ✓ Katvealueet mobiiliverkoissa vaikeuttavat kytkeyttämisestä muuhun maailmaan. 	<p>liikennettä, mikäli kulkuyhteydet olisivat paremmat</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Olemassa olevien vedenottamoiden ja vesihuoltoverkoston toimivuuden turvaaminen on keskeinen turvallisuustekijä. Puhdas talousvesi on päivittäin tarvittava välttämättömyyshyödyke, eikä kaikilla välttämättä ole käytössään turvallista varavesilähdettä. Haasteena on vesiosuuskuntien ja -yhtymien vesihuolto-osaaminen sekä kyky tarvittaviin käyttö- ja kunnossapitotehtäviin, kun viranomaisvaatimukset ovat kiristyneet ja toiminta on enimmäkseen perustunut ikäänntyvien osuuskunnan jäsenten talokotoyöhön ✓ Maaseudun peruspalvelutarjonta on heikentynyt 2000-luvulla julkisen sektorin leikkausten ja palvelujen kysynnän laskun takia. Keskitäminen on johtanut etäisyyksien kasvuun ja saavutettavuuden heikkenemiseen
<p>Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ HAMA-verkosto nostaa toiminnallaan ja aktiivisella viestinnällä esille alueen kehittämistarpeita, vahvuuksia, mahdollisuuksia ja siellä toimivien ihmisten ja yritysten arjen toimintaa sekä tuo keskusteluun ja päätöksen tekoon tarvittavia kehittämistoimenpiteitä alueen mahdollisuuksien edistämiseksi. (yritys mainittu 4 x, elinkeino 5x ovat kohteina ei subjekteina) ✓ Rapistuvat tiet lisäävät vasteaikoja ja vaikuttavat kylien saavutettavuuteen. Puutteellinen digiverkko heikentää palveluiden saavutettavuutta. Ikäänntyvä väestö tarvitsee enemmän tukea elämäänsä, mutta palveluntuottajat ja tukiverkostot ovat etäällä ✓ Kielelliset oikeudet vaativat paikoin kehittämistä. Esimerkiksi saamenkielisten palveluiden saatavuus hätäkeskuksesta on heikkoa 				

Turvallisuuksia kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisu 2019:2 ✓ http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-241-8 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuuksuunnittelun perusyksikkö on kunta ja kunnalla on päävastuu turvallisuussuunnittelusta. Valmisteluun ja toimeenpanoon osallistuvat kuitenkin alueen toimijat laajasti. Turvallisuuksuunnitelmat voivat myös olla seutukunnallisia tai maakunnallisia. ✓ Toimijoita ovat viranomaisten lisäksi esimerkiksi elinkeinoelämä, oppilaitokset, korkeakoulut ja järjestöt. Verkostotoiminnalla voidaan tehokkaasti osallistaa alueen asukkaita turvallisuustyöhön. Turvallisuus on hyvinvointia, hyvinvointi on turvallisuutta, turvallisuus on arvoketju ✓ Ikääntyneiden asumisen turvallisuuden kehittäminen ✓ Lähisuhteiden väheneminen ✓ Hyvien väestösuhteiden edistäminen ✓ Alkoholista johtuvien turvallisuushaittojen ennaltaehkäisy ✓ Julkisten tilojen turvallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuuksuunnittelun pohjaksi laaditaan arvio alueen (kunta, seutukunta tai maakunta) väestön turvallisuuden tilanteesta ja sen ennakoitua kehityksestä turvallisuussuunnitelman toimeenpanokaudella. Arvio tehdään laaja-alaisessa yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa. Näitä ovat mm. kunnan viranomaiset, poliisi, pelastustoimi, elinkeinoelämä, muut turvallisuusviranomaiset, oppilaitokset, korkeakoulut ja järjestöt. ✓ Verkostotoiminnalla voidaan tehokkaasti osallistaa alueen asukkaita turvallisuustyöhön järjestämällä erilaisia asukastilaisuuksia, turvallisuuskävelyitä, turvallisuuskyselyitä sekä tukemalla esimerkiksi kylien turvallisuustoimintaa. Useita osallistumisen keinoja hyödyntämällä mahdollistetaan erikäisten ja eri taustan omaavien ihmisten osallistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eri väestöryhmillä on toisaalta erilaiset turvallisuuden tarpeet ja toisaalta erilaiset turvallisuuteen liittyvät huolet, mikä on hyvin tärkeää huomioida turvallisuussuunnittelun toimenpiteissä. ✓ Järjestöt ovat tärkeitä verkostoyhteistyökumppaneita ja usein liian vähälle huomiolle jäänyt voimavara. Järjestöt ovat myös kanava paikallisiin asukkaisiin, sillä järjestöt toimivat usein lähellä ihmisten arkea 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuuksuunnittelun tilanne vaihtelee eri kuntien ja alueiden välillä Suomessa. Toiminnan kehittyminen ei ole ollut yhdenmukaista, mikä on lisännyt eri alueiden asukkaiden eriarvoisuutta turvallisuudessa ja turvallisuuspalvelujen saannissa. ✓ Kunnille turvallisuussuunnittelu on väline asukkaiden turvallisuuden edistämiseen liittyvien tehtävien järjestämiseksi. ✓ Alueen asukkaiden turvallisuus on eri ihmis- ja perusoleksien toteutumista arjessa: oikeutta henkeen ja terveyteen, omaisuuden suojaan, liikkumis- ja sananvapautteen sekä oikeutta kieleen, vakaumukseen ja kulttuuriin. Näiden oikeuksien toteutumiseen vaikuttaa varsinaisen turvallisuustilanteen lisäksi ihmisten turvallisuuden tunne ja eri väestöryhmien väliset suhteet: erilaisten uhkien pelko, olivatpa ne todellisia tai koettuja, voi estää ihmisiä käyttämästä esimerkiksi liikkumisvapauttaan tai oikeuttaan kieleen tai kulttuuriin.
<p>Johtopäätökset/suositukses suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Elinkeinoelämä on mukana turvallisuussuunnittelussa ✓ Arvioinnin tulee olla tietoperusteista ja sen tueksi voidaan tilasto- ja tutkimustiedon lisäksi hankkia tietoa asukkailta esimerkiksi turvallisuussuunnittelutyöpajoissa tai turvallisuuskyselyillä ✓ Toimintaympäristön arvioissa tunnistetaan keskeiset turvallisuusongelmat ja -haasteet sekä ilmiöt, jotka voivat heikentää turvallisuutta tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa, ellei niihin nyt puututa 				

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turvallisuuksuunnitelma ja hyvinvointikertomus täydentävät toisiaan. Näin varmistetaan, että turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen vahva yhteys tunnustetaan kaikessa toiminnassa 			
<p>Töihin Suomeen – Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sisäministeriön julkaisu 1/2018 ✓ http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-176-3 	<p>Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Suomi edistää työvoiman maahanmuuttoa, sitä tukevaa kotoutumista ja hyviä väestösuhteita ✓ EU haluaa lisätä laillista maahanmuuttoa ja työntekijöiden sisäistä liikkuvuutta ✓ Työvoiman maahanmuutto on ennakkoiva, aktiivista ja strategista. Ulkomaalaisten työntekijöiden on helppo tulla Suomeen. Lupamenettelyt hoituvat vaivattomasti ja nopeasti. Lupamenettelyt ovat nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä luotettavia ja päätöksenteko laadukasta. Suomeen rekrytoidaan aktiivisesti osaajia ulkomailta. Maakuvaviestintää suunnataan kansainvälisille osaajille kohdennetusti ottaen huomioon osaajakapeikkolat, kohderyhmät ja kohdealueet. ✓ Hyvät asettautumista ja kotoutumista tukevat palvelut toimivat vetovoimatekijänä ja helpottavat kansainvälisten osaajien saamista työmarkkinoille. ✓ Maahanmuuttajanaisten osallistumista työelämään vahvistetaan. Heidän osaamisensa tunnustetaan ja sitä kehitetään. ✓ Maahanmuuttajien paikallista osallisuutta vahvistetaan viranomaisten ja järjestöjen yhteistyönä. 	<p>Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Maahanmuuton myötä suomalaiseen yhteiskuntaan syntyy uusia etnisiä, kielellisiä, kulttuurisia ja uskonnollisia ryhmiä. Kulttuurinen moninaistuminen ja muut yhteiskunnan muutosilmiöt voivat kuitenkin lisätä eriarvoistumisen riskiä. ✓ Yhtenäisyyden kannalta on tärkeää, että maahanmuuttajat ja heidän lapsensa löytävät paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja kokevat itsensä merkityksellisiksi yhteiskunnan jäseniksi. ✓ Perheiden päätökseen asettua pitkäjänteisesti Suomeen vaikuttaa sekä työelämässä muodostuneet vuorovaikutussuhteet että kaikkien perheenjäsenten kokemukset vuorovaikutuksesta kouluissa, leikkipuistoissa, julkisissa tiloissa ja harrastuksissa. Puolisoiden työllisyydellä on merkittävä vaikutus perheen viihtymiseen 	<p>Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kotoutumisen edistämisellä tuetaan maahanmuuttajan aktiivista roolia suomalaisessa yhteiskunnassa sekä yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ✓ Vaikka osassa työyhteisöistä ja palveluista kielenä on englanti, voi yksilön ja perheen arjen sujuvuutta ja viihtyvyyttä helpottaa suomen tai ruotsin kielen taito ja suomalaisen yhteiskunnan tuntemus ✓ Viranomaiset ja järjestöt toteuttavat väestösuhdepolitiikkaa kaikilla hallinnon tasoilla, erityisesti ihmisten arjen kannalta tärkeillä elämän alueilla ✓ Sosiaalisten verkostojen rakentamisessa hyödynnetään kulttuuri-, liikunta- ja harrastustoiminnan tarjoamia mahdollisuuksia 	<p>Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ EU pyrkii uudistamaan nykyisiä sääntöjä, parantamaan unionin kykyä houkuttaa ammattitaitoisia kolmansien maiden kansalaisia ja saada heidät pysymään EU:n alueella. Useimmat EU-maat tarvitsevat maahanmuuttoa myös korjaamaan kestävyysvajetta, joka syntyy maiden väestön ikääntyessä ✓ Maahanmuuton keinoin taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikuttaminen edellyttää myös, että maahanmuutto on pysyvää, vuodesta toiseen suurena jatkuva ja että maahanmuuttajat työllistyvät hyvin ✓ Rasismi, syrjintä ja viharikollisuus puolestaan heikentävät luottamusta yhteiskuntaan ja rajoittavat maahanmuuttajaväestön mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa
<p>Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Elinkeinoelämä mukana valmistelussa, yritykset työvoiman tarjonnan kontekstissa ✓ Osallisuutta tuetaan ottamalla maahanmuuttajajärjestöt ja -yhteisöt entistä paremmin osaksi työhön, jota tehdään kotoutumisen edistämiseksi 				

Merkityksellinen Suomessa	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>-toimintaohjelma. Ohjelma vihapuheen ja rasismien esittämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Opetus- ja kulttuuriministeriö ✓ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75103/Merkityksellinen-Suomessa.pdf 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hallituksen pitkän aikavälin tavoitteena on, että Suomi on vuonna 2025 avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa, jossa positiivinen asenne toisiimme sekä ympäröivään maailmaan tekee Suomesta ainutlaatuisen. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Useimmilla suomalaisilla on vain vähän kokemusta vuorovaikutuksesta maahanmuuttajien kanssa. Vihapuheiden ja rasistisen käytöksen taustalla voi olla myös epäoikeudenmukaisuuden, ulkopuolisuuden, merkityksettömyyden ja joskus kiusaamisen kokemuksia ja tunteita. Sen vuoksi on tärkeää lisätä osallistumista ja vuorovaikutusta, vahvistaa tietopohjaa ja kykyä asettua toisen asemaan. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nostamme monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisen valintakriteeriksi valtionavustushankkeissa ja seuraavissa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimien ESR-toimenpitekokonaisuuksien hankkeissa. ✓ Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden omaa aktiivista toimintaa monikulttuurisen oppimisympäristön luomiseksi sekä vahvistaa valtakunnallista toimintaa ja järjestöjen laajaa yhteistyötä. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vaikea taloudellinen tilanne, yhteiskunnan nopeaan muutokseen liittyvät epävarmuudet ja pakolaiskriisi ovat kuitenkin luoneet Suomessa ja muualla Euroopassa kasvualustaa vihamieliselle kielenkäytölle, ääriaseenteille ja jyrkille vastakkainasetteluille. Vihapuhe kohdistuu erilaisiin kansalaisryhmiin, vähemmistöihin ja yksilöihin. Se horjuttaa luottamuksen ja turvallisuuden tunteen perusteita ✓ Työskentelemme sen edistämiseksi, että ihmisoikeudet ja syrjinnän vastustaminen säilytetään nuorisovaltakunnan koulutusohjelmiin kaikilla koulutustasoilla.
<p>Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Voimakas osallisuuskäytäntö. Turvallisuus ei eksplisiittisesti mainittu lainkaan ✓ Koulutuksella varmistetaan, että lasten ja nuorten parissa työskentelevillä on valmiudet toimia työssään siten, että demokraattiset arvot, tietoisuus ihmisoikeuksista ja osallisuuden tunne lapsilla ja nuorilla vahvistuvat 				

Liitetaulukko 2. Alueellinen, Lapin maakuntaan paikantuva asiakirjadokumenttikatsaus.

Dokumentti bibl. tietoineen	Arjen turvallisuuden tiekartan avaintemojen realisoituminen			
	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>Lappi-sopimus, Maakuntaohjelma 2018–2021</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin liitto 2017 ✓ https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/08/Lappi-Sopimus2018-2021.pdf 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ”Vuonna 2021 Lappi on arktinen, avoin ja älykäs. Me teemme maailman puhtaimmassa maakunnassa kestävästi menestystä. ✓ ”Vahvuuksissa turvallisuus ✓ Uhat: kyberturvallisuus ✓ Erityistä: Saamelaiskulttuurisopimus ✓ Vuonna 2040: Vahva biotalouden ja alkutuotannon verkosto, Ympärivuotisesti vetovoimainen matkailuala, Laadukas elinkeinölähtöinen koulutus, Digitaalisuus on erottamaton osa työn tekemistä. ✓ Lapissa on valittu viisi älykkäästi erikoistunutta klusteria; Arktinen teollisuus ja kiertotalous, Arktinen älykäs maaseutuverkosto, Arktinen turvallisuus, Arktiset kehittämissympäristöt ja Arktinen muotoilu. ✓ Lappi tunnetaan tulevaisuudessa yhä vahvemmin ympärivuotisesta kestävästä luontomatkailusta, turvallisuudesta, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nuorten osallisuus toteutuu parhaiten varmistamalla, että kaikki nuoret ovat osa jotakin yhteisöä ✓ Osallistavan toiminnan ja palvelumuotoilun avulla tullaan luomaan toimivia malleja hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn ✓ Lappilaista ”olkkarimallia” viedään eteenpäin niin, että kaupunkien ja kylien kaikenikäiset ihmiset osallistetaan oman alueensa kehittämiseen ✓ Maahanmuuttajien kotouttamiseen ja osaamisen hyödyntämiseen haetaan monialaisesti ratkaisuja, joiden kautta heidät saadaan nopeasti kiinni työelämään 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yhteisöllisyys kukoistaa muun muassa jakamistalouden ja yhteisöllisen yritystoiminnan kautta. ✓ Vuonna 2040 saamelaiset ovat yksi kansa neljän valtion alueella ja saamelaisten yhteisöllisyys on vahva ✓ Työllisyys, liikunta, kulttuuri ja muut osallistumismahdollisuudet sekä yhteisöllisyys nousevat paikallistoiminnassa keskiöön ✓ Järjestöjen roolia tulee vahvistaa paikallisen hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden luomisessa. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Asukkaiden hyvinvoinnista huolehditaan monipuolisilla palveluilla, hyödyntämällä sekä digitalisaatiota ja älyteknologiaa, mutta unohtamatta aitoa kohtaamista. ✓ Mahdollisuudet ja vahvuudet pohjaavat Lapin luontoon ja ihmisiin sekä maantieteelliseen sijaintiin. Heikoudet ja riskitekijät nousevat sijainnista, väestö- ja työpaikkarakenteesta sekä globaalista talouskehityksestä. ✓ Lappilaista ”olkkarimallia” viedään eteenpäin niin, että kaupunkien ja kylien kaikenikäiset ihmiset osallistetaan oman alueensa kehittämiseen ✓ Saamelaiskulttuuria tuetaan niin, että hyvinvointipalveluiden laadun ensisijaisina kriteereinä ovat palveluiden omakielisyys ja kulttuurilähtöisyys

	<p>kulttuuristaan sekä elämys- ja hyvinvointipalveluistaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin maantieverkko palvelee asukkaita ja elinkeinoelämää turvallisesti ja kattavasti uusia innovaatioita hyödyntäen 			
<p>Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p>				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lappilainen hyvinvointi syntyy kumppanuudessa kunnan, järjestöjen, kyläyhdistysten, yritysten, oppilaitosten, Saamelaiskäräjien ja muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa ✓ Tehokkaasti käyttöönotetut digitaaliset palvelut ja niiden luomat osallistumismahdollisuudet lisäävät lappilaista hyvinvointia, ehkäisevät syrjäytymistä ja vähentävät yksinäisyyttä 				
<p>Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023. Arjen turvaa Lapissa. Sisäisen turvallisuuden strategian mukaisen maakunnallisen turvallisuussuunnittelun ja yhteistoiminnan toteuttaminen Lapissa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin turvallisuusverkosto ✓ 84/2020 Aluehallintovierastojen julkaisuja ✓ https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Lapin-maakunnallinen-turvallisuussuunnitelma-2020-2023.pdf 	<p>Turvallisuus</p>	<p>Sosiaalinen osallisuus</p>	<p>Yhteisöllisyys</p>	<p>Hyvinvointi</p>
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ liikkumisen turvallisuus, kouluturvallisuus ✓ nuorten huumeiden käyttö, lapsiperheiden huono-osaisuus ja osattomuus, haja-asutusalueella ja maaseudulla yksi asuvien ikääntyvien ihmisten arjen turvallisuus, maahanmuuttajien tuki. ✓ Lapin turvallisuusverkosto pyrkii parantamaan edellä mainittujen painopisteiden turvallisuuden tilaa verkostoyhteistyönä laajempien turvallisuusteemojen kautta. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestöt mukaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden suunnitteluun: Järjestöt tuottavat järjestö- ja kokemustietoa kuntien hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitteluun osallistamalla kuntien hyvinvointi ja turvallisuustyöryhmien työkentelyyn. ✓ Lisätään kotoutumista tukevaa vapaaehtoistoimintaa: Lisäämällä eri toimijoiden tietoisuutta monikulttuurisuustoiminnan mahdollisuuksista 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kohdataan kylillä ja keskuksissa: Kohdataan kylillä ja keskuksissa -hankkeella vähennetään ikääntyneiden yksinäisyyttä, lisätään osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia sekä vahvistetaan heidän selviytymiskykyään arjessa ja arjen häiriötilanteissa. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma liitetään osaksi Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman toimeenpano-osat on yhdistetty. Tämä mahdollistaa Lapin turvallisuustilanteen seurannan hyvinvointiohjelman indikaattorien avulla, suunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden toteutumisen seurannan ja edistää kuntia laatimaan oman turvallisuussuunnitelmansa osaksi kunnan hyvinvointisuunnitelmaa
<p>Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p>				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Elinkeino mainittu verkostoyhteistoiminnassa. Yritykset ei mainittu lainkaan. Muut verkostotoimijat (kunnat, järjestöt, oppilaitokset) vahvasti esillä ✓ Arjen turvan -toimintamalli on kehitetty yhdessä lappilaisten alue- ja paikallisen tason toimijoiden kanssa avoimen verkoston toimintamalliksi, edistämään viranomaisten, kolmannen sektorin ja elinkeinonjen sekä tutkimus- ja koulutuslaitosten yhteistoimintaa 				

Lapin hyvinvointiohjelma	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>2025. Me teemme kaikille hyvän elämän maailman puhtaimmassa maakunnassa. Tilannekuva, visio ja painopisteet 28.2.2019</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Palmgren, M., Lapin liitto & Ahola, M., Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry. ✓ Lapin liitto, Julkaisu A53/2019 ✓ https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Lapin-hyvinvointiohjelma-28.2.2019.pdf 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Luonto, yhteisö, turvallisuus, koulutus, työ ja toimeentulo sekä monet muut asiat luovat lappilaisten hyvinvointia ✓ Painopiste (yksi neljästä); Lapissa ikäännytään arvostettuna ja aktiivisena osana yhteisöä sekä turvallisesti omanlaista elämää eläen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapissa uskotaan tulevaisuuteen tekemällä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä tekoja yksin ja yhdessä ✓ Lappilaisilla ikäihmisillä on arvokasta asian-tuntijuutta ja kokemusta. He ovat avainasemassa lappilaisten monimuotoisten kulttuuriperinteiden jakamisessa ja eteenpäin viemisessä. Pitkään elämänkokemukseen pohjautuvaa asiantuntijuutta ja hiljaista tietoa tarvitaan toimintojen ja palvelun suunnittelussa, päätöksenteossa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lapissa luomme kaiken ikäisille osallisuuden, aktiivisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. ✓ Lappilainen nuori on tulevaisuuteen orientoitunut, onnellinen ja aktiivinen osa tasa-arvoista Lappia 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Arvostamisen ja välittämisen kulttuuri sekä yhdessä tehty viihtyvyys ovat oleellinen osa Lapin vetovoimaisuuden ekosysteemiä ✓ Lapissa koko yhteisö osallistuu lasten kasvattamiseen ja perheiden arjen tukemiseen. Yhteisöön kuuluvat myös asuinyhteisö, koulu-yhteisö ja työyhteisö ✓ Turvataan ystävällisyys jokaiselle ja yhteisö kaikille. ✓ Lappilainen onnellinen lapsi kasvaa turvallisessa perheessä, aktiivisessa yhteisössä, yhteydessä luontoon ✓ Lapissa ikäännytään arvostettuna ja aktiivisena osana yhteisöä sekä turvallisesti omanlaista elämää eläen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lappi-sopimuksen linjauksella hyvinvointi on kaikkien asia, määrittelee hyvinvoinnin poikkeukselliseksi ja sektorirajat ylittäväksi kaikkien yhteiseksi työksi. Asettamalla ihminen keskiöön, ylitetään siilohallinnon ja sektorien väliset rajat, ja suunnataan olemassa olevat resurssit lappilaisten tarpeisiin. ✓ Ennaltaehkäisyä ja hyvinvoinnin laaja-alaista edistämistä painottamalla mahdollistetaan monenlaisten hyvinvointia edistävien toimijoiden mukaantulo rakentamaan lappilaista sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä arjen turvaa. ✓ Lapissa varmistetaan kaikille esteettömät, helposti saatavat ja saavutettavat sekä yhdenvertaiset ja sujuvat kulttuurin ja väestöryhmän mukaiset palvelut. ✓ Saamenkielisillä palveluilla on suuri merkitys saamelaisien hyvinvoinnille ✓ Lapissa palvelujen saatavuus ja saavutettavuus ovat paikasta ja ajasta riippumattomia
Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yritykset mainittu 2x verkostotoimijoina. Lapissa huomiota tulee kiinnittää erityisesti julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyöhön sekä asukkaiden ja yritysten arjen sujuvuuden parantamiseen 				

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kunnat tarvitsevat laaja-alaista asiantuntija-apua hyvinvointityön eri osa-alueille, hyvien käytäntöjen käyttöönottoon sekä hyvinvointitiedon tuottamiseen ja analysointiin ✓ Lapissa huomiota tulee kiinnittää erityisesti julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyöhön sekä asukkaiden ja yritysten arjen sujuvuuden parantamiseen 			
<p>Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman Toimeenpanosuunnitelma 2020–2025.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin liitto & Aluehallintovirasto, 4.2.2021. ✓ https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2021/02/Lapin-hyvinvointiohjelman-ja-turvallisuussuunnitelman-toimeenpano-ohjelma-final_-2020-202527.1.2021.pdf 	<p style="text-align: center;">Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lappilainen onnellinen lapsi kasvaa turvallisessa perheessä, aktiivisessa yhteisössä, yhteydessä luontoon ✓ Lappilaisten nuorten hyvinvointi koostuu hyvästä arjen turvasta ✓ Ikäihmisille mahdollistetaan omanlainen ja turvallinen elämä sekä rakennetaan erityistarpeita huomioivia monimuotoisia asumisratkaisuja ✓ Lapissa osallisuus- ja elinympäristöt ovat esteettömiä ja turvallisia 	<p style="text-align: center;">Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa huomioidaan lapset ja lapsiperheet ✓ Ennaltaehkäisevän ja monialaisen yhteistyön ✓ Kehittäminen ja resursointi alueellisella ja paikallisella tasolla ✓ Lapissa liikkuminen ja kulttuuri ovat lasten hyvinvointia ja turvallisuutta vahvistavia elämyksiä, oppimista ja osallisuutta ✓ Lappilaiset nuoret ovat tekijöitä ja vaikuttajia, jotka osallistuvat oman hyvinvointinsa ja koko Lapin tulevaisuuden määrittämiseen ja luomiseen. 	<p style="text-align: center;">Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapissa koko yhteisö osallistuu lasten kasvattamiseen ja perheiden arjen tukemiseen ✓ Turvataan ystävällisyys jokaiselle ja yhteisö kaikille ✓ Joustavat ja yksilölliset koulutus-, oppimis- ja työelämään kiinnittymisen mahdollisuudet luovat nuorille uskoa tulevaisuuteen ✓ Luonto, kulttuuri ja elintavat tukevat arjessa jaksamista ✓ Ikäihmiset ovat arvostettu ja aktiivinen osa Lapin yhteisöä 	<p style="text-align: center;">Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapissa hyvinvoiva lapsi ja lapsiperhe ovat hyvinvoinnin, turvallisuuden ja elinvoiman perusta ✓ Perheiden hyvät elämäntavat luovat pohjaa lappilaiselle hyvinvoinnille, terveydelle ja turvallisuudelle ✓ Hyvinvointia ja turvallisuutta haastaviin ongelmiin tartutaan ja tukea tarjotaan ajoissa ✓ Annetaan nuorille rajoja ja rakkautta sekä tukea vastuunottoon omista elämäntavoistaan ✓ Lappilaiset välittävät omasta ja toistensa hyvinvoinnista ✓ Lapissa työ, osaaminen ja toimeentulo ovat hyvän elämän perusta ✓ Lapissa rakennetaan kestävien tekojen kautta yhteistä tulevaisuutta ja luodaan uskoa tulevaisuuteen
<p>Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lämpileikkaavat teemat: ✓ Hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakenteiden, tietojohtamisen sekä koordinoinnin vahvistaminen ✓ Hyvinvointia ja turvallisuutta tukevan perustyön resurssien vahvistaminen ✓ Moniammatillisten ja monialaisten verkostojen koordinoitu yhteistyö Arjen turvaa- mallin mukaisesti 				

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ammatillisen- ja verkosto-osaamisen vahvistaminen ✓ Vaikuttavien, hyväksi todettujen toimintamallien ja menetelmien käyttöönotto ✓ Ylisukupolvisten, luonnollisten lähiverkostojen tukeminen ✓ Omaehtoisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen tukeminen ✓ Sähköisten hyvinvointipalvelujen kehittäminen / digisyrjäytymisen estäminen 			
<p>Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030. Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030 ja Tehemä pois -toimenpideoisio 2014–2017</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Lapin liitto, Julkaisu A40/2014 ✓ https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2021/01/Lapin-jarjestostrategia.pdf 	<p style="text-align: center;">Turvallisuus</p> <p>Arvoina: Kumppanuus, yhteisöllisyys, aktiivisuus ja osavuus, avoimuus ja moninaisuus</p> <p>Elinvoimaiset järjestöt – Toimintaa ja voimavaroja – järjestöjen tekemään hyvinvointityöhön</p> <p>Vaikuttavat järjestöt – Näkyvät ja kuuluvat yli rajojen</p> <p>Toimivat järjestöt – Yhdessä tekemisen meininkiä – hyvinvoinnin rakentamiseksi</p> <p>Uusiutuvat järjestöt – Osavat ja kehittyvät – osana hyvinvointityötä</p>	<p style="text-align: center;">Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestöt tarjoavat välittämisen ja jakamisen kanavia. Järjestöissä kuullaan ihmistä ja palvelujen käyttäjän ääntä. ✓ Järjestöjen kautta kanavoituu yksittäisen kuntalaisen ääni myös kunnissa tehtävään ehkäisevään ja kuntouttavaan hyvinvointityöhön. ✓ Järjestöjen kansalaislähtöinen toiminta ja toiminnan vaikutukset tunnustetaan ja tiedetään osana hyvinvointityötä. Lappilaisten ihmisten vaikuttamisen ja osallisuuden mahdollisuuksia parannetaan kehittämällä sähköisiä- ja virtuaalisia osallistumismahdollisuuksia sekä tukemalla niiden käyttöönottoa. 	<p style="text-align: center;">Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestöt tarjoavat lappilaisille ihmisille toimintaa ja tekemistä, vertaistukea, sosiaalisia verkostoja sekä vahvistavat eri-ikäisten ihmisten arjen taitoja ✓ Alkuperäiskansana saamelaisjärjestöjä on tuettu oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Järjestökenttää on tuettu huomioimaan monikulttuurisuus ja perinteiden siirtymisen toiminnassa ja toiminnan järjestämisessä 	<p style="text-align: center;">Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Järjestötoiminnan avulla parannetaan ja kehitetään saavutettavuutta yhteiskunnassa niin fyysisen ympäristön kuin yhteydenpidon ja tiedon välittämisen osalta ✓ Erilaiset järjestöt toimivat aktiivisesti omalla toimintalueellaan, kukin omista lähtökohdistaan alansa asiantuntijoina osana hyvinvointityötä tarjoten lappilaisille ihmisille toimintaa, tekemistä ja palveluita
<p>Johtopäätökset/suositukses suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuntia on kannustettu hyödyntämään järjestöjen kokemustietoa ja tietoa hiljaisista signaaleista kunnan hyvinvointityön suunnittelussa ja toteuttamisessa osana kuntien sähköistä hyvinvointikertomusta 				

Liitetaulukko 3. *Kansainvälinen, Lapin maakuntaan paikantuva asiakirjadokumenttikatsaus.*

Dokumentti bibl. tietoineen	Arjen turvallisuuden tiekartan avaintemojen realisoituminen			
Arctic Smartness – Arktinen turvallisuus	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
<p>✓ Lapin liitto</p> <p>✓ https://arcticsmartness.fi/arktinen-turvallisuus/</p>	<p>✓ Ennakoidaan ja varmistetaan lappilaisten elinkeinojen häiriötön toiminta</p> <p>✓ Tavoitteena on, että turvallisuusklusteri on näkyvä ja tunnistettu verkosto, joka tuo lisäarvoa yritysten, verkoston toimijoiden sekä alueen kilpailukyville, kansainvälistymiselle ja elinvoimalle. Klusterin toiminta kansainvälisissä verkostoissa on vahvaa. Klusterin toiminnan kautta alueelle sekä sen toimijoille kanavoituu kansainvälistä rahoitusta.</p> <p>✓ Arjen turva on pitkien etäisyyksien ja harvaan asutun alueen asukkaiden, yritysten ja muiden toimijoiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtimista. Se on osallisuutta, palveluja ja elinkeinoja edistävä monialainen ja moniulotteinen kokonaisuus.</p> <p>✓ Arjen turvalla luodaan elämisen mahdollisuuksia, hyvinvointia ja työllisyyttä Lappiin nyt ja tulevaisuudessa. Paikalliset ja alueelliset voimavarat saadaan tehokkaasti suunnattua kuntalaisten tarpeisiin tarpeisiin asukkaiden, järjestöjen ja yritysten välisen yhteistyön avulla. Keskiössä ovat resurssien hallinta ja painopisteen siirtäminen</p>	<p>✓ Asukkaiden ja elinkenoelämän vaikutus alueensa elinvoimaan, kestävyteen ja turvallisuuteen</p> <p>✓ Näkökulma erityisesti kansainvälisessä toiminnassa, kansainvälisissä malleissa ja yhteistyössä</p> <p>✓ Lappi kykenee erikoistumaan arktiseen olosuhdeosaamiseen ja sitä kautta pohjoisiin turvallisuuskysymyksiin.</p>	<p>✓ Verkostoyhteistyö, johon myös järjestöt kuuluvat, rakentaa yhteisöllisyyttä</p> <p>✓ Elinkeinojen kehittäminen edellyttää sosiaalista toimilupaa ja sitä kautta kestävyysajattelua.</p>	<p>✓ Elinkeinot ovat merkittävä osa alueellista elinvoimaa ja tuottavat hyvinvointia.</p> <p>✓ Alueellinen kilpailukyvyyn lisääntyminen hyödyntämällä arktista erikoisosaamista</p>

	korjaavasta työstä ennalta ehkäisevään työhön.			
Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vahva painotus verkostoyhteistyössä kansainvälisesti ✓ Arjen turvallisuutta tuottaa myös elinkeinojen, esimerkiksi matkailun, turvallisuus ✓ Tutkimus- ja koulutuslaitokset keskeinen resurssi 				
EU:n komission 6 painopistettä kaudella 2019–2024. <ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan komissio ✓ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_fi 	Turvallisuus	Sosiaalinen osallisuus	Yhteisöllisyys	Hyvinvointi
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan digitaalinen valmius -ohjelman tavoitteena on suojattujen ja kestävien digitaalisten infrastruktuurien rakentaminen ✓ Eurooppalaisen elämäntavan edistäminen -ohjelman tavoitteena on kansalaisten ja arvojen suojeleminen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan digitaalinen valmius -ohjelman tavoitteena on digitaalisten perustaitojen olevan vähintään 80 % väestöstä 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle -ohjelman tavoitteena on demokratian vaaliminen, suojaaminen ja vahvistaminen, jolloin vapaan median, tiedeyhteisön ja kansalaisyhteiskunnan on voitava antaa oma panoksensa avoimeen keskusteluun ilman tahallista häirintää omasta maasta tai ulkomailta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteena on tehdä EU:sta moderni, resurssitehokas ja kilpailukyinen talous, jossa 1) vuoteen 2050 mennessä ei enää aiheuteta kasvihuonekaasujen nettopäästöjä, 2) talouskasvu on erotettu resurssien käytöstä ja 3) ei jätetä ketään ihmistä eikä mitään aluetta jälkeen muista. ✓ Euroopan digitaalinen valmius -ohjelman tavoitteena on julkisten palveluiden digitalisointi ✓ Ihmisten hyväksi toimiva talous -ohjelman tavoitteena on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja vauraus
Johtopäätökset/suosituksut suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
Komission kuudesta painopisteestä kaudella 2019-2024 erityisesti neljä painopistettä ovat keskeisiä Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan vihreän kehityksen ohjelman kehityksen hyötyinä mainitaan mm. raikas ilma, puhdas vesi, terve maaperä ja biodiversiteetti; terveellinen ja kohtuuhintainen ruoka; julkisen liikenteen lisääntyminen; tulevaisuuden työpaikkojen luominen ja siirtymävaiheessa tarvittavan koulutuksen tarjoaminen ✓ Euroopan digitaalinen valmius -ohjelma toteutuu digitaalisten oikeuksien (mm. sananvapaus; henkilötietojen ja yksityisyyden suoja) ja digitaali-periaatteiden kautta (mm. turvallinen ja luotettava verkkoympäristö; digitaalinen koulutus ja osaaminen kaikille; lasten aseman suojeleminen ja vahvistaminen verkkoympäristössä; digitaalisten terveyspalvelujen saatavuus) ✓ Ihmisten hyväksi toimiva talous -ohjelmassa tavoitellaan nykyistä houkuttelevampaa investointiympäristön ja kasvua, joka luo laadukkaita työpaikkoja erityisesti nuorille 				

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eurooppalaisen elämäntavan edistäminen -ohjelman keskiössä on vahvat rajat, EU:n turvapaikkajärjestelmän uudistaminen ja yhteistyö kumppanimaiden kanssa ovat tärkeitä elementtejä muuttoliikepolitiikan uudelle alulle 			
<p>EU:n turvallisuusunionistrategia 2020–2025</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan komissio ✓ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_fi 	<p>Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tavoitteena on varmistaa, että EU:n turvallisuuspolitiikka reagoi muuttuviin uhkakuviin ✓ Rakentaa kestävää pitkän aikavälin häiriönsietokykyä ✓ Luoda lähestymistapa, joka kattaa koko yhteiskunnan: EU-elimet ja -virastot, valtiot ja viranomaiset, yksityisen sektorin ja kansalaiset ✓ Tuoda yhteen kaikki politiikan alat, joilla on suora vaikutus turvallisuuteen ✓ Strategioina tulevaisuuden kestävä turvallisuusympäristö; muuttuvien uhkien torjunta; eurooppalaisten suojelu terrorismilta ja järjestäytyneeltä rikollisuudelta; vahva eurooppalainen turvallisuusekosysteemi 	<p>Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Strategian neljästä pilarista <i>Tulevaisuudenkestävä turvallisuusympäristö</i> -pilarin mukaan tarvitaan okapäiväisessä elämässä keskeisiä infrastruktuureja – niin verkossa kuin sen ulkopuolella – esimerkiksi matkustamiseen, työskentelyyn ja julkisten palvelujen käyttöön 	<p>Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vahva eurooppalainen turvallisuusekosysteemi</i> -pilarin mukaan tietoisuus turvallisuuskysymyksistä ja taitojen hankkiminen mahdollisten uhkien käsittelemiseksi ovat olennaisen tärkeitä, jotta voidaan parantaa yhteiskunnan selviytymiskykyä ja lisätä yritysten, viranomaisten ja yksilöiden valmiuksia 	<p>Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Muuttuvien uhkien torjuminen</i> -pilarin mukaan globalisaation, vapaan liikkuvuuden ja digitalisaation mukanaan tuoman hyötyjen lisäksi on tärkeää tiedostaa niiden mukanaan tuomia haittoja, kuten 1) haittaohjelmien ja tietovarauksien lisääntyminen, 2) lääkeväärennökset, joita ujutetaan lääkkeiden lailliseen toimitusketjuun ja 3) lasten seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin räjähdysmäinen lisääntyminen verkossa
Johtopäätökset/suosituksukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:				
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Keskittyy ns. kovan turvallisuuden ydinalueisiin ✓ Luo systeemisen kehymisen EU:n laajuisen turvallisuusuhkien torjumiselle (kyber, ihmiskauppa, terrorismi ja radikalisaatio, hybridiuhkat, siirtolaisuus, järjestäytynyt rikollisuus) ✓ Viranomaispainotteisuus 				
<p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Euroopan komissio ✓ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european- 	<p>Turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Työntekijöillä on oikeus korkeatasoiseen työterveyteen ja -turvallisuuteen. ✓ Työntekijöillä on oikeus työympäristöön, joka on mukautettu heidän ammatillisiin tarpeisiinsa ja joka mahdollistaa heille pidemmän osallistumisen työmarkkinoille. 	<p>Sosiaalinen osallisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tavoitteena Eurooppa, joka on oikeudenmukainen, osallistava ja täynnä mahdollisuuksia. ✓ Jokaisella on oikeus laadukkaaseen ja inklusiiviseen opetukseen, koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen sellaisten taitojen ylläpitämiseksi ja hankkimiseksi, jotka mahdollistavat 	<p>Yhteisöllisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Naisten ja miesten yhdenvertainen kohtelu ja yhtäläiset mahdollisuudet on varmistettava, ja niitä on edistettävä kaikilla aloilla, kuten työmarkkinoille osallistumisen, työehtojen ja -olojen sekä urakehityksen osalta. 	<p>Hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vanhemmilla ja henkilöillä, joilla on hoitovelvollisuuksia, on oikeus kohtuulliseen lomaan, joustaviin työjärjestelyihin ja hoitopalveluihin. Naisilla ja miehillä on tasavertainen oikeus erityisvapaisiin hoitovelvollisuuksiensa suorittamiseksi. Heitä on

<p>pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_fi</p>	<p>✓ Työntekijöillä on oikeus saada henkilötietonsa suojatuiksi työsuhteen yhteydessä.</p>	<p>täysipainoisen osallistumisen yhteiskunnan toimintaan ja auttavat työmarkkinoille siirtymisessä.</p> <p>✓ Jokaisella on sukupuolesta, rodusta, etnisestä alkuperästä, uskonnosta, vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin siltä osin kuin on kyse työstä, sosiaalisesta suojelusta, koulutuksesta ja yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen saatavuudesta. Aliedustettujen ryhmien yhtäläisiä mahdollisuuksia on edistettävä.</p> <p>✓ Lapsilla on oikeus kohtuuhintaiseen varhaiskasvatukseen ja laadukkaaseen hoitoon.</p> <p>✓ Lapsilla on oikeus suojeluun köyhyyttä vastaan. Heikoista lähtökohdista tulevilla lapsilla on oikeus yhtäläisiä mahdollisuuksia edistäviin erityistoimenpiteisiin.</p> <p>✓ Työntekijöillä ja vastaavin ehdoin myös itsenäisillä ammatinharjoittajilla on työsuhteen tyypistä ja kestosta riippumatta oikeus riittäväan sosiaaliseen suojeluun.</p>	<p>✓ Naisilla ja miehillä on oikeus samaan palkkaan samanarvoisesta työstä.</p> <p>✓ Jokaisella on oikeus saada oikea-aikaista ja räätälöityä apua omien työllisyysnäkömiensä parantamiseksi ja itsensä työllistämisen helpottamiseksi. Tähän kuuluu oikeus saada tukea työpäivän etsimiseen, koulutautumiseen ja uudelleen koulutukseen. Jokaisella on oikeus siirtää sosiaalista suojelua ja koulutusta koskevat etuudet työelämän muutostilanteissa.</p> <p>✓ Vammaisilla on oikeus ihmisarvoisen elämän varmistamiseen toimeentulotukseen, työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistaviin palveluihin ja heidän tarpeisiinsa mukautettuun työympäristöön.</p>	<p>kannustettava käyttämään tällaisia vapaita tasapainoisella tavalla.</p> <p>✓ Työntekijöiden on saatava riittävä vähimmäispalkka, joka tyydyttää työntekijän ja hänen perheensä tarpeet kansallisissa taloudellisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa, ja samalla on turvattava työhön pääsy ja säilytettävä kannustimet työpaikan etsimiseen</p> <p>✓ Työntekijöillä on työsuhteen tyypistä ja kestosta riippumatta oikeus oikeudenmukaiseen ja yhdenvertaiseen kohteluun työolojen, sosiaalisen suojelun saatavuuden ja koulutuksen osalta. Siirtymistä toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteen muotoihin on edistettävä.</p> <p>✓ Työntekijöillä on oikeus oikeudenmukaiseen palkkaan, joka mahdollistaa kohtuullisen elintason.</p> <p>✓ Jokaisella on oikeus laadukkaisiin peruspalveluihin, joita ovat esimerkiksi vesihuolto-, puhtaanapito-, energia-, liikenne- ja rahoituspalvelut sekä digitaalinen tietoliikenne. Tällaisten palvelujen saatavuuteen on tarjottava tukea niitä tarvitseville.</p>
<p>Johtopäätökset/suositukset suhteessa Arjen turvallisuuden tiekartan tavoitteisiin:</p> <p>✓ Asiakirja tarjoaa perustan arjen turvallisuuden toteuttamiselle</p> <p>✓ Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 20 periaatetta painottaa osallisuuden, vaikuttamisen ja perusoikeuksien sisältöjä</p> <p>✓ Turvallisuus on integroitu sosiaalisten oikeuksien sisälle, mutta ei ole ilmaistu eksplisiittisesti</p>				

Liitetaulukko 4. Valtakunnalliset toimijat.

Toimija	Kuvaus	Arjen turvan kannalta	Strategiat, ohjelmat	Hankkeet	Verkostot, yhteistyö- toimielimet yms	Yhteyshenkilö
Maa- ja metsätalousministeriö	Maa- ja metsätalousministeriö on uudistuvan ja kestävä ruoka- ja luonnonvaratalouden mahdollistaja sekä luotettavien tietovarantojen tuottaja. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala kattaa maa- ja puutarhatalouden, maaseudun kehittämisen, metsätalouden, eläinlääkintähuollon, eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonnan ja kalatalouden. Ministeriö hoitaa myös riista- ja porotaloutta, vesivarojen käyttöä ja maanmittausta.	Lappi alueena on harvaan asuttua maaseutua, ja arjen turvallisuus on omanlaistaan juuri harvaan asutuilla alueilla. Maa- ja metsätalousministeriö hallinnoi Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelmaa (myös esim. Leader) sekä mm. Harvaan asutun maaseudun verkostoa. Ministeriö vastaa vesihuollon turvaamisesta, tulvariskien hallinnasta ja patoturvallisuuden valvonnasta, sekä elintarvikehuollon turvaamisesta.	Harvaan asutun maaseudun strategia 2017–2020		HAMA-verkosto, Kansalaistoiminta ja hyvinvointi -verkosto (KAHVEE)	
Oikeusministeriö	Oikeusministeriö ylläpitää ja kehittää oikeusjärjestystä ja oikeusturvaa, vahvistaa demokratian rakenteita ja turvaa kansalaisten perusoikeudet. Ministeriö vastaa keskeisten oikeusjärjestystä ylläpitävien lakien valmistelusta ja oikeuslaitoksen toimintakyvystä.	Oikeusministeriöllä on monia tehtäviä, jotka vaikuttavat kansalaisten arjen turvallisuuteen. Kansalaisten perusoikeuksien turvaamisen lisäksi sen tehtäviin kuuluu mm. rikosentorjunnan suunnittelu, rikoksen uhrien aseman kehittäminen, kansalaisvaikuttamisen ja yhdenvertaisuuden edistäminen.	Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023	Rasmin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma, Kansallinen demokratiaohjelma 2025, Yhdessä yhdenvertaisuuden puolesta -hanke,	Oikeusministeriön yhteydessä toimii useita asiantuntijaelimiä. Rikosentorjuntaneuvosto, DINO II - Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus ja nuorten osallisuus (koordinaatiotyöryhmä), Sovittelutoimintaa edistävä työryhmä, Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Lapsiasianeuvottelukunta, Yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunta	Rikosentorjuntaneuvoston yhdyshenkilö Markus Alanko (Seppo Lehto, Lapin AVI, jäsen)

<p>Sisäministeriö</p>	<p>Sisäministeriö on osa valtioneuvostoa. Sisäministeriöllä on kolme päätehtävää: valmistella poliisia, pelastustoimea, hätäkeskustoimintaa, rajavartiolaitoa, meripelastusta ja maahanmuuttoa koskeva lainsäädäntö; tulohjata sisäministeriön alaisia virastoja ja laitoksia; käsitellä ministeriön toimialaan kuuluvat kansainväliset ja EU-asiat. Sisäministeriön visio on, että Suomi on maailman turvallisim maa kaikille.</p>	<p>Arjen turvallisuus sisältyy sisäiseen turvallisuuteen. Sisäisen turvallisuuden strategian perusteella laaditut turvallisuussuunnittelun valtakunnalliset linjaukset ohjaavat turvallisuussuunnittelua, sisäministeriö ohjaa ja tukee alueellista (kuntien ja maakuntien) turvallisuussuunnittelua.</p>	<p>Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta, Turvallisuutta kaikkialla - paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset, Maailman turvallisinta maata teke mässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti, Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020. Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023, Turvallinen ja onnettomuudesta vapaa arki 2025 - Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi</p>	<p>Sisäisen turvallisuuden selonteko, Maailman paras turvallisuuden tunne - innovaatiohanke, TUOVI-portaali, Pelastustoimen ja siviilivalmiuden suorituskyky ja suunnitteluperusteet, Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutuksen uudistamishanke, Uskonollisten tilojen turvallisuuden hanke</p>	<p>Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä, Harvaturva -verkosto, Sopimuspaikuntatoiminnan kansallinen yhteistoimintaryhmä, Vä kivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn kansallinen yhteistyöryhmä, Paikallisen turvallisuuden työryhmä, Uskonollisten tilojen turvallisuuden työryhmä, Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn koordinaatioryhmä</p>	<p>Ari Ewvaraye: strategiapäällikkö sisäministeriö/strateginen ohjaus ja kehittäminen yksikkö, Tuovi-portaali</p>
<p>Sosiaali- ja terveysministeriö</p>	<p>Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) vastaa sosiaali- ja terveyspolitiikan suunnittelusta, ohjauksesta ja toimeenpanosta. Turvaamme ihmisten toimintakykyä, toimeentuloa ja palveluja.</p>	<p>Ministeriö yhteensovittaa toimia, joilla lisätään väestön hyvinvointia ja sosiaalista osallisuutta sekä terveyttä ja toimintakykyä. Arjen turvallisuuden edistäminen sekä väkivallan ja rikosten ehkäisy ovat osa tätä tehtävää. STEA rahoittaa hankkeita myös arjen turvallisuuteen ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyen. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) on sosiaali- ja</p>	<p>Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös, Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn tavoiteohjelma 2021–2030</p>	<p>Tulevaisuuden SOTE-keskus</p>	<p>Kansanterveyden neuvottelukunta (Lapin AVIn edustaja varajäsenenä), Lapsiasianeuvottelukunta, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta (VANE), Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn koordinaatioryhmä</p>	<p>Kansanterveyden neuvottelukunnan yhdyshenkilö Heli Hättönen, Sanna Ylitalo, Lapin AVI (varajäsen Kansanterveyden neuvottelukunta)</p>

		terveysministeriön yhteydessä toimiva itsenäinen valtionapuviranomainen.				
Työ- ja elinkeinoministeriö	Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on osa valtioneuvostoa. TEM luo edellytyksiä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan kasvuun.	Työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan kuuluu elinkeinoelämä kokonaisuudessaan (myös turvallisuus ja hyvinvointi), aluekehittäminen ja mm. työllisyyteen liittyvät aiheet. Nämä kaikki ovat olennainen osa arjen turvallisuutta.	Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020	Työelämän moninaisuutta ja inklusiivisuutta maahanmuuttaneiden näkökulmasta edistävä toimenpideohjelma, Energiahuoltovarmuus tulevaisuudessa		
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tutkii ja seuraa väestön hyvinvointia ja terveyttä ja kehittää toimenpiteitä niiden edistämiseksi. Keräämme ja tuotamme tutkimukseen ja tietoineistoihin perustuvaa tietoa. Lisäksi tarjoamme asiantuntemusta ja ratkaisuja, joita sidosryhmämme voivat käyttää päätöksenteossa ja työnsä tukena.	THL tarjoaa tietoa ja toteuttaa selvityksiä myös arjen turvallisuuteen, hyvinvointiin ja syrjäytymiseen ja niihin liittyviin taustatekijöihin liittyen. THL tarjoaa kunnille, hyvinvointialueille ja valtioneuvostolle muun muassa hyvinvoinnin, terveyden, turvallisuuden ja osallisuuden edistämiseen liittyviä tietoja, toimintatapoja ja työkaluja.	Esimerkiksi Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030, Vä-kivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2015	Esimerkiksi FinSote ja FinLapset -tutkimukset, Valtakunnallinen Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT), Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra), Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma.	Esimerkiksi Innokylä – Kaikille avoin yhteisen kehittämisen ympäristö, HYTE-oppimisverkosto, Ehkäisevän päihdetyön verkosto, Alueellisten hyte-toimijoiden verkosto, Terve Kunta -verkosto	THL Anne Lounamaa (HYTE), Jaana Markkula (EPT), Riitta Koi-vula (tapaturmat), Martta October (naisiin kohdistuva väkivalt) Tuulia Rotko (sosioekonomiset terveys-erot), Merja Lyytikäinen (Innokylä), Anu Niemi (Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma), Sanna Ylitalo Lapin AVI (EPT, HYTE, Innokylä)
Kuntaliitto	Suomen Kuntaliitto on kuntasektorin edunvalvoja, kehittäjäkumppani sekä asiantuntija- ja tietopalvelujen tarjoaja.	Kuntaliitto tarjoaa kunnille ja muille jäsenilleen tietoa, tukea ja työkaluja myös turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Kuntaliitto tarjoaa myös kunnille sähköisen hyvinvointikertomuksen työkalun. Kuntaliitto on aktiivisesti mukana		Kuntien jatkuvuudenhallinta eli KUJA-hankkeet 2014-2020 (loppunut) - luotu perusta kuntien varautumisen tueksi, Valmuis	Turvallinen ja kriisinkestävä kunta -verkosto (TKK), TerveKunta -verkosto, Pienten kuntien verkosto, Pelastuslaitosten	Ari Korhonen, asiantuntija, turvallisuus ja varautuminen; Ville Nieminen (TerveKunta -verkosto, sähköinen

		mm. monissa työ- ja ohjausryhmissä myös alueelliseen ja paikalliseen turvallisuuteen liittyen.		ja jatkuvuudenhallintaa sote-rakenteissa – Sotekujanhanke (loppunut)	kumppanuusverkosto, Paikallisen turvallisuustyön uudistamistarpeet -painopistetyöryhmä - TR3	hyvinvointikertomus, EVA); Seppo Lehto Lapin AVI (Paikallisen turvallisuustyön uudistamistarpeet -painopistetyöryhmän jäsen); Sanna Ylitalo Lapin AVI (EVA, TerveKunta)
Huoltovarmuuskeskus	Huoltovarmuuskeskus (HVK) on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan laitos, jonka tehtävänä on maan huoltovarmuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvä suunnittelu ja operatiivinen toiminta. Huoltovarmuuskeskuksen toimintaa johtaa sen hallitus.	Huoltovarmuuskeskus varmistaa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa että yhteiskunnan kriittisimmät järjestelmät toimivat, tukee välttämätöntä tavara- ja palvelutuotantoa sekä sotilaallista maanpuolustusta tukevaa tuotantoa, hoitaa ja ylläpitää varmuusvarastointia (polttoaine, lääkkeet, muita materiaaleja yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi).			ELVAR (Elinkeinoelämän alueelliset varautumisyhteistyö) -toimikunnat, Kotitalouksien omatoimisen varautumisen järjestötoimikunta (KOVA-toimikunta)	Petteri Koskinen (ylitarkastaja, Lapin AVI)

SOSTE	SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallinen kattojärjestö, joka kokoaa yhteen yli 230 sosiaali- ja terveysalan järjestöä sekä useita kymmeniä muita yhteistyöjäsentahoja.	SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntija. Se edistää sosiaali- ja terveysjärjestöjen välistä ja järjestöjen ja muiden tahojen yhteistyötä ja tukee järjestöjä näiden työssä. Jäseninään olevien sosiaali- ja terveysjärjestöjen työtä tukemalla SOSTE tukee sosiaalista hyvinvointia ja terveyttä, ihmisten perusoikeuksien toteutumista ja osallistumismahdollisuuksia. SOSTEn jäsenjärjestöjen toiminnalla on lukuisia vaikutuksia ihmisten arjen turvallisuuden lisäämiseen.		2021–2023 SOSTE tukee sote-järjestöjen toimintaa hankekokonaisuudella, jonka tavoitteena on vakiinnuttaa järjestöjen rooli ja toimijaverkostot kuntien ja maakuntien kumppanina kansalaisten sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä sekä selkiyttää järjestötoiminnan merkitys sote-palvelutuotannon ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen liittymäpinnoilla.	SOSTE koordinoi useiden verkostojen toimintaa, muun muassa: Suomen köyhyyden vastaisen verkoston EAPN-Finin, Terveyden edistämisen verkoston, Potilas- ja kansanterveysjärjestöjen POTKA-verkoston, Vahva-verkoston, joka on vanhustyön ja ikääntyvien parissa työskentelevien SOSTEn jäsenjärjestöjen verkosto	Erja Saarinen, erityisasiantuntija
Suomen kylät ry	Teemme valtakunnallista vaikuttamistyötä paikallisuuden puolesta. Yhdistämme paikalliset toimijat valtakunnalliseksi verkostoksi, jossa hyödynnetään osaamista ja kehitetään yhdessä uutta. Edustamme noin 4 000 kyläyhdistystä ja -toimikuntaa, 19 maakunnallista kylien yhteenliittymää, 54 seudullista Leader-ryhmää sekä kasvavaa joukkoa kuntatason kylien yhteenliittymiä ja kaupunginosayhdistyksiä.	Edistää kylissä asuvien hyvinvointia, turvallista asuinympäristöä, yhteisöllisyyttä ja sosiaalista osallisuutta.		Kyläturvallisuus 2025	Eduskunnan kylätoimintaverkosto	

Liitetaulukko 5. Alueelliset toimijat.

Toimija	Kuvaus	Arjen turvan kannalta	Strategiat, ohjelmat	Hankkeet	Verkostot, yhteistyö- toimitukset yms.	Yhteyshenkilö
Lapin liitto	Lapin liitto on Suomen pohjoisimman, maantieteellisesti laajimman ja kansainvälisimmän maakunnan kehittäjä, suunnittelija ja edunvalvoja. Olemme lakisääteinen kuntayhtymä, jonka jäseninä ovat kaikki Lapin 21 kuntaa. Lapin liiton ydintehtävät ovat maakunnan strategien kehittäminen, suunnittelu ja Lapin etujen ajaminen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Liiton tehtävänä on maakunnan kehittäminen kunnallis-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri-, koulutus-, ympäristö- ja elinkeinoasioissa yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Lapin pelastuslaitos on osa Lapin liittoa.	Lapin liitto ohjaa maakunnan kehittämistyötä ja laatii siihen keskeisimmät ohjelmat. Tähän sisältyy Lappi-sopimus, Lapin hyvinvointiohjelma ja Lapin järjestöstrategia. Lapin liitto myöntää rahoitusta maakunnan hankkeille (Kestävää kasvua ja työtä rakennerrahasto-ohjelma 2014–2020: Lapin liitto myöntää EAKR- rahoitusta elinkeinojen kehittämiseen sekä kehittämis- ja investointihankkeisiin, AKKE - Maakuntien omaehtoisen kehittämisen rahoitus, Interreg Pohjoinen (Nord), Kolarctic, Pohjoinen Periferia ja Arktis).	Lappi-sopimus 2018–2021, Lapin hyvinvointiohjelma 2025, Lapin järjestöstrategia 2030	Tulevaisuuskuvat maakunnan koronan jälkeiseen kestävään kasvuun (päättynyt), Veto- ja pitovoimainen Lappi	Lapin turvallisuusverkoston johtajakokouksen puheenjohtajuus, Lapin järjestöneuvottelukunta, Lapin kuntajohtajaverkosto, kuntatyöryhmä, Maakunnallinen hyvinvoinnin seurantaryhmä	Ritva Kauhanen (hyvinvointi), Mika Riipi
Lapin aluehallintovirasto	Aluehallintovirasto hoitaa Suomen lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä. Lapin aluehallintoviraston toimialue on Lapin maakunta. Sen vastuualueita ovat peruspalvelut, oikeusturva ja luvat; työsuojelu; ympäristöluvut; pelastustoimi ja varautuminen sekä opetus- ja kulttuuritoimi.	Lapin AVI tukee, ohjaa ja valvoo kuntia hyvinvointi- ja turvallisuustyössä. AVI edistää alueellista hyvinvointia ja turvallisuutta.	Lapin turvallisuus-suunnitelma 2020–2023, Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman toimeenpanosuunnitelma, Aluehallintoviraston tulossopimus 2021, Aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarinen selvitystyö		Lapin turvallisuusverkosto; Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiotyöryhmä; Hyvinvointi-, ehkäisevä päihdetyö-, lähi-suhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö-yhdyshenkilöverkostot; AVIn sisäinen hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen tiimi; kuntien hyvinvointi- ja turvallisuuskertomusten	Seppo Lehto (peva), Sanna Ylitälo (pol), Susanna Lammasaari (okt)

					kirjoittajien verkosto	
Lapin ELY-keskus	Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) on elinkeinon, työmarkkinoiden ja maaseudun muuttuviin tarpeisiin vastaava valtionhallinnon alueellinen kehittämis- ja palvelukeskus.	Työmarkkinat, työllisyys, maaseudun elinvoimaisuus, liikenneturvallisuus ja julkinen liikenne osa ELY-keskusten vastuualueita Lapin ELY-keskus myöntää rahoitusta ohjelmakaudella 2014–2020 Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelmasta, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (Maaseuturahasto) ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta (EMKR). Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelma sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimenpiteet. Hankkeilla toteutetaan myös arjen turvallisuuden työtä.	Tienpidon ja liikenteen suunnitelma 2017–2019, Lapin liikenneturvallisuuksuunnitelma 2019–2023	Asiakkaat työllisyyden ja soten yhdyspinnoilla, Lapin tiehankkeet	Huovi-verkosto/työryhmä (huoltovarmuus), Lapin maakunnallinen liikenneturvallisuuksuystyöryhmä, ELVAR-edustus	
Lapin pelastuslaitos	Lapin pelastuslaitos on yksi Suomen 22 alueellisesta pelastuslaitoksesta, jotka vastaavat pelastustoimen palvelutasosta sekä pelastuslaitoksen toiminnan ja palvelujen asianmukaisesta järjestämisestä	Pelastuslaitoksen toiminta on kiinteästi kytköksissä kansalaisten arjen turvallisuuteen. Pelastuspalvelujen toimivuus vaikuttaa suoraan asukkaiden turvallisuuteen ja sen kokemukseen. Pelastustehtävien lisäksi pelastuslaitos tekee sopimuskensvaraista ensivastetoimintaa, järjestää kampanjoita, tapatumia ja muuta turvallisuuskoulutusta, toteuttaa turvallisuusviestintää sosiaalisen median eri alustoilla ja verkkosivuilla. Vuonna 2020 käynnistyi valtakunnallisesti yhteinen toimintamalli ns. paloriski-asuntojen tunnistamiseksi, jota varten erillinen ilmoitusmenettely.	Pelastustoimen strategia 2025, Palvelutasopäätös 2020–21		Lapin turvallisuusverkosto, Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto, Pelastusalan viestintäverkosto, Matkailun turvallisuusverkosto, Vapepa / maakuntatoimikunta, Kylien turvallisuus / Lappilaiset kylät, Erilaiset paikalliset ja alueelliset viranomais- ja yhteistyöverkostot, Kyläpelastajat -toimintamalli / Posio	Ari Soppela, Valmiuspäällikkö

Lapin poliisilaitos	Poliisin tehtävä on turvata yleinen järjestys ja turvallisuus. Poliisi estää ennalta rikoksia ja selvittää niitä. Poliisin keskeinen tavoite on turvalliset olot kaikille.	Poliisin ennalta estävässä toiminnassa etenkin korostetaan yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa turvallisuuden parantamiseksi. Tämä toteutuu vahvassa yhteistyössä arjen turvallisuuden verkostossa.	Enska - poliisin ennalta estävän toiminnan strategia (SM)	(CYBER EXIT) - Nuorten verkkoriikollisten rikoskierteen katkaisu (valtakunnallinen), RIKO-hanke (kumppanina)	Palvelujen pirunpolskasta nuorten nuotteihin 2021–2022 (hankkeen yhteistyöryhmä), K0-verkosto, Ankuri, HSS, MARAK	Reko Silvenius, Pekka Alamommo
Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä	Kolpeneen palvelukeskus on Lapin maakunnan alueella toimiva erityishuollon kuntayhtymä, jonka tarjoaa perussopimuksensa mukaisesti palveluja erityishuoltolain, vammaispalvelulain ja perusopetuslain perusteella.	Kolpene on tuki- ja osaamiskeskus, joka vastaa palvelujen tuottamisesta erityisen tuen tarpeessa oleville henkilöille sekä tukee lähipalvelujen toimintaa asiantuntemuksellaan. Perustehtävän lisäksi kuntayhtymä vastaa toiminta-alueen kuntien määrittelemien tarpeiden ja periaatteiden mukaisesti perusopetuksesta, kuntoutusohjauksesta ja kommunikaatiopalveluista sekä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen hallinnoinnista.		Lapin DigiNepsy - klinikka -hanke		Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymän johtaja on Anita Lammasaari.
Pohjois-Suomen osaamiskeskus	Sosiaalialan osaamiskeskukset muodostavat koko maan kattavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueellisen verkoston. Osaamiskeskukset ovat sosiaalialan osaajia, tiedontuottajia, kehittäjiä sekä vaikuttajia.	Lapin toimintayksikössä kehitetään sosiaali- ja terveysalan asiakastyötä; edistetään hyvinvointia; tuotetaan tietoa sosiaalialan palveluihin liittyen; välitetään alan erityisosaamista yhteistyössä kuntien, kuntayhtymien ja järjestöjen kanssa alueen erityispiirteet huomioiden (konsultaatiopalvelut); on rakennettu Virtuaalinen sosiaali- ja terveyspalvelukeskus, joka palvelee kansalaisia, kuntalaisia ja ammattilaisia; vahvistetaan Lapin korkeakoulukonsernin käytännön yhteyttä opetus- ja tutkimuskeskustyhteistyössä.		Tulevaisuuden SOTE-keskus, Sote-rakennuudistus (Lappi), Rakenteellinen sosiaalityö Lapissa, Digi-sosiaalipalvelut asiakkaan osallisuuden lisääjänä	Posken ylläpitämä verkkokonsultatiopalvelu (Sosiaaliala- ja terveysalalla työtä tekevien ammattilaisen tukena)	Kaisa Kostamo-Pääkkö on Pohjois-Pohjanmaan osaamiskeskuksen Lapin toimintayksikön kehitysjohdaja, Rea Karanta on Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -hankkeen hankejohtaja, Mirva Salmea on Sote-rakennuudistus Lapissa -hankkeen hankejohtaja

Lapin sairaanhoitopiiri	Lapin sairaanhoitopiiri on 15 kunnan omistama kuntayhtymä, joka vastaa alueensa väestön erikoissairaanhoidon palveluista sekä päihdeongelmaisten hoidosta ja kuntoutuksesta yhteistyössä perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon kanssa.	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen liittyy vahvasti kansalaisten arjen turvallisuuteen. Perusterveydenhuollon yksikkö, joka kehittää ja suunnittelee perusterveydenhuoltoa. Psykososiaalisen tuen kokonaisuuden koordinointi.		Linkki lappilaiseen hyvinvointiin	Ankkuri-toiminta, RETO (radikalisoitumista estävän toiminnan organisointi)	Antti Alaräisänen (RETO), Markku Broas (terveysturvallisuus)
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri	Länsi-Pohjan sosiaali- ja terveyspalvelujen ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymä järjestää ja tuottaa terveyttä ja hyvinvointia edistäviä erikoissairaanhoidon palveluja yhteistyössä jäsenkuntien, Mehiläinen Länsi-Pohja Oy:n ja Nordlab liikelaitoskuntayhtymän kanssa alueen asukkaille järjestämissuunnitelman linjausten mukaisesti.	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen liittyy vahvasti kansalaisten arjen turvallisuuteen. Perusterveydenhuollon yksikkö, joka kehittää ja suunnittelee perusterveydenhuoltoa. Psykososiaalisen tuen kokonaisuuden koordinointi.			Länsi-pohjan hyvinvointityöryhmä?	
Lapin ammattikorkeakoulu	Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto muodostavat yhdessä Lapin korkeakoulukonsernin (LUC). Lapin korkeakoulukonserni on kansallisesti ja kansainvälisesti johtava arktisen tutkimuksen ja osaamisen toimija ja edelläkävijä. Se on kahden korkeakoulun yhteisö, jonka erikoisosaaminen kohdistuu arktiseen globaaliin vastuullisuuteen, kestävään matkailuun sekä tulevaisuuden palveluihin ja etäsiyyksien hallintaan.	Lapin ammattikorkeakoulu toteuttaa monia hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä hankkeita. Lapin AMK on toteuttanut useampia matkailun ja arjen turvallisuuden hankkeita. Lapin AMK tarjoaa koulutusta myös hyvinvoinnin ja turvallisuuden alalta.	LUC-strategia (vastuullisuus, hyvinvointi ja yhteisöllisyys)	Arjen turvan tiekartta, ARCTIC AND NORTH ATLANTIC SECURITY AND EMERGENCY PREPAREDNESS NETWORK, LUC TURVALLISUUDEN ENNAKOIVAN TKI-OHJELMAN RAKENTAMINEN (2020)	Arctic Smartness turvallisuusklusterin vetäjä, opiskelijakunta Rotko, turvallisuuspäälliköiden verkosto	Pekka Iivari, yliopettaja (turvallisuusverkosto, turvallisuusklusteri), Eija Raasakka, projektipäällikkö
Lapin yliopisto	Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto muodostavat yhdessä Lapin korkeakoulukonsernin (LUC). Lapin korkeakoulukonserni on kansallisesti ja kansainvälisesti johtava arktisen tutkimuksen ja osaamisen toimija ja edelläkävijä. Se on kahden korkeakoulun yhteisö, jonka erikoisosaaminen kohdistuu arktiseen globaaliin vastuullisuuteen, kestävään matkailuun sekä	Lapin yliopisto toteuttaa monia hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä hankkeita ja tutkimustyötä. Lapin yliopisto tarjoaa koulutusta myös hyvinvoinnin alalta.	Lapin yliopiston strategia vuoteen 2025, LUC 2030	HYJOS - Hyvinvointijohtamisen osaamisen vahvistamisen suunniteluhanke	Ylioppilaskunta LYY, turvallisuuspäälliköiden verkosto	Pekka Iivari (LUC Turvallisuuspäällikkö)

	tulevaisuuden palveluihin ja etäsi- syyksien hallintaan. Lapin yliopisto on Euroopan unionin pohjoisin tiede- ja taideyliopisto. Arktinen yli- opistomme kouluttaa tieteen ja tai- teen osaajia aivan Napapiirin tun- tumassa modernilla kampusalu- eella.					
Kunnat	Kunnat järjestävät kuntalaisille pe- ruspalvelut, joista on säädetty la- eilla. Lapin maakunnassa on 21 kuntaa.	Kunta toteuttaa turvallisuus- ja hy- vinvointisuunnittelua, ja toteuttaa hyvinvointikertomuksen. Kunta to- teuttaa palveluita, joilla kuntalais- ten arjen turvallisuutta edistetään. Kunnat myös toteuttavat hank- keita, jotka edistävät kuntalaisten arjen turvallisuutta.	Kuntien strategiat. Kuntien hyvin- vointi- ja turvalli- suussuunnitelmat ja -kertomukset.		Lapin kuntajohtaja- verkosto (Lapin liitto), seutukunnat, Turvallinen ja krii- sinkestävä kunta - verkosto (Kunta- liitto)	Jaana Koskela, kunta-asiantuntija Lapin liitto
Lapin Ensi- ja turvakoti	Lapin ensi- ja turvakoti ry on vuo- desta 1953 toiminut järjestöläh- töistä auttamistyötä kehittävä ja to- teuttava järjestö. Turvaamme lap- sen oikeuden suotuisiin kasvuolo- suhteisiin ennen ja jälkeen synty- män. Tuemme vanhemmuutta ja perheen sisäistä vuorovaikutusta. Annamme kriisiapua vaikeissa elä- mäntilanteissa oleville yksilöille ja perheille sekä ehkäisemme väki- valtaa ja lievitämme sen seurauk- sia.	Järjestöt toteuttavat arjen turvalli- suutta toiminnassaan lähellä kan- salaisia. Lapin ensi- ja turvakodilla on sekä ennaltaehkäisevää toimin- taa, että tukea kriisitilanteissa.		Aktiivinen osalli- suus arjessa, Minä, tunteet ja taidot -hanke		Pirjo Kairakari (toi- minnanjohtaja), Tessa Jussila (tut- kija), Kimmo Ny- man (projektityön- tekijä)

Lapin liikunta	Lapin Liikunta ry on yksi viidestätoista alueellisesta liikunnan palvelu- ja koulutusorganisaatiosta, jonka perustehtävänä on suomalaisten hyvinvoinnin edistämisen liikunnan ja urheilun avulla sekä liikuntakulttuurin elinvoimaisuuden ja monipuolisuuden varmistaminen erityisesti paikallisella tasolla.	Järjestöt toteuttavat arjen turvallisuutta toiminnassaan lähellä kansalaisia. Lapin liikunnalla on erityisesti syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa, se toteuttaa tapahtumia ja koulutuksia, sekä hankkeita.	Lappi on maailman kiinnostavin hyvinvointiympäristö ja liikunta on Lapissa kaikille arkea. (Uusi strategia valmistuu 2021)	Avoimet ovet (soveltava liikunta urheiluseuroissa), Lisää liikettä (varhaiskasvatus, koulu, oppilaitos kehittämishanke), Liikuttava Suomi (työikäisten ja ikäihmisten kehittämishanke)	Opetus- ja kulttuuriministeriö/liikuntatayksikkö, Olympiakomitea, Lajiliitot, Opetushallitus, Likes, Kunnat, urheiluseurat, yritykset, kyläyhdistykset, Barents Urheilu, Päiväkoti-, koulu-, opiskelija-, työikäiset- ja ikäihmisten verkostot	Maarit Toivola, Toiminnanjohtaja
Lapin Martat	Martat on kotitalousneuvontaa antava kansalaisjärjestö, joka edistää kotien ja perheiden toimivaa ja kestävää arkea periaattella ”hyvä arki kuuluu kaikille”. Martat tekevät arjen tekoja huomista varten. Järjestö on puoluepoliittisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton.	Järjestöt toteuttavat arjen turvallisuutta toiminnassaan lähellä kansalaisia. Järjestöt myös toteuttavat hankkeita ja koulutuksia arjen turvallisuuden aihealueilta. Sujuva arki, kotitalouden hallinta sekä ympäristön huomioon ottaminen ovat pääteemoja Marttojen toiminnassa, mitkä myös ovat osa arjen turvallisuutta. Strategian perustana on ennakoitutyö ja yksi tavoitteista antaa valmiuksia yhteiskunnan häiriötilanteisiin ja sään ääri-ilmiöihin. Martat ovat toimija osana kokonaisturvallisuutta. Martat järjestävät esim. Kotivara-koulutuksia.	Marttojen strategia 2020 alkaen (Hyvä arki kuuluu kaikille - Martat edistää kotien ja perheiden toimivaa ja kestävä arkea)	Tavataan kylillä (Lapin Marttojen oma hanke). Arki Sujuvaksi, Lapsiperheiden arjen tukeminen sekä Vilppu -hanke (valtakunnallisia, Lapin Martat mukana). Seniorin eväät (Pohjoisten Marttapiirien yhteishanke). Hankkeet ovat iso osa toimintaa.		
Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys	Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen tarkoituksena on edistää kansalaisten hyvinvointiin tähtävä sosiaali- ja terveystaloutta erityisesti aluenäkökohdat huomioon ottaen. Yhdistys toimii tasa-arvoisuuden ja sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamiseksi ja kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi.	Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys on vahvasti mukana arjen turvallisuuden työssä, niin verkostotyössä muiden toimijoiden kanssa, kuin yksittäisten järjestöjen ruohonjuuri-toiminnassa. Yhdistys pyrkii kehittämään kuntien ja järjestöjen yhteistyötä (esim. hyvinvointi ja turvallisuus).	Järjestön strategia	Järjestöjen etäpalvelut käyttöön, Sote-muutostukihanke (Pohjoisen erva-alueelle oma työntekijä)	Maakunnallinen järjestöneuvottelukunta, alueverkosto, viestintäverkosto, järjestöjen digiverkosto, kuntien järjestöyhdyskunnat. Yhteistyötä monien kuntien, viranomaisten ja alueellisten toimijoiden, järjestöjen,	Mervi Kestilä (toiminnanjohtaja), Henna Romppainen (vs. toiminnanjohtaja)

					järjestökeskusten ja yhdistysten kanssa.	
Lappilaiset kylät ry	Yhdistys toimii kylien asukkaiden, kylätoimikuntien, kylä- ja asukas-yhdistysten sekä Lapin maaseudun etua ajavien järjestöjen yhteistoimintaelimenä, kylä- ja asukas-toiminnan kehittäjänä ja edunvalvojana. Yhdistyksen tavoitteena on parantaa Lapissa asuvien ihmisten hyvinvointia.	Järjestöt toteuttavat arjen turvallisuutta toiminnassaan lähellä kansalaisia. Kylätoiminnassa turvallisuus harvaan asutuilla alueilla on ollut tärkeä näkökulma.	Paikallisuudella paremmaksi 2021–2024	Kylä auttaa ja välittää kriisissä (2009–2011), Naapurivuorolla Hyvinvoivia kyliä (2012–2013), Kyläturvallisuus 2025	Lapin järjestöjen yhteistyö, Lapin turvallisuusverkosto	Pirjo Riskilä, kylä-asiamies
Liikenneturva	<ul style="list-style-type: none"> Toteutamme tieliikenteen turvallisuusvisiota osana valtakunnallista liikenneturvallisuustyötä ja palvelimme kaikkia tienkäyttäjiä. Paikallisuus on tärkeä tekijä vaikuttavan liikennevalistuksen kannalta. Tehdävänä on vaikuttaa kansalaisten arvoihin, asenteisiin ja liikennekäyttäytymiseen sekä liikenneturvallisuustietouden ja turvallisuuden arvostuksen lisäämiseen yhteiskunnassa. Arvostamme ja tuemme vapaaehtoista työtä liikenneturvallisuuden hyväksi. Edistää tieliikenteen turvallisuutta vaikuttamalla liikennekäyttäytymiseen Keinoina viestintä, tutkittu tieto ja liikennekasvatus Yhteistyötä tekevä keskusjärjestö, 54 jäsenyhteisöä 	Liikenneturva toteuttaa liikenneturvallisuusaiheista viestintää ja koulutusta. Kunnissa liikenneturvatyöryhmät	Olemme mukana valtakunnallisissa paikallisissa liikkumisen turvallisuutta ja liikennejärjestelmää koskevilla strategioissa ja ohjelmissa	Olemme mukana lukuisissa eri liikennemuotoja ja niiden kehittämistä koskevilla hankkeissa.	Kunnissa liikenneturvallisuustyöryhmät, maakunnallinen liikenneturvallisuusryhmä Lapin Ely-keskus.	Petri Niska (maakunnallinen liikenneturvallisuustyöryhmä)

	<ul style="list-style-type: none"> • Ylläpidämme tutkittuun tietoon ja tilastoihin perustuvaa tietopalvelua • Opastamme ja yhteensovitamme jäsenyhteisöjen ja muiden tahojen liikenneturvallisuustyötä 					
Maanpuolustus-koulutus MPK	<p>Maanpuolustuskoulutus MPK on maan kattavin kokonaisturvallisuuden kouluttaja. Se on valtakunnallinen koulutusorganisaatio, joka kouluttaa kansalaisia selviytymään paremmin arjen vaaratilanteissa poikkeusoloissa. MPK järjestää sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta, jolla tuotetaan osaamista Suomen maanpuolustukseen, sekä koulutusta, jolla parannetaan kansalaisen varautumis- ja turvallisuustaitoja. MPK:n toiminnan ydin ovat noin 3000 sitoutunutta vapaaehtoista. MPK tekee yhteistyötä paitsi Puolustusvoimien, myös muiden yhteiskunnan turvallisuustoimijoiden, kuten viranomaisten ja järjestöjen kanssa. MPK:n julkisia hallintotehtäviä ovat: sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen järjestäminen, tutustumistoiminnan järjestäminen nuorille ja naisille, vapaaehtoista maanpuolustusta koskevan tiedotuksen ja valistuksen toteuttaminen, 14 jäsenjärjestön maanpuolustuksen ohjaaminen, tukeminen ja yhteensovittaminen.</p>	<p>MPK:n tuottaa osaamista Suomen maanpuolustukseen järjestämällä sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta, sekä turvallisuustaitoja ja -tietoja kansalaisille järjestämällä kokonaisturvallisuuteen liittyvää koulutusta. MPK järjestää vuosittain varautumis- ja turvallisuuskoulutusta (VARTU) noin 500 kursilla. VARTU-koulutuksen tarkoituksena on kansalaisten yleisten turvallisuustietojen ja -taitojen kartuttaminen ja kehittäminen. Tätä kautta se vahvistaa yhteiskunnan kriisinsietokykyä ja suomalaisten turvallisuudentunnetta.</p>	MPK:n strategia 2020–2025	Turvalliset kylät -hanke		Antti Tölli (Lappi), Juha Niemi (MPK koulutuspäällikkö), Seppo Lehto (Lapin yhteyshenkilö)
Mannerheimin lastensuojeluliiton Lapin piiri	<p>MLL:n Lapin piiri on lapsiperheiden auttaja arjessa yhdessä alueensa kuntien ja paikallisyhdistysten kanssa sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden asioiden asiantuntija ja yhteiskunnallinen vaikuttaja.</p>	<p>Järjestöt toteuttavat arjen turvallisuutta toiminnassaan lähellä kansalaisia. Järjestöt myös toteuttavat hankkeita arjen turvallisuuden aihealueilta. MLL toimii perhekeskuksissa.</p>				

Nuorten ystävät	Nuorten Ystävät on kansalaisjärjestö, jolla on yli sadan vuoden kokemus työstä apua ja tukea tarvitsevien lasten, nuorten, aikuisten ja perheiden hyväksi. NYn valtakunnallisen työn tavoitteena on tuottaa hyvää yhteisöille ja koko yhteiskunnalle.	Järjestöt toteuttavat arjen turvallisuutta toiminnassaan lähellä kansalaisia. Järjestöt myös toteuttavat hankkeita arjen turvallisuuden aihealueilta. Mm. klubitointaa Rovaniemellä.		Osaamisella osallisuutta -hanke, Valpas 2, Yhdessä Osallisuuteen -hanke		
Rikosuhripäivystys	Rikosuhripäivystys (RIKU) on vuonna 1994 toimintansa aloittanut yhteistyösopimukseen perustuva toiminta. RIKUn perustehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita. Toimimme rikoksen uhrin puolestapuhujana ja tarpeiden tulkitsijana. RIKU palvelut on tarkoitettu yhdenvertaisesti kaikille rikoksen uhreille.	RIKUn perustehtävänä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla tukipalveluita.			Ihmiskaupan vastainen verkosto, MARAK-toiminnassa mukana	Päivi Alanne-Kunnari (Lapin aluejohtaja)
SámiSoster ry	Yhdistyksen tarkoituksena on valvoa, ylläpitää ja edistää saamelaisien asemaa ja oikeuksia alkupe- räiskansana sosiaali- ja terveysalalla sekä hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Yhdistys tekee näistä asioista aloitteita ja antaa lausuntoja.	SámiSoster järjestää tapahtumia, koulutuksia, sekä toteuttaa viestintää, kehittämistoimintaa ja tutkimusta hyvinvoinnin saralla. Ryhmätoimintaa ja työpajoja, joissa arjen turvallisuuden asiat nousevat esiin (liikkumisen turvallisuus, olosuhteet, "hujarit", yksinäisyys, pelko, heikot teleyhteydet - korona korosti tarvetta yhteyksille).		Birgen ruovttus – hanke, Mettäterapija-hanke (päihdetyön hanke, mm. Ensi- ja turvakoti ja kunta yhteistyökumppaneina), Muittohallat, Pärjään kotona -hanke (kaikissa saamelaisalueen kunnissa), Saamelaisien poronhoitajien hyvinvointihanke (Oulun yliopiston kanssa yhteistyöhanke)	Seurakunnat ja kunnat, viranomaiset. Hankkeiden kautta erityisesti. Järjestöjä, joiden kanssa tehdään yhteistyötä. Paikallisia saamelaisyhdistyksiä. Paikalliset paliskunnat.	Ristenrauna Magga (Toiminnanjohtaja)

Suomen pelastusalan keskusjärjestö SPEK	SPEK on varautumisen, onnettomuuksien ehkäisyn ja pelastusalan asiantuntijajärjestö. Teemme tutkimustoimintaa ja turvallisuusviestintää, tarjoamme koulutusmahdollisuuksia ja osallistumme yhteiskunnalliseen keskusteluun.	SPEK on aktiivinen toimija arjen turvallisuuteen ja kyläturvallisuuteen liittyen. SPEK tarjoaa mm. tietoa, koulutuksia ja tapahtumia kansalaisille ja pelastustoimen ammattilaisille. SPEKin sisältöjä ja kampanjoita ovat mm. kyläturvallisuuskoulutus ja 72 tuntia -varautumissuositus, NouHätä! -pelastustaitokampanja 8.-luokkalaisille, Paloturvallisuusviikko, Päivä Paloasemalla -tapahtuma sekä Rakenteellisen palonehkäisyn opintopäivät.	SPEK strategian 2019–2023 painopisteet: Kriisin kestävä yhteiskunta, Turvallista asumista kaikille, Turvalliset työpaikat ja toimitilat		Kyläturvallisuuskouluttajien verkosto	Pertti Heikkilä, asiantuntija (Lappi)
SPR Lapin piiri	Punainen Risti auttaa ihmisiä katastrofien ja onnettomuuksien sattuessa ja kouluttaa heitä varautumaan niihin. Järjestö kannustaa ihmisiä hoitamaan terveyttään ja pitämään huolta toisistaan.	Järjestöt toteuttavat arjen turvallisuutta toiminnassaan lähellä kansalaisia. SPR Lapin piirin toiminta: ystävätoiminta, varautuminen, maahanmuuttajatoiminta, ensiapu-toiminta, nuorisotoiminta - kaikki ovat osa arjen turvallisuutta. Punainen risti koordinoi Vapaaehtoista pelastuspalvelua.		Kohdataan kylillä ja keskuksissa, Kaveritaitoja nuorille	Lapin turvallisuusverkosto, Lapin liiton järjestöneuvottelukunta	Veli-Matti Ahtainen (Järjestöpäällikkö)
TUKES	Edistämme tuotteiden, palveluiden ja teollisen toiminnan turvallisuutta ja luotettavuutta. Asiantunteva ja riskiperusteinen valvonta, valmentava ote ja yhteistyö sekä aktiivinen kehittämis- ja viestintätyö turvaavat luotettavuuden ja turvallisuuden. Tavoitteenamme on vastuullinen, turvallinen ja kilpailukykyinen Suomi.	Edistää tuotteiden, palveluiden ja teollisen toiminnan turvallisuutta ja luotettavuutta		Vallu-hanke (digitaalisoi Tukesin lupa- ja valvontaprosesseja)		Jaakko Leinonen (Lappi)
Järjestökeskukset Majakka, Neuvokas, Järjestökiehininen ja Kitinen	Meri-Lapin, Rovaniemen, Sodankylän ja Kemijärven järjestökeskukset. Vahvistavat paikallisjärjestöjen toimintaedellytyksiä, yhdistysten keskenäistä ja yhdistysten ja muiden alueen toimijoiden yhteistyötä ja yhdistysten näkyvyyttä.	Tärkeitä toimijoita tiedonvälityksessä ja linkkinä kuntien ja yhdistysten välillä. Järjestökeskus tarjoaa kansalaisille/yhdistyksille koontumispaikan.			Majakka: Järjestöjen nuorten elämäнкаariverkosto, Kansalaistoiminnan kehittämisverkosto	

<p>Leaderit: Leader Peräpohjola, Leader Pohjoisin Lappi, Leader Tunturi-Lappi, Outokaira Tuotamhan, Leader Koillismaa (Posio)</p>	<p>Peräpohjolan Leader: Simo, Tervola, Keminmaa, Kemin, Rovaniemi ja Ranua; Leader Pohjoisin Lappi: Utsjoki, Inari, Sodankylä, Pelkosenniemi, Savukoski, Salla ja Kemijärvi; Leader Tunturi-Lappi (entinen KKTM ry): Enontekiö, Kitilä, Kolari, Muonio; Outokaira tuotamhan ry: Tornio, Ylitornio ja Pello, Leader Koillismaa (Kuusamo, Taivalkoski, Posio). Leaderin kantavana ajatuksena on paikallisen asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntäminen alueen kehittämistyössä.</p>	<p>Toteuttaa arjen turvallisuuden edistämistä omista hankkeistaan. Rahoittaa paikallisia hankkeita maaseuturahoituksena.</p>		<p>Kylien investoinnit hyvinvointiin ja terveyteen (Leader Peräpohjola), Ikäihmisten perhehoitoa pohjoiseen -hanke (Leader Pohjoisin Lappi), Älykkäät kyläverkot (Leader Tunturi-Lappi)</p>		<p>Toiminnanjohtajat</p>
--	--	--	--	---	--	--------------------------

Liite 1. Haastattelurunko 1

Nimi

Organisaatio ja asema

Miten vastaajan organisaatio/vastaaja on mukana arjen turvallisuuden työssä.

Mitä pitäisi tehdä, jotta kansalaisen arjen turvallisuus paranisi Lapissa? Asioita, jotka tuntuvat jääneen liian vähälle huomiolle?

Ketä toimijoita pitäisi arjen turvallisuuden työssä olla mukana?

Miten saataisiin kansalaiset paremmin mukaan? Sekä kehittämistyöhön, että arjen turvan parantamiseen.

Heikot signaalit kentältä, tulevatko nämä hyödynnetyksi? Keräättekö niitä? Ideoita kehittämiseen?

Miten saataisiin paremmin elinkeinoelämä mukaan?

Muuta

Liite 2. Haastattelurunko 2

Nimi

organisaatio ja asema

Miten vastaajan organisaatio/vastaaja on mukana arjen turvallisuuden kehittämistyössä

Mitä on tulossa arjen turvallisuuteen liittyen, esim. hankkeita tms?

Kuntien/kylien turvallisuustyön tukeminen, mitä pitäisi tehdä?

Miten arjen turvallisuuden verkostotyö on oman organisaation näkökulmasta toiminut? Miten sitä pitäisi kehittää, että toimisi paremmin? Toimintatavat, tahot, viestintä, organisaatio.

Keneltä pitäisi kysyä mitä arjen turvallisuuden kehittämisessä pitäisi tehdä? Ketä toimijoita pitäisi arjen turvallisuuden edistämiseen saada mukaan?

Miten saataisiin kansalaiset paremmin mukaan? Sekä kehittämistyöhön, että arjen turvan parantamiseen.

Mitä pitäisi tehdä, jotta kansalaisen arjen turvallisuus paranisi Lapissa? Asioita, jotka tuntuvat jääneen liian vähälle huomiolle?

Heikot signaalit kentältä, tulevatko nämä hyödynnetyksi? Ideoita kehittämiseen?

Muuta mitä haluaisi sanoa?

Tässä julkaisussa on Lapin arjen turvallisuuden tiekartta -julkaisun Lapin arjen turvallisuuden tiekartan tausta-aineistot ja analyysit. Aineistot muodostuvat 1) kansainvälisistä, valtakunnallisista, alueellisista ja paikallisista asiakirjadokumenteista, 2) tilastoista, 3) aineistoista, joita kerättiin palveluiden tuottamisesta vastaavien alueellisten ja paikallisten tahojen asiantuntija-haastatteluissa ja työpajoissa sekä palveluja käyttävien kuntalaisten kansalais-tilaisuuksissa koronapandemian sallimien reunaehtojen puitteissa.

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeessa (1.12.2020–30.9.2021) on valmisteltu Lapin maakuntaan paikantuva arjen turvallisuuden tiekartta monitoimijaisessa ja osallistavassa yhteistyössä.

Hankkeesta ilmestyneet julkaisut

Viinämäki, L., Helameri, E., Iivari, P. & Raasakka, E. 2021.

[Arjen turvallisuus Lapissa – tilannekuva](#). Lumen.

Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 2/2021.

Helameri, Eeva & Iivari, Pekka & Raasakka, Eija & Viinämäki, Leena 2021.

[Lapin arjen turvallisuuden tiekartta](#).

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisu Sarja D. Muut julkaisut 5/2021.

Arjen turvallisuuden tiekartta -hankkeen verkkosivut

[Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus](#)

[syrjäytymisen ehkäisyssä](#)

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

